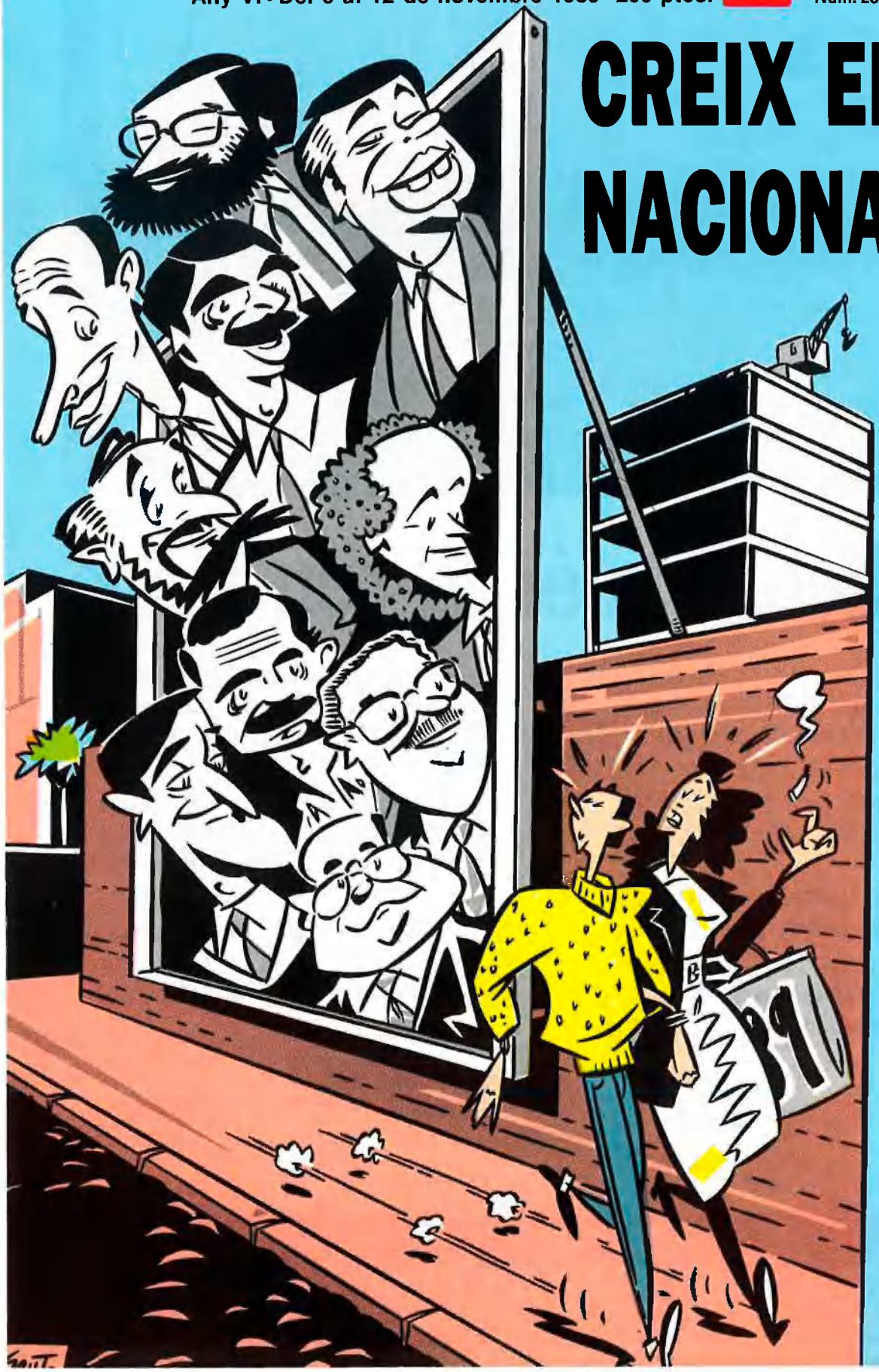
setmanari d'informació general

el Temps

Any VI · Del 6 al 12 de novembre 1989 · 250 ptes. Núm. 281 bis

CREIX EL VOT NACIONALISTA

VANDELLÒS: PÀNIC AL CARRER

ENTREVISTES

MAZZOWIECKI
J. A. MOMPÓ
JAUME ARAGALL
ARTUR BLADÉ

PLA DE PENSIONS

La diferència és la confiança

Si pensa a subscriure un Pla de Pensions, tingui present aquests consells de Caixa de Catalunya:

— Informi-se'n bé. Actuï amb coneixement i convenciment; el millor pla, a la seva mida, només és un.

— No es deixi portar per previsions massa optimistes.

— Consideri el seu Pla de Pensions com un complement de la seva pensió de jubilació de la Seguretat Social.

— Determini vostè mateix com i quant vol estalviar sense deixar-se influir exclusivament pels avantatges fiscals.

— Com que tots els Plans de Pensions són molt semblants, triï una entitat que li mereixi confiança i l'assessori bé.

Pensi-s'ho bé, el seu Pla de Pensions és important. Li oferim els 560 punts d'informació de Caixa de Catalunya.

Amb tota confiança

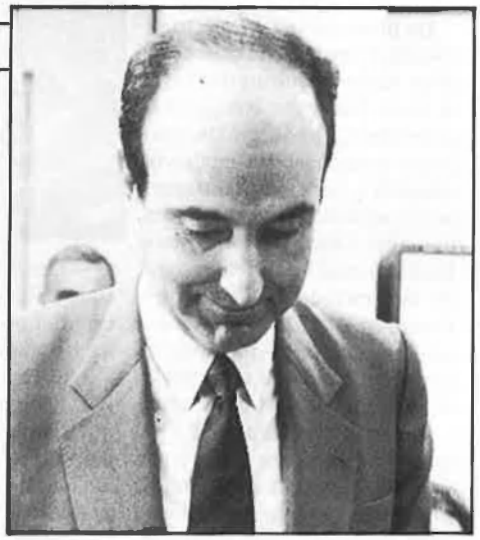
CAIXA DE CATALUNYA

SUMARI

Edicions del País Valencià, S.A. Avda. del Baró de Càrcer, 40, 13a. 46001-València. Tel. (96) 352 48 69. Telefax: 352 09 83. **Redacció de Barcelona:** Carrer de Casanova, 46, 4-2. 08011-Barcelona. Tel. (93) 323 00 71. **President del Consell d'Administració:** Rafael Mansanet. **Editor:** Eliseu Climent. **Director:** Josep Ramon Lluch. **Subdirector:** Josep Ma. Pasqual. **Redacció València:** Miquel Alberola, Carles Gàmez, Antoni Robles, Xulio Ricardo Trigo, Remei Blasco, Albert Vicent, Esther Roig, Ismael L. Belda. **Col·laboradors:** Enric Sòria, Rafael Castelló, Víctor Mansanet, Tona Català, Jesús Prats. **Redacció Barcelona: Delegat:** J. M. Pasqual. **Redacció:** Eduard Company. **Col·laboradors:** Lluís Bonada, Oriol Castanys, Carles Singla, Òscar Monferrer, Xavier Duran, Blanca Lucas, Andreu Sotorra, Joan Vila, Sílvia Montfort, Vicent Partal. **Secretària de redacció:** Mercè Montoliu. **Corresponsalia Alacant:** Onofre Sanmartín. **Corresponsalia Castelló:** Antoni Albalat, Teresa Violeta. **Corresponsalia Mallorca:** Francesca Sastre. **Corresponsalia Andorra:** M. Carme Grau Ribot. **Corresponsalia Lleida:** Olga Sánchez. **Corresponsalia Madrid:** J. M. Sanmarti, Julio Trujillo. **Fotògrafs:** Rafa Gil (València), Domènec Umbert (Barcelona), Xesc Amengual (Mallorca), Carlos Serrano (Madrid). **Documentació:** Ma. J. Castellote. **Disseny i maquetació:** L. Casanovas. **Cartografia:** Alonso. **Correcció lingüística:** Francesc Selles. **Promoció i publicitat:** Jordi Enguix. **Subscripcions:** Begonya Pardo. **Impressió, composició i enquadernació:** Tip. Art. Puertes, S. L. Palleter, 47. Tel. (96) 325 06 77. 46008-València. **Col·laboradors:** Joan Fuster, Vicent Ventura, Ricard Blasco, Ramon Barnils, A. Solé, Joan F. Mira, Manuel Vázquez Montalban, Joan de Sagarra, Vicent Pitarch, Sergi Pàmies, Oriol Domingo, Josep V. Marqués, Quim Monzó, Ignasi Riera, Antoni Serra, Julio Máñez, Valentí Puig, Max Cahner, Ferran Torrent, J. J. Pérez Benlloch, Toni Mollà, Ricard Calvo, Equip d'Estudis Urbanístics, Manuel Muñoz, Heike van Lawick, Francesc Signes, Manuel de Pedrolo, Vicent Partal, Rafael Alemany, Jaume Lorés, Vicenç Villatoro, Baltasar Porcel, Biel Mesquida, Ferran da Martí. **Direcció, redacció, administració, publicitat i subscripcions:** Avda. del Baró de Càrcer, 40, 13. 46001-València. Tel. (96) 352 48 69. **Depósit legal:** V. 853-1984.

País

7. El vot nacionalista creix. *V. Franch.*
13. Pànic als carrers. 26 entitats demanen la paralització de Vandellòs. *C. S. Bellmunt.*
17. Entrevista al líder d'Esquerra Socialista Juan Fernández Vergara. *A. Punsola.*
18. Maniobres radioactives. Tots contra els parallamps. *J. Sebastià*

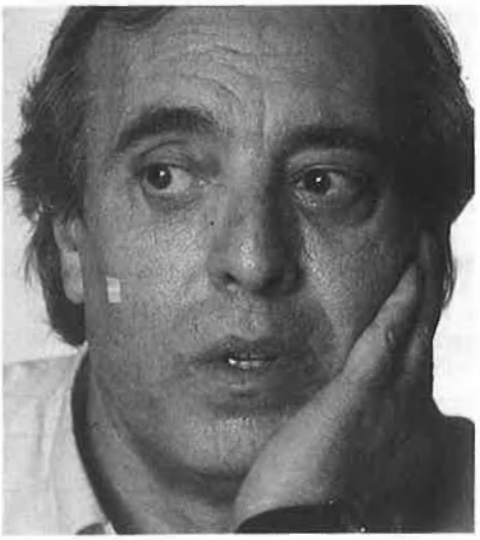

Estat

24. Els militars, descontents. *D. Pallejà.*

Internacional

28. Nova York, Nova York. *R. Killeen.*
30. Entrevista al president de Polònia, Tadeusz Mazzowiecki. *M. Pollack i K. Reinhardt*

33. Txecoslovàquia, Romania i Bulgària: tres satèl·lits fora d'òrbita. *Ll. Ferri.*

Economia

36. Isak Andik, administrador gerent de Mango: «La moda dóna alegries constants». *S. Monfort.*
39. Dividends de pau, un valor en alça.
42. El preu de les divises. Qüestionada a les Illes la relació turisme-medi ambient. *M. P. i A. Vicent.*

Temps obert

48. Atrets per la 'litrona'. *E. Company*
51. Giacomo Aragall, la veu d'or. *J. Guerrero.*
55. Un any de Fortuny. *A. Cort i Vives.*
56. Al meridià del Festival de Tardor. *A. Sotorra.*
58. Mompó: «Sentir-te guapo et dóna marxa». *T. Picazo.*
60. L'àrea mediterrània de Joan Manresa. *X. Sastre.*
64. John Lennon, les mil i una cares del mite.

Ciència i medi ambient

77. L'ordinador a la recerca de l'escac i mat. *X. Duran.*
79. Jornades sobre la ciència catalana. *X. Duran.*
80. Entrevista a Xavier Pastor, president de Greenpeace a l'estat espanyol. *T. Martínez*

Cultura

82 Artur Bladé, escriptor: «De monàrquic, no tinc un pèl». *X. Garcia.*
85. Finalment la normalització. L'OCB aconsegueix posar d'acord totes les institucions. *M. Payeras.*
87. La millor literatura jove, a València. II Encontre d'Escriptors. *F. Ripoll i J. Ventura*
93. Ma. de la Pau Janer, premi Andròmina 1989 *X. R. Trigo.*
94. Lluís Roda, premi Vicent Andrés Estellés 1989. *M. F.*
95. XVIII Premis Octubre. El somni d'una nit de reflexió. *B. Sanç.*

Cartes dels lectors

El català a Europa: trucs per a l'accés al programa LINGUA

En plena campanya electoral encara es veu més: la classe política acaba adquirint una sèrie de trucs fabulosos, consistents, generalment, a sobrevalorar aspectes superficials (de qualsevol qüestió) i, per tant, a amagarne els aspectes realment dignes d'anàlisi. Discorren de manera similar a com ho farien parlant en el Newspeak inventat per Orwell en el seu 1984, eliminant tots els elements que puguin permetre una certa autonomia d'actuació per part de la gent.

Un exemple fabulós d'això que comento l'hem tingut en la polèmica suscitada al voltant de l'actuació del ministre del govern espanyol Jorge Semprún quan es repartí el pastís del programa lingua. Així mateix, ho podem exemplificar amb les polèmiques que hi ha hagut a l'entorn del tema de l'oficialitat del català a Europa.

En principi, sembla que els mecanismes que duen tant a l'oficialitat d'una llengua en el context institucional de la CEE com a la participació en programes com ara lingua presenten unes característiques prou clares i homogènies:

—Les llengües que són oficials a Europa i que es beneficien del programa Lingua són les llengües nacionals.

—Arreu d'Europa, s'entén per *llengua nacional* aquella que ocupa els àmbits d'intercomunicació en una comunitat nacional, és a dir, aquella que és reconeguda com a pròpia per un Estat (o siga, pròpia del context en què s'encunya moneda, s'instrueix l'exèrcit i es demarquen les fronteres).

Així, doncs, les llengües que tenen aquestes característiques esdevenen automàticament oficials de la CEE (encara que no necessàriament fan la funció de llengües de treball).

Les altres llengües —és a dir, totes aquelles que no gaudeixen de la categoria de llengües nacionals— es veuen relegades a un segon pla. En el millor dels casos —i suposant que hi hagi fons— es beneficiaran d'alguna ajudeta perifèrica de l'oficina destinada a llengües minoritàries. En qualsevol cas, no podran reclamar l'accés als fons i programes destinats a les úniques llengües amb futur: per tant, destinats a les llengües nacionals.

No mereix la pena posar-se a discutir la coherència inqüestionable del context i la legitimitat que sembla embolcallarho tot. El que sí que sorprèn, d'altra banda, són, però, les absurdes picabaralles entre Lluís Ma. de Puig, Xavier Rubert de Ventós, Joaquim Ferrer o Carles Gasòliba, a l'entorn d'un afer que sembla tan clar.

¿Com pot pretendre el senyor Ferrer que el ministre de cultura espanyol s'ocupi de llengües diferents de l'espanyol, que a fi de comptes és la llengua pròpia del seu estat? ¿Per què critica el sr. Lluís Ma. de Puig la indolència dels convergents en aquest fet si els caps estan ja tots ben fermats? ¿Com s'explica un esforç ingent centrat a fer que una llengua que no és la pròpia de cap estat esdevingui oficial de la CEE?

Malgrat tot, les respostes a tota la qüestió precedent semblen bastant elementals:

— ¿Què el català ha de ser oficial a les institucions europees? ¡Convertim Catalunya en un estat europeu! L'oficialitat del català serà automàtica. No caldrà discutir coses rares.

— ¿Què el català s'ha de beneficiar dels fons del programa lingua? Tinguem un ministre de cultura del govern català a la reunió on es fa el repartiment. ¿Qui ens en discutirà la nostra part?

¿Volem que el català esdevingui, amb totes les prerrogatives del cas, la llengua nacional dels catalans? Idò seguim el camí que han seguit totes les comunitats d'Europa fins aconseguir-ho.

Començar les cases pel terrat sol ser una tàctica poc comprensible i, alhora, poc eficient.

Bernat Joan i Marí
Sociolingüista

Butlleta de subscripció

1r. cognom _____ 2n _____

Nom _____ Domicili _____

Població _____ Tel. Part. _____

Professió _____ Lloc de treball _____

Lloc de naixement _____ DNI _____

Se subscriu al setmanari EL TEMPS per un període d'UN ANY, prorrogable si no hi ha ordre en contra, i un import de:

☐ 11.660 pessetes - amb pagament:
☐ Anual (1 rebut per la quantitat abans citada)
☐ Semestral (2 rebuts de 5.830 pessetes)
(Sols en el cas de pagaments per bancs)

☐ 16.400 (Europa) ☐ 22.000 (Amèrica)

Forma de pagament:
☐ Dom. bancària. ☐ Xec bancari adjunt ☐ Gir postal núm. _____

(Firma)

• La subscripció representa un descompte de més del 10% sobre el preu de venda als quioscs.

Distingits senyors:

Caixa/Banc _____ Agència _____

Adreça _____

Població _____

Els pregue que fins a nova ordre els rebuts que presentarà Edicions del País Valencià, S. A. per l'import de la SUBSCRIPCIÓ ANUAL a pagar en:

☐ 1 rebut anual ☐ 2 rebuts semestrals

siguen pagats amb càrrec: ☐ al compte corrent ☐ a la llibreta d'estalvis

núm _____

NOM I ADREÇA DEL TITULAR DEL COMPTE _____

_____

_____ de _____ 198_ (Firma)

EDICIONS DEL PAÍS VALENCIÀ, S. A. • C.I.F. A-46186821 • Avinguda del Baró de Càrcer, 40, 13a. • 46001 VALÈNCIA

Salou, les seves platges i la Rosa Fabregat

«Fa anys llargs que conec Salou». Així comença el seu article Rosa Fabregat. Jo també fa anys llargs que conec Salou; exactament en fa cinquanta. No sé quants en deu fer que el coneix Rosa Fabregat, però estic segur que no en fa tants. Conec tota aquesta costa salouenca i m'hi he fet gran; la doble circumstància de reusenc i aficionat a la pesca de canya me l'ha feta familiar. Nits senceres vora la mar, a la tardor i a l'estiu, m'han donat l'oportunitat de trobar-me en situacions meteorològiques de tota mena. Però una cosa li voldria fer observar, a la senyora Rosa Fabregat, i és que el barranc de Barenys ja existia cinquanta anys enrere. Que en aquell temps, quan plovia de valent, la platja també oferia un espectacle lamentable, cal admetre que no tant com ara, perquè, per una banda no hi havia l'allau de plàstics com ara, per la senzilla raó que els plàstics i matèries derivades encara no existien, llevat dels inefables preservatius, als quals suposem que la Rosa fa referència amb l'eufemisme d'«innocents fanalets de festa major».

D'altra banda tampoc baixava tanta merda, també per la senzilla raó que no hi havia tants cagons com ara. Tot això ja passava cinquanta anys enrere amb la proposició que l'evolució demogràfica imposa. Però hi ha una cosa que la senyora Rosa no té en compte, i és que tota la porqueria que porta el barranc de Barenys és generada per la veïna ciutat de Reus, i no m'està bé dir-ho, però és així. I cinquanta anys enrere, a Reus hi havia 30.000 cagons, i avui n'hi ha gairebé 90.000.

Jordi Gebelli Puig
Reus (Baix Camp)

L'element foraster i la normalització lingüística

Guanyats pel prestigi d'Amnistia Internacional que, a més, féu la convocatòria en la llengua autòctona dels valencians, acudírem a l'Aula Magna de la Universitat vella a conèixer l'Informe/88 de la dita organització.

En comprovar que l'acte es desenrotllava totalment en castellà demanàrem la paraula instant la normalització lingüística atenent que els fins i propòsits d'Amnistia Internacional són perfectament compatibles amb la llengua i la cultura del país.

Trobàrem comprensió entre els directius de l'organització i, animats els assistents per les nostres paraules, sovintejaren les intervencions en valencià. Però, aleshores, els entrebancs carregaren sobre la funcionària del Cos de Presons convidada a l'acte, que hagué de contestar preguntes formulades en valencià. I part dels assistents, en veure les dificultats de la funcionària, ens increparen a nosaltres per haver donat lloc a semblant situació. ¡Tan rebé que anava tot!

Incidents d'aquest tipus aniran en augment a mesura que avance la normalització lingüística, per la qual raó estimem aconsellable emprar la major prudència i consideració amb l'element foraster inassimilable però sense abdicar del nostre designi de valencianitzar el país.

Vicent Badia Marín
València (l'Horta)

Una mateixa TV

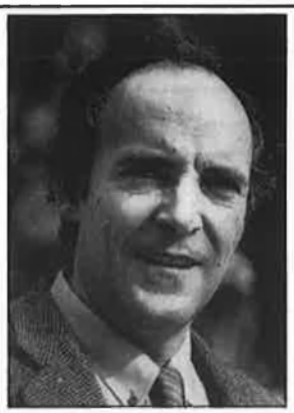
D'ençà que Jaume I conquerí València l'any 1238 i dugué els hàbits i costums de l'època, el sud de la nostra nació ha estat agredit políticament i culturalment per l'ocupació espanyola amb el consentiment del continuisme regionalista.

Ara, ens trobem amb un nou cas d'agressió cultural amb la maniobra intencionada d'eliminar l'emissió de TV3 a Catalunya Sud, després d'un temps d'utilitzar-se com a unitat lingüística de tota la nació, conseqüència directa de l'esquarterament nacional, mitjançant el *Estado de las Autonomías* i de la nefasta negociació entre el govern de Pujol i el govern central.

Joan Sànchez i Bolet
Presó Madrid-2. Alcalà (Madrid)

Pas de ratlla

Ramon Barnils

Massa gran per als petits

La mort de Ramon Trias Fargas ens ha dut a la memòria, si més no a alguns, quin gran tipus de president de la Generalitat no hauria estat.

De les personalitats que vénen a la memòria, d'entre les que han aspirat al càrrec en els darrers vint anys —Joan Triadú, Josep Benet, Joan Reventós, Jordi Pujol (l'únic que l'ha abastat)—, Ramon Trias Fargas és el que més en donava el tipus general. Físicament parlant: alt, fet, amb un gran cap, uns bons peus amb les sabates ideals, vestit no pas d'anglès sinó a l'anglesa, una veu definitiva. Sobre la veu, la darrera cosa que me'n va arribar, del polític suara desaparegut, va ser la sola frase amb què va sentenciar una pregunta sobre un actual president de Diputació. Aquest president de Diputació va haver de dir unes paraules davant dels presidents de les administracions d'ambdues bandes dels Pirineus: Ardanza per Euskadi, Pujol pel Principat, etcètera. El gironí s'adreçà als presents qualificant-los de «petits grans homes d'estat», i amb això situava el seu futur a l'encant. Preguntat Trias Fargas sobre aquest futur, va dir, amb aquella veu:

—És cadàver.

Trias Fargas no hauria pogut ser president de la Generalitat en els anys que corren, de república de botiguers. Trias Fargas era economista, i més aviat financer que no pas banquer. Home d'estudis econòmics més que no pas de crèdits, de grans construccions administratives més que no pas de pedaços per a calces. No solament era independentista sinó que, sense dir-ho mai, se li notava, i els esforços espanyols (¡i catalans!) per dissimular aquest punt essencial del seu pensament i no fer-hi mai referència, ni que ningú no n'hi fés, han estat ingents. El màxim, i encara després de mort, que han gosat admetre en aquest punt és que la seva ambició per al futur de Catalunya «no tenia límits».

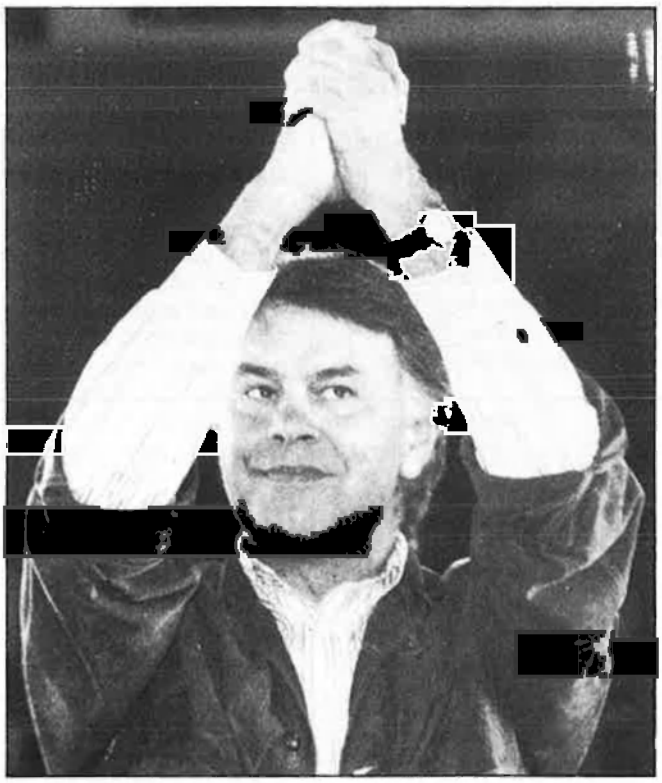
Déu n'hi do. Trias Fargas tampoc no hauria pogut ser president de la Generalitat, en els temps que corren, perquè era un home culte, ell personalment, i sobretot perquè valorava els treballs i les activitats intel·lectuals i científiques com a essencials per a la vida col·lectiva. Si pensem que els que han ocupat el lloc que ell hauria volgut ocupar, el punt més alt a què han arribat en aquesta matèria és Max Cahner, ja és dit tot.

Els quals, la porcada més gran que estan fent aquests dies al país, i no a Trias Fargas perquè ell no n'admetia, de porcades, és la de dir-li «senyor», «tot un senyor», «un cavaller», un «fin de race», «el darrer exemplar de polític de la seva alta espècie», per convèncer-nos que ens resignem a no tenir res més que els que tenim, és a dir a, ells perquè ja no en queden d'altres.

Ah que sí. □

Just per governar

Qualsevol partit polític que per tercera vegada consecutiva guanya unes eleccions generals, hauria de mostrar-se exultant. Els líders del PSOE, per contra, en comunicar l'èxit electoral del seu partit feien la cara preocupada i seriosa. Estaven decebuts, i no podien dissimular-ho. Darrere de les paraules rituals de valoració de l'èxit propi, hi havia l'amargor de la frustració: ells esperaven una altra cosa. Esperaven secretament, un plebiscit. Esperaven el reconeixement indiscutible de set anys gloriosos, i han rebut el simple encàrrec de governar el país. Massa poc, si cal interpretar les cares —no les paraules— de Benegas, de Guerra o de González.

El PSOE havia plantejat la campanya electoral sobre la certesa, avalada per totes les enquestes, de revalidar àmpliament la majoria absoluta. Partint d'aquesta seguretat, l'argumentació bàsica era clara: *nosaltres,* el govern, ho hem fet *tot* bé durant set anys (gràcies a nosaltres Espanya és ara més avançada, més rica, més prestigiosa, més de tot...); *ells,* tots els altres, no tenen en realitat res a fer, ni res d'aprofitable que proposar. Les eleccions, per tant, quedaven plantejades com un combat del PSOE contra tots: contra la dreta per ser dreta, contra l'esquerra per ser esquerra, contra els «nacionalistes» per ser nacionalistes, i contra el centre per no ser res. Quedaven plantejades, també, com un combat desigual de tots contra el PSOE, partit que tots —esquerra, dreta, nacionalistes i centre— han volgut presentar com el paradigma de tots els mals, vicis i errors imaginables.

Un escenari irreal, que una vegada més la tòpica «saviesa col·lectiva» de l'electorat s'ha encarregat de posar al seu lloc: l'esquerra (IU-IC) ha tingut el fort avanç que era lògic esperar i recupera un pes que absurdament havia perdut, la dreta consolida el seu espai i el liderat d'algú que ja no és Fraga, els nacionalistes bascos i catalans no alteren —com també era d'esperar— les seues posicions relatives (CiU, però, escurça diferències amb el PSOE, i el supera a Barcelona), i el centre de Suárez torna a mostrar la seua inconsistència.

El PSOE, per la seua part, rep el mandat de seguir governant. Però un mandat sense triomf. Un mandat que ja no podrà servir de base a actituds de prepotència, a l'orgull de qui menysprea l'adversari i es creu en possessió de la raó sense fissures. Un mandat, també, de governar amb més atenció les víctimes de tant de progrés i de tanta riquesa desigual, amb més respecte als sindicats i als moviments socials, amb més consideració per les opinions divergents de tants sectors. Han guanyat, és cert, i probablement és just que n'estiguen contents. Però no han triomfat. Han rebut una advertència, s'ha demostrat que la societat no els segueix cegament embadalida. No han estat unes eleccions de simple tràmit i revàlida amb nota d'excel·lent.

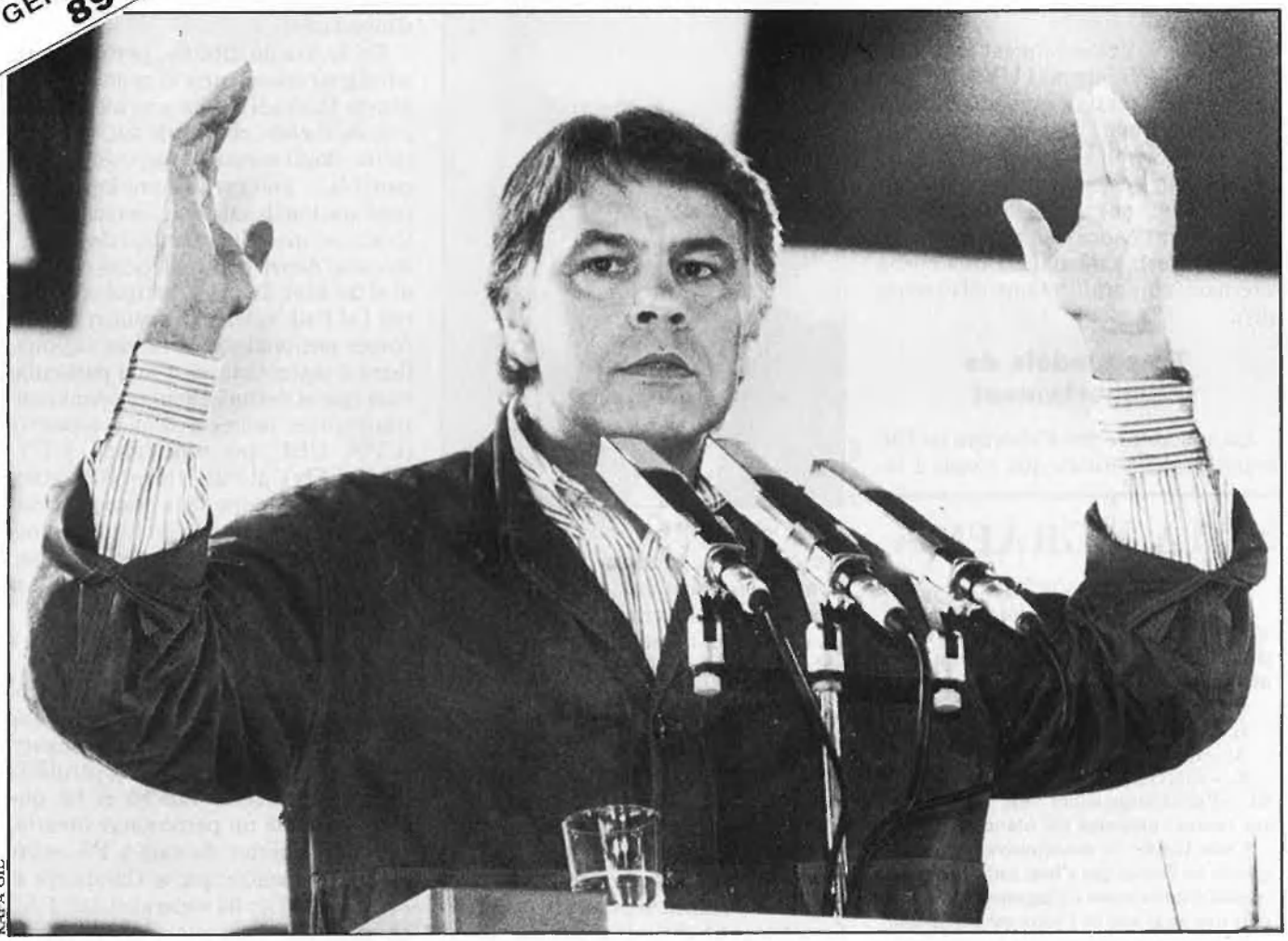
A partir de la nit del 29 d'octubre, alguns mites haurien de caure, i moltes coses haurien de començar a canviar. En benefici dels mateixos partits, de la democràcia i de tota la societat.

Vandellòs

I, en plena campanya electoral, la gravíssima advertència de Vandellòs. Un increïble incendi que ningú no va saber d'on venia, que ningú no va saber controlar. La manca d'informació, el pànic, els bombers sense mitjans ni preparació. Els plans d'emergència ineficaços o inaplicables. Un accident a la vora de la catàstrofe. I tot això en una central nuclear que ja té una llarga història d'«incidents» i de manca de control.

Després, Protecció Civil i la Comissió de Seguretat Nuclear amenacen amb expedients i sancions. Després, no abans. ¿No sabien els tècnics i els inspectors que tot el que ha passat podia passar? A Europa occidental queden tres plantes del model de Vandellòs I (a França, país poc exemplar). De les tres, una tancarà en pocs mesos, les altres en un any o dos. Quedarà només Vandellòs, encara per deu anys, segons les previsions. Simplement, perquè l'energia que s'hi produeix és més barata que la d'altres centrals menys insegures. Davant del benefici, el risc de catàstrofe no compta. I el poder públic calla i consent. □

ELECCIONS GENERALS 89

RAFA GIL

ELS RESULTATS DE SET COMUNITATS AUTÒNOMES S'ENFRONTEN AL PSOE

El vot nacionalista avança

Per primera vegada des d'EL TEMPS s'aborda la confecció d'uns quadros on s'intente fixar si la proporció entre el vot recollit pels partits d'àmbit estatal i l'obtingut per aquells altres que ofereixen uns tests que els poden arrenglerar en una hipotètica classificació a banda (en base al *cleavage*: fractura, línia bàsica de diferenciació política primordial) capaços de donar-los una identitat política nítida o clarament diferenciada de la significació estatal dels primers.

Vicent Franch Ferrer*

Amb això, i d'entrada, ens cal fer un munt de precisions precautòries per tal de justificar la tria —nus de la qüestió— dels partits i coalicions que hem col·locat en un i altre bloc per a cadascuna de les Comunitats Autònomes amb trets nacionals o nacionalitares o per a cadascuna de les convocatòries electorals.

En primer lloc, la denominació de partits d'àmbit estatal (PAE, als gràfics), correspon només a aquells partits i coalicions que a més de tenir una organització i siginificació política d'abast estatal, tot i que sustenten posicions autonomistes i regionalistes, els és aplicable la denominació de partits espanyols: per exemple, i entre els grans partits, PSOE, UCD, CP, AP, CD, PP, PCE, PTE, UC, CDS, PDP, UL, malgrat que hi haja a nacionalitats i regions seccions d'aquests partits amb sigles pròpies (els casos, per exemple, del PSC, el PSPV (PSOE), el PCPV, el PSE, etc.). Així, doncs, i per a determinades eleccions (europees del 87 i 89), les coalicions de partits nacionalistes, autonomistes o regionalistes no es computen com a partits estatals, sinó com a integrants del bloc de partits autòctons (d'ara endavant i als gràfics: PA, CIP, CEP, CUEB, FPR, etc.). De la mateixa manera, hi ha casos en què es computen partits dins del bloc PA (el cas d'HB) per considerar que el vot a aquests partits en Comunitats Autònomes amb trets nacionals s'ha d'entendre com a projecció de vots autòctons en candidatures subs-

ELECCIONS GENERALS 89

titutòries.

Finalment, i especialment en els casos d'UPN (Nafarroa) i UV (País Valencià), en la mesura que aquests partits han format part de coalicions estatals integrades per partits espanyols, quan es sumen els seus vots als PA (en eleccions a què concorren en solitari o en coalició amb altres partits regionalistes), s'introdueix una corba alternativa als gràfics (amb ells i sense ells).

Tres models de comportament

En aquest informe s'aborden sis Comunitats Autònomes que vénen a re-

RAFA GIL

Carlos Garaikoetxea.

presentar tres models diferents a la llum de les constants que s'observen. Aquests models serien, en primer lloc, els d'Euskadi i Catalunya (amb particularitats de diferenciació notables, però); en segon lloc, els de Galícia i Nafarroa (per bé que entre els dos hi ha, també, dissonàncies), i, finalment, el model que configuren les Illes Balears i el País Valencià. En el primer cas el tret fonamental que identifica ambdós països és l'alta proporció del vot a PA, per bé que en el cas de Catalunya hi ha un comportament significativament diferent segons el tipus d'elecció. En el segon model, la característica fonamental és la major discreció del vot al bloc PA en relació al primer model. Finalment, en el tercer model, el vot al bloc PA és molt esquifit i està protagonitzat sobretot pel vot regionalista conservador.

En la tria de models, però, s'ha de consignar que mentre al primer (Catalunya, Euskadi) hi ha una nítida diferenciació entre els partits nacionalistes (d'un ampli espectre) respecte dels espanyols, i una certa homologació de trets nacionals entre les forces autòctones computades, als models segon i tercer es donen contradiccions notòries al si del bloc dels PA, perquè a Nafarroa i el País Valencià se sumen vots de forces nacionalistes a forces regionalistes o sustentadores d'una particularitat que es defineix lleugerament contradictòries respecte d'allò espanyol (UPN, UDF, per una banda, i UV, URV, i ENV al País Valencià) i rabiosament detractora de la concepció nacionalitària de la resta de forces autòctones computades (el fet nacional basc a Nafarroa, i el fet nacional català al País Valencià).

Euskadi i Catalunya

Només la unanimitat en la reivindicació de les nacions respectives fa que aquestes dues comunitats es puguen analitzar en un mateix model perquè la primera diferència rau en el fet que Euskadi dóna un percentatge invariablement superior de vots a PA sobre els PAE, mentre que a Catalunya el bloc PA mai no ha superat el dels PAE en eleccions generals. Als Gràfics 1 (Euskadi) i 2 (Catalunya) es pot consignar aquesta primera precisió. La

NOTA A GRÀFICS

Abreviacions que s'utilitzen:

PA.—Partits autòctons (és a dir, regionalistes i autonomistes amb estructura territorial limitada a la comunitat, i nacionalistes).

PAE.—Partits d'àmbit estatal.

G.—Eleccions generals.

A.—Eleccions autonòmiques.

E.—Eleccions al Parlament Europeu.

82.—Percentatge sobre vots vàlids emesos (sense computar els blancs).

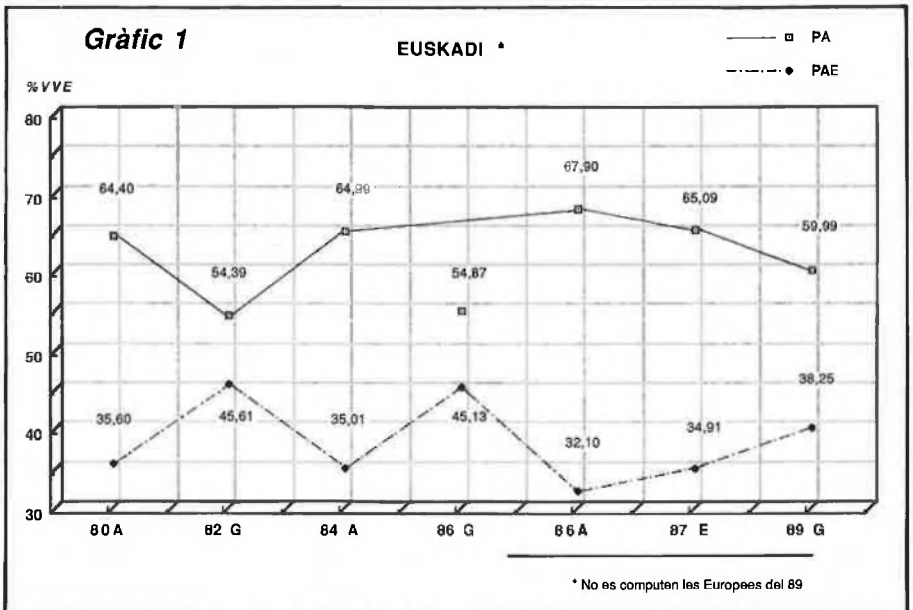
Cada Gràfic ve acompanyat de les sigles de les forces que s'han sumat dins del capítol d'autòctones i d'algunes precisions útils que en el text de l'informe s'amplien.

L'elaboració dels Gràfics ha estat possible per la col·laboració tècnica de Miquel Nadal i Tàrrega, col·laborador honorari del Departament de Dret Constitucional de la Universitat de València-Estudi General, esdudiós, per altra banda, de les teories i realitats del nacionalisme.

Els Gràfics han estat elaborats a partir dels resultats electorals oficials i les errades en els diferents còmputs, si n'hi ha, són responsabilitat exclusiva de l'autor d'aquest especial i apressat informe, encarregat per la revista EL TEMPS amb demanda concreta i específica d'elaborar una mostra representativa del repartiment de vot entre opcions nacionalistes/autonomistes/regionalistes i aquelles altres d'àmbit estatal, en diferents nacionalitats o àmbits territorials definits.

Finalment, l'autor vol agrair l'equip de redactors d'El TEMPS la inestimable col·laboració d'aquests en la recaptació de dades percentuals durant la nit del 29 al 30 d'octubre, sense la qual no s'haurien pogut oferir els pecentatges corresponents a les generals de diumenge passat atès que EL TEMPS ha tancat redacció a les 12 hores del dilluns, dia 30 d'octubre.

Gràfic 1

Nota al Gràfic 1.—En el bloc de PA es computen: (1980).—PNV, HB, EE. (1982).—PNV, HB, EE. (1984).—PNV, HB, EA, EE. (1987).—CUE-EB, HB, CIP, CEP. (1989-G).—PNV, HB, EE, EA.

corba dels vots obtinguts pels PA a Euskadi roman sempre per sobre de la corba dels PAE, mentre que la corba dels PA a Catalunya només abasta percentatges superiors a la dels PAE en les eleccions autonòmiques (1980, 1984 i 1988). El còmput del gràfic es fa des de les eleccions autonòmiques respectives del 1980 i no inclou ni les eleccions generals anteriors (77 i 79) ni les municipals perquè, per una banda, entre el 80 i el 89 es donen pautes que permeten identificar la tendència, i, per l'altra, les municipals són pràcticament impossibles de computar als efectes de sumar amb precisió els vots de PA i els d'agrupacions independents nacionalistes, autonomistes i regionalistes.

Pel que fa a Euskadi, es veu com la proporció del vot autòcton es manté pràcticament igual per a les autonòmiques del 80 i el 84 i puja lleugerament en les autonòmiques del 85 per a situar-se quasi en els 2/3 dels vots a candidatures a Euskadi. D'altra banda, també a Euskadi (i és tònica general de les sis Comunitats Autònomes estudiades) la proporció de vots als PA disminueix quan es tracta d'eleccions generals, però es manté a les europees.

Pel que fa a Catalunya, la primera conclusió, a la vista del Gràfic 2, és que la distància entre PA i PAE, en termes absoluts, va disminuint progressivament des del 1980 pel que fa als resultats en eleccions generals, en benefici d'un augment dels PA, mentre que en comicis generals i europeus els PAE

DOMÈNEC UMBERT

Miquel Roca, CiU.

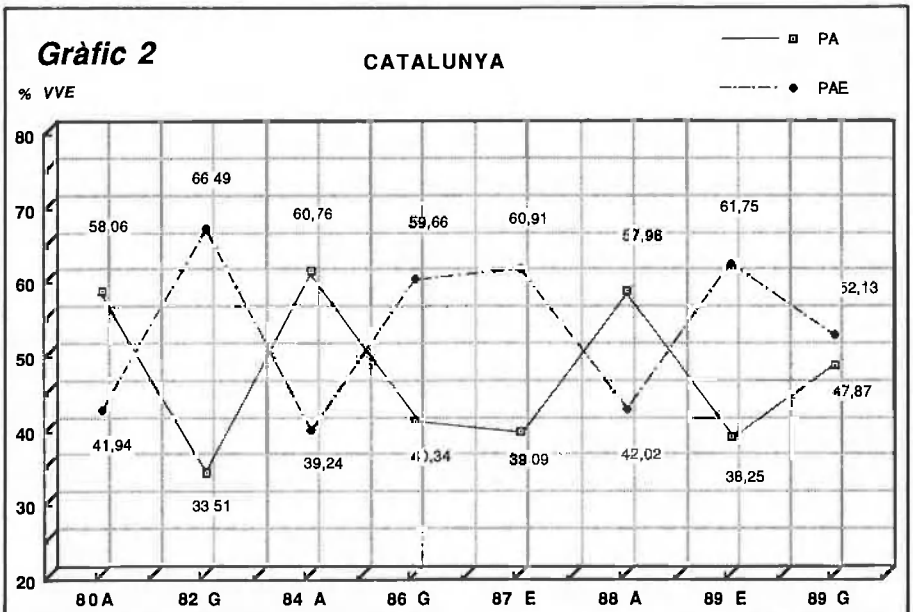
superen els PA amb distàncies considerablement majors a les que aquests darrers obtenen en eleccions autonòmiques. Això fa que s'haja de considerar que una part del vot a PA es decante a PAE (especialment el PSC (PSOE) o a l'abstenció. Una vegada més cal entendre que les dades que oferesc s'haurien de matisar amb les taxes de participació i que allò que ens interessa retenir ací són les distàncies ente PA i PAE i la tendència genèrica dels percentatges en la seqüència 1980-1989. En aquest sentit, els PA obtenen al voltant del 60% dels vots a candidatures en eleccions autonòmiques, mentre que aquesta proporció s'inverteix en favor dels PAE en eleccions generals i europees. Al Gràfic 2, però, es pot veure que la distància global entre PA i PAE va disminuint progressivament en comicis no autonòmics i que, per tant, la seqüència d'eleccions duu a una ininterrompuda línia creixent de vots als PA, amb l'excepció de les europees del 89 en què els PA descendeixen lleugerament.

El model intermedi de Nafarroa i Galícia

Pel que fa a Nafarroa, al gràfic corresponent hem diferenciat la suma de PA amb UPN i la suma estricta de PA perquè aquest partit concorre en més d'una elecció dins de la coalició encapçalada per AP (o PP) i, a més a més, manté una tesi política detractora de la resta dels PA en la Comunitat (UPN no admet que Nafarroa siga considerada part de la nació basca). Descomptada del còmput UPN el vot a PA sofreix escasses variacions des del 82 (primeres eleccions que es consignen en aquest cas) al 89, amb un augment global i una major incidència en comicis autonòmics com és tònica en les altres cinc Comunitats Autònomes estudiades. Malgrat això, i en la mesura que UPN (UPN i UDF a les autonòmiques del 87) no és opció estatal, malgrat concórrer en algunes eleccions dins de coalicions espanyoles (no simplement d'àmbit estatal), cal sumar aquests vots dins del capítol dels PA. Quan es procedeix a sumar els vots d'UPN als PA el percentatge del PA augmenta al doble (en les autonòmiques del 83) i tot superant el 50% en les autonòmiques del 87.

En el cas de Galícia, amb excepció de les autonòmiques del 85, en la resta d'eleccions el percentatge dels PA és sensiblement inferior als ja analitzats d'Euskadi, Catalunya i Nafarroa. Al mateix temps s'observa una certa fragmentació de l'espectre autòcton i unes cotes irregulars que tanmateix mai no superen el 15%. La distància entre PAE i PA és molt elevada i això fa pensar que després d'onze anys de consultes electorals, el vot a PA està bàsicament estancat en cotes que tot just

Gràfic 2

Nota al Gràfic 2.—En el bloc de PA es computen: (1980).—CiU, ERC, PSUC, NE, BEAN. (1982).—CiU, PSUC, ERC, NE, PCC. (1984).—CiU, PSUC, EEC, Unitat d'Aran-PNA. (1986).—CiU, VEC, ERC. (1987).—CiU, EU, CEP, CIP, HB, UV. (1988).—CiU, IC, REC. (1989-E). —CiU, REC, EU, EN-CIP, C. LI., HB. (1989-G).—CiU, IC, ERC, PCC.

ELECCIONS GENERALS 89

arriben al 10% dels vots a candidatures.

Les Illes Balears i el País Valencià: en la perifèria dels models

La porció de vots als PA a les Illes Balears, i des de les eleccions generals del 1982 fins a les europees del 89, només es pot consignar com a significativa en la mesura que es considere UM com a partit autòcton, a més a més de la primera elecció en què apareix (les autonòmiques del 83), a les generals del 86 (on pren el nom de PRD), les europees del 87 (en què forma part de la FPR) o les més recents europees del 83 (també dins la FPR). La resta de PA, sense UM, obtenen percentatges molt minsos i només significatius en eleccions autonòmiques. Quasi es pot dir que a excepció de les eleccions autonòmiques del 83 i el 87 els percentatges dels PA a les Illes Balears són inapreciables i mostren les greus dificultats perquè el vot nacionalista (en el qual i òbviament s'ha de fer referència a l'autonomista i regionalista) s'òbriga camí. En aquest sentit, convé dir que quan considerem la distinció entre PA i PAE potser hauríem de fer referència a aquelles circumstàncies que menen a la succió de vots teòricament autonomistes per part de les opcions estatals; això significa que, en una anàlisi completa del comportament electoral enfront dels dos blocs de partits configurats caldria introduir moltes precisions sobre el paper que determinats partits estatals tenen en ordre a la captació de vots que només la fredor dels nombres fan aparèixer en el bloc dels PAE. La manca de consciència nacional, la indefinició sobre el projecte nacional a construir i la marginalitat ideològica de determinades formacions polítiques operen, en alguns casos, com a invitació a atorgar el vot a partits estatals que defensen amb certa força alguns aspectes de les reivindicacions nacionals. És el cas, per exemple, del PSC a Catalunya i del PSPV (PSOE) al País Valencià per bé que la distància entre PSC i PSPV siga molt considerable en compromís nacional.

Pel que fa al País Valencià, la proporció del vot a PA respecte dels PAE és abismal si es computen només aquells partits que participen amb més

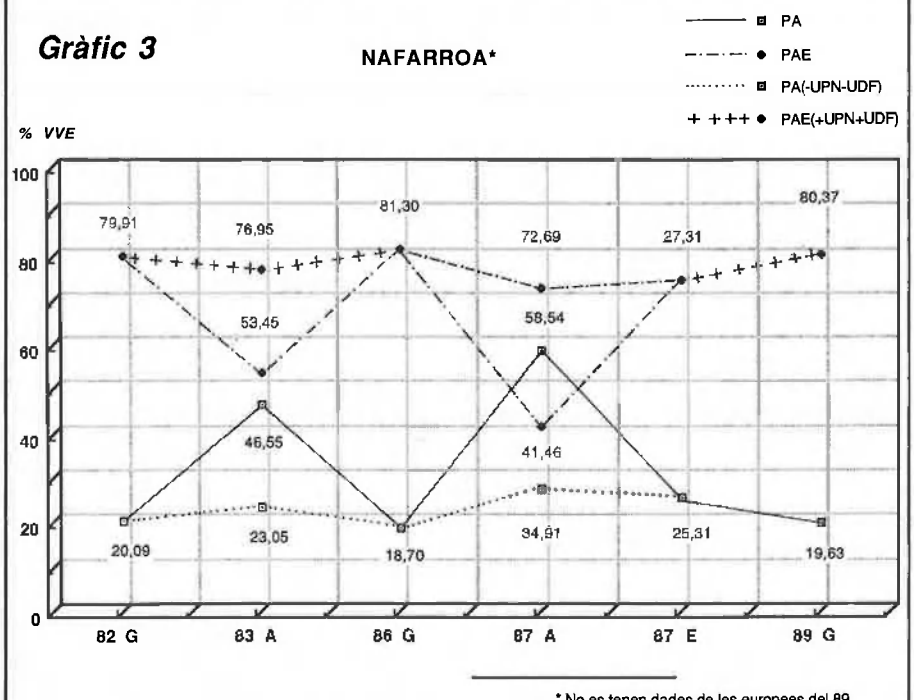
HB, situació estable.

o menys convicció del fet nacional català amb diferent intensitat. De fet, dins de la variada gamma d'opcions minoritàries que han encarnat el nacionalisme al País Valencià difícilment es podria dir que hi haja unanimitat respecte del marc nacional a reivindicar. El BEAN, CL1., o el PSPV estan molt lluny d'entrar en el mateix capítol que UDPV, PNPV o les successives edicions d'UPV. Amb tot, són identificades globalment com a partits «catalanistes», malgrat que alguns d'ells no ho hagen estat ni tan sols nominalment. Però aquests és ben bé una altra història.

D'altra banda, ens trobem en una situació semblant a la dicotomia que es produeix a Nafarroa dins del bloc de PA. Dins dels PA valencians hi ha un subgrup l'origen i posicionament del qual ve definit per la negativa a assumir la «catalanitat» del poble valencià. Aquest grup (equiparable a UPN) està integrat per un conjunt de sigles entre les quals UV és la més significativa. Precisament aquesta força ha concorregut també en coalició amb AP en almenys dues eleccions (generals del 82 i autonòmiques del 83), per a presentar-se en solitari a les generals del 86, autonòmiques del 87 i europees del 87 i 89 (per bé que integrada en la FPR).

Doncs bé, per al cas valencià, i tret de les eleccions constituents (77) el bloc dels PA (sense UV) ha obtingut resultats ben irrellevants; i, el que és pitjor, aquesta tònica s'ha mantigut amb una

Gràfic 3

* No es tenen dades de les europees del 89

Nota al Gràfic 3.—En el bloc de PA es computen: (1982).—PNV, HB, EE. (1983).—PNV, HB, AUZOLAN, EE. (1986)—. PNV, HB, EE, EE. (1987-A).—PNV, HB, EA, EE, MATZA. (1987).—HB, CEP, CIP, UE-EB. (1989-G).—PNV, EE, EA,HB.

***En 83-A es fan dues corbes, una dels PA sense UPN i l'altra sumant UPN als PA. En 87-A es fan també dues corbes, una dels PA sense UPN i UFE, i l'altra sumant-les als PA.**

tossuda reiteració. Amb la suma, però, dels vots a UV la corba dels PA comença a créixer a les autonòmiques del 83 de manera quasi ininterrompuda col·locant-se al voltant del 10% en les darreres eleccions europees, tot tenint en compte que, de la mateixa manera que hem sumat al bloc dels PA en altres Comunitats Autònomes els vots a coalicions on figuraven exclusivament forces de caràcter nacionalista, regionalista o autonomista, en el cas del País Valencià hem consignat els vots recollits per forces com ara CEP, CIP, CiU, HB, FPR o CL1, entre altres i tal com es consiga a la Nota que acompanuya el Gràfic 6.

Les eleccions del 29-O i la confirmació de tendències

Pel que fa als resultats electorals en les dues Comunitats Autònomes que hem assenyalat com a primer model cal dir que en ambdós casos hi ha un notable augment del vot als PA que, curiosament, és percentualment diferent. A Euskadi els PA pugen fins al 59,99% tot establint-se un nou màxim respecte de resultats en eleccions generals. I si a Euskadi l'augment és de cinc punts, a Catalunya aquest augment quasi es duplica perquè en aquestes eleccions el bloc dels PA puja al 47,87 % tot donant-se una dada que ve a confirmar la tendència que es pot veure al Gràfic 2. Efectivament, des del 1980 la distància entre PAE i PA va fent-se cada vegada més petita i en favor dels PA. Si bé els PA superen sempre els PAE a les eleccions autonòmiques i aquests a aquells en la resta de comicis, la distància que els nombres ens donen per a les eleccions del 29-O són ben clarificadors: Aquestes dues forces sumen percentatges pròxims al 50%. Aquest increment dels PA és degut fonamentalment a l'augment d'IC i al manteniment de CiU, per bé que també l'ERC col·labora a l'establiment del pecentatge.

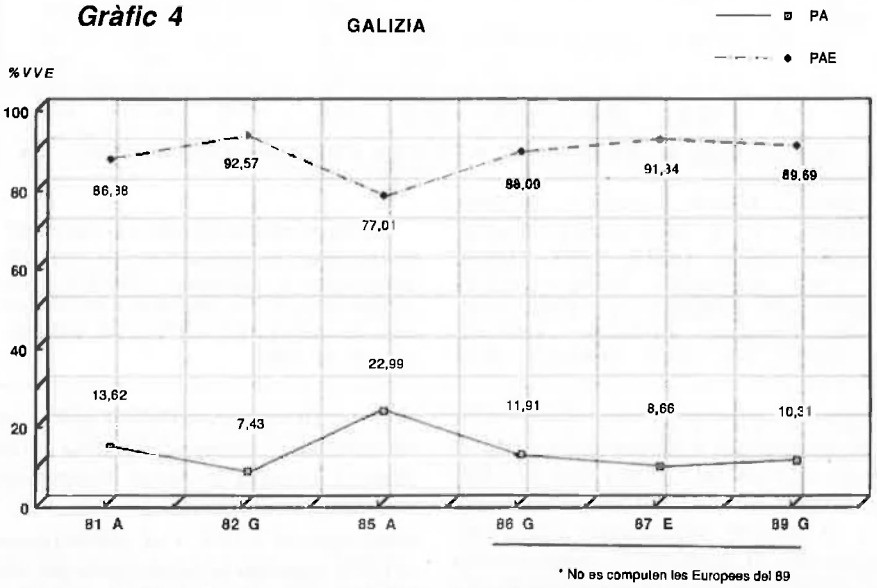
Tornant a Euskadi cal dir que el % dels PA va camí d'apropar les dades d'eleccions autonòmiques de l'espai disponible per als partits d'àmbit estatal. És prou comprensible afirmar que en unes poques eleccions més l'espai espanyol pot quedar reduït als vots que obté el PSOE, amb la qual cosa, i només en la mesura que aquest perdure al capdavant del govern espanyol es pot dilatar la situació. En qualsevol altre cas tot fa apuntar que el bloc dels PA no ha de trigar gaire a omplir quasi el 90% de l'espai electoral. En aquest sentit, i tot recordant la precaució amb què s'ha de jutjar el paper i significació del PSC (PSOE), l'espectre català mostra una tendència similar a la basca sempre que es continue considerant IC com a partit o coalició estrictament catalana.

Pel que fa a Galícia, on els nacionalistes han perdut la representació parlamentària a les Corts (l'únic representant el tenia CG), això no ha estat obstacle perquè el bloc dels PA millore respecte de les europees sense atènyer, però, l'11,91 de les generals del 86. La seqüència del vot als PA presenta variacions significatives en el conjunt de les eleccions generals i potser és degut, per una banda, a la fragmentació de l'espectre autòcton, i per una altra, a la desigual incidència dels partits en cadascuna de les quatre circumscripcions electorals.

Els resultats dels PA a Navarra, atès que UPN concorria amb el PP a les eleccions del diumenge, es poden considerar com un augment significatiu respecte als resultats de les eleccions generals del 86, tot i que per sota de les eleccions generals del 82 i les autonòmiques del 83. En aquestes eleccions concorren, a més de les tadicionals PNV, HB i EE, la formació de Carlos Garaikoetxea que obté resultats molt superiors al PNV, potser per la condició navarresa del líder d'EA. Com ja és habitual HB és la força, dins els PA, més votada a Navarra. A més a més, tot fa suposar que l'aportació d'UPN a la coalició PP-UPN es produeix en els mateixos termes que en anteriors confrontacions electorals en què UPN acudeix dins les sigles del conservadorisme espanyol. En definitiva, el bloc dels PA es manté tot consolidant unes cotes quasibé invariables des del 1982.

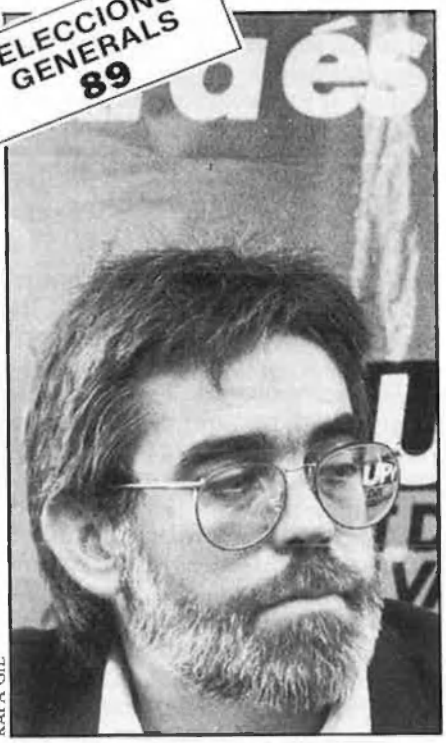
Pel que fa al tercer model i tot referint-nos a les Illes Balears, a les eleccions del diumenge passat Unió Balear (UB), partit de nova formació liderat per Gregori Mir i que naix de les cendres d'UM rep un fracàs considerable en no abastar més que el 0,82% dels vots a les Illes, molt per sota dels resultats de l'altra força representativa del nacionalisme illenc, el PSM-EN, que obtindrà el 2,32% dels vots, xifra lleugerament semblant als resultats del 82. En tot cas el 3,18% dels PA en aquestes eleccions introdueix a la corba d'aquests un descens espectacular que confirma la tendència illenca a la minimització del vot nacionalista en comicis generals. Si s'observen els millors resultats del conjunt dels PA, a les autonòmiques del 83 (el 21,99%) i se'ls compara amb les seqüències posteriors conclou que el vot nacionalista illenc està a punt d'esdevenir pràcticament marginal per bé que el manteniment del PSM-EN faça pensable que en propers eleccions autonòmiques i municipals, i potser en solitari, el nacionalisme d'esquerra protagonitze la totalitat de l'espectre nacionalista.

En allò que afecta els resultats dels PA al País Valencià s'ha de consignar una baixa global d'un punt, fonamentalment en base a la pèrdua major d'UPV, que obté en el conjunt del País

Nota al Gràfic 4.—En el bloc de PA es computen: (1981).—BNPG-PSG, PG, GC, IG. (1982).—BNPG-PSG, EG, GI. (1985).—CG, PSG-EG, BNPG, USG. (1986).—PSG-EG, CG, BNPG. (1987).—BNPG, CIP, CEP, HB, CUE-EB. (1989).—CG, PSG-EG, PNG, BNPG.

ELECCIONS GENERALS 89

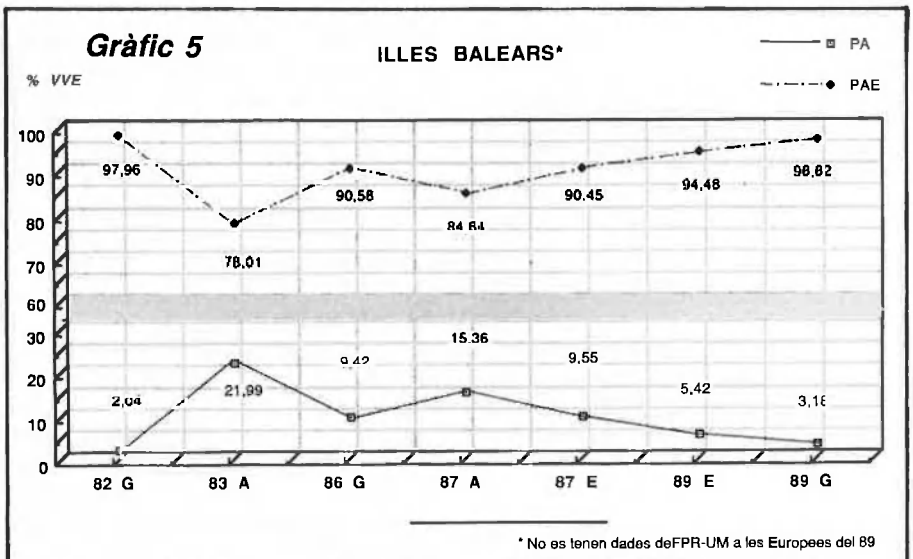
RAFA GIL

Xavier Cantera, d'UPV.

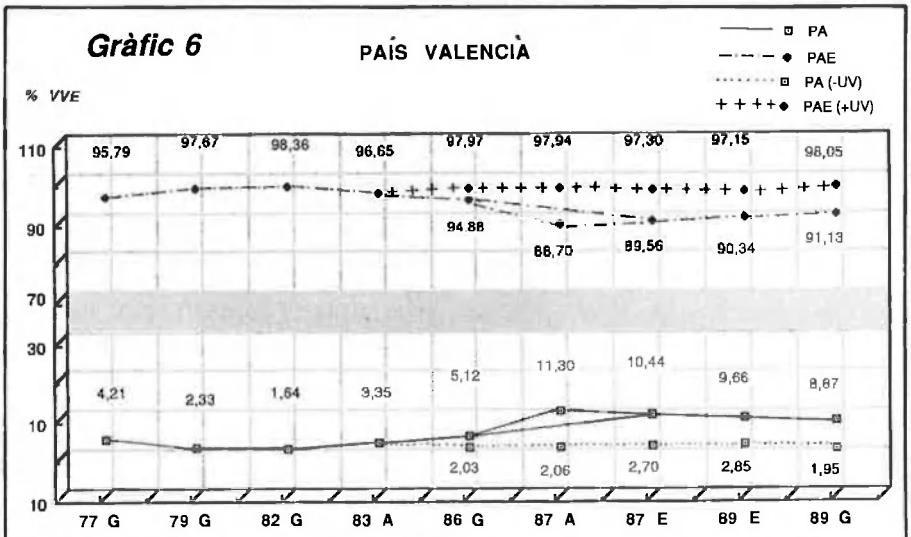
RAFA GIL

Vicente González Lizondo, de UV.

Nota al Gràfic 5.—En el bloc de PA es computen: (1982).—PSM. (1983).—UPM, PSM-PSI, PSMe. (1986).—PRD, PSM-EN. (1987-A).—UM, PSM-EN, PSMe-EN. (1987-E).—UM, CIP, CEP, CiU, HB. (1989-E).—CEP, CIP, CiU, CLI., HB. (1989-G).—PSM-EN, UB.**

****Es computa el PRD dins del PA en la mesura que és evident que no és sinó UM amb sigles diferents.**

Nota al Gràfic 6.—En el bloc de PA es computen: (1977).—UDPV, PSPV, EcaPB. (1979).— URV, PNV BEAN, PCaPV. (1982).—UPV, EUPV, URV. (1983). —UPV, ENV-URV. (1986).— UPV, ENV, UV. (1987-E).—UV-FPR, CEP, HB, CIP,CiU, CUE-EB. (1987-A). —UPV*, UV, ENV. (1989-E).—UV-CIP, CEP, CiU, CLI. (1989-G).—UV, UPV, ENV.

***A través d'una complicada operació matemàtica de projeccions de vots en municipals i europees s'assigna uns 36.000 vots a UPV, dins dels 159.579 que obté la coalició EU-UPV a les autonòmiques de 1987.**

Valencià al voltant dels 40.000 vots. En percentatges sobre VVE, UPV perd 0,9 punts respecte de les europees de juny del 89 i baixa molt lleugerament respecte de les generals del 86. En tot cas, UPV manté els vots i es pot considerar que té un component semblant als resultats del PSM-EN a les Illes. En el cas de l'altra força computada, UV, malgrat obtenir dos diputats per la circumscripció electoral de València (on es concentren els seus vots), els percentatges del valencianisme conservador són menors que a les europees malgrat pujar en vots (al voltant dels 142.000 vots en el conjunt del País Valencià). En el còmput global dels PA s'està lluny de l'11,30% de les europees del 87. D'alguna manera els resultats del bloc dels PA valencians ens col·loca en la tessitura de dir que la tendència valenciana s'hi acosta progressivament a la gallega més que a la balear i que en successives eleccions s'haurà de veure si es confirma la possibilitat que el model valencià s'acoste al navarrès perquè lluny d'avançar-se cap a l'homologació del mite nacional entre els PA, la consolidació d'UV i el manteniment d'UPV auguren la pervivència del *cleavage* blaverisme-catalanisme, font de la debilitat percentual dels PA al País Valencià.

** Professor Titular de Dret Constitucional Universitat de València-Estudi General.*

ÀNGEL CATENA

L'Ametlla de Mar. Assemblea en la qual els veïns d'aquest poble demanaren el desmantellament dels grups nuclears de Vandellòs.

26 ENTITATS TARRAGONINES DEMANEN LA IMMEDIATA PARALITZACIÓ DE VANDELLÒS

Pànic als carrers

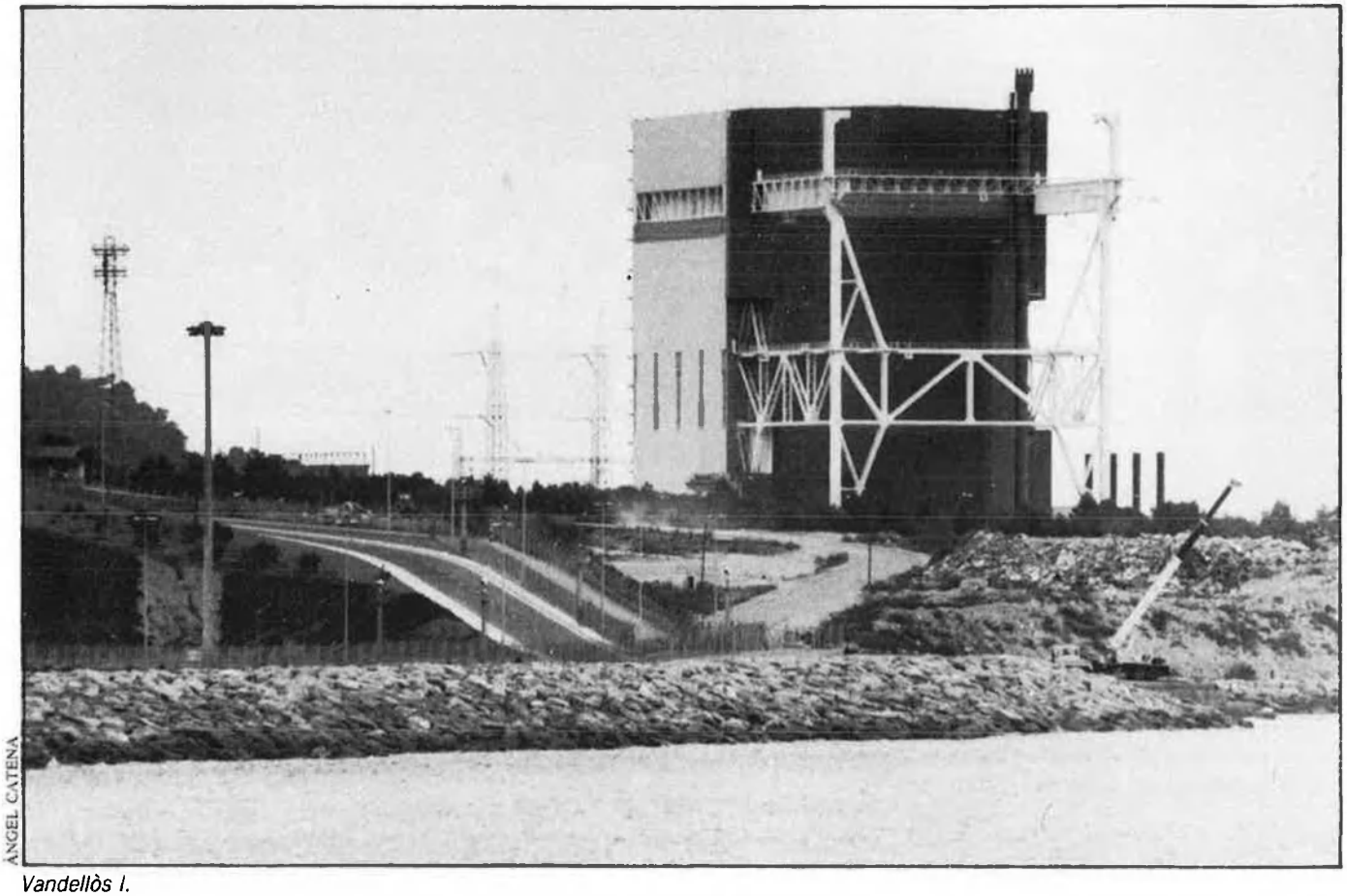
Dijous passat, una setmana després que s'incendiés una turbina de la central nuclear Vandellòs I, l'alarma tornava a aquesta zona de les comarques tarragonines en fer-se evident una densa fumera provocada per un curt circuit en un transformador auxiliar del segon grup d'aquesta central. Aquest fet es va veure especialment a l'Ametlla de Mar, on molts veïns, enduts pel nerviosisme, i el pànic, van estar a punt d'abandonar les seves cases.

Cinta S. Bellmunt

Govern Civil de Tarragona va considerar exagerades les reaccions populars i va assegurar que «aquesta avaria no ha tingut cap importància perquè la central estava aturada». De la mateixa manera va respondre el Consell de Seguretat Nuclear i fonts de la central. Aquestes afirmacions contrasten, però, amb les valoracions que d'aquesta nova avaria va realitzar el Servei Mundial d'Informació sobre l'Energia (WISE) que va manifestar que «el fet que hagi cremat aquest transformador, que ha de fer entrar energia de l'exterior, podria suposar que Vandellòs I es quedés sense energia, i això és perillós perquè, encara que el reactor està aturat, exigeix que continuïn funcionant els sistemes de refrigeració».

Aquella mateixa tarda se celebraven plens extraordinaris als municipis de l'Ametlla de Mar, Pratdip, Mont-roig del Camp i Tivissa per aprovar mocions referents a demanar la paralització de les centrals nuclears i denunciar la inoperància del Pla d'Emergència Nuclear per a la província de Tarragona (PENTA). Als plens van assistir multitud de veïns enormement preocupats per les poques garanties de seguretat que ofereixen les centrals nuclears que tenen a tocar dels seus termes municipals. A més, als pobles es viu una psicosi d'accident nuclear que ha alterat el ritme habitual de treball de la gent, ja que sovint aturen la seva tasca per plantejar-se el risc a què es veuen sotmeses les seves vides.

D'aquesta manera l'Ajuntament de l'Ametlla de Mar, que va ser el més radical de tots, va decidir demanar la dimissió del governador civil de Tarragona, Ramón Sánchez, i va acordar sol·licitar el desmantellament de les quatres centrals nuclears que hi ha a Catalunya: dues a Ascó i dues a Vandellòs. També va optar per la sortida del PENTA. L'alcalde d'aquesta localitat, Pere Margalef, considera que pot actuar així perquè compta amb el su-

ANGEL CATENA

Vandellòs I.

port del seu poble. «Els veïns estan molt excitats per descobrir que amb l'incendi de la turbina del dia 19 ens hi hem jugat la vida i és molt greu que juguin amb la vida dels ciutadans».

A Mont-roig del Camp es va aprovar un requeriment adreçat al govern central i al Consell de Seguretat Nuclear perquè es paralitzi el funcionament de Vandellòs I i II. També s'ha demanat que el PENTA quedi en suspens fins que es compleixi el conveni signat l'octubre de 1987 entre el Ministeri d'Obres Públiques i Urbanisme, la Direcció General de Protecció Civil, la Generalitat i la Diputació de Tarragona sobre les accions a emprendre per esmenar les mancances d'aquest pla d'emergència. L'alcalde de Mont-roig, Josep Maria Aragonés, va deixar clar en el transcurs del ple que el municipi no col·laborarà més en el PENTA, «tot i que, per desgràcia, no podem marxar d'aquest pla perquè estem a un radi de 10 quilòmetres de la central. I hem d'estar aquí clavats. Ara bé, no podem acceptar col·laborar amb l'enganyifa que ens ha fet el governador civil dient que el PENTA funciona».

Josep Maria Aragonés opina, a l'igual que els alcaldes de Tivissa, Pratdip i l'Ametlla de Mar, que si Vanellòs I torna a funcionar, «més que benefi-

MONTSERRAT ROIG

EL CANT DE LA JOVENTUT

El Balancí, 222. 176 pàgines

edicions 62

Entre la poesia i la ironia, l'autora ens parla de la joventut perduda, del sexe i la mort, de la memòria i l'oblit i, en darrer terme, de la necessitat, encara, de les paraules.

De venda a totes les llibreries

ÀNGEL CATENA

Els alcaldes de l'àrea de Vandellòs es reuneixen amb el governador civil de Tarragona, Ramón Sánchez i li anuncien la seua eixida del pla Penta.

ci portarà la ruïna d'aquests pobles». Cal assenyalar que d'aquests tres pobles només són unes 15 persones en cadascuna d'aquestes localitats les que depenen econòmicament de la central. L'indret que sí que depèn més de la central nuclear que ens ocupa és Vandellòs, ja que unes 300 famílies tenen com a principal font d'ingressos el que els homes guanyen treballant-hi. Per això la reacció de l'alcalde de Vandellòs, Carles Barceló, no ha estat tan radical i s'ha limitat a denunciar judicialment la inoperativitat del PENTA.

L'alcalde de Mont-roig del Camp ha estat el que més ha insistit en el fet que «si no tanquen les nuclears, acabaran amb la nostra economia i amb la nostra salut. El turisme, per posar un exemple, deixarà de venir a aquestes comarques perquè els agafarà por i marxaran a unes altres localitats». Cal assenyalar que el turisme és una de les principals fonts d'ingressos dels pobles que ens ocupen, ja que les seves platges, el clima agradable i l'òptima oferta hotelera de què disposen fan que els turistes estrangers i nacionals vinguin a passar els seus dies de vacances i, moltes vegades també, actuïn com a poblacions idònies per a segones residències.

En aquest sentit, el Comitè Antinuclar de l'Ametlla de Mar, que s'ha constituït després de l'incendi en la turbina del dia 19, ha comentat que «en només una setmana ja s'han cancel·lat reserves hoteleres, i algunes persones, que tenien encarregades la construcció de segones residències a aquestes localitats, han donat ordre a les respectives constructores que paralitzin els projectes».

A l'Ametlla de Mar és on el sentiment popular antinuclear és més evident. El poble és ple de pancartes que exigeixen la paralització de les centrals nuclears: «Fora nuclears», «Salvem les nostres vides», «Nuclears no, vida sí», són els lemes preferits per a expressar el seu malestar per la presència de grups nuclears a la rodalia dels municipis.

La població ha retret a les autoritats la manca d'informació que es dóna quan hi ha un accident nuclear. Un veí de l'Ametlla de Mar es mostrava molt indignat «perquè vam estar a punt de viure un accident com el de Txernòbil, i nosaltres sense assabentar-nos, perquè ens deien que no passava res, que era un incendi en un tanc d'oli, quan amb una mica més i ens hauríem pogut despertar en un altre món».

Una senyora de mitjana edat va fer pública la seva por a les centrals nuclears dient que «una gran part de les dones d'aquests pobles tenim quists i això és per tota la porqueria que treuen les nuclears, que no ens beneficien en res, ans al contrari, ens maten».

L'Ametlla de Mar ha estat el primer poble a fer tot un dia de vaga per exigir el desmantellament de les centrals nuclears i ara treballen intensament per organitzar una multitudinària manifestació junt amb els pobles veïns per concentrar-se davant de Vandellòs I i exigir-ne el tancament definitiu.

Per la seva part, els instituts de batxillerat de Reus també s'han manifestat pels principals carrers de la ciutat amb l'objectiu de demanar la paralització de les centrals nuclears.

Mentrestant, segueixen les aportacions sobre el perill que la nit del dia 19 es va viure a Vandellòs I. Ha estat darrerament un bomber de la Generalitat del parc d'Amposta, que van participar igualment en l'extinció del foc, qui ha afirmat que «els bombers vam anar pensant que l'incendi s'havia produït en un tanc de fuel oil. En arribar a la central, vam poder observar una total absència de tècnics i de personal capacitat per a dirigir un sinistre d'aquest tipus. Aquesta situació produïa escenes de pànic en la resta de personal que hi havia a la central que era

Jaume Morrón: «L'accident de Vandellòs era previsible»

Aprofundint encara més en l'incendi del dia 19, el Servei Mundial d'Informació sobre l'Energia (WISE), de la mà del seu delegat a Tarragona, Jaume Morrón, ha constatat que «aquest accident a la turbina era previsible perquè hi ha antecedents en altres centrals espanyoles. Concretament, al gener de 1984 va haver-hi un incendi al grup nuclear d'Ascó igual que el del dia 19 a Vandellòs I: una fuita de l'hidrogen que refrigera l'alternador va provocar una explosió a la sala de turbines amb el resultat de dos treballadors ferits». Jaume Morrón ha subratllat que això està recollit en els informes del Consell de Seguretat Nuclear.

El delegat del WISE ha insistit que «a Ascó es produeix un sinistre, que és una central situada a 30 quilòmetres de distància de Vandellòs I, i la direcció d'aquesta última central no adopta les mesures necessàries per a evitar que un sinistre d'aquestes característiques es pugui produir en el seu reactor nuclear».

Jaume Morrón ha explicat que «per un problema de disseny de Vandellòs I, el dia de l'incendi a la turbina es van inundar en el transcurs de l'extinció del foc els turboventiladors que són fonamentals per a refrigerar el reactor. La inundació va ser causada per l'aigua que van utilitzar els bombers per a apagar el foc, ja que ningú els havia advertit del que hi havia a sota. Aquesta inundació gairebé va fer que el grafit s'incendiés, cosa que hauria comportat una situació semblant a la de Txernòbil».

En aquest sentit, Jaume Morrón ha recordat que «el que va passar a Txernòbil fou que es va incendiar el grafit del reactor i a partir d'aquell moment va ser impossible controlar-ne l'emissió a l'exterior».

ÀNGEL CATENA

Jaume Morrón, delegat del WISE a Tarragona.

Morrón ha contemplat la hipòtesi que «hi ha possibilitats que s'hagi produït una fuita radioactiva a través del vapor que pressiona la turbina perquè aquesta funcioni, en cas que s'hi hagi produït alguna fissura. Si és així, aviat ho sabrem, perquè el WISE acaba d'instal·lar un monitor de control de la radiactivitat a Tarragona».

El silenci de la direcció de Vandellòs I des del moment en què s'han fet sentit reaccions sobre l'incendi del dia 19, ha estat total i és impossible accedir a informacions directes d'aquesta font. L'única reacció oficial, i un tant tímida, ha estat la del governador civil de Tarragona, Ramón Sánchez, que s'ha limitat a reconèixer que «aquella nit, en el moment d'incendiar-se la turbina, no hi havia cap persona amb capacitat de comandament i amb capacitat tècnica per a organitzar la situació d'emergència i poder posar en marxa el PENTA».

El comitè d'empresa d'Hifrensa ha estat qui ha parlat, des d'un punt de vista de defensa aferrissada de la continuïtat de Vandellòs I, ha sortit al pas de les crítiques que ha rebut la direcció de la central i ha tret importància a l'incendi. De manera «clara i contundent», aquest comitè ha manifestat que l'incident del dia 19 va ser «del tipus convencional, i per tant, no nuclear. En cap moment ha representat el més mínim risc per al personal, ni per als habitants de la zona, com tampoc per al medi ambient».

Els treballadors de Vandellòs I no admeten comparacions entre l'accident de Txernòbil i el de Vandellòs I, perquè —assenyalen— les tecnologies de totes dues centrals són diferents i, consegüentment, incomparables.

Referent a la polèmica que es va originar arran del retard amb què la direcció de la central va avisar Protecció Civil de Tarragona de l'incendi que s'havia declarat a la turbina (una mitja hora més tard), el comitè ha proposat que es modifiqui «la normativa del PENTA, per tal que davant d'un incident, el primer que ha de fer el personal és actuar i avaluar-lo per, tot seguit, poder informar d'allò que realment succeeix, i en tot cas, és un únic organisme qui hauria d'ocupar-se d'informar tots els altres». □

incapaç de facilitar informació als bombers del que estava succeint».

El mateix bomber, que ha volgut restar en l'anonimat, ha dit que «els tècnics de la central estaven molt histèrics perquè perdien el control de la situació i semblava que el foc se'ls escapés de les mans. El panorama era bastant impressionant. Les sirenes no paraven de sonar i els cartells vermells d'evacuació eren constants. A més, era esgarrifós el soroll que feien les vàlvules de seguretat en disparar-se, com també alguns dels sistemes de refrigeració d'aquella zona».

El bomber assegura que poc després, per comentaris que feien tècnics de la central, «ens vam adonar que allò estava a punt de destruir-se per falta de refrigeració que garantís la seguretat del reactor. Fins que no van comprovar que la temperatura disminuïa no van poder respirar tranquils i entre ells van comentar: «encara sort que hem salvat el reactor».

El sindicat CCOO del Tarragonès ha denunciat l'incendi de Vandellòs I i no entén com els bombers no anaven vestits amb roba adient per a protegir-se en cas de fuita radioactiva. El president d'aquest sindicat a Tarragona, Josep Estrada, ha titllat de «delinqüents» el director de Vandellòs I i d'Hifrensa, que és la companyia explotadora de Vandellòs I. «No entenem per què si a França estan desmantellant les centrals nuclears del tipus grafit-gas com aquesta, volen aprofitar el material d'allà per salvar Vandellòs I. Haurien d'anar tots els directius a la presó perquè en aquest incident no només hi hagut negligència sinó també delinqüència».

Finalment, un total de 26 entitats de la ciutat de Tarragona han elaborat un document en el qual exposen els perills de les centrals nuclears i en demanen la paralització. Entre els signants es troben diverses associacions de veïns, la USTEC, entitats recreatives i el Comitè per la Pau i el Desarmament. □

JUAN FERNÁNDEZ-VERGARA, LÍDER D'ESQUERRA SOCIALISTA

«Alfonso Guerra domina el PSC»

La sortida del PSC per part de cent militants en vespres de les eleccions no va pertorbar el tram final de la campanya dels socialistes catalans. De tota manera, el futur del PSC es presenta un poc més incert.

Albert Punsola Vilar

Quan van decidir improrrogablement abandonar el PSC?

—Més que abandonar ens hem incorporat a un nou procés polític que va començar el dia després del 14-D.

—¿Pot concretar el detonant de la divisió socialista?

—L'origen de tot és quan Nicolás Redondo votà contra la llei de les pensions. Això situa tota l'esquerra del partit amb la UGT i amb les reivindicacions socials.

—Però ¿no parlàvem del PSC?

—Però bé, és que tot és el mateix. El PSC és avui una delegació més del PSOE perquè qui domina el PSC a Catalunya és Alfonso Guerra a través d'Eduardo Martín Toval. El PSC ha oblidat la defensa de coses essencials que el definien: la qüestió de classe —el 14-D, la qüestió nacional, la LOAPA i la manca de grup parlamentari—, i la qüestió de la neutralitat respecte als blocs militars. El PSC és ja només una empresa de màrqueting que té la seva gent acomodada a les institucions amb sous de 800.000 pessetes al mes a l'Ajuntament de Barcelona. El PSC està ja en fase de descomposició, només estan units per motivacions econòmiques.

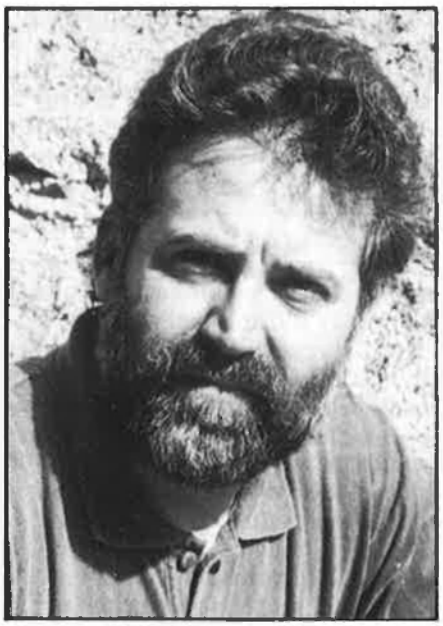
—Bé, però de moment només han deixat el PSC l'Esquerra Socialista del Maresme, el cercle socialista de Nou Barris (Barcelona) i el col·lectiu socialista de sanitat.

—De moment, però, ja hi ha un calendari. Hem parlat i seguim fent-ho amb els sectors més esquerrans del PSC de moltes comarques.

—¿Per arribar on?

—A un gran moviment polític de caràcter municipalista que serveixi d'aglutinador de tota l'esquerra catalana. Tenim una por fundada que els estats europeus, en perdre competències davant de Brussel·les, intentin recuperar-les traient-les dels àmbits locals, autonomies, però especialment ajuntaments, i creiem que no hi ha res com els àmbits més locals per a resoldre els problemes que més directament afecten el ciutadà. Un exemple: la feina. Volem que els ajuntaments tinguin les competències de l'INEM. Som dins l'estat europeu que dóna menys diners als seus ajuntaments.

—¿No li agrada el concepte partit polític?

Juan Fernández-Vergara: «El PSC només és una empresa de màrqueting».

—Cap partit polític des de la transició ha respectat la democràcia interna com volen presentar-se a defensar l'externa.

—¿Es presentaran a les eleccions?

—Sí. A les municipals de 1991, i a les autonòmiques, també.

—¿Per on passa la unió de l'esquerra catalana?

—Pel PSC, no. Creiem en una gran coalició formada pels socialistes d'esquerra, és a dir nosaltres, sectors del comunisme, nacionalistes d'esquerra i Esquerra Republicana quan recuperi el seu tarannà d'esquerra, fet que només succeirà quan el sector liberals se'n vagi a Convergència. Ho formularé d'una altra manera. L'esquerra nacional catalana hauria de ser: 30% socialistes, 30% comunistes, 30% nacionalistes d'esquerra i un 10% importantíssim de personalitats independents, preferentment intel·lectuals.

—¿Quina serà la pròxima acció del vostre col·lectiu?

—Puc avançar que el pròxim 14 de desembre constituirem el nostre moviment polític com a tal per culminar el procés endegat al juliol. El trencament amb el PSC aquests dies ha estat un pas més del procés.

—¿Com el constituireu?

—Amb un congrés confederal a Barcelona obert a tots els socialistes de l'Estat i, naturalment, a les altres forces d'esquerres, amb una especial receptivitat pel moviment sindical. □

L'esquerda del PSC

L'esquerra esquerda el PSC. El passat 25 d'octubre, un centenar de militants deixaven el partit per formar junt amb 300 ex-socialistes i amb aquells que s'hi vulguin avenir, un moviment polític de base municipalista que pretén ser la nova esquerra nacional catalana, i fer part d'una renovada esquerra europea. Els col·lectius escindits del PSC a l'hora de tancar aquesta edició eren Esquerra Socialista del Maresme —liderada per l'ugetista i ex-regidor de l'Ajuntament de Premià de Mar, Juan Fernández Vergara—, el cercle socialista del districte barceloní de Nou Barris i el col·lectiu socialista de sanitat. Cal destacar a nivell individual la presència dins d'aquest centenar de Manuel López Álvarez, integrant fins fa poc del consell nacional del PSC, si bé ja pertanyia a Esquerra Socialista.

El portaveu del PSC, Josep Maria Sala, va apressar-se a qualificar el moviment de «bluf», però, de moment, els escindits pensen organitzar un congrés confederal a Barcelona per constituir-se formalment en moviment polític amb una base sindical forta. És massa aviat per a preveure l'abast immediat d'aquests esdeveniments. En tot cas, res sembla indicar que sigui un moviment aïllat, ja que els escindits estan en contacte permanent amb altres sectors del PSC que encara es mantenen fidels. □

TOTS CONTRA ELS PARALLAMPS

Maniobres radioactives

El negoci dels parallamps radioactius s'ha acabat i les maniobres del govern central per tractar d'ubicar-lo al municipi valencià de Domenyo, a la comarca dels Serrans, han provocat el rebuig unànime de totes les poblacions de la zona.

Jordi Sebastià

Després de la manifestació del passat dia 21 d'octubre al poble de Domenyo, que acabà amb nombrosos ferits i detinguts deguts a la càrrega efectuada pels efectius de la Guàrdia Civil, els pobles de la comarca s'han manifestat ara a València en contra de la instal·lació d'un magatzem de parallamps radioactius en la zona.

Des del moment en què s'anuncià que el poble de Domenyo acceptava albergar en el seu terme municipal el magatzem que l'empresa pública ENRESA necessita per a desmantellar tots els parrallamps radioactius que s'instal·laren de manera indiscriminada per tot el país, el rebuig va ser total. Prompte va sorgir una «coordinadora antimagatzem» a la qual s'han unit després dels últims esdeveniments els alcaldes de tots els pobles de la comarca on no governa el PSOE, a més del de Figueroles de Domenyo, amb alcaldia socialista. El sentiment generalitzat entre els habitants dels Serrans és el d'haver estat traïts per l'alcalde de Domenyo, el socialista Vicente Madrid.

Domenyo és un dels pobles que va ser traslladat durant la construcció de l'embassament de Loriguilla. El municipi es troba ara en un altre terme, a trenta quilòmetres de l'antic, i és allí on va ser abandonat, i on definitivament no arribà l'aigua, on es vol situar el magatzem. Domenyo rebria les compensacions econòmiques, però els possibles efectes nocius quedarien per als pobles del voltant. Des que van començar els moviments de protesta, la delegació del govern al País Valencià i el seu titular, Engenio Burriel, van aclarir que es tractava d'un contracte entre l'alcalde de Domenyo i l'empresa ENRESA i, per tant, es rentava les mans en l'afer. El senyor Madrid és ara una persona *non grata* en la comarca, en la qual es troba el terme municipal *fantasma* del seu poble, i ha vist com el rebuig s'ha estès també al seu veïnat.

Malgrat que portaveus de la comarca reconeixen que no han efectuat estudis complets sobre la perillositat del magatzem, la sensació de desconfiança entre els habitants dels Serrans és total. Vicent Giménez, president de la mancomunitat de l'Alt Túria i tinent alcalde de Toixa, manifestà a EL TEMPS que, «l'administració efectuà totes les converses d'amagat, i nosaltres ens assabentàrem per sorpresa. Potser amb una altra manera d'actuar, les coses haurien estat diferents».

Els membres de la coordinadora manifesten que, a banda del magatzem, veuen molt perilloses altres qüestions: «No ens fiem del transport de les mercaderies fins al magatzem i, a més, tampoc creiem que en una extensió tan gran com la que contempla el projecte no es col·loquen després altres residus radioactius, sobretot si tenim en compte que la central de Cofrents té els seus depòsits al 80% de la capacitat total».

Segons indiquen alguns estudis oficials, la perillositat de les radiacions emeses pels materials emmagatzemats serà mínima, ja que la quantitat de radioactivitat rebuda per una persona que treballara a 7 metres de l'edifici durant tot un any seria una mica superior a aquella que produeix un rellotge amb esfera lluminosa, i molt inferior a la provocada per una radiografia. Això no obstant, els Serrans s'han trobat amb un regal no desitjat, després d'esperar durant molt de temps ajudes oficials que no acaben mai d'arribar a una de les comarques més pobres del País Valencià. Segons indica Vicent Giménez, «sempre hem estat a banda, només ara semblava que la Conselleria ens ajudaria a posar en marxa un complex turístic a Toixa, però no tindrà massa sentit amb tota la publicitat que ha portat la història del magatzem. No s'ha tingut en compte que molts del pobles de la comarca viuen del turisme interior de l'estiu, que ara baixarà sens dubte».

RAFA G.L

Un simple magatzem ha mobilitzat la població de tota la comarca.

El problema no té una solució fàcil. De moment, les obres estan paralitzades des de l'estiu i Eugenio Burriel, delegat del govern, ha ratificat l'aturada. Però ni els opositors al projecte ni l'administració han donat una alternativa. Per als ecologistes està ben clar que les zones industrials que produeixen els residus han d'emmagatzenar-los, però després de tot el debat que s'ha organitzat, és evident que cap poble voldrà el magatzem al seu terme. En qualsevol cas, i malgrat les paraules de Burriel, l'actuació de la Guàrdia Civil i els càrrecs contra els detinguts, que no han estat retirats, demostren que l'actitud del govern continua ignorant les demandes dels Serrans i la paralització sembla sols una mesura de distracció. □

El Termòmetre

Trenta graus

Amnistia Internacional, que ha presentat a València el seu informe anual sobre la situació dels drets humans en el món, sota l'esgarrifós títol d'«Escenaris de mort», tot continuant la campanya de denúncies contra la pena capital que s'ha aplicat indiscriminadament en nombrosos països. Segons l'informe, «milers de persones moriren el 1988 a mans d'agents governamentals que actuaren deliberadament al marge de la llei». Malgrat que l'estuctura d'Al obliga que els casos esdevinguts en un país siguen denunciats per executives d'un altre, per tal d'evitar represàlies, sí que poden denunciar lleis que contravinguen la declaració dels drets humans, i en aquest, punt el col·lectiu manifesta la seua voluntat de demanar la retirada de la pena de mort que l'actual legislació espanyola encara contempla dins el codi militar.

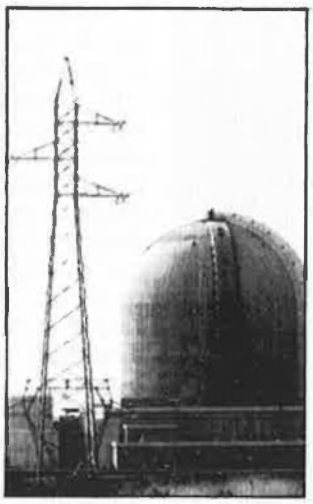
Josep Miró i Ardèvol, Conseller d'Agricultura de la Generalitat de Catalunya, perquè ha ocupat les primeres planes dels diaris amb la notícia de la seva dimissió. Al president Jordi pujol, però, no li consta cap tipus de renúncia per part del conseller, ni escrita ni oral, segons ell mateix, «és possible que estigui una mica sord i que no hagi sentit res».

Climent Garau i Arbona, ex-president de l'Obra Cultural Balear i home d'extensa obra dedicada a la normalització lingüística i cultural catalana a Mallorca, que ara ha vist en certa mesura recompensats els seus esforços amb la concessió del guardó d'acció cívica, premi concedit per la Fundació Jaume I, de Catalunya.

Canal Nou Televisió Valenciana. Perquè mentre els veïns del barri del Carme, al cor de la ciutat, es manifestaven pels carrers de València demanant la realització d'un pla de conservació urgent per al nucli antic i TV3 i TVE cobrien la informació amb les seues unitats mòbils, Canal Nou justificava la seua absència dient que «tenim molt de treball amb les eleccions». Eleccions en les quals la TVV ha gaudit de diverses prebendes, retardant el començament de diversos actes que esperaven la seua presència i pujant, en exclusiva insòlita, a la tarima des d'on parlava don Alfonso Guerra, mentre la resta de canals es conformaven amb una plataforma que no donava l'abast. En definitiva, entrant en una dinàmica de preocupar-se més per les institucions, i el seu afavoridor poder, que pels ciutadans. Com manifesta Miquel Wiergo, president de l'associació de veïns de l'arruïnat i mig ensorrat barri del Carme, «estem pagant una televisió que no ens fa cas».

El CDS de Balears, per la seva indecisió crònica. fa unes setmanes, a l'inici de la campanya electoral, anuncià la possibilitat de donar suport a una moció de censura contra el batlle de Palma, el socialista Ramon Aguiló, si el seu candidat número 1 a les eleccions no obtenia l'acta de diputat. Dos dies abans dels comicis del passat 29-O, el mateix candidat, Xisco Quetglas, advertia que si eixia elegit i el PP perdia força a Balears de forma considerable, aleshores podria propiciar una moció de censura contra el president Cañellas. Incomprensible.

Ramón Sánchez, governador civil de Tarragona, perquè el Pla d'Emergència Nuclear de Tarragona (Penta) ha resultat ser un fracàs en els moments més crítics; perquè ha permès que els bombers desconeguessin què havien de fer en cas d'accident nuclear; i perquè ell mateix s'assabenta massa tard dels accidents que s'han produït. Potser aviat agrairem a la seva mala acció el desmantellament de les centrals de Tarragona i es mereixerà un lloc en els graus més alts del termòmetre.

Sota zero

JOSEP ARRUFAT

LA CONSIGNATÀRIA DE CASTELLÓ

Mussullulu

Teresa Violeta

Romeu & Cia. és, per a Interpol, sospitosa d'operacions bancàries provinents de la droga.

Malgrat que aquesta consignatària, que també té delegacions a València i Barcelona, ha negat a EL TEMPS qualsevol relació amb el narcotraficant que actualment es troba en estatge desconegut, la notícia va ser descoberta mitjançant l'expedient obert pel jutge de Torí, Mario Vaudano, contra el traficant turc d'armament i drogues Yasir Avni Mussullulu. Sembla que entre els anys 1982 i 1985, el narcotraficant turc va enviar a una sèrie d'empreses espanyoles, entre les quals apareix la consignatària de Castelló, Romeu i Cia., unes transferències provinents de bancs suïssos.

Segons ha declarat el delegat de Romeu & Cia., a Castelló, Josep Valero, «l'empresa va rebre 1.285,86 dòlars (165.108 pessetes) amb un taló emès per la Banque de Comerce et de Placements de Zuric. El taló estava signat per la companyia armadora Oden Shipping de Suïssa, a fi de cobrir les despeses d'escala del vaixell *Norsun,* que va recalar al port de Castelló entre els dies 11 i 16 de juny de 1982. El vaixell va carregar 3.999 tones de ciment amb destinació a Bangul (Gàmbia)».

Josep Valero ha assenyalat que la companyia suïssa va fer efectiu el pagament el 8 de febrer de 1983. Posteriorment, la Policia Judicial va interrogar els empresaris de Romeu & Cia., sobre la presumpta relació d'aquesta companyia amb el narcotraficant turc i aquests van desmentir haver mantingut cap contacte amb l'exòtic Mussullulu.

La Banque de Commerce et des Placements de Zuric és la mateixa amb què treballa el traficant turc. Per això, la Interpol ha arribat a relacionar aquesta empresa de Castelló amb el traficant de drogues.

A la vista de les investigacions efectuades a Itàlia, Yasir Avni Mussullulu podria ser component d'una organització supranacional, a la qual s'atribueix el control de part del tràfic d'heroïna que circula per Europa i EUA. A hores d'ara, el traficant turc és perseguit per un escàndol financer que va costar la destitució de la ministra de justícia Elisabeth Kopp. □

EN UN ANY, 49 ACCIDENTS I SET MORTS A VALÈNCIA

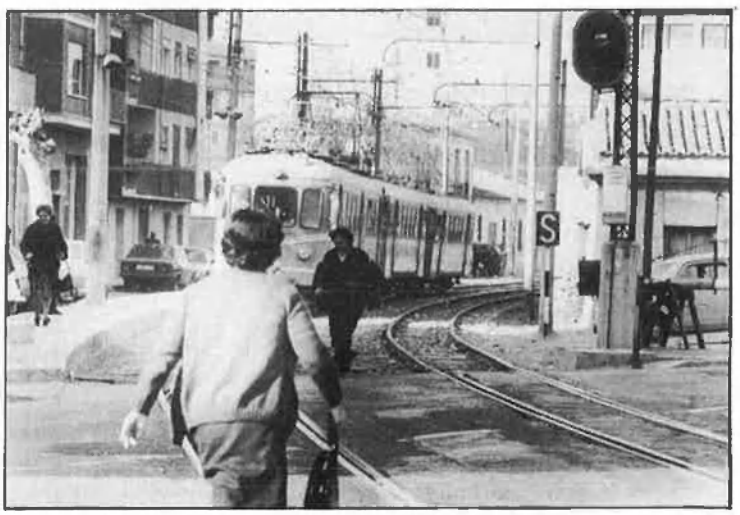
Ferrocarril criminal

Francesc J. Martínez Martí

Els Ferrocarrils de la Generalitat Valenciana (FGV), més coneguts com *el trenet,* han causat la mort de dues persones en el transcurs d'una setmana. El xiquet Javier Torreno, al carrer de Sagunt, i Victorino Domingo Cardete, de 59 anys, a l'avinguda del Primat Reig, n'han estat les víctimes mortals.

Aquests desgraciats accidents han despertat les protestes dels veïns dels barris de Morvedre i Benimaclet, on van succeir els fets. Com a conseqüència d'aquests atropellaments, el dimarts 24 es van reunir a la Conselleria d'Obres Públiques, Urbanisme i Transports representants de l'Associació de Veïns de Benimaclet i de la citada Conselleria.

El veïns de Benimaclet, el barri més castigat pel «trenet», volen les vies soterrades per a viure sense sobresalts.

Els veïns reclamaven la immediata paralització de la línea 4, València-Grau, la qual creua el barri, i van donar un termini d'un mes perquè comencen le sobres de soterrament de les vies. La Conselleria, per la seua banda, considera que aquestes exigències són inviables. Els responsables de Transports presentaran davant el Consell un decret que regule les obres i les mesures de seguretat dels passos a nivell.

Els representants dels veïns van eixir de la reunió visiblement enutjats perquè consideren que «els que han de decidir no donen la cara». Els veïns estan farts de falses promeses i ara fa dos anys que els van prometre des de la Conselleria majors mesures de seguretat. A causa d'aquesta falta de protecció, l'Associació de Veïns de Benimaclet ha acordat presentar una demanda per negligència criminal contra la FGV.

Josep Maria Rivero, director gerent de la FGV, considera que la reacció dels veïns és desmesurada, perquè en un any s'han produït 49 accidents amb el resultat de set morts i cap d'ells a Benimaclet. Però, Pepa Albiach, presidenta de l'Associació de veïns, pensa que «cinc morts, dos suïcidis i un accident, en dos anys, al barri de Benimaclet, és suficient; a banda els accidents anteriors, que fan de la del Grau la línia amb més accidents registrats».

L'Associació de Veïns de Benimaclet ha convocat totes les associacions de veïns afectades pel *trenet* per a una reunió on plantejar una estratègia d'actuació conjunta. □

LA POLÍTICA DE LES ILLES BUSCA UN CENTRE NACIONALISTA

Convergència a la Mallorquina

Miquel Payeras

Que el panorama polític balear, pel que fa al centre regionalista-autonomista i/o nacionalista, està força remogut és una evidència per a qualsevol observador de la vida política mallorquina. Primer, a la primavera, va ser la creació d'una espècie de plataforma d'ex-membres d'UCD (Maximilà Morales, Miquel Durán, Conrado de Villalonga, etc.) per parlar de la possibilitat de crear un nou partit. Més tard, a l'inici de l'estiu, es confirma, amb les eleccions europees, que Unió Mallorquina no s'hi presentava i que quedava a punt de desaparèixer. Abans havia aparegut la Unió Balear, de Gregori Mir, que s'ha presentat ara a les seves primeres eleccions.

DOMÈNEC UMBERT

Polítics d'opcions ben diverses han discutit formar un nou partit de centre nacionalista a les Illes. Més concretament, la Convergència i Unió Balear.

Molt de moviment per a un espai polític que fins ara no s'ha demostrat que existís en la política de la Comunitat. I ara, la darrera. Segons ha pogut saber EL TEMPS, en un conegut restaurant del passeig Marítim de Palma es reuniran un grup d'unes 20 persones per parlar de la possibilitat de formar un nou partit de centre nacionalista. En paraules d'un dels assistents: «fer la Convergència i Unió de les Illes». El més curiós de tot és que l'organitzador de l'acte, segons la font informadora d'EL TEMPS, és Carles Ricci, diputat autònom del Grup Mixt (ex-CDS). Això no seria massa estrany en uns moments en què el transfuguisme polític és tan normal. Però el que sí que és increïble és que aquest diputat siga el suport continuat del govern del PP, del president Canellas. I això, si tenim en compte que l'objectiu d'aquest, fins ara, grupuscle polític és acabar amb el govern Canellas en les autonòmiques del 91, resulta —com a mínim— bastant curiós.

Una altra persona assistent era Josep Forteza-Rey, president de la Federació Hotelera de Mallorca, i que fa uns mesos assistí a diverses reunions d'UM i que ara assegurà, en part, el finançament d'aquesta operació, sempre segons la font informant. □

FLAIXOS

Cafè del temps

Una dècada estatutària

El 25 d'octubre va fer deu anys que Catalunya va refrendar el seu Estatut d'Autonomia. I encara que la nova situació legislativa no va poder ser encetada amb total correcció fins la segona setmana de gener del 80, que és quan es va promulgar de manera oficial, ja podem donar per fet que la col·lectivitat catalana fa deu anys que compta amb un marc de referència legal propi. Si ens mirem la dècada amb tranquil·litat, d'allà a ací —des del moment en què **Josep Tarradellas,** el president nomenat pel BOE, va fer de nexe entre la legitimitat històrica i les aspiracions de l'ocasió, a l'actualitat més immediata— l'Estatut, en el grau que siga, ha servit per a potenciar nacionalment Catalunya.

Inclús el president **Pujol,** a propòsit de l'efemèrides, ha instat la ciutadania a considerar positiu el desplegament que ha facilitat el text elaborat al parador de Sau, a pesar de l'ús tan limitant que han permès fer-ne. Si el text té més prestacions o no, és una cosa que se m'escapa. Calcule que el president té els seus motius per a mantenir que l'Estatut encara pot aprofundir-se, que té usos verges i que, per tant, consent cotes d'autogovern més àmplies. En aquest cas, l'Estatut ha resultat ser més útil del que semblava i alguna classe d'elogi deu merèixer. Ara: en alguns apartats l'Estatut de Sau és una metàfora administrativa del cinturó de seguretat estatal. Pel que fa al finançament, posem per cas, Catalunya és discriminada en relació als textos basc i navarrès.

Avui han passat deu anys i les circumstàncies s'han girat: pocs processos històrics han permès un canvi de mentalitat en una dècada. I això ha passat ací. Si la transició s'ha acabat, ¿per què continua vigent un text que va ser redactat amb tots els temors de la transició? ¿Per què no és readaptat a l'època que vivim? Si les societats estan subjectes a la mobilitat —i Catalunya és molt dinàmica—, ¿per què no han d'estar-ho les normes que les regeixen? Ja s'ha consolidat l'estat de les autonomies, ho subscriuen tots, ¿per què no progressem en aquest sentit?

Una explicació a una altra explicació

La passada setmana, des de l'última pàgina d'aquest setmanari, **Joan F. Mira,** justificat per l'acció d'un noble, *explicava* amb tota classe de detalls el seu vot. I si Mira, amb tots els respectes que sap que li tinc, és capaç de fer *strip-tease* amb la seua intenció de vot —amb la seua predispocició a votar

Josep Tarradellas, el president nomenat pel BOE.

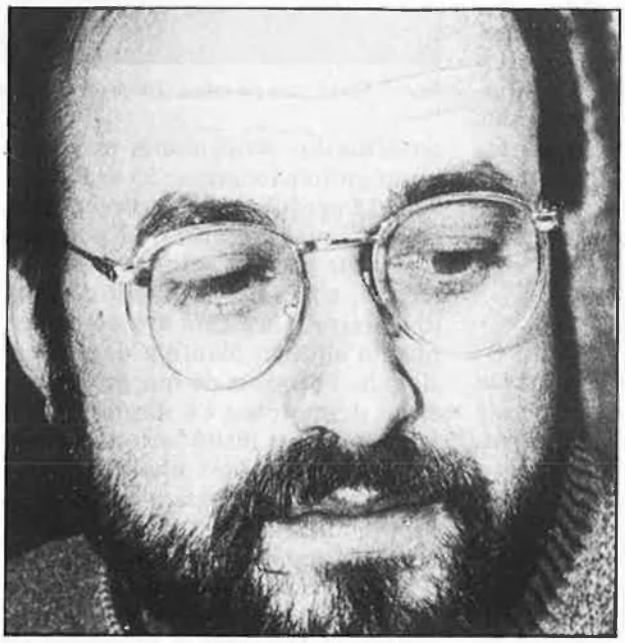
Jordi Pujol, inclinat pel balanç positiu.

Miquel Alberola

J. F. Mira, el vici de votar.

Ernest Garcia, l'harakiri en 17 folis.

UPV— en plena campanya electoral, ¿a quin sant no he de poder jo explicar per què no he votat UPV? Ben mirat, el meu *strip-tease* no és integral i el formule quan no puc influir en ningú, com fa la tele amb les pel·lícules aquelles. I dic això perquè després sempre hi ha cinc premis nobels, pràcticament, que profereixen unes quantes vociferacions en algun manifest i m'acusen de la malaltia que van morir ells.

S'ha de tenir present —no sé si és un atenuant— que redacte l'explicació en el dia que la legislació autoritza a reflexionar. Tot legal. I, per tant, desconec els resultats electorals del partit, encara que sóc conscient, contra la meua voluntat, que UPV té el vot confitat i no tindrà bitllet per a Madrid. Alguna cosa anem sabent de forces, encara que la situació és més propícia que mai per al nacionalisme en el País Valencià.

Modestament, com Mira, no he votat UPV, a diferència de Mira. He tingut la desgràcia que caiguera en les meues mans una ponència titulada *Notes per al debat postelectoral,* maquinada, m'imagine, per **Ernest Garcia** i secundada pel diputat **Pere Mayor** i pel candidat **Xavier Cantera.** I la lectura del paper m'ha resultat espasmòdica. Si jo no he interpretat malament —i espere equivocar-me—, García desconfita el vot programant UPV per a destruir el nacionalisme. L'inspirador, després d'una anàlisi soporífera sobre la *perestroika* i el PCI —temes de vital importància en qualsevol de les nostres comarques— consigna que, mentre que el futur d'Unió Valenciana és incert —jo no trivialitzaria sobre el fenomen— el vot verd va a l'alça —cosa que està per veure— i és aquest el destí i la destinació del partit. Fer-se verds amb IU o fer-se verds sense IU, però fer-se verds prescindint del nacionalisme, perquè «el valencianisme ha fracassat».

Ja em faig càrrec que hi ha una tendència als partits dels interessos concrets —els verds, el partit dels automobilistes a Suïssa i el partit dels pensionistes a Alacant—, i que UPV necessita molt de debat per part dels seus militants si vol abandonar els àmbits marginals. Ara, la cosa més normal és que si unes quantes persones canvien d'òptica, de forma tan radical, se'n vagen a una altra història i no vulguen acomodar-se l'opció al seu interès. Un partit anormal, efectivament, ha de buscar solucions anormals, però no subnormals. Perquè per acabar amb el nacionalisme ja tenim el PSOE.

Jo m'he estalviat el vot per això i com a elector em queixe. I com a observador em preocupa que després d'una vintena d'anys UPV haja descobert ara l'eco-pacifisme, amb tant d'entusiasme. I em faig creus només de pensar que si a Ernest Garcia només li costa 17 folis acabar amb el nacionalisme, des de l'extraparlamentarisme si fa no fa, ¿quants li'n costaria des de l'hegemonia? □

PILOTS QUE SE'N VAN, VAGUES DE ZEL, MALESTAR A LA BRUNETE: ALLAU DE PROBLEMES PER AL MINISTERI DE DEFENSA

Els militars, descontents

Durant les últimes setmanes s'han produït una sèrie de fets que han demostrat la clara situació d'inestabilitat que travessa l'exèrcit espanyol. Un exèrcit que s'ha volgut reformar massa ràpidament, tenint en compte els seus 'antecedents', i que ara comença a mostrar les seves esquerdes i punts més febles.

David Pallejà Rosich

Primer van ser les vagues de zel dels pilots de l'exèrcit de l'aire com a protesta pel processament de dos aviadors implicats en un accident aeri; després, les mobilitzacions del personal civil del Ministeri de Defensa, més tard pilots d'aviació militar demanen la baixa per anar a l'aviació civil, i recentment el malestar dels oficials de la divisió cuirassada Brunete descontents amb l'aplicació de la nova Llei de Personal Militar.

Tots aquests fets s'han produït durant el passat mes d'octubre i cadascun d'ells és independent de l'altre, però demostren que el personal militar, en general, per primera vegada està descontent amb la institució militar i amb el que actualment representa en comparació a èpoques passades.

El fins ara ministre de Defensa, Narcís Serra, passarà a la història per haver sabut transformar un exèrcit digne d'un 23-F i africanista en un exèrcit modern i de nivell europeu. Però del que s'ha oblidat Narcís Serra és que transformar el material no és suficient, també s'han de transformar i modificar les estructures.

Èpoques passades

Per a un exèrcit catorze anys són pocs encara per estar en una democràcia. L'exèrcit espanyol ha fet passos de gegant en la seva modernització i democratització, i això ha implicat la pèrdua de certs privilegis socials propis d'un exèrcit de dictadura. No fa ni vint anys encara que, en sentir «usted no sabe con quien está hablando», tothom tremolava. L'exèrcit era un col·lectiu consentit per la dictadura, amb molts privilegis, i ara els militars han hagut de fer la seva adaptació a la nova situació de democràcia.

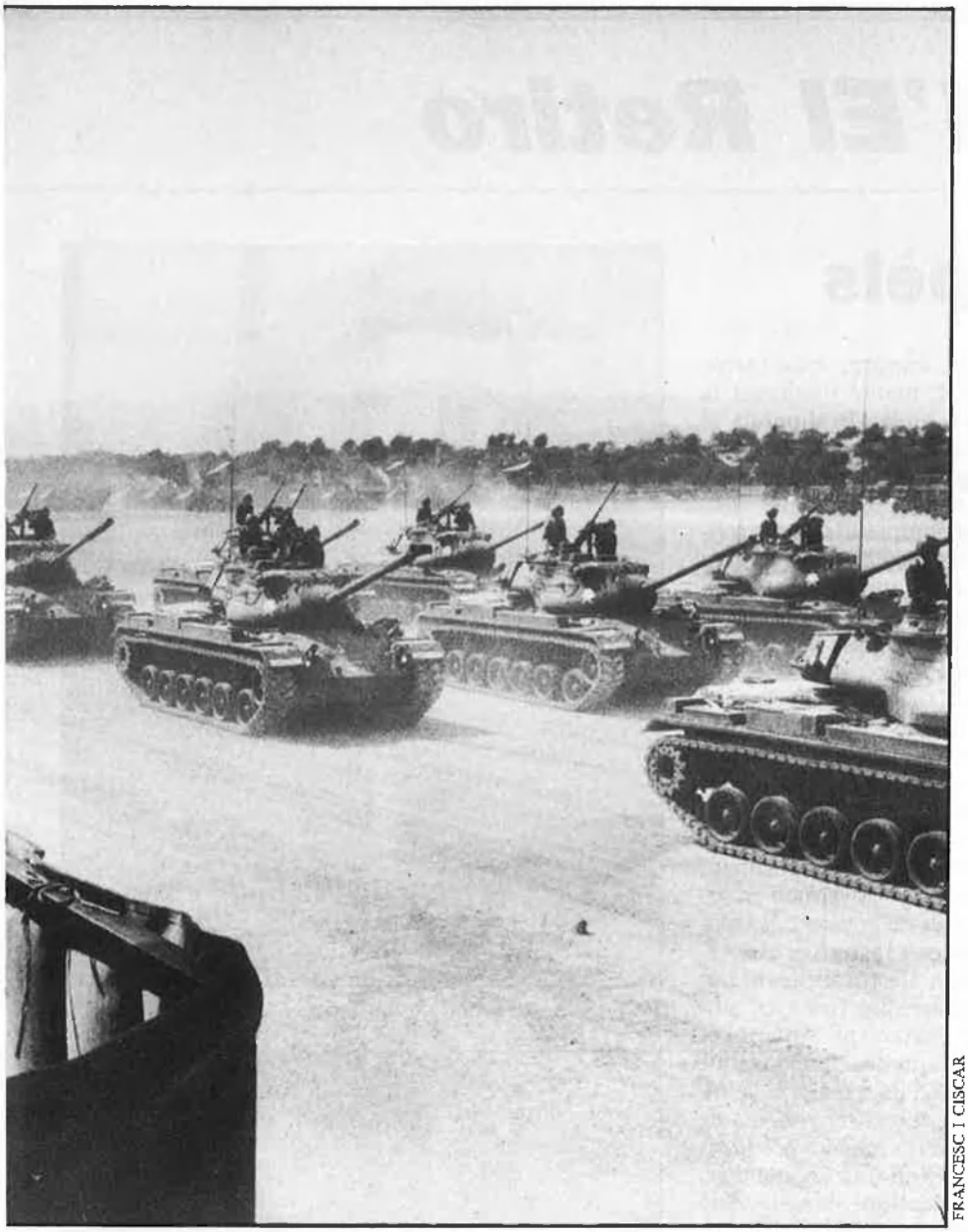
Ara tot és diferent, un militar no té més avantatges socials que una persona civil, més bé al contrari. Ara els militars han de treballar de valent per mantenir al dia un exèrcit modern que requereix entrenament, aprenentatge, estudi i preparació, sobretot després d'entrar a l'OTAN. Però el que sí que es pot comparar encara a les èpoques passades dels militars és el sou que tenen, desfasat totalment en comparació als exèrcits professionals europeu i nord-americà. No és estrany que un pilot d'aviació vulgui demanar la baixa per anar a l'aviació civil on li donarien cinc vegades el seu sou de militar.

Mal aprofitament

Es diu repetidament que l'exèrcit espanyol no serveix per res, està desfasat, no té materials moderns, etc. Però això no és del tot exacte. A l'aviació, per exemple, li sobren la meitat dels avions de caça que té. Amb 72 F-18 n'hi ha més que suficients per a controlar tot el Mediterrani occidental, a més dels 65 Mirage. El que passa és que s'entrega un material molt modern, però no hi ha ni capacitat ni preparació per a aprofitar-lo. Avui només es poden posar en funcionament 35 d'aquests 72 F-18 perquè no hi ha prou pilots, tècnics, ni mecànics. Cada un d'aquests enginys aeris necessita 17 tècnics, a més del pilot, per a alçar-lo de terra, i ara com ara no es disposa d'aquesta plantilla de professionals, i els pocs de què es disposa estan desmotivats i a disgust. D'altra banda, les instal·lacions en què es troba tot aquest material ultramodern són tan defectuoses que els propis oficials han fet una vaga de zel per protestar i donar un toc d'atenció. Són instal·lacions que permeten que un avió F-18 xoqués contra un Hércules el novembre de l'any passat. Tot això ha coincidit amb una campanya electoral que

Narcís Serra, que ha sabut renovar el material c

FRANCESC I CISCAR

xèrcit espanyol, no ha aconseguit canviar-ne les estructures.

s'ha caracteritzat per un fet comú a la majoria de les opcions polítiques: la proposta d'escurçar, en major o menor grau, el servei militar obligatori alhora que es professionalitzi cada vegada més l'exèrcit.

Dels F-18 als DC-9

El Tribunal Suprem ha donat la raó al Ministeri de Defensa en el conflicte del pilot Juan Bautista Pérez Francés, a qui se li va negar la baixa de l'exèrcit de l'aire per a poder anar a treballar en les línies d'aviació civil. En els últims mesos quasi un centenar de pilots havien demanat el mateix, i fins ara només ho han aconseguit uns quaranta.

Per al Ministeri de Defensa formar a un pilot d'avions de caça li representa unes despeses d'uns 25-30 milions de pessetes i el pilot rep com a sou unes 170.000 pessetes mensuals. A una companyia aèria contractar un pilot militar li suposa incorporar a la seva plantilla un pilot molt expert i molt ben entrenat *gratuïtament* al qual se li paga un sou de 600.000 pessetes mensuals com a mínim, que ben bé poden arribar al milió si els vols són transoceànics. No és estrany, doncs, que els pilots vulguin fer el canvi, que les companyies aèries ho aprofitin i que el ministeri es negui a acceptar-ho. La solució definitiva arribarà amb la Llei de Règim Militar, de pròxima aplicació, en la qual s'especifica que els «pilots de l'exèrcit hauran de mantenir-se en files durant un cert nombre d'anys».

Malestar a la Brunete

Durant la setmana passada el malestar dels oficials de la divisió cuirassada Brunete de Madrid es va fer notar clarament. Les protestes eren degudes al fet que el defensor del poble no va presentar recurs contra la Llei de Personal Militar, una llei que agrada a pocs però que és necessària si es vol que l'exèrcit es modernitzi, sigui pràctic i funcional.

Un fet molt significatiu de la polèmica i que demostra l'actual situació dels militars és que per a protestar sobre aquests fets un grup de tinents van presentar els seus superiors quatre mesures a aplicar: «Estricte compliment de les reials ordenances, compliment rigorós de l'horari laboral, no a les hores extra a les casernes, i denúncia pública de qualsevol tipus d'abús dels caps amb comandament sobre la tropa». Si aquestes són les mesures de pressió i de protesta, és dificil d'imaginar quina és la situació de normalitat d'aquesta divisió.

A més, sembla que el que més molesta el personal de la Brunete de la nova Llei de Personal Militar és el fet que se'ls pugui traslladar fora de Madrid, on ja no es necessària aquesta divisió des de fa catorze anys.

Plantada de F-18

Fa dues setmanes els pilots dels F-18 van fer una «vaga de zel» per manifestar el seu descontent amb el processament de dos companys involucrats en un accident d'un F-18 i un Hércules i que no va tenir víctimes, a Saragossa. El jutge militar de Saragossa va processar els dos pilots del F-18 i un controlador per un possible delicte contra «els deures de la navegació aèria»; els ha exigit una fiança solidària de 750 milions de pessetes i ha solicitat penes que van dels dos mesos als quatre anys. Els pilots se senten indefensos i sense suport judicial i creuen que aquestes mesures s'haurien de prendre contra el Ministeri de Defensa. A més, per a poder suspendre els vols i així manifestar la seva protesta sobre aquests fets, els pilots van fer servir com a pretext que els avions no estaven en condicions per a volar, perquè tenen constitucionalment prohibit l'exercici de la vaga. □

Des d'El Retiro

Pels pèls

Les enquestes, com quasi sempre, encertaren, però no del tot. El PSOE manté finalment la justíssima majoria absoluta, amb 176 diputats al Congrés, i això dóna, una vegada més, la raó a **Miguel Boyer, Carlos Solchaga** i els seus amics, que van ser els impulsors de la tesi de celebrar les eleccions en aquest moment, en compte d'esperar a final del mes de juny vinent. Els socialistes, però, han perdut vora 800.000 vots, tants com llocs de treball nous prometeren abans de les eleccions de 1982 i una mica menys que els més de 900.000 que ha guanyat la coalició Izquierda Unida (IU).

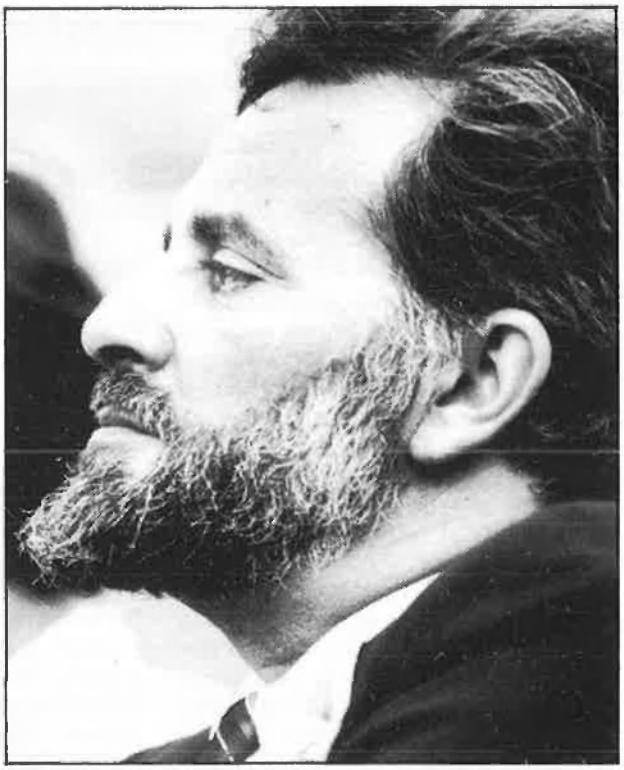
Ha estat una victòria, per als socialistes, pels pèls, ja que sols amb un diputat menys haurien perdut la majoria absoluta que han obtingut ara per tercera vegada consecutiva. Ha estat, doncs, una victòria pels pèls, però una gran victòria. El PSOE creuarà així l'equador simbòlic de 1992 —Jocs Olímpics de Barcelona, Cinquè Centenari del Descobriment d'Amèrica i Acta Única Europea— governant en solitari, sense necessitat de pactes de govern o legislatura, i fent, al bell mig d'aquests fastuosos esdeveniments, una forta campanya electoral prèvia per tal d'intentar no sols mantenir, sinó fins i tot ampliar, la majoria absoluta al Parlament. Aquesta és la conclusió més important d'aquestes eleccions, que no seria just considerar en segon lloc, malgrat la importància que han tingut uns altres moviments de l'electorat. Miguel Boyer, en certa manera president del govern en l'ombra, ha mostrat una vegada més, en aconsellar l'avanç de les eleccions, la seua visió política. Aquesta majoria absoluta dels socialistes, aquesta victòria rodona però pels pèls, és una victòria de Miguel Boyer.

En segon lloc, s'ha de considerar la importantíssima pujada, esperada i anunciada per les enquestes, de la coalició Izquierda Unida de **Julio Anguita, Pablo Castellano** i **Cristina Almeida** que, amb 17 diputats, es converteix en la quarta força política del Parlament espanyol, immediatament després de Convergència i Unió i per davant del CDS i els seus 14 diputats. IU està convertint-se, i ràpidament pel que sembla, en la bandera d'una esquerra de caire socialdemòcrata davant de la política clarament dretana en matèria econòmica del partit socialista.

Si el Centro Democrático y Social de l'ex-president **Adolfo Suárez,** duc de Cebreros, haguera obtingut la clara pujada que li atorgaven algunes enquestes, hauria estat sens dubte un triomf de la seua oportunista campanya electoral. No ha estat així perquè ha perdut cinc dels 19 diputats que obtingué el 1986. L'oportunista campanya del duc, amb tres mesos de mili i lloguers de pisos a 40.000 pesse-

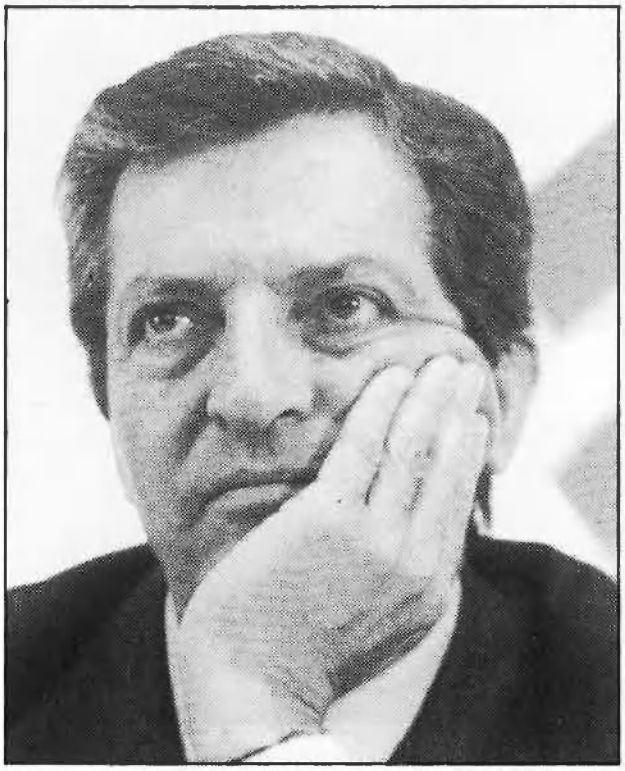
Boyer no anava errat.

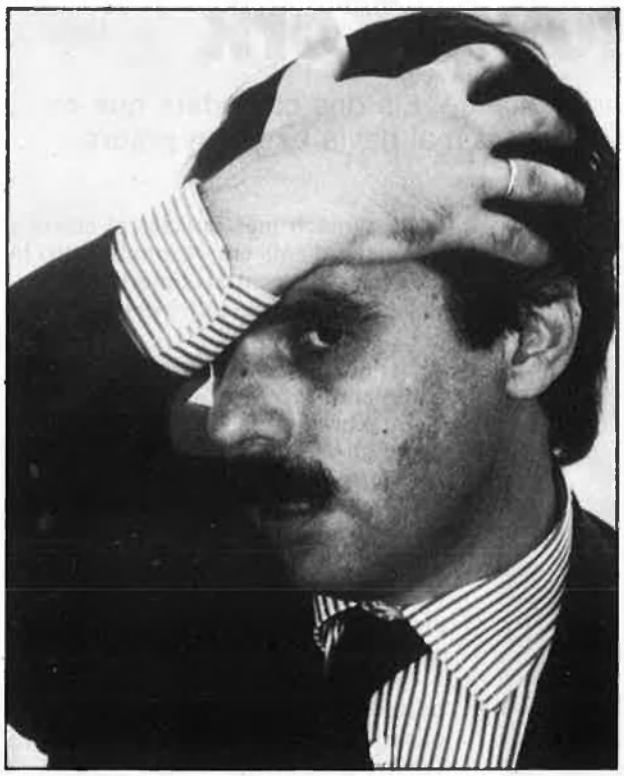
Anguita: la demostració dels vasos comunicants.

Manuel Muñoz

Suárez, per avall.

Aznar, lluny encara de ser l'alternativa.

tes al mes —a Madrid, és clar— no se l'ha creguda massa gent. Si que és en bona part un èxit de campanya, pel que sembla, el resultat d'IU. La coalició replegava els fruits de la vaga general del 14 de desembre passat i de presentar-se com a alternativa d'esquerra responsable al govern de **Felipe González.** Però també sembla haver tingut una contribució important la imatge, acuradament presentada per IU, de moviment polític cap al qual viatgen els socialistes de bona voluntat que decideixen abandonar el PSOE. L'anunci públic de l'entrada de **Francisco Bustelo** en IU, després de deixar el PSOE; la presència de **Luis Gómez Llorente** en un míting de la coalició; el grup de militants que passarà del Partit dels Socialistes de Catalunya-PSOE a Iniciativa per Catalunya (versió d'IU al Principat), o les declaracions del secretari general d'UGT, **Nicolàs Redondo,** el darrer dia de campanya, en el sentit que hi havia una opció política que recollia les reivindicacions dels sindicats, han estat els elements més importants per a construir aquesta imatge de socialdemocràcia de debò.

Els vasos comunicants

D'aquesta manera i a la vista del resultat, **Julio Anguita** ha fet amb les eleccions una demostració pràctica en la política de la teoria física dels vasos comunicants. Malgrat que el vice-president del govern, **Alfonso Guerra,** no ho vol reconèixer, el transvasament de sufragis del PSOE a IU és molt evident, encara que la coalició no sols ha replegat aquests vots. Són 800.000 els vots perduts pel PSOE i són 900.000 els guanyats per IU. A més, els personatges públics que han abandonat el PSOE i han decidit marxar cap a una altra formació estan ara a IU, com és el cas d'Alonso Puerta i Pablo Castellano. El moviment del vot és, aquesta vegada, clarissim.

I si Anguita pot estar ben content, qui també ha obtingut un resultat com per a estar-ho és **José María Aznar,** el candidat del Partido Popular de don **Manuel Fraga,** que ha aconseguit, per primera vegada, ultrapassar el famós *sostre* electoral de l'ex-ministre gallec, almenys en nombre de diputats, ja que ha pujat de 105 a 106. Això és molt important per a la consolidació de l'ex-president de Castella i Lleó com a successor de Fraga al capdavant del partit (és el que mana, ja se sap) i com a candidat a la presidència del govern. Fins ací, bé. Una altra cosa és dir, com fa Aznar, que el PP és l'alternativa de govern al PSOE. Això està almenys molt lluny, encara.

La resta és manteniment de la representació de CiU; la davallada d'Herri Batasuna, que passa de cinc a quatre diputats, l'aparició d'Eusko Alkartasuna i el Partido Andalucista al Congrés, amb dos diputats cadascú, i la pujada a València de **Bisente** i els seus amics —grans intel·lectuals, ja se sap— d'un a dos diputats. Millor no parlar-ne. □

DOMÈNEC UMBERT

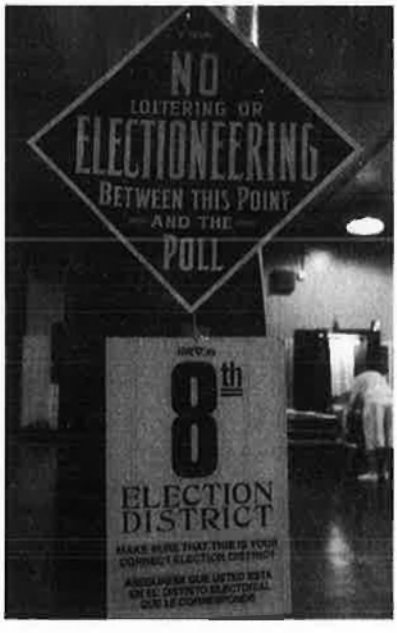
DAVID DINKINS O RUDOLPH GIULIANI. ¿QUI SERÀ EL PRÒXIM REI DEL «BIG APPLE»?

Nova York, Nova York

El pròxim 7 de novembre els novaiorquesos elegiran alcalde. Els dos candidats que es presenten al càrrec coincideixen a afirmar que la ciutat mai havia estat en pitjors condicions.

Ronan Killeen

Nova York tant pot ser la manifestació física del *somni americà* com la del malson americà. A Àsia i Sud-amèrica, Nova York és considerada l'única metròpoli on els oprimits poden començar de nou, però per a les classes mitjanes, Gran Poma (*Big Apple*) s'ha convertit en un infern, on han estat anihilades les il·lusions que una vegada van albergar. El més fort dels problemes que la ciutat afronta és l'aclaparadora situació criminal. A pesar de l'increment del 20% en el nombre de policies i de l'ampliació de l'espai de presons —actualment és el doble— durant els darrers 12 anys en què Mr. Koch ha regit el govern de la ciutat, el problema ha empitjorat. Tant el candidat demòcrata com el republicà, prometen més policies al carrer i més delinqüents empresonats, però la idea que altres ciutats americanes travessen una situació pitjor convenç molt pocs.

Pel que fa a la sida, la situació està completament fora de control, però Nova York és una ciutat que ja ha conegut altres epidèmies tant o més destructives. Els col·lectius que lluiten contra la sida calculen que hi ha vora 400.000 persones afectades pel virus, xifra contestada pel departament de salut de la ciutat, decidit a gastar els mínims diners municipals possibles en la resolució del problema.

La ciutat de Nova York en molts aspectes ha canviat per a bé. El 1977 la ciutat estava al caire de la bancarrota i molta gent dubtava que poguera sobreviure sense una injecció massiva de fons de l'estat. Un any més tard es va

formar un comitè especial per a tractar els problemes econòmics de la ciutat a fi de reduir el deute. En conseqüència, actualment l'harmonització representa el 10% del pressupost, un canvi enorme comparat amb el 25% requerit en els negres dies de finals dels setanta. Un dels canvis més importants ha estat el canvi del sector majoritari d'ocupació, del manufacturer al de serveis. Des de 1977, s'han perdut més de 600.000 llocs de treball en el sector manufacturer, i el seu percentatge ha baixat del 22% a l'11%. La puja de preus de les propietats comercials ha forçat les empreses més importants a anar-se'n de Nova York a altres ciutats, algunes tan llunyanes com Dallas o Atlanta, i altres al veí estat de Nova Jersey. El 1969 una de cada quatre de les multinacionals més importants tenien la seua seu a Nova York, mentre que ara no arriba a l'un entre deu. Aquests canvis fonamentals han estat negatius per a la ciutat, però han revertit en una economia molt més forta i estable. El creixement de l'ocupació en el sector financer ha augmentat enormement. L'augment de noves oficines d'agents de borsa i assessors econòmics li ha assegurat a Nova York l'estatus com a capital financera del món. Aquesta dependència dels serveis financers, però, ha arribat a ser preocupant si ho considerem a la llum de la recent crisi de la borsa. El sector turístic ha conegut també un gran *boom*: quasi 20 milions de persones visiten Nova York anualment. Una impressionant crescuda del turisme amb alt poder adquisitiu ha promogut l'obertura d'innombrables tendes especialitzades: alta costura, joieria, decoració i restaurants de luxe, nous museus i altres manifestacions del nou enriquiment de la ciutat. Nova York s'ha convertit també en la capital reconeguda de la literatura i les arts, les visuals i les plàstiques, i la majoria d'editors importants operen des d'allí. Fins i tot les *famílies* de la Màfia i *els tsars* de la droga han contribuït a fer créixer Nova York, si bé els novaiorquesos voldrien oblidar aquest darrer punt.

Gràcies a la seua recuperació econòmica la població de Nova York torna a créixer després de molts anys de greu declivi. La població actual es calcula en 7,9 milions, xifra que no inclou els 900.000 immigrants il·legals que s'estima que viuen en la ciutat. Actualment, la ciutat experimenta un flux d'immigrants comparable a l'entrada d'irlandesos i alemanys a mitjan segle XIX i d'italians i jueus a començaments del XX. Des de 1980 més de 600.000 immigrants s'han establert a Nova York, la majoria provinents de la República Dominicana, seguida molt de prop per Jamaica, Guaiana, Xina, Colòmbia, Haití, Índia i Corea. Generalment es tracta de refugiats econòmics i no polítics, que arriben a Nova York a la recerca d'un nou futur. Afortunadament, en lloc de crear-hi guetos nacionalistes, els nous immigrants semblen més inclinats a integrar-se en l'esfera de les classes mitjanes. Molts barris que han estat abandonats per natius novaiorquesos que se n'han anat de la ciutat ara són ocupats per aquestes noves classes mitjanes.

DOMÈNEC UMBERT

Els negres de Nova York es veuen relegats enfront d'immigrants d'altres països.

Aquesta nova classe d'immigrants contrasta fortament amb l'existència d'una nova subclase negra, un problema difícil de resoldre i alhora potencialment perillós. L'abolició el 1960 de les lleis segregacionistes —que havien relegat els ciutadans negres en barris com Harlem i Bedford-Stuyvesant—, conduí les classes mitjanes negres a l'èxode cap a zones prèviament ocupades exclusivament per blancs. Els que continuen vivint a Harlem són sobretot negres, desocupats i pobres, components que han conduït a la degradació de les estructures socials, reflectida principalment en el declivi dels valors familiars. A Harlem el 80% dels naixements són il·legítims i l'existència de mares de dotze i tretze anys és cada vegada més normal. La taxa de mortalitat infantil és el doble de la mitjana nacional i la incidència de la tuberculosi és 20 vegades més alta; d'altra banda, el percentatge d'estudiants que acaben el cicle elemental d'educació està persota del 30%.

El consum de drogues també és moneda corrent en aquesta zona. L'augment recent del consum de *crack* ha afectat desproporcionadament els negres pobres i ha portat a l'augment del nombre de casos de violació de menors, que ha assolit un nivell alarmant. Més d'un milió de persones a Nova York rep asistència social en forma de diners, la majoria dels quals són portorriquenys o negres que viuen en guetos del centre de Nova York. Els negres, doncs, es veuen relegats quan veuen que immigrants d'altres països milloren el seu estatus de manera contínua, mentre que ells es veuen condemnats a la pobresa i al desencant social. Aquests són els elements que provoquen l'increment de la tensió racial que desemboca ràpidament en violència.

El candidat republicà i el demòcrata coincideixen en el fet que un dels primers passos a fer per posar-hi remei és convèncer les classes mitjanes que no abandonen la ciutat, ja que els seus arrelats valors socials i familiars, especialment en el camp de l'educació, són particularment necessaris.

TADEUSZ MAZZOWIECKI, EL PRESIDENT POLONÈS, PARLA DE LA RENOVACIÓ DEL SEU PAÍS

Condemnat a l'èxit

Polònia, el primer país del bloc de l'Est que s'ha separat de la família soviètica, afronta greus problemes polítics i socials. En aquesta entrevista Tadeusz Mazzowiecki exposa la seva filosofia religiosa del govern i les possibles solucions als problemes del seu país.

Martin Pollack i Klaus Reinhardt

Senyor president, vostè ha pres possessió d'un estat en bancarrota. ¿Què l'ha mogut a assumir-ne la responsabilitat?

—El sentiment que aquesta és una hora històrica per a Polònia i en la qual s'han de resoldre les dues tasques més importants: transformar l'estat en una democràcia i treure Polònia d'una catàstrofe econòmica.

—Vostè és catòlic practicant. ¿On es troba per a vostè el límit entre religió i política?

—Sí, de la fe trac la meua força interior. Però crec que traslladar aquesta força interior a les decisions polítiques és una cosa molt complicada. Això val tant per als creients com per als agnòstics.

—¿Però on acaba per a vostè com a cristià?

—No crec que estiga en condicions d'assenyalar-li un punt concret, un límit.

—Li posarem un exemple pràctic. Posem que el Papa polonès de Roma l'instara que es prohibira l'avortament i s'introduïren les classes de religió a les escoles, ¿què decidiria?

—Aquest Papa, quan era bisbe de la seua diòcesi, sempre opinava que s'havia d'ajudar les dones embarassades perquè no hagueren de practicar l'avortament. Amb aquest motiu va posar a la seua església una capsa d'almoines. Li conteste amb aquest exemple perquè sóc de l'opinió que tant el Papa com la doctrina actual de l'Església entenen aquests problemes sobretot com a qüestions d'educació de la societat i no tant com a dogma.

—La direcció de Solidarnosc ressaltà, després de l'èxit electoral, que prendria responsabilitats en el govern quan s'abolira la nomenklatura *comunista en l'administració i la indústria. I ara Solidarnosc forma part del govern. ¿Què ha canviat, doncs, en la* nomenklatura*?*

—En la polèmica amb Adam Michnik, el meu punt de vista era que seria millor primer crear unes relacions estables entre la nostra posició i els dirigents en el poder i no participar-hi. Però la situació ha canviat i calia prendre decisions.

—¿Què ha canviat?

—La posició de la coalició en el Sejm. Els comunistes no podien dur a cap més majories. Però en la *nomenklatura* sens dubte no ha canviat res.

—¿Convindrem doncs que hi ha gairebé un milió de comunistes que mantenen ocupats tots els càrrecs importants?

—Sobre aquest tema han de decidir els criteris de competència i la lleialtat, una lleialtat envers l'estat, sense considerar qui es troba en el poder. Això ho reivindicaré i conseqüentment me'n faré càrrec. No tinc previst dur a cap accions generals de neteja que produesquen temor i agressió. Primer, perquè no dispose d'un aparell per a substituirlo. I a més, perquè en l'actual aparell hi ha gent molt valuosa. També en altres democràcies queda l'equip de funcionaris, si aquests tenen la qualificació necessària, independentment que canvie l'orientació política dels governants.

—La coalició actual és obra del dirigent sindical Walesa. ¿Com s'entén el repartiment de competències entre Walesa i el president Mazzowiecki? ¿Rep les instruccions de Gdansk?

—Quan em vaig decidir a agafar el càrrec de primer ministre, amb Walesa va quedar clar que em corresponia decidir tant en la formació com en el treball del govern. Walesa no ha tractat mai d'immiscir-se en la meua feina i jo respecte la posició important de Walesa en el nostre país i el nostre poble.

—Una treva política entre Varsòvia i Gdansk, doncs.

—No, més. Nosaltres ens veiem sovint i parlem de tots els assumptes. Per tant, vostè sap que si sóc un bon o un mal primer ministre, ho ha de decidir el meu treball. Però de segur que no sóc cap brètol, i això referit a tot.

—El comitè ciutadà de Solidarnosc es compon de diferents corrents polítics. Per poder governar eficaçment, cal que hi haja dins el grup parlamentari alguna mena de consens polític. ¿Quin seria el denominador comú: demòcrata-cristians, socialdemòcrates o sindicalistes?

—Aclarir aquesta qüestió serà una de les principals tasques per a un futur pròxim. Però caldrà que siga un procés totalment natural on es vagen configurant més clarament certes postures polítiques. No podria dir ara si esdevindran diferents formacions o només una; supose que n'hi haurà diferents.

—¿Això no debilita l'eficàcia del seu govern?

—Pel que fa a la col·laboració amb el grup parlamentari, tinc permanentment contactes pròxims amb el president del grup, professor Gemerek, i de tant en tant amb la presidència. D'aquesta manera ens podem coordinar oportunament.

—¿Com definiria la seua pròpia posició política?

—Sóc un catòlic que segueix l'actual doctrina social de l'església, que és molt oberta, almenys com jo l'entenc.

—¿Veu el perill, en un futur immediat, d'una ruptura en el comitè ciutadà? Per exemple, ja hi ha diferències entre els treballadors de Solidarnosc i els camperols de Solidarnosc, que s'han sentit perjudicats en la formació de govern.

—Crec que això ha canviat. Els camperols de Solidarnosc tenen un ministre en una posició bastant important i que coordina permanentment totes les activitats que han de procurar un millor nivell en el camp.

—¿Per què, doncs, aquesta crispació?

—Hi ha un problema que no té res a veure amb la formació de govern, sinó que es tracta del fet que el moviment tradicional de camperols s'està formant novament. El dirigent dels camperols de Solidarnosc, Jósef Slisz, acaba de fer una crida per la creació d'un partit propi de camperols. Això queda fora de la influència del govern. És clar que una disposició del comitè ciutadà seria un gran perjudici.

—Vostè ha remarcat en l'exposició del programa de govern que l'objectiu més important de Polònia és aturar la inflació. Aquesta es troba ara en un 500%. ¿No seria més oportuna una reforma monetària?

Mazzowiecki parlant en el «Sejm».

—Bé, no em fa vergonya dir-li que el primer ministre no coneix a fons totes les qüestions. Crec que és una pregunta que ens hauríem de plantejar, no només nosaltres, sinó també l'altra part. Si a l'Europa Occidental cristal·litza un pla i s'ha de realitzar ràpidament, de segur que un projecte com aquest el saludarem amb satisfacció.

—L'onada de gent que fuig de la RDA s'està convertint en un problema europeu. Els diaris polonesos han alabat el govern hongarès per la superació ràpida i valenta del problema. ¿Què farà el govern polonès?

—Des del punt de vista de l'estat, són problemes que s'han de resoldre entre els dos estats alemanys. Carregarnos aquests problemes ens porta dificultats i pot complicar la solució d'altres problemes importants. Cal ser-ne conscients.

—Però el problema també té una part humanitària.

—Nosaltres defensem la base dels acords sobre Drets Humans i ens adherim al Tractat de Hèlsinki. I volem que tots els estats els tinguen presents.

—Per primera vegada des de la guerra, Polònia ha recordat fa dues setmanes de manera oficial l'agressïó de l'Exèrcit Roig el setembre de 1939 i ha condemnat els crims de Stalin. ¿Què espera de la Unió Soviètica: es tracta simplement d'una compensació moral, o també, d'una indemnització per les pèrdues patides?

—Pense que sobretot és molt important que per part dels dos costats es veja avui la guerra amb uns altres ulls, i es condemne el pacte Ribbentrop-Molotow com un crim contra Polònia. Les dues qüestions que vostè ha esmentat les tenim presents. Però no m'agradaria seguir parlant del tema, perquè no n'he parlat encara amb els nostres homòlegs soviètics.

—En el seu discurs amb suor i llàgrimes davant el Sejm ha demanat al poble polonès esforços i sacrificis suplementaris. ¿Quant durarà aquest calvari de Polònia?

—Em pense que alguns anys. En qualsevol cas dos, tres anys. Ara bé: una qüestió fonamental és si en aquest estat de coses en què la situació de la població no millora i la taula no es pot parar millor, l'energia de la societat pot posar-se ja en marxa. Si ho aconseguim, d'això depèn en definitiva l'èxit.

Per això cal que marxem endavant amb dos objectius alhora: l'un, eixir de la catàstrofe econòmica, i l'altre, establir una configuració democràtica de l'estat.

—¿Què passarà si no s'acompleixen aquestes expectatives?

—No sóc vident, però en qualsevol cas no serà gaire bo. Un amic em va dir per telèfon: «Estem condemnats que tingues èxit».

© **Der Spiegel**

THE MODERN JAZZ QUARTET

MILT JACKSON	Vibrafon
JOHN LEWIS	Piano
PERCY HEATH	Baix
CONNIE KAY	Bateria

ÚNICA ACTUACIÓ

DIA 4 DE NOVEMBRE, 10.30 NIT

Teatre Principal el nostre Primer Coliseu

DIPUTACIÓ DE VALÈNCIA

TXECOSLOVÀQUIA, ROMANIA I BULGÀRIA ESPEREN

Tres satèl·lits fora d'òrbita

Mentre les contradiccions del règim de Praga s'agreugen per la deserció dels partits comparsa i les pressions de l'oposició, a Romania el dictador Ceaucescu s'ha tancat al bunker i denuncia que hi ha una «conspiració antisocialista». A Bulgària, Jikov acabarà fent, com sempre, el que Moscou li imposi.

Llibert Ferri

Seria precipitat assegurar que la crisi política que viu actualment la República Democràtica Alemanya —el país més sòlid dels que integraven el diguem-ne front antiperestroika— podria tenir a curt termini un efecte dòmino sobre Txecoslovàquia, Romania i Bulgària. Però és evident que, després de la desaparició d'Erich Honecker de l'escena política de l'Est, estan sorgint indicis clars de crisi o d'inseguretat del poder en aquests tres països: tres satèl·lits que cada vegada més es desplacen de la seva òrbita natural —al voltant de l'ortodòxia soviètica— i se senten orfes, sense punts de referència clars.

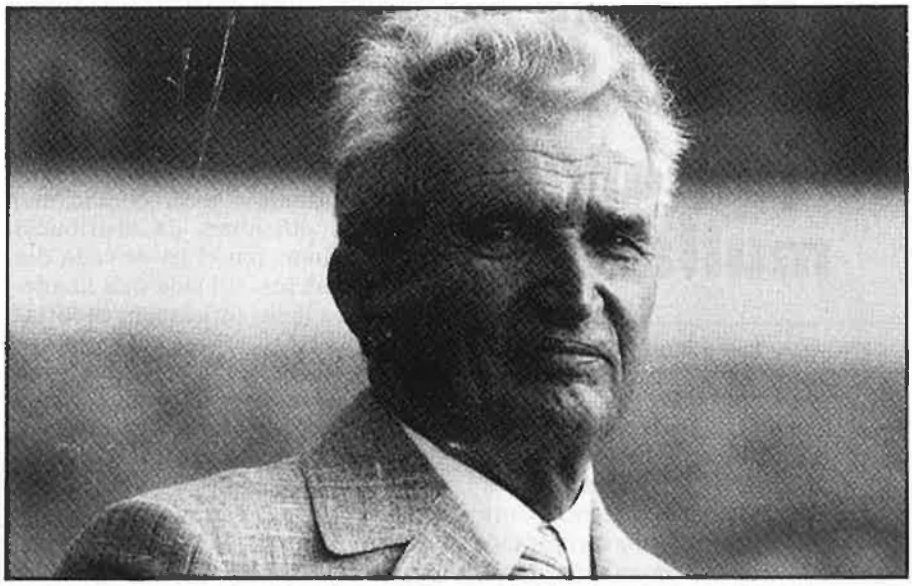
Tot esperant Dubcek

Al règim dictatorial de Praga, que gestionen Milos Jakes i Gustav Husak, les intrigues i les contradiccions se li han començat a plantejar en les institucions. I uns dels principals protagonistes de la crisi latent són —com va passar a Polònia— els *satèl·lits interns,* és a dir, els partits fins ara comparsa del PC, que comencen a canviar d'òrbita. En les últimes setmanes, els quadres del Partit Popular, d'ideologia demòcrata-cristiana, han qüestionat públicament el paper dirigent del Partit Comunista i han exigit canvis radicals. Gairebé al mateix temps, alts dirigents del Partit Socialista —el partit històric de l'esquerra txecoslovaca— proposaven una profunda reforma constitucional. I el 21 d'octubre, el diari d'aquest grup socialdemòcrata, *Svobodne Slovo* publicava, amb un estil desafiant, un reportatge *cultural* sobre el dramaturg Vaclav Havel, dirigent del grup opositor Carta 77, detingut i jutjat diverses vegades.

De moment, el règim dubta i es contradiu entre un immobilisme repressiu com més va més insostenible, i una renovació que no sap cap on l'ha de portar. Aquesta actitud la personifica el primer ministre, Ladislav Adamec: 48 hores després de reconèixer, amb un to dialogant, que la *Primavera de Praga* —l'experiència reformista del 1968— havia tingut aspectes positius, Adamec es despenjava, a Viena, davant dels mitjans de comunicació internacionals, amb un estirabot: «Res de fer tractes amb l'oposició».

I és que l'oposició que s'està organitzant fa molta por a Adamec, Jakes i Husak. Sobretot perquè l'encapçalen els dirigents històrics de la *Primavera de Praga,* Jiri Hajek, Oldrich Cernik, Wladimir Kadlec, presidits pel líder oligàrquic i amb el coixí del gran clan familiar, Ceaucescu va inaugurar els debats previs al congrés del Partit Comunista —es farà del 20 al 25 de novembre— proclamant que caldria fer una cimera del Pacte de Varsòvia per desemmascarar els elements que volen restaurar el capitalisme.

Ara com ara, els actes d'oposició contra la dictadura romanesa no passen de ser testimonials: als activistes de la Lliga de Defensa dels Drets Humans —els professors Doina Cornea, Dimitru Mazilu i Dan Petrusca els detenen contínuament. Apareixen i, l'endemà, tornen a *desaparèixer.* I la dissidència de dins del partit, que n'hi ha, no gosa manifestar-se després de la detenció, el març, de sis ex-dirigents que van fer córrer una carta que demanava una tímida liberalització.

Nicolae Ceaucescu, últim defensor del stalinisme-leninisme.

Alexander Dubcek, que en qualsevol moment podria fer una espectacular reaparició. Aquest nucli que ja té nom propi —Obroda, que vol dir renaixença— és capaç de mobilitzar milers d'excomunistes i demòcrates represaliats durant els anys 70 pel règim de Gustav Husak.

Ceaucescu, tancat al bunker

Tots aquests rebomboris a Txecoslovàquia —com la crisi a la RDA i les reformes a Polònia, Hongria i la Unió Soviètica— són per al dictador romanès, Nicolae Ceaucescu, l'evidència d'una «conspiració contrarevolucionària».

I Bulgària. Per primera vegada, el 20 d'octubre, aprofitant la reunió a Sofia del Fòrum Ecològic, emparat per l'acta de Hèlsinki, l'oposició va poder donar la cara: militants del sindicat il·legal Podkrepa —que vol dir suport— i de la Lliga de Defensa dels Drets Humans es van atrevir a fer una conferència de premsa, a recollir signatures i a fer una efímera manifestació al carrer.

Però, en aquest país, on el dictador Todor Jikov ha acabat fent sempre el que Moscou li ha imposat —de moment ha acceptat una tímida reforma econòmica—, aquestes petites mobilitzacions són un símptoma que cal no perdre de vista. □

LÍBAN

¿Un nou acord de paper mullat?

Josep Morell

Els diputats del Parlament libanès, després d'haver estat reunits durant quasi un mes a la ciutat saudita de Taïf van acceptar a començaments de la setmana passada un compromís de pla de pau que havia estat proposat per Aràbia Saudita, Marroc i Algèria, malgrat la radical oposició del cap de les milícies cristiano-libaneses, el general Michael Aoun. Aquest pla pretén la retirada total dels 35.000 soldats sirians que hi ha desplegats sobre sòl libanès i la reunió abans del dia 7 de novembre dels diputats libanesos per a elegir un nou president del país.

És, sens dubte, una nova oportunitat de pau en un país on el poder polític i la societat civil van des de fa anys per camins separats. Mentre el primer ha continuat la seva interminable guerra, l'any 1987 va marcar el despertar al Líban dels moviments socials contra aquest conflicte. L'amplitud d'aquests moviments populars intercomunitaris va sorprendre fins i tots els mateixos organitzadors. Les raons eren profundes i radicals: el fastigueig d'una població civil que ho va tenir tot i que pateix una guerra interminable i fratricida.

La situació no és per a menys. A banda del que és estrictament el conflicte, el Líban viu una brutal depreciació de la lliura libanesa, el mercat negre de gasolina, la falta de carburant i serveis sanitaris amb condicions, l'atur, les dificultats de distribució d'aigua i llum, són el pa de cada dia per als libanesos. La vida dels libanesos arriba a límits difícilment suportables.

Els primers a donar una resposta a això van ser les centrals sindicals, amb vagues de l'ensenyament i diferents vagues generals que es van convocar durant el mes d'octubre de l'any 1987. Aquestes accions van acabar en manifestacions de més de 50.000 persones que van marxar fins a la línia de demarcació que divideix els dos sectors i van, fins i tot, enderrocar algunes barreres.

Un segon grup d'aquests moviments civils van fer-se per protestar contra agressions puntuals a persones, especialment segrestos. Però la marxa més radical i amb més ressò va tenir lloc l'octubre de 1987, quan 56 minusvàlids de totes les regions i religions libaneses van travessar el país per protestar contra la guerra.

Després de l'acord de Taïf sembla difícil que es puguin salvar els obstacles que separen els libanesos. Dijous passat, va produir-se el primer combat des de feia un mes, i el primer després de la resolució de pau aprovada pels parlamentaris. Sens dubte, un mal començament. El somni d'una nit de tardor podria esvair-se entre les fumeres de les canonades. La recent història libanesa és plena d'acords que mai han servit per a res. □

5 DE NOVEMBRE, ELECCIONS A GRÈCIA I JUDICI POPULAR ALS SOCIALISTES

Papandreu, jutjat a les urnes

Antoni Reig

L'electorat grec està convocat aquest diumenge, 5 de novembre, a les urnes per a escollir nou Parlament, però de fet es votarà favor o en contra de Papandreu, l'ex-primer ministre socialista inculpat, ara, en dos escàndols político-financers i famós pels seus amors en edat avançada amb la que és ja la seva esposa, Dimitra Liani.

Tal com ha anat la campanya electoral l'interès se centra a veure si aquesta vegada la dretana Nova Democràcia assoleix la majoria absoluta per a poder formar govern (a les eleccions del passat mes de juny va quedar-se a sis escons de la majoria) i com quedarà situat el partit socialista, PASOK, liderat per Andreas Papandreu, que va perdre el poder el passat mes de juny després de vuit anys de govern. El resultat serà com una mena de judici popular sobre la gestió dels socialistes i el seu controvertit líder. El veredicte final, però, l'hauran de donar *a posteriori* els dos tribunals especials creats per jutjar l'ex-primer ministre i alguns dels seus ex-ministres en relació a dos escàndols político-financers, el més important dels quals és l'anomenat afer Koskotas. La pugna política, amanida amb els escàndols esmentats i els afers amorosos de Papandreu, té també una important vessant d'enfrontament personal entre el líder socialista i el líder de Nova Democràcia, Constantí Mitsotakis. Des dels anys seixanta estan enemistats i s'insulten públicament. Tots dos formaven part del govern del pare d'Andreas Papandreu, líder de la Unió del Centre, quan Mitsotakis va abandonar-lo en uns moments de dificultat política. Andreas Papandreu mai l'ha perdonat.

Així, doncs, la vida política grega és tot el que es vulgui menys avorrida. □

EL TEMPS

Novembre 1989

Any VI - No. - Setmanari d'informació general - 250 Ptes.

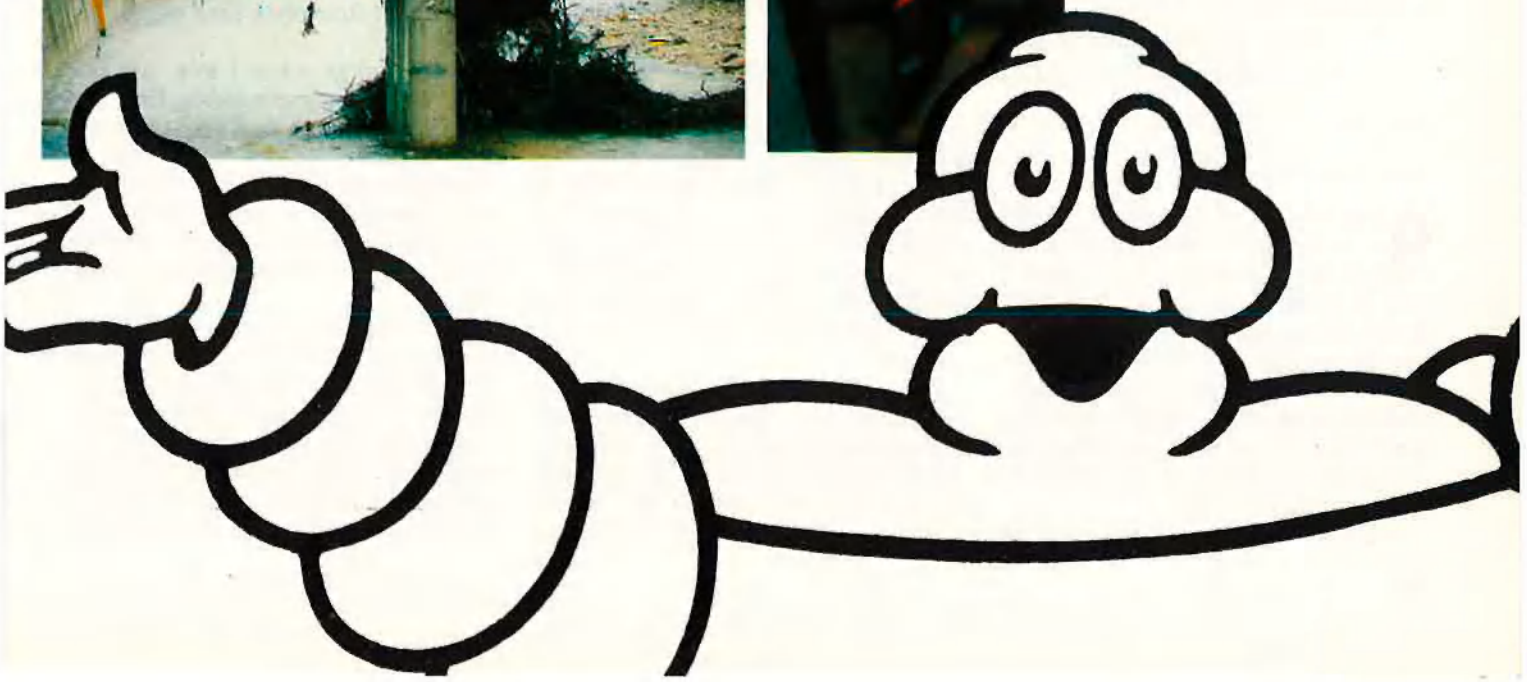

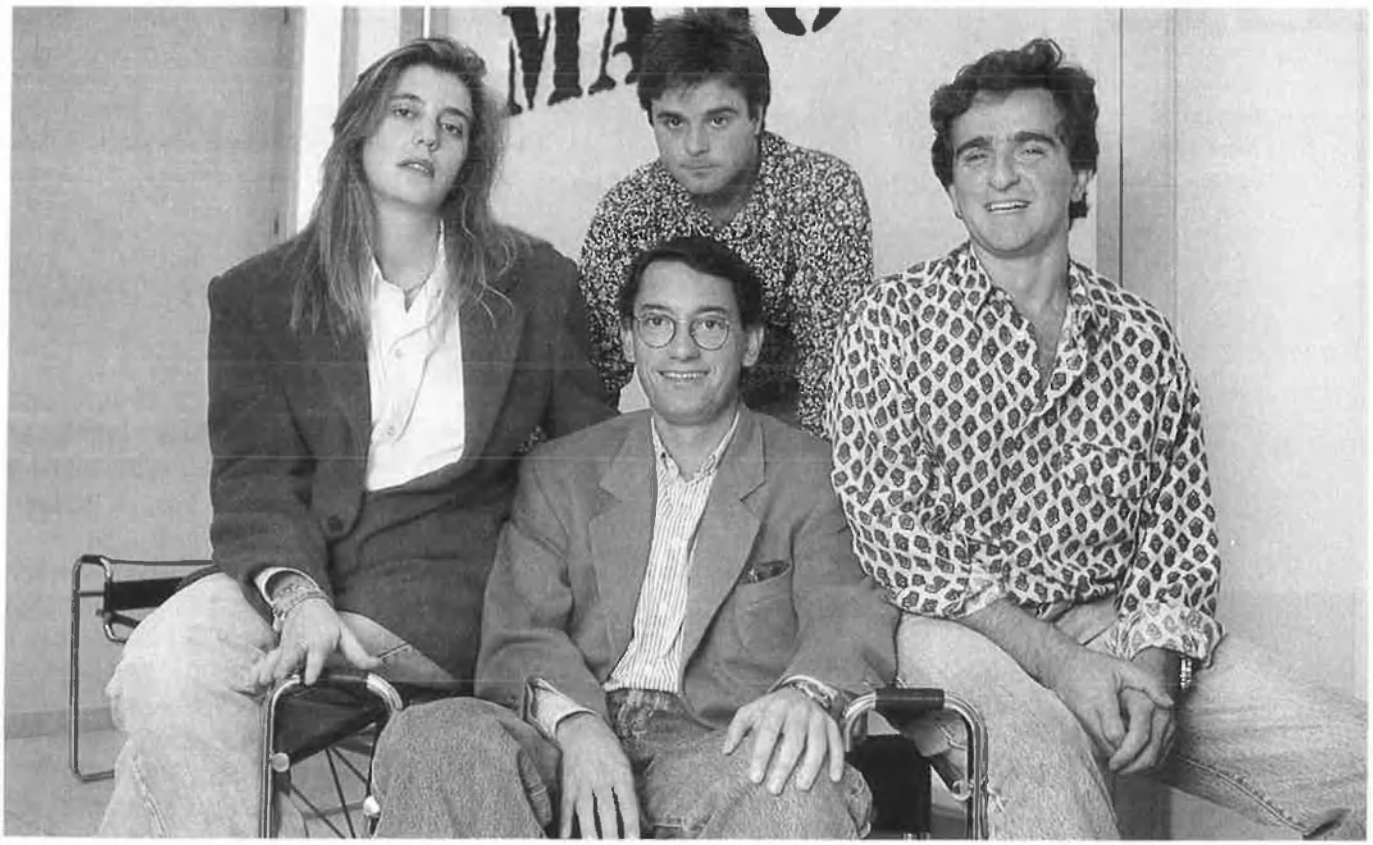

EL TEMPS inicia una nova etapa.
Aquesta pàgina és un exemple de la nova cara d'EL TEMPS i forma part d'un canvi substancial que afectarà des del procés de producció —informatització de les redaccions de València, Barcelona i Mallorca— fins a la imatge, des del contingut —més col·laboradors, noves seccions, ampliació de pàgines, i més color, etc.— fins al producte final, i que ens permetrà acords amb els més importants grups editorials internacionals, per oferir als nostres lectors una informació d'interès i actualitat de primer ordre.
Per a tots nosaltres, és un pas molt important.

DOMÈNECH UMBERT

Isak Andik i l'equip de creatius de Mango.

ENTREVISTA A ISAK ANDIK, ADMINISTRADOR GERENT DE 'MANGO'

«La moda dóna alegries constants»

Amb un sistema de franquícia, Mango ha assolit un volum de vendes de 3.000 milions de pessetes, disposa de 86 botigues a tot l'estat i ben aviat s'escamparà per Europa, amb primera parada a Holanda, sense por a la competència que pugui oposar la moda italiana.

Sílvia Monfort

Quins són els orígens de Mango?

—Mango va començar venent a l'engròs amb un altre nom i compràvem el gènere a una altra gent, però arribà un moment en què vam decidir que havíem de tenir la nostra pròpia identitat, el nostre propi nom i comercialitzar els nostres productes, i va ser quan va sorgir el nom de Mango.

—¿Com se'ls va ocórrer el sistema de franquícia?

—La distribució del producte és molt important. Fins aquell moment, nosaltres veníem a l'engròs a les tendes de l'estat, però el nostre món és molt voluble i en un moment donat l'amo d'una tenda pot deixar de comprar un producte a un representant i comprar-lo a un altre. Per tot això vam decidir adoptar el sistema de franquícia.

Com que ja teníem molts clients a tot l'estat, vam llançar l'oferta que s'acollissin al sistema de franquícia. Alguns s'hi van adaptar, d'altres no. Els que s'hi van adaptar ens havien d'oferir un local amb les característiques que nosaltres volíem, uns metres determinats, la ubicació, etc.

—¿Quin és el nombre de tendes que actualment funcionen amb aquest sistema?

En tres anys o tres i mig, des que vam obrir la primera tenda fins avui portem 86 tendes a tot l'estat. N'estem molt contents perquè el sistema de franquícia per a la distribució del gènere ha estat ben acceptat, hem cobert tot el mercat estatal i potser obrirem una vintena de tendes més com a màxim.

—El País Valencià, les Illes i Catalunya, ¿què representen per a Mango?

—On Mango ven molt bé és en tota la zona del Llevant. A les Illes tenim dues botigues a Mallorca i Menorca i una a Eivisa. A Catalunya hi ha una vintena de botigues, però després de Catalunya ve València. Suposem que

l'economia deu anar molt bé en tota aquesta àrea, sobretot el Llevant, perquè en totes les tendes que hem obert els amos estan encantats, cada temporada venen més i alguns obren la segona i tercera botiga. Així, Catalunya, el País Valencià i les Illes és l'àrea que més tira de tot l'estat.

—¿Quanta gent forma l'equip de Mango?

—L'equip que dirigeix Mango, l'estaf, som 12 persones, totes molt joves, és un equip de gent que va pujant, si ells pugen puja la marca, i entre tots mirem de tirar-hi endavant. Però tot el personal del grup són unes dues-centes persones que treballen en les nostres societats. En tot l'estat hi ha unes sis-centes persones treballant directament i unes dues mil indirectament.

—¿Què ofereix Mango als seus clients?

—El primer factor més important és el disseny i tenim els millors dissenyadors de moda. Un altre factor és l'harmonia de les tendes, des dels productes que oferim fins a la decoració de les botigues i el tracte que donem al client. Tenim molt clar que el públic s'ha de sentir molt còmode en les nostres tendes, l'hem de tractar molt bé, i més ara que quan entres a una botiga sembla que t'estiguin fent un favor en vendre't. El públic nostre ha de trobar-s'hi a gust.

En l'actualitat, Mango s'anuncia a les pantalles de televisió i l'eslògan de l'anunci és el títol d'una cançó d'un grup de *rock*.

—¿Quina és la generació de Mango?

—Els clients majoritaris són els que van de 15 a 25 anys. Els *teenagers* són els que més vibren amb Mango, però també hi ha gent fins als trenta anys que, pels caps de setmana, es vesteix amb productes nostres. De fet, nosaltres fem dues línies: el *casual wear,* que és en el que estem especialitzats, i després el ben vestit. Aquest altre segment és el que va més per a un públic dels 25 anys en avant.

—Hi ha altres grups de marques que funcionen com vostès. ¿Quina és la competència que això els representa?

—Si Mango estigués sol en el mercat, hi hauria cua a les nostres botigues per manca de mercaderia. Com que això és impossible, és normal que hi hagi altres comerços. La competència hi és i ho fa molt bé i està molt ben col·locada, però nosaltres tenim el nostre públic i venem molt bé.

—Per a Mango, ¿què representa el Mercat Comú?

—Per a nosaltres, l'estat espanyol se'ns queda petit i, a més, el 1992 les marques estrangeres vindran cap aquí i hi haurà una gran competència. Per tant, el nostre producte també ha de sortir a l'estranger. I estem obligats a sortir fora per dos motius. Un, per orgull propi, perquè som de les poquíssimes empreses estatals que utilitza el sistema de franquícies tan dimensionades amb capital 100 per 100 d'aquí.

I segona, perquè ja és hora que, ja que els estrangers vénen cap aquí, que nosaltres sortim fora i muntem el negoci.

—Hi ha, però, una gran competència europea en el món de la moda.

—La moda dóna alegries constants, perquè si no és una nova tenda que s'obre, és una temporada que ha anat bé o que s'obre una nova fàbrica o es fa un espot publicitari... Cada moment, cada dia que passa és una il·lusió.

—¿El disseny italià i parisenc pot representar una gran competència?

—Sí, clar que sí. Però no ens fa por la competència perquè anem al nostre aire, tenim el nostre públic i quan plou, plou per a tots. No hem de pensar en els problemes que ens portarà sortir a l'estranger, perquè llavors més val que ens quedem a casa. Nosaltres ens hem de superar i procurar ser millors que ells.

—¿Quina serà la primera destinació de Mango a Europa?

—D'entrada anirem a Europa i després també volem arribar fins als EEUU. I dins d'Europa, primer serà Holanda, perquè havia estat el centre de la joventut europea. Després, podem saltar cap a Alemanya i si fa falta, a Anglaterra i França.

De fet, una vegada es posa un peu a l'estranger, la resta ja roda sol. Ens havia passat el mateix quan vam posar la primera botiga fora de Barcelona, a València. Llavors també ens semblava que seria molta feina controlar una tenda que et queda més llunyana... però va ser obrir a València i no parar d'obrir botigues en tot l'estat. I en l'estranger passarà el mateix.

—¿Com pensa afrontar Mango la competència estrangera?

—El més important de tot és tenir un disseny propi per a poder sobreviure i competir.

—¿Quines són les xifres de vendes de Mango?

—El grup sencer està pels 3.000 milions de pessetes de vendes al carrer i estem a un milió i mig de vendes d'articles a l'any. □

EDICIONS DE LA MAGRANA (Meridiana, 4)

La Bíblia de neó

JOHN KENNEDY TOOLE

EDICIONS DE LA MAGRANA (Meridiana, 5)

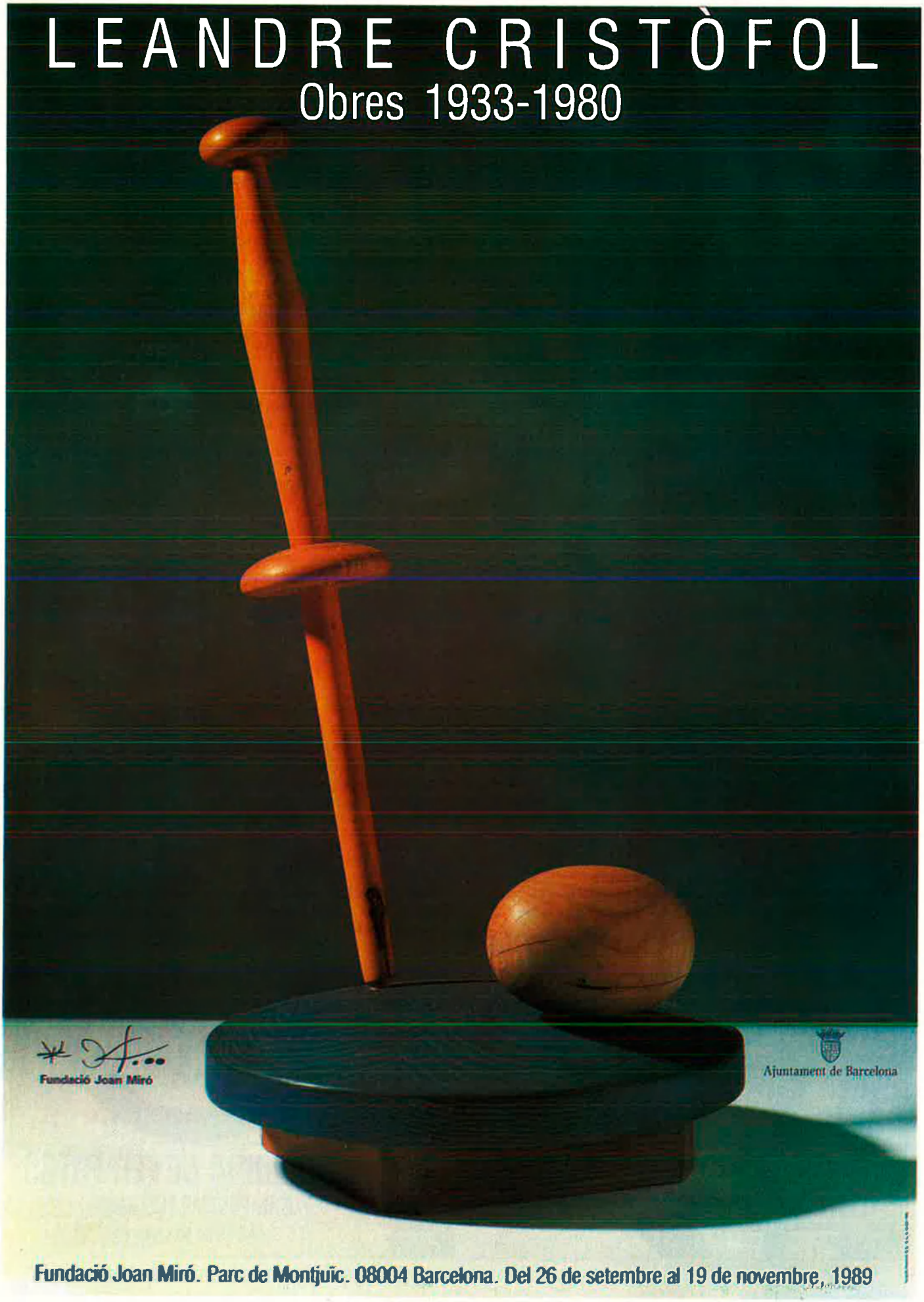
LA MÀQUINA DE FER FOTOS

JEAN-PHILIPPE TOUSSAINT

Traducció de Sergi Pàmies

LEANDRE CRISTÒFOL

Obres 1933-1980

Fundació Joan Miró

Ajuntament de Barcelona

Fundació Joan Miró. Parc de Montjuïc. 08004 Barcelona. Del 26 de setembre al 19 de novembre, 1989

MALS TEMPS PER A LA INDÚSTRIA ARMAMENTISTA NORD-AMERICANA

Dividends de pau, un valor a l'alça

Cap altra economia occidental posseeix un complex militar-industrial tan immens com els EUA. Ara, el desarmament generalitzat amenaça la seua economia avesada a la droga de les armes. Les empreses d'armament no estan preparades per a aquesta prova i a milers de treballadors els espera l'acomiadament.

Durant molts anys, John O'Brien, president de l'empresa d'armament Grumman Corporation, de Long Island, prop de Nova York, va estar enamorat del seu treball, i es repartia entre la poltrona de govern de l'empresa, el Club de Camp i Washington.

Però des d'abril d'enguany, el veterà *home de les armes* ha perdut la il·lusió pel seu treball. El ministre de Defensa, Richard Cheney, vol frenar, o fins i tot parar, el que constitueix el gros dels treballs de Grumman: acabar el caça-marina F-14. I 5.000, o 10.000 dels 30.000 treballadors de Grumman podrien quedar-se sense treball.

El panorama de Long Island, on Grumman és la principal font de treball, s'estén per tot el país. La indústria d'armament nord-americana, amanyagada durant quaranta anys, ha passat a l'autodefensa.

El clima de desgel entre l'Est i l'Oest ha afeblit, de manera sorprenentment ràpida, l'afany armamentista dels americans, «encara que algunes persones perdran, segurament, els seus llocs de treball —diu el president George Bush—, el nostre pressupost de defensa és un reflex de la voluntat del poble».

La veritable raó d'aquesta sospitosa peremptorietat de l'administració de Washington ens la dóna el professor d'economia i crític antiarmamentista Seymour Melman: «Bush vol posar fi a la cursa armamentista perquè, si no, no podrà anivellar la seua economia».

Mitjançant retallades en els pressupostos de defensa, el president i el Congrés veuen l'oportunitat d'anivellar l'economia sense recórrer a l'augment dels impostos, i s'obtenen així fons per a altres apartats com ara medi ambient o ensenyament.

La voluntat de desarmament és especialment important en el Parlament. Les dues cambres han decidit reduir els pressupostos de finalització del bombarder antiradar B-2, el que té un preu entre 600 i 1.000 milions de dòlars per unitat, i els diputats han forçat el final dels cohets d'abast mitjà.

El demòcrata Sam Nunn de l'estat de Georgia (estat productor d'arma-

ment) i supervisor de la Comissió de Desarmament del Senat, ha elaborat un pla quinquenal que planteja la possibilitat d'estalviar 325.000 milions de dòlars, quantitat superior al pressupost anual destinat a armament. Tot això suposaria, en un càlcul invers, un vint per cent de retalls anuals.

Del programa de defensa estratègica SDI hi ha disponibles sèries completes de caçabombarders (tant el F-14, com el F15), els cohets MX, el destructor DDG-51 i l'aparell d'hèlixs verticals V-22 de Boeing i Bell. Amb tot això, desapareixen definitivament programes més antics: la construcció del bombarder estratègic B1 després del lliurament de l'exemplar número cent, i l'acabament de l'avió de transport C-5 Galaxy.

La supressió del B-1 comporta al voltant de 10.000 acomiadaments entre la firma productora Rockwell i els seus proveïdors. Retallades en el programa B-2 podrien obligar els responsables de l'empresa Northrop a desfer-se d'una part del seu equip especial. L'eliminació del Galaxy tindrà com a conseqüència l'atur per a 8.000 treballadors de la Lockheed de la planta de Marietta, a Georgia.

El poder del Congrés ha provocat ja l'acomiadament de 6.000 treballadors de la Hughes Aircraft, una empresa filial del gegant de l'automòbil General Motors. A la líder del mercat, McDonnell Douglas, li sobraran en dos anys 7.500 persones si es deixa de fabricar el caça F-15. I Bell Helicopter haurà de prescindir de 2.500 treballadors de la seua planta de Dallas-Fortworth si no es construeix l'aparell d'eixos verticals V-22.

Van ser pocs els que, després de l'era Reagan, van veure venir el desastre, i les empreses han tingut poc de temps per a realitzar les seues maniobres d'ajust. Ja a començaments d'any, el congressista demòcrata Ted Weiss advertia: «Els Estats Units es dirigeixen, sense estar preparats, cap a un creixement zero en el pressupost de defensa».

I per això Weiss, representant de Nova York, vol dur endavant una llei que permeta el traspàs de fons dedicats a armament a ajudes regionals en el camp civil. Ningú confia que els orgullosos, i sovint estúpids, magnats de la indústria d'armament passen *motu proprio* a produir amb èxit productes civils.

Ells són una «indústria de serveis del Pentàgon», opina el portaveu de Rockwell, John Pierro, i estan a l'expectativa d'ordres. En Grumman, segons van indicar empleats veterans, l'última vegada que un grup d'experts es va atrevir a proposar l'augment de la divisió civil, va ser el 1961. La direcció es va negar a considerar l'informe presentat.

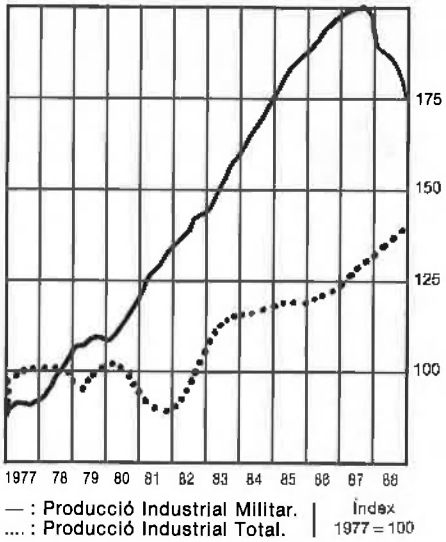
Els diners corrien generosament i regularment cap al sector d'armament i el guany estava garantit. Les empreses d'armament s'han fet riques, no per raons de competència empresarial, sinó per la seua activitat en els *lobbys;* no han aconseguit els seus beneficis pel seu comportament en el mercat, sinó gràcies a les reglamentacions de l'administració central de defensa que ara denigren.

Durant quaranta anys de guerra freda es va consolidar entre el Pentàgon i la indústria privada nord-americana una forma específica de capitalisme d'estat. L'administració de defensa era considerada la màxima autoritat que repartia els fons entre un grup privat d'empreses.

Els responsables econòmics, instal·lats en una xarxa perfectament teixida de comandes a càrrec de l'erari públic, eliminaren dels seus manuals les lleis de la competència del lliure mercat i polien constantment les de l'optimització de beneficis.

En connivència amb els buròcrates i militars del Pentàgon, van posar a la picota els principis econòmics de la indústria privada: en compte de beneficis mitjançant l'equilibri de costos, su-

Indústria d'armament: un estat dins l'estat

¿VOLS REBRE INFORMACIÓ GRATUÏTA PER CORREU DE PUBLICACIONS EN CATALÀ?

Envia aquesta butlleta (retallada o fotocopiada) a l'Apartat de Correus 303. 46080 València

Nom _____

Cognom _____

Adreça _____

Població _____

Internacional House

- Classes d'anglès per a adults i xiquets.
- Grups reduïts.
- Curs especial convocatòria desembre Cambridge First Certificate.
- Cursos de valencià i castellà.
- Professors natius i titulats.

Pasqual i Genís, 16 - 46002 València
Telèfon (96) 352 06 42

perbeneficis mitjançant el seu augment.

A través de mitjans autoritzats i costos demostrats, les firmes del Pentàgon aconseguiren fer esclatar el benefici previst d'un 5%: com més costos, més beneficis. El risc, mentre un programa està en marxa, és nul.

Si en alguna ocasió s'equivocaven en els càlculs, això no significava, com és normal, una minva dels beneficis o una pèrdua. Aleshores s'entrava en càlculs de detalls que ho posaven tot al seu lloc una altra vegada.

El crític del Pentàgon, Ernest Fitzgerald, va mostrar en el Congrés la funda de plàstic del braç d'un seient d'un avió militar per la qual es van incloure, en els comptes del Pentàgon, 624 dòlars.

Els especialistes han calculat que la indústria d'armes nord-americana té una relació costos-rendiments pitjor que la de la indústria soviètica, en principi més endarrerida. Un alt funcionari de l'estat ho expressava així davant alguns dels almiralls i alts càrrecs militars: «La indústria americana d'armament és, després de la Unió Soviètica, la major societat socialista del món».

El complex industrial-militar americà, la màquina de guerra permanent més gran, en temps de pau engloba vora 40.000 empreses de totes les grandàries, des de la General Motors, amb els seus 766.000 empleats, fins a tallers de deu persones. Vora 26 milions d'americans (també estrangers) viuen directament o indirectament dels pressupostos de 300.000 milions de dòlars del Pentàgon.

Amb el pas dels anys, la concentració de força i l'immobilisme de les firmes d'armament van créixer i es van convertir en un costum. Les cent firmes més importants acapararen el 65% de les comandes militars; les cinc més grans, en reben una cinquena part.

Un estat dins l'estat. Tot i que els indicadors assenyalen que la contribució del sector militar al producte interior brut ha descendit als EUA, des del 1985, del 6,5% al 6%; mentre que a l'URSS es manté al voltant del 15%. Aquesta contribució durant la segona guerra mundial va arribar al 40%, i al 9% durant la guerra de Vietnam.

Però les xifres enganyen. La indústria americana s'ha fet més dependent de la producció d'armes que la d'altres països occidentals. Hi ha una gran diferència que un país tinga permanentment una alta contribució del sector d'armaments o que la tinga eventualment en períodes de guerra.

Després de la segona guerra mundial, les indústries americanes estaven en una bona posició per a integrar-se ràpidament en la producció civil. Després de quaranta anys de guerra freda, la integració resulta molt més difícil per als productors d'armes.

Si és cert que a curt termini es veurien perjudicats els balanços i els llocs de treball de la indústria d'armament, també ho és que en una perspectiva a més llarg termini la conseqüència d'una major concentració en la producció de béns de pau només podria ser beneficiosa per a l'economia nord-americana.

Richard Cheney, ministre de Defensa dels EUA.

L'economia americana, igual que la soviètica, ha adquirit determinats vicis com a conseqüència del pes del sector militar. Gairebé dues terceres parts dels pressupostos públics per a investigació i desenvolupament foren destinades a la improductiva indústria d'armaments. De la totalitat d'inversions en investigació i desenvolupament, la indústria d'armament n'absorbeix la tercera part.

Els economistes veuen en la ressaca de la indústria militar el motiu fonamental de decandiment de la indústria nord-americana i de la davallada de la productivitat. De 1865 a 1975 els EUA es van mantenir al capdavnt del món en salaris i productivitat industrial, segons es desprèn d'investigacions recents. Actualment ocupa el tercer lloc, darrere del Japó i de la República Federal d'Alemanya.

Es considera, també, que la sobrecàrrega de l'economia americana en l'aspecte armamentístic és la causa de la negligència en el bastiment d'infrastructures i en la inversió en formació, aspectes essencials en una economia industrial forta.

El sector d'armaments veu esfereït com es popularitza, fins i tot en el *sancta sanctorum* de Wall Street, l'expressió *dividends de pau*. Els inconvenients d'aquesta conjuntura, en el centre neuràlgic financer, es consideren superables. Els analistes aclareixen que una reducció del sector armament quasi arribaria a tocar una economia que es troba, de moment, en ple rendiment.

El conservador banc Brown Brothers Harrimman, de Nova York, opina que la reducció de les despeses d'armament «s'hauria de veure com una oportunitat per a reconduir mitjans cap a altres sectors econòmics». El banc calcula el valor econòmic dels *dividends de pau* en 100.000 milions de dòlars, encara que per ara només constitueix un valor de futur.

Els orgullosos senyors de les armes no accepten de bon grat aquestes xifres. Fins ara han tingut èxit amb l'amenaça que, sense ells, regions senceres quedarien estèrils. ¿Per què haurien de fallar ara les seues tècniques de pressió?

Cada firma d'armament intenta desesperadament aconseguir del minvat pressupost per a armes la mateixa quantitat que abans, a càrrec de les altres empreses. «Fan treball de *lobby* com uns campions mundials —assegurava, divertit, un congressista—, però el fet és molt simple: estan sobreempleats».

I, per això, alguns dels grans *tornen al poble*. Grumman s'esforça per aconseguir subcontractes del programa Airbus, i Lockheed va haver de traspassar 670 especialistes a l'empresa de la competència Boeing perquè s'encarregaren de muntar el super Jumbo 747-400.

La mateixa Boeing, inferior als seus competidors més forts en el treball de *lobby*, ha augmentat la seua divisió civil, i els fabricants de motors com General Motors i UTC (United Technologies), que es troben entre les deu primeres empreses d'armament, segueixen aquesta firma d'aviació cap a les inversions civils.

Als altres, si no és que torna la guerra freda, no els queda altra opció que buscar-se nous camps d'ocupació. Per als antimilitaristes com l'economista d'esquerres Seymour Melman, la divisa és clara: «Fer-se competitius o fracassar. Pel que es veu, no s'han assabentat encara de tot el que està negociantse a Ginebra».

© **Der Spiegel**

LA CRISI ACTUAL QÜESTIONA LA RELACIÓ VIGENT ENTRE TURISME I MEDI AMBIENT

El preu de les divises

Limitar el creixement econòmic a les Balears i reestructurar tot l'organigrama administratiu amb competències de medi ambient són les propostes que un grup d'experts apunten per a superar la crisi turística a les Illes respectant alhora l'entorn.

M. Payeras/A. Vicent

Els desastrosos resultats econòmics de la temporada turística a les Illes Balears han deixat obert un profund debat sobre la qüestió entre els principals protagonistes del sector. Que el mannà turístic està en perill és una evidència sobre la qual tots estan d'acord i, de fet, la crisi és la paraula més usada tant per l'administració com pels empresaris del sector per a qualificar el moment present.

La qüestió, però, no es tan conjuntural. ¿Crisi, quina crisi?, es pregunta Mateu Picornell, president de l'INESE (Institut d'Estudis Ecològics), per a qui «la mal anomenada crisi turística d'ara és el nostre pa de cada dia». I és que Picornell diagnostica com més estructural que passatgera l'actual situació. «Si únicament es tractàs de crisi, bastaria prendre mesures tècniques per a solucionar-ho», assenyala el cap visible de l'INESE. «Dissortadament, es tracta d'un estadi, moment o punt de saturació d'un procés divergent entre el desenvolupament econòmic i el medi ambient, natural i social, on la situació actual ja és massa enfrontada».

Donar llum al sector turístic ha estat, en aquest sentit, l'objectiu de les Primeres Jornades sobre Turisme i Medi Ambient que s'han celebrat a Palma, que han reunit per primera vegada les parts implicades en tots dos temes. Les tesis de les conclusions poden resumir-se en dues: la urgència de reconvertir el sector turístic i la necessitat immediata que l'administració prenga cartes en l'assumpte.

Harmonitzar turisme i medi ambient passa, en primer lloc, per limitar el creixement econòmic de les Illes, un aspecte que tothom considera evident que serà imprescindible abordar perquè, tal i com apunta l'economista Esteve Bartolet, «únicament limitant el creixement es pot parlar seriosament de defensa del medi ambient, i encara que aquesta és una idea políticament poc rendible, s'haurà de plantejar i forçar el creixement d'altres sectors». La tesi, duta a termes maximalistes, l'exposà un altre economista, Ferran Navinés, qui advocà per una creixement zero de l'economia.

Altres veus, com la de Mateu Picornell, parlen de «neocolonialisme de l'economia balear» a causa de l'excessiu pes que el sector turístic té en el conjunt econòmic de les Illes, una situació que es tradueix en una «dependència absoluta de l'exterior». La tesi, massa radical per a l'auditori, ha estat suavitzada per una proposta de «racionalització del monocultiu turístic per a fer-lo menys perillós, potenciant alhora l'agricultura i certa indústria».

L'aplicació d'aquests postulats es concreta, segons els participants a les Jornades, en quatre punts:

1. La limitació del creixement de les segones residències, per tal d'evitar radicalment els mateixos errors que amb el turisme d'allotjament es cometeren en el seu dia. De fet, la massificació d'aquest tipus de turisme seria molt nociu, pel que representa d'utilització abusiva dels recursos naturals i de la manca d'infrastructura existent.

2. La necessitat de reducció de places hoteleres, una conclusió unànime que no compta amb una fórmula consensuada per a dur-la endavant. En aquest sentit, Josep Forteza-Rey president de la Federació Hotelera de Mallorca, aposta per «convertir els hotels sobrants en residències o vivendes socials». Una proposició que ha rebut moltes crítiques perquè, segons Margarita Nàjera, regidora de Turisme de l'ajuntament de Calvià, «no és bo mesclar zones turístiques i zones residencials a gran nivell, això seria un desastre».

3. La contenció del creixement del nombre de camps de golf, sobretot tenint clar que els camps de golf no són zones verdes igualables a zones protegides, a medi ambient, ja que necessiten d'uns recursos naturals i una infrastructura que els fan massa costosos i poc rendibles.

4. La regulació de l'agro-turisme per tal d'evitar l'especulació i la transformació de la ruralia en nous hotels i zones degradades.

Davant l'evidència que la relació turisme-medi ambient transcendeix l'àmbit illenc, els participants en les jornades —en les quals compareegueren també Caterina Enseñat, directora general de Medi Ambient, i Miquel Morey, catedràtic d'ecologia de la UIB— han coincidit en la necessitat de trobar fórmules perquè es posin d'acord totes les institucions que avui parlen llenguatges completament diferents respecte al tema. La via de solució apuntada ha estat la proposta d'unificació de totes les competències de medi ambient en una conselleria pròpia i desligar medi ambient i urbanisme d'obres públiques.

Tasques prioritàries d'aquesta nova estratègia són l'ordenació del territori i els recursos ambientals i la creació d'un catàleg dels espais naturals protegits amb caràcter definitiu. L'actuació jurídica de les administracions públiques (autonòmiques, municipals i central) per a ordenar clarament l'urbanisme ha estat reivindicada per Forteza-Rey, qui també ha remarcat la necessitat de definir clarament els espais naturals protegits. □

JOAN CELIA

Jaume Cladera (dalt), conseller de Turisme de les Illes i Forteza-Rey, president de la Federació Hotelera de Mallorca.

JOAN CELIA

diccionaris de l'Enciclopèdia Catalana, totes les paraules

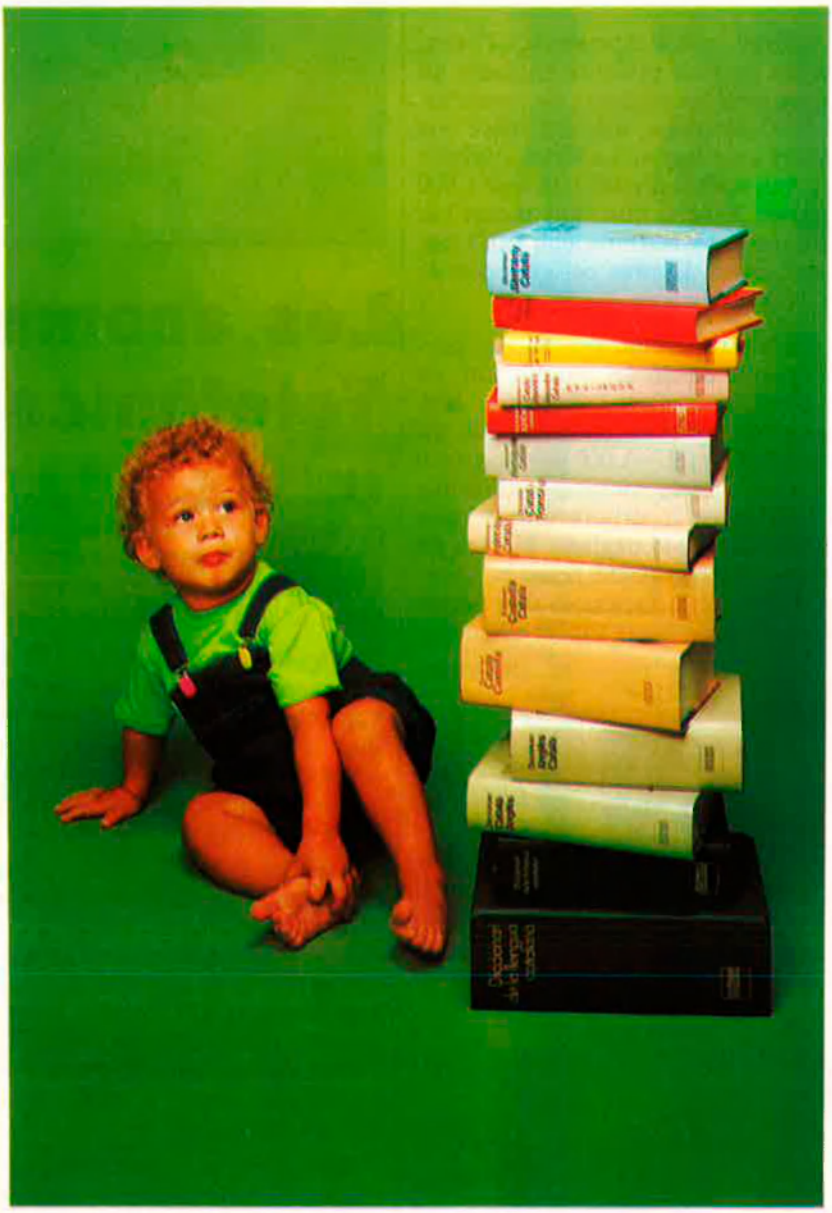
ENCICLOPÈDIA CATALANA

- Castellà-Català
- Català-Castellà
- Anglès-Català
- Català-Anglès
- Francès-Català
- Català-Francès
- Alemany-Català
- Rus-Català
- Portugués-Català
- Japonès-Català / Català-Japonès
- Diccionari de la Llengua Catalana
- Diccionari Enciclopèdic
- Diccionari Jurídic
- Diccionari de l'Esport

de pròxima publicació:

- Català-Alemany
- Català-Hongarès
- Català-Portuguès
- Català-Rus
- Diccionari Enciclopèdic de Medicina
- Diccionari Ortogràfic

de venda a llibreries

Enciclopèdia Catalana
Diputació, 250. 08007 Barcelona

■ BLOC

Menú d'empreses

Oferir una informació detallada de les principals empreses de l'estat és l'objectiu que es plantegen cada any dues editorials que ara han publicat els seus respectius directoris d'empreses.

L'editorial **Dun & Bradstreet International** presenta l'edició 1989 de *Dunss 15.000,* on apareixen la raó social, localització geogràfica, activitat que realitzen, nombre de treballadors en plantilla, volum anual de vendes i principals directius de les 15.000 principals empreses amb seu social a Espanya.

Amb 83 anys d'experiència a l'estat, l'equip de Dun presenta enguany un volum amb les següents innovacions: 45.8000 executius, més del doble que l'edició anterior; nou apartat alfabètic de bancs i caixes d'estalvi, més de 1.800 pàgines, 200 més que l'any passat i la informació actualitzada amb 5.075 empreses noves. El preu per exemplar és de 24.000 pessetes.

Per la seua banda, **Dicodi, SA**, presenta la 28 edició del seu directori de societats, consellers i directius, amb una informació que inclou 24.100 societats anònimes —3.000 més que l'any passat—, 75.946 consellers i directius —9.000 noves incorporacions— i una extensió de 2.244 pàgines. El preu de l'exemplar és de 21.200 pessetes. Dicodi, a més, té a disposició de l'usuari una base de dades en suport magnètic.

A. Vicent

DOMÈNEC UMBERT

Les anomalies de Telefònica

Un 849 de les empreses catalanes tenen problemes de comunicació per telèfon. Això és el que es desprèn d'un estudi fet per la patronal catalana **SEFES** sobre el funcionament de la xarxa telefònica a Catalunya.

Segons aquest estudi, l'11% de les empreses, si bé no tenen problemes importants, diuen que tenen «anomalies dins d'uns marges acceptables». El 3,9% de les empreses consultades no van respondre en ser preguntades sobre el funcionament dels seus telèfons.

L'estudi de SEFES va ser realitzat el mes passat a partir d'un conveni entre el seu departament d'estudis i Telefònica. Van ser consultades un total de 151 empreses de tot Catalunya i, en xifres absolutes, 127 van tenir problemes de comunicació en hores punta. El coeficient de confiança de l'estudi és del 95,5% i el marge d'error ha estat estimat en un 7,5 per cent.

Les deficiències més repetides en les queixes de les empreses eren per aquest ordre: col·lapse de la xarxa telefònica, talls en les comunicacions ja establertes, interferències en la línia, pèrdua de to en la línia, inutilització de la línia de fax i interferències en els sistemes informàtics.

L'estudi també especifica en quines franges horàries tenien més incidència els problemes telefònics: al matí, entre les 11 h. i 14 h., i a la tarda, entre les 16 h. i les 18 h. Aquestes deficiències de la xarxa de Telefònica a Catalunya tenen una incidència directa en l'economia del país que encara no es pot avaluar amb exactitud, tot i que ja es pot concloure que és el sector de serveis el que rep majors repercussions del mal funcionament telefònic, ja que gran part de la seua activitat se centra en l'ús d'aquest mitjà de comunicació.

Finalment, l'estudi de SEFES revela que els municipis més afectats per les deficiències telefòniques són: Sant Cugat del Vallès, Vallirana i Sant Andreu de la Barca, i els que menys, Barcelona, el Prat i l'Hospitalet.

Albert Punsola

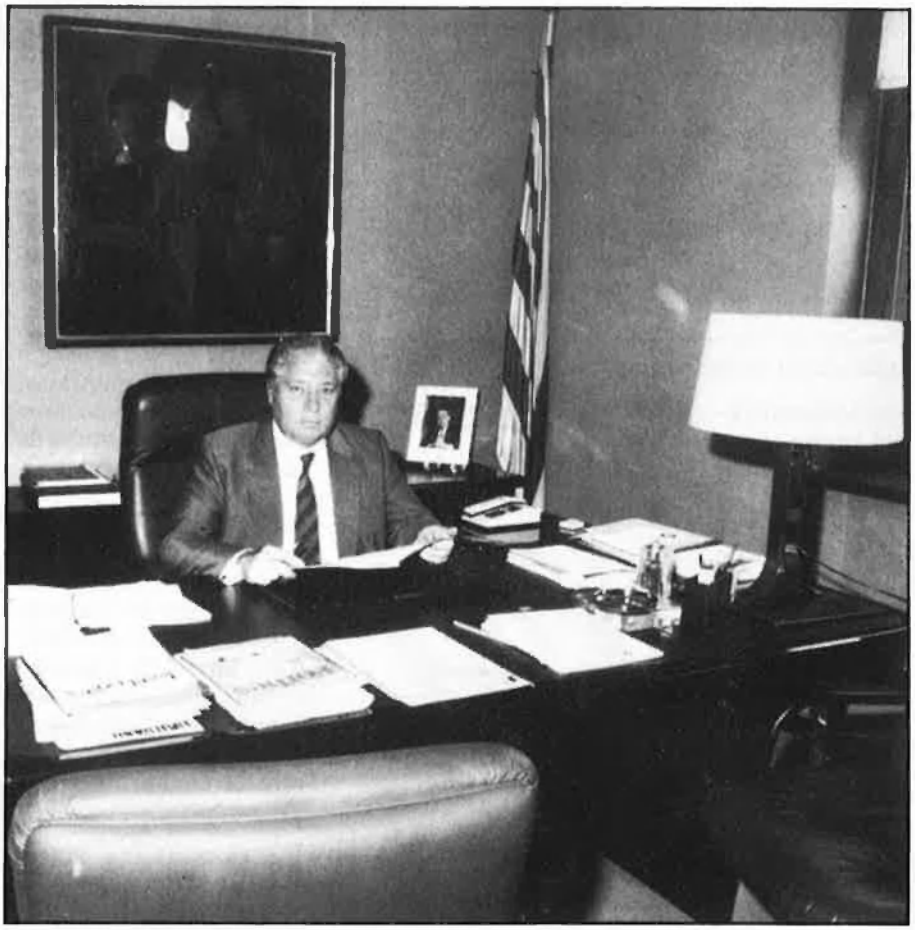
La successió de Ramon Trias Fargas

Macià Alavedra ha estat nomenat conseller en funcions de la Conselleria d'Economia i Finances de la Generalitat de Catalunya. Segons han afirmat a EL TEMPS fonts del departament d'Industria i Energia, conselleria de la qual és titular Macià Alavedra, el nomenament formal del substitut del conseller Ramon Trias Fargas es podria produir el 14 de novembre.

D'altra banda, fonts de la conselleria d'Economia han afirmat que aquesta data els sembla una mica justa pel fet que el president de la Generalitat de Catalunya, Jordi Pujol, voldrà esperar que es conegui quin és el pròxim ministre d'Economia i Hisenda de l'estat per a nomenar el seu conseller.

Els possibles candidats al nou càrrec són el mateix **Macià Alavedra, Joaquim Muns** i, segons han afirmat fonts de la conselleria, quedaria pràcticament descartat del càrrec **Josep Manuel Basànez,** president de MEFFSA, societat que regularà el funcionament del Mercat de Futurs Financers.

Sílvia Monfort

ANNA NAVARRO

Macià Alavedra pot passar d'Indústria a Economia.

Vies de penetració

Els grans executius del món han escollit, amb un 64%, l'estat espanyol com a preferència per a constituir un pont europeu, segons una enquesta publicada al *The Wall Street Journal*. L'enquesta s'ha realitzat entre 433 màxims executius responsables de companyies americanes, europees, japoneses i de l'extrem orient.

Després de l'estat espanyol, els executius trien Alemanya (62%), França (60%), Gran Bretanya (59%) i Itàlia (55%). Com a menys preferits hi figuren Grècia (21%) i Dinamarca i Luxemburg (totes dues amb un 19%).

Sílvia Monfort

■ **FIRES**

Benidorm-Alacant: guerra de certàmens

El president de la Cambra de Comerç d'Alacant, **Eliseo Quintanilla,** ha requerit l'alcalde d'Alacant, **Josep Lluís Lassaleta,** per tal que es defineca sobre l'assumpte de la construcció d'un nou recinte firal i d'un palau per a congressos i exposicions a la capital de l'Alacantí.

El president de la Cambra de Comerç creu que s'està perdent el temps i amenaça amb l'acceptació, per part de l'empresariat, de l'oferta que fa uns dies va llançar l'alcalde de Benidorm, **Manuel Català Chana,** en el mateix sentit.

RAFA GIL

Eliseo Quintanilla.

Formigó a la carta

«World of Concrete Europe 89» és l'exposició internacional de la construcció amb formigó que se celebrarà dels dies 8 a l'11 de novembre al Palau Victòria Eugènia del recinte de la Fira de Barcelona. Hi haurà, també una exhibició de productes relacionats amb el formigó amb més de 250 categories de productes. A més de tots els països europeus, a l'exposició assistiran Austràlia i els Estats Units entre altres. El programa inclou, així mateix, les jornades del programa **Deminar,** consistents a fer demostracions a gran escala juntament amb informació tècnica.

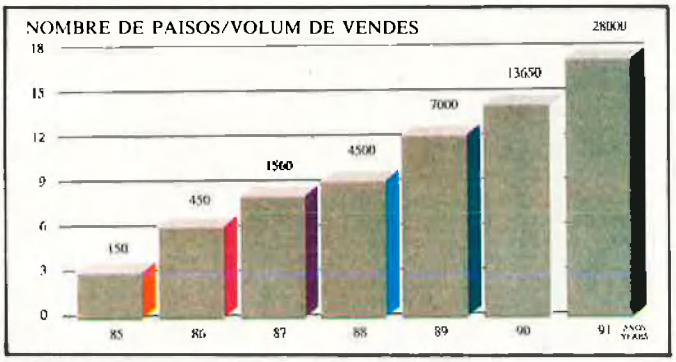

• **Iberia** ha formalitzat la compra de 8 avions A-340 al consorci europeu **Airbus Industrie,** amb opció de compra de quatre aparells més. Aquest model d'avió estarà destinat a vols de llarg recorregut i substituiran els actuals DC-10, al temps que operaran rutes entre Barcelona i Buenos Aires, Río de Janeiro, Mèxic D.F. i Tòquio.

El contracte ha estat subscrit pel president d'Iberia, Narcís Andreu, i pel director general d'Airbus Industrie, Jan Pierson. Junt amb aquest contracte Iberia ha encomanat a Airbus Industrie 22 A-320, ampliable a 10 opcions més, i 8 A-321, amb opció per a 13 aparelles més.

• Amb una facturació prevista per a enguany de 7.000 milions de pessetes i punts de venda a 12 estats de tres continents, la firma **Marta Bach** ha presentant a València i Barcelona les seues col·leccions tardor-hivern 89/90 per a dona en les seues modalitats de pell i punt. La firma, que l'exercici passat va aconseguir vendre fora les 18.000 peces arreu el món, calcula incrementar aquesta xifra sobre les 30.000 d'enguany per a passar a les 40.000 el 1990.

• Els premis **València Innovació 89,** organitzats per l'IMPIVA ja tenen finalistes per a les modalitats de disseny-moda i disseny industrial. Vint empreses accedeixen a la final en cada un dels apartats i així opten a un dels tres premis que, dotats amb 3 milions de pessetes, es repartiran per secció.

Implantació Internacional de Marta Bach.

En la categoria de disseny-moda apareixen quatre empreses de tèxtils per a la llar, tres empreses en moda infantil, el mateix nombre en calcer, confecció femenina i joieria i bijuteria, dues empreses en confecció del pell i marroquineria i una empresa en bany i confecció masculina. Els premis es faran públics el pròxim dia 12 de desembre.

• **Tiquet Restaurant** és un servei a les empreses per als seus empleats que es queden a dinar sovint, amb les despeses carregades a les mateixes empreses, puguin fer servir un tiquet de pagament utilitzable als restaurants i bars on hi hagi el distintiu d'aquest servei.

IMPIVA

89

VALENCIA INNOVACION

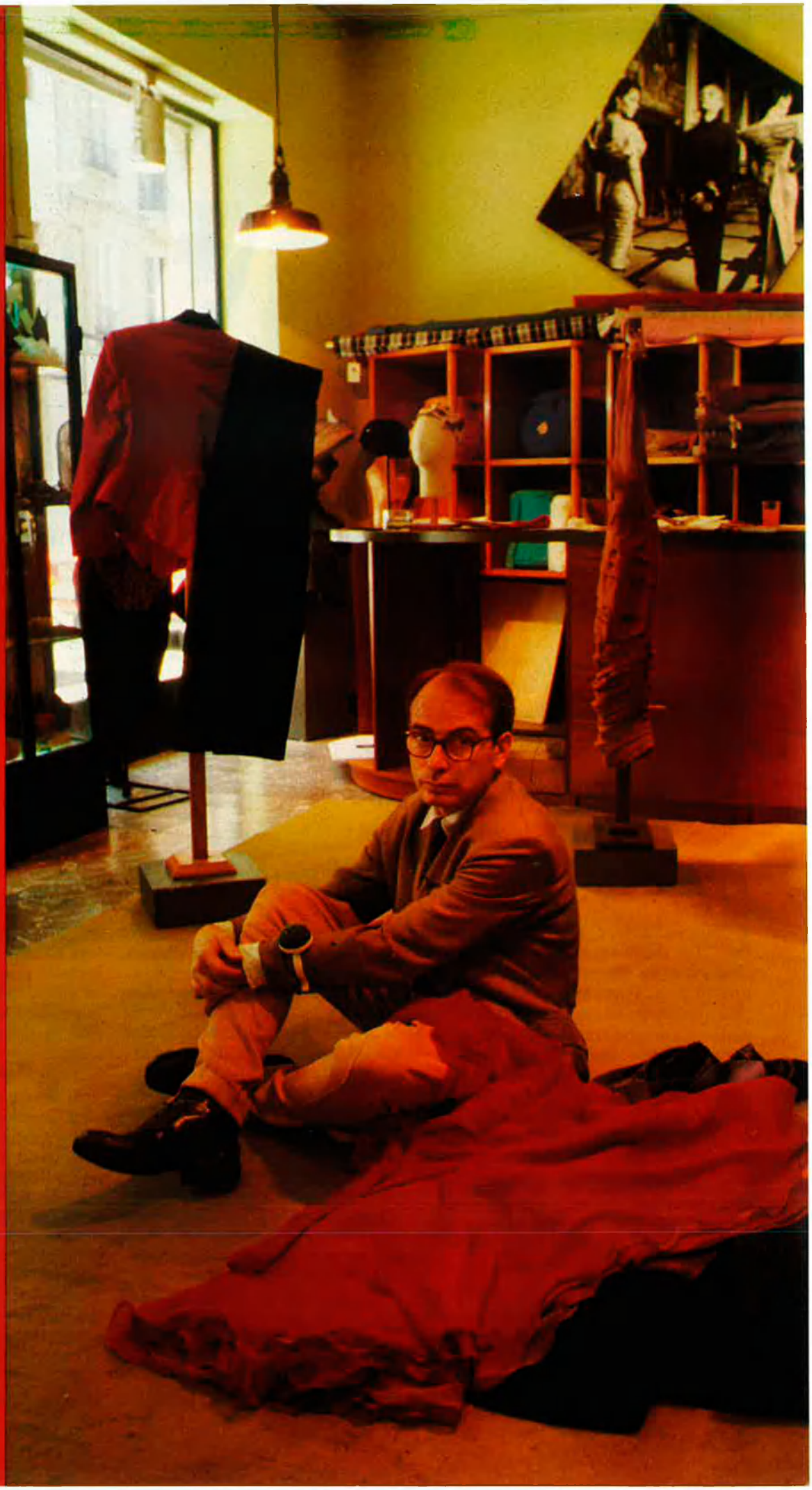
Aquest nou producte té avantatges fiscals ja que està acceptat pel Ministeri d'Hisenda com a despesa fiscalment deduïble de l'impost de societats, i la Seguretat Social, per la seua banda, considera el tiquet com a ajuda a menjars i, per tant, no constitueix base de cotització.

• **Iniciatives, SA,** ha acceptat la sentència del Tribunal Constitucional que l'obliga a suspendre la societat fins que no es redactin uns nous estatuts, en els quals es concrete quin és l'objecte social de la societat i on radica l'interès públic de la societat. Aquesta sentència no afecta per a res el funcionament de les empreses i societats constituïdes a partir d'Iniciatives.

Iniciatives, SA, participa en un total de 23 empreses, 13 de les quals funcionen molt bé, segons paraules de l'alcalde de Barcelona, Pasqual Maragall, i n'hi ha altres que, si bé la societat està constituïda, no funciona el programa objecte de la societat. Entre les empreses participades per Iniciatives, SA, hi ha Poble Espanyol de Montjuïc, Barcelona Tecnologia, Tecnologies Urbanes de Barcelona i la Torre de Collserola.

• La **Corporación Financiera del Mediterràneo** ha ampliat la seua participació en l'empresa valenciana **Cárnicas Roig** fins a tenir-ne el 51%. La Corporació, integrada per les caixes d'estalvi provincials de València i Alcant i les caixes de Castelló, Carlet, Ontinyent i Sagunt, amplia així el seu projecte d'introduir-se en el sector alimentari, on ja posseeix el 50 per cent de la indústria del sector de transformats cítrics Ihesa, de Xeresa.

TEMPS OBERT

REPORTATGE

Per què beuen els adolescents

PERSONES

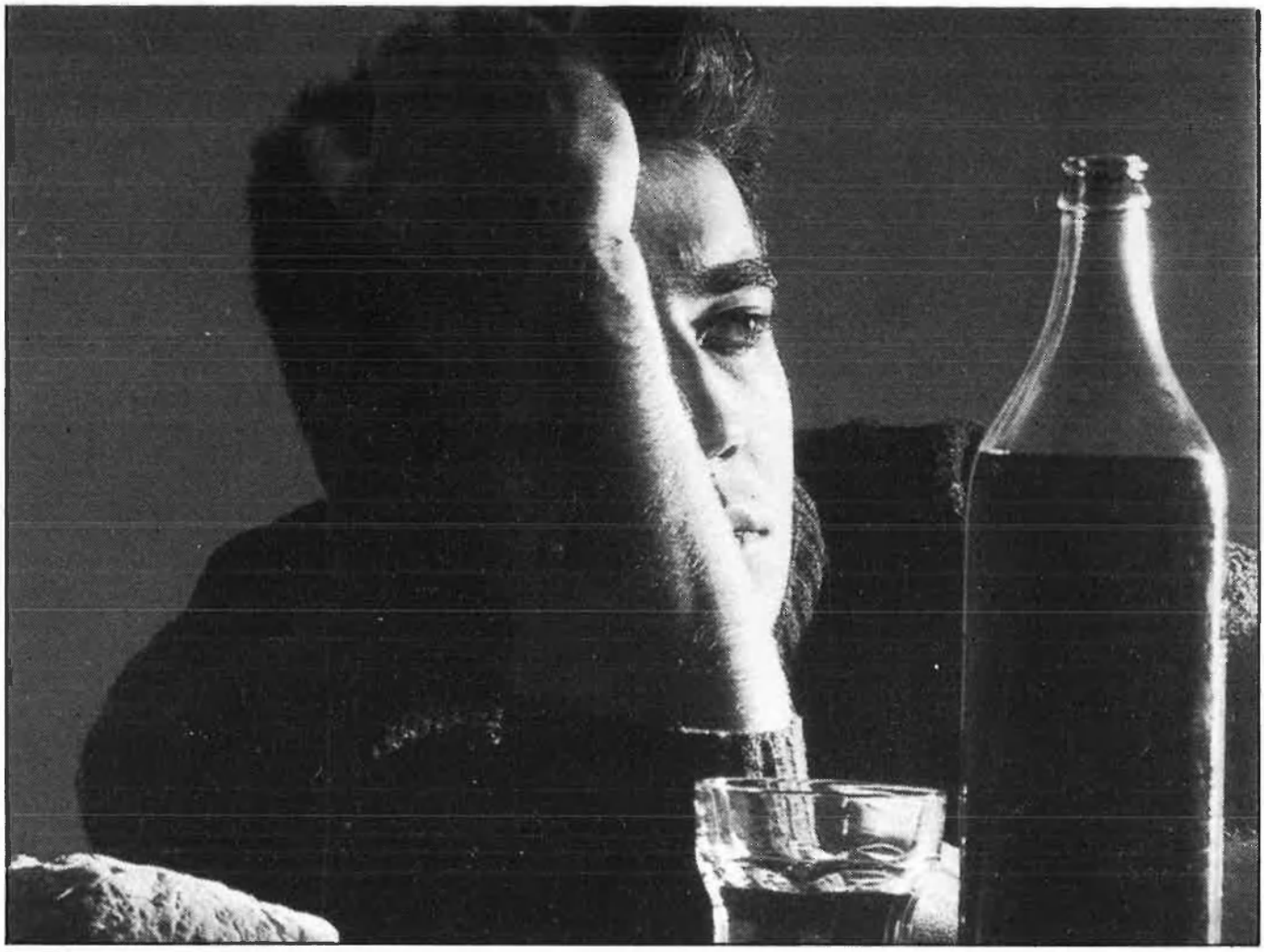
Jaume Aragall, tenor

ESPECTACLES

El meridià del Festival de Tardor

MODA

Juan Andrés Mompó

REPORTATGE

Atrets per la 'litrona'

L'inici a l'hàbit de consum de begudes alcohòliques es dóna especialment en els adolescents entre els 10 i els 13 anys, seguit pel grup que inicien el consum abans dels 10 anys». Aquesta afirmació correspon a l'estudi *Prevenció de l'abús d'alcohol i drogues entre escolars de Torrent,* de Miquel Àngel Torres, metge psiquiatre que des de 1979 és cap clínic del Dispensari d'Alcoholisme i Toxicomanies de la població valenciana de Torrent.

L'estudi, que s'acaba de publicar, posa de manifest que cada vegada són més els adolescents que ingereixen begudes alcohòliques, i que l'edat d'iniciació és cada vegada més baixa.

La realitat que demostra l'estudi de Miquel Àngel Torres es correspon amb el criteri de Francesc Freixa, cap de la Secció de Drogodependències del Departament de Toxicomanies de la Generalitat de Catalunya, que alerta igualment del perill social que representa el consum de begudes alcohòliques a edats cada vegada més precoces. Francesc Freixa sosté que part dels adolescents s'inicien en la ingestió d'alcohol entre els 8 i els 12 anys. L'estudi de Miquel Àngel Torres, realitzat entre una mostra representativa d'alumnes de 7è i 8è d'Educació General Bàsica de Torrent, recalca que «es pot considerar com a elevat el nombre d'adolescents que han tingut alguna experiència amb l'alcohol».

L'augment de consum d'alcohol entre els adolescents, i la reducció de l'edat d'iniciació a la beguda, ve determinada per uns condicionants culturals que representen un canvi notable respecte a generacions anteriors. En l'actualitat, la cervesa ha desbancat el vi quant a les preferències etíliques de la població adolescent. Segons l'estudi dut a terme a Torrent —i extrapolable sociològicament a la resta de població escolar dels Països Catalans—, «la cervesa ha estat la beguda preferida en la iniciació al consum d'alcohol, i té la seva correlació, segons s'observa en el nostre ambient sociològic, amb el consum de *litrones* per part dels joves».

Models de vida

El nostre país, pertanyent a la cultura mediterrània, es caracteritza culturalment en relació a l'alcohol pel consum de vi i altres begudes alcohòliques lligades al cultiu de la vinya. La ingestió de cervesa i gran part de licors destil·lats són producte de cultures alienes, sobretot de l'àmbit anglosaxó. El canvi d'hàbits culturals ve donat pel transvasament progressiu del model de beure, que ha passat, en els últims anys, de la forma mediterrània a l'anglosaxona. Això explica que la cervesa, segons l'estudi de Miquel Àngel Torres, hagi estat, amb molta distància, la beguda amb què han començat

RAFA GIL

RAFA GIL

DANIEL CASANOVAS

Existeix un fort lligam entre el consum d'alcohol i el temps d'oci.

la ingestió d'alcohol la majoria dels adolescents estudiats: «El consum més freqüent en la primera ocasió ha estat el d'un got de cervesa, seguida del mig got de cervesa, i posteriorment del doble de quantitat (dos gots de cervesa)».

Una de les causes que ha afavorit el canvi de model cultural quant a la ingestió d'alcohol és, segons explica Francesc Freixa, «la publicitat i la promoció de la forma de vida anglosaxona, que és una constant en la nostra societat». Aquest fet ve potenciat per la facilitat que ofereix el nostre mercat per a adquirir, sigui quina sigui l'edat del comprador, qualsevol classe de producte alcohòlic, afegida a la tradició cultural mediterrània en relació a la permissivitat del seu consum.

El canvi progressiu del model de beguda mediterrani a l'anglosaxó queda determinat quan se'n fa una visió amb perspectiva històrica. Des de 1960 fins a 1981, als Països Catalans, el consum de cervesa ha augmentat un 400%, en detriment de la ingestió de vi, en què l'increment ha estat d'un 19%. La modificació d'hàbits culturals en relació al model de beure és el que últimament s'ha anomenat «cultura de la litrona».

Amics i caps de setmana

Junt amb el tipus d'alcohol ingerit, els rituals de beure també han variat amb el canvi de model. Culturalment, el consum d'alcohol a la manera mediterrània es caracteritza per realitzarse durant els àpats, per la seva freqüència elevada —però en poca quantitat—, i per no efectuar distincions quantitatives en funció dels dies de la setmana.

Per contra, el model anglosaxó va determinat per la ingestió d'alcohol fora dels àpats, pel consum de destil·lats en combinació amb refrescos, i per dur-se a terme durant els caps de setmana, amb una intencionalitat d'embriaguesa. En l'estudi realitzat a la població de Torrent, quant a l'hàbit de consum, el grup més alt correspon als anomenat consumidors poc freqüents (1 a 5 dies al mes), amb un percentatge d'un 31%. Probablement, els dies d'ingestió d'alcohol pertanyen al cap de setmana que, segons el model anglosaxó, és la manera de beure coneguda com a alcoholisme de *week-end* (cap de setmana).

Igualment, en l'estudi es parla de l'alcohol i les relacions socials: «S'ha establert estadísticament que els que consumeixen alcohol amb poca, mitjana o alta freqüència, el consideren una substància que afavoreix les relacions socials». Aquesta creença entronca amb la tendència cultural pròpia que associa la beguda a la companyia. Això no obstant, quan l'estudi parla de combatre aquesta idea, aporta una circumstància essencial: «És important que les intervencions preventives actuïn sobre el fet que qualsevol relació de tipus social pot iniciar-se, en el cas del consum en els centres com bars, cafeteries, etc., mitjançant productes menys nocius per a la salut».

A la caça de l'oci

Segons explica el Dr. Soler Insa, cap del Servei d'Alcoholisme i Toxicomania de l'Hospital General de la Mútua de Terrassa, «el model de beguda anglosaxó, que és el que s'ha instituït entre els adolescents de l'actualitat, busca uns efectes que responen a actituds grupals i formes de vida relacionades amb l'oci». En aquest sentit, la vinculació que els escolars de Torrent han realitzat entre l'alcohol i la relació social en centres com bars, cafeteries, etc., respon al lligam existent entre aquests locals i la manera d'esmerçar el temps lliure. Conseqüentment, existeix un vincle indeleble entre el consum d'alcohol i l'ús que fa l'adolescent del seu espai d'oci.

Per circumstàncies socials, en l'actualitat l'oci és tan productiu econòmicament com el mercat del treball, ja que al seu voltant hi ha establerta tota una complexa infrastructura de caràcter lucratiu. És per aquesta raó que el Dr. Freixa remarca la importància que té actuar contra «la promoció i interès de les indústries productores de begudes alcohòliques per incidir en els costums lúdics del món adolescent».

A causa de l'excés de temps lliure —sobretot en els *wee-kend*—, l'adolescent, que no rep una educació per a assimilar-lo, es troba amb un espai de tedi que té dificultats per a omplir. Intenta aleshores fugir-ne mitjançant la beguda i diverses conductes de risc. Joan Berney, sociòleg membre del Gabinet d'Estudis Socials de Barcelona, explica que «si alguna cosa dóna seguretat a l'adolescent és la recerca de l'aventura; si les ofertes d'aventura li vénen donades per la infrastructura sòcio-econòmica que envolta el món de l'oci, l'adolescent ha de buscar-ne de noves, que sovint l'apropen a actituds radicals i marginals, com pot ser l'alcohol».

DAN E. CASANOVAS

Cada volta l'edat d'iniciació a l'hàbit de beure és més baixa.

Adolescents tristos

Les raons que fan que l'adolescent bega, a part de la imitació de l'adult, són diverses. Tenint en compte que aquest és un període de la vida considerat extremadament conflictiu, el descobriment de l'evasió etílica és sovint un motiu suficient per a comprendre la ingestió freqüent d'alcohol. Una altra causa és la falta de contingut ideològic que ha caracteritzat, més com més avançava, els adolescents de la dècada que ara deixem enrere.

També existeix un cert consens per part dels especialistes a subscriure la teoria del psiquiatre francès Pierre Male, que en el seu estudi *Quelques aspects de la psychopathologie et de la psychotherapie a l'adolescense* explica l'alcoholisme adolescent referint-se a un procés intern de la persona no patològic. Diu: «Un signe clínic característic del jove que s'alcoholitza és la tristesa. La tristesa és la negació d'envestir el present, el futur, la vida afectiva i tot projecte professional o social. El subjecte presenta desdeny per allò que podria ser proposat i per tant és incapaç de viure la quotidianitat i cerca impacientment el que és nou. No està realment deprimit, ni angoixat, ni culpabilitzat, ni incapacitat. No és un psicòtic. Però en la tristesa entra en una situació d'insatisfacció de la qual tracta de sortir per mitjà de l'alcohol».

L'elevat consum d'alcohol entre els adolescents —la *cultura de la litrona*— ha sofert una variació que l'estudi de Miquel Àngel Torres ha posat de manifest: s'ha estès en els adolescents de menor edat. Aquest augment quantitatiu, però, té la seva rèplica també en l'extrem oposat, en els adolescents més grans, en els joves.

Benaventurats els joves

L'adolescència és un període de la vida que acaba en la joventut, etapa en la qual l'individu ha entrat en un procés de maduració sòcio-efectiva que ve condicionada en bona part per circumstàncies externes, com ara és la seva entrada en el mercat del treball.

L'elevada taxa d'atur existent en el nostre país, però, dificulta l'accés a l'àmbit laboral de gran part de la població que busca la seva primera feina. En termes globals, la incorporació de la joventut en el mercat del treball cada volta és més tardana. Abans que esclatés el fenomen de l'atur, era usual que l'individu s'inserís en l'engranatge laboral ja als catorze anys. En l'actualitat, aquesta edat es prolonga sovint fins més allà dels vint. Això provoca que l'adolescència s'allargui d'una forma desproporcionada.

«Davant d'aquesta circumstància —diu Joan Berney— l'adolescent genera un mecanisme de socialització interna, que observem com a automarginació, i segurament la raó és buscar la seva pròpia seguretat». L'adolescent, a més, rep el bombardeig ideològic d'una societat que valora en extrem la joventut, i ell, que n'és el subjecte, no pot sentir-se'n protagonista. La recreca d'aquest protagonisme el porta a adquirir uns símbols rituals que li han d'atorgar la consideració i l'estima del grup. La cervesa —la *litrona* n'és un.

La dificultat de socialització mitjançant el treball que pateix l'adolescent li ocasiona una greu impotència davant de la realitat, que es manifesta de forma agressiva. És per aquesta causa que l'alcohol va unit freqüentment a actes violents o de risc gratuït, com per exemple el vandalisme en els camps de futbol o els accidents d'automòbil. Situacions on és habitual trobar-se amb adolescents de vint-i-cinc anys, o més, amb una, o diverses, *litrones* a les venes.

Eduard Company

DOMÈNECH LIMBERT

PERSONES

Giacomo Aragall, la veu d'or

Jaume Aragall (Giacomo Aragall, com és conegut a les cartelleres del món), el tenor barcelonès de la veu d'or, i no és un tòpic, no figura entre l'elit operística a judici del públic, malgrat la seua indiscutible categoria. En aquesta entrevista veurà el lector per què. L'últim dia del pròxim mes de maig i al llarg del mes de juny, cantarà al Liceu de Barcelona *Simon Boccanegra*. El teatre barcelonès li va demanar que inaugurara la temporada 1990-1991 amb *Roberto Devereux,* però Aragall devia tenir aleshores compromisos a Alemanya: *Un ballo in maschera, La Bohème, Messa de Requiem,* de Verdi... Potser haurà de buscar-se unes altres dates i un altre títol per a Barcelona, però sí que és possible que en aquesta temporada 1990-1991 cante a Bilbao (*Simon Boccanegra*) i a Las Palmas (*Un ballo in maschera*).

De tota manera, el tenor català continua ocupant un lloc privilegiat en el panorama operístic mundial, vint-i-sis anys després del seu debut a Itàlia i cinc lustres després de la seua històrica *La Bohème* al Gran Teatre del Liceu de Barcelona.

* * *

—La meva carrera va començar a Venècia, al teatre de La Fenice, el setembre del 1963. Hi vaig cantar *Jerusalem,* de Verdi, una òpera molt interessant que ha estat representada molt poques vegades, i que en realitat es una reelaboració d'*I lombardi alla prima crociata.* La va dirigir el mestre Gianandrea Gavazzeni i en el repartiment hi havia la soprano turca Lejla Gencer. La direcció escènica era responsabilitat de Jean Vilar, i el seu ajudant era Piero Faggioni, que també començava aleshores. Amb gent tan important, al principi em sentia un poc acomplexat, però de seguida em vaig créixer per a estar a la seva altura.

—*¿I què va passar a partir d'ací?*

—Després de la primera representació, el mestre Siciliani em va oferir cantar a la Scala de Milà aquella mateixa temporada, quan faltaven mesos per a la inauguració. El contracte consistia a fer el *doble* de Giuseppe Di Stefano i de Gianni Raimondi. Jo pensava que no arribaria a cantar, però em vaig equivocar, perquè en la setena representació de *L'amico Fritz,* de Mascag-

ni, que inaugurava el cicle, vaig haver de substituir Raimondi i fer unes quantes representacions. També vaig cantar *Cardillac,* de Hindemith, i, de seguida, *La Bohème,* amb Mirella Freni, en aquella famosa producció de Karajan i Zeffirelli que encara recorre el món. Després, amb els mestres de repertori, vaig aprendre molt a la Scala, on la temporada següent vaig cantar *La Bohème, Lucia di Lammemoor,* i altres títols, com *I Capuleti e i Montecchi,* aquesta amb Luciano Pavarotti i Renata Scotto, sota la direcció de Claudio Abbado, òpera que també vam cantar a Montreal, Edimburg, Holanda, Roma... Més endavant ja, va venir *Rigoletto.* Recordo que primer la va cantar Pavarotti, i totes les nits en comentàvem els riscos, els fragments de menys dificultat de la partitura; i a la temporada següent la vaig cantar jo, i també vam tornar a comentar l'obra. En el meu debut em vaig trobar amb Luciano, i des d'aleshores ens hem trobat en gairebé tots els teatres del món i conservem una gran amistat.

—¿I el debut a l'estat espanyol, el debut a Barcelona?

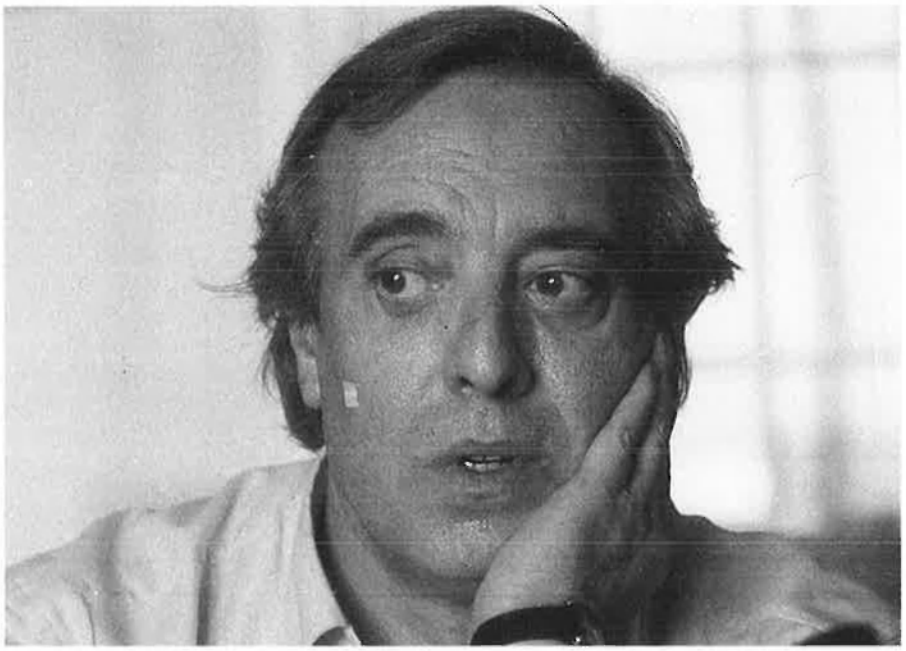
—Va ser al Liceu amb *La Bohème,* el 1964. Vaig cantar amb Virginia Zeani. El 1962 ja havia actuat amb Carme Bustamante al Teatre Grec en un concert, però el meu debut operístic va ser al Liceu. En aquests quatre o cinc primers anys de la meva carrera vaig recórrer el món amb cinc òperes: *Lucia di Lammermoor, La Bohème, Rigoletto, Madame Butterfly* i *La Traviata,* a més de *I Capuleti e i Montecchi.* Amb *Rigoletto* vaig debutar al Metropolitan de Nova York i al Covent Garden de Londres el 1967; amb *La Bohème* vaig debutar al Colón de Buenos Aires; amb *Rigoletto,* a l'Òpera de Sant Francisco...

—I ara, ¿què és el que més li demanen?

—Don Carlo, Tosca, La Bohème, Madame Butterfly, Adriana Lecouvreur, Faust, Un ballo in maschera... Mantinc la línia de tenor líric. M'he oblidat de dir que al Liceu vaig cantar també *La favorita,* que vaig repetir en dues o tres ocasions en altres llocs fins que vaig deixar de cantar-la.

—¿Quin balanç fa d'aquests 26 anys de carrera?

—Jo tinc un caràcter un poc especial que no quadra amb el treball que faig. Sóc una persona senzilla i el meu treball és de cara al públic i en els grans teatres. Potser corregiria, d'aquests anys, el fet de no haver donat importància al disc i al vídeo. Abans aludia els camins que em menaven cap a això, i en canvi, ara, no ho faria. Pel que fa al repertori, potser hauria cantat alguns títols que no he fet, com ara *I Puritani.* De la meva vida privada, no canviaria res. Estic content amb la que he tingut. Tal vegada buscaria la forma de no estar tan sol com de vegades ho he estat, perquè la meva dona sempre ha estat amb els nostres fills i en moltes ocasions he hagut de pagar jo el fet d'estar sol en alguna ciutat.

DOMÈNECH UMBERT

«M'estimo Barcelona, però ja no es pot viure aquí».

—¿Quines òperes arriba a temps d'incorporar al seu repertori?

—Crec que *Turandot, Ernani, Manon Lescaut, Luisa Miller...* de fet, dues estaven ja firmades i les vaig cancel·lar jo mateix en un d'aquests períodes que em trobava deprimit o trist: una producció de *Roméo et Juliette* a l'Òpera de París, i una producció de *Luisa Miller* a l'Òpera de Zuric. Però quan les coses de la salut o del destí vénen així, ¿què hi pots fer? Si et trobes malament, no pots canviar-ho.

—¿Quantes funcions sol fer a l'any?

—Normalment, unes cinquanta. És la xifra ideal que et permet treballar sense esgotar-te i ser a casa de tant en tant... Per cert, com ja saps, m'estimo molt Barcelona, però ja no es pot viure aquí. Arriben les hores de la nit, i quan creus que ja han desaparegut els sorolls, apareixen els camions de les escombraries i et munten el *show.* I encara no he comprès per què els ajuntaments no prohibeixen les motos petites que fan un soroll fortíssim i que per un tio que hi va damunt, s'ha de fotre tota la ciutat. Jo també tinc fills joves, però no van en aquestes motos... Però seguim, perquè no era això el que em preguntaves...

—Aquesta temporada canta al Liceu Simon Boccanegra. *¿Com la té considerada dins del seu repertori?*

—És una òpera preciosa que vaig fer per primera vegada l'any passat, en forma de concert, a Chicago, amb el mestre Solti. Després la gravàrem, el desembre passat, a Milà. Fa deu mesos, a Las Palmas, la vaig cantar per primera vegada en forma representada, amb Renato Bruson.

—¿Com se li presenten aquests dos pròxims anys?

—Per ordre estricte no me'n recordo. Sé que ara vaig a Hamburg, San Francisco, Tòquio, Munic, alguns teatres de França... Per a l'any que ve, del que ara recorde, repetesc San Francisco, Viena, Hamburg, Frankfurt, Amsterdam... Sempre amb *Simon Boccanegra, Don Carlo, Tosca, La Bohème...* El 1990 cantaré per primera vegada la *Missa de Requiem,* de Verdi, que fa tres anys hauria d'haver gravat en disc i en vídeo amb Bernstein, però després el projecte se'n va anar en orris. Ara la cantaré, en forma de concert, a Bonn i Colònia.

—Per cert, a València va cantar el seu últim Rigoletto *¿no?*

—Efectivament. *Rigoletto* és el títol que m'ha obert totes les portes teatrals del món. Les meves dues últimes representacions d'aquesta òpera les vaig fer a València, en un teatre molt bonic i amb una bona acústica, el Principal. Venia de cantar *Werther* i *Rigoletto* a Caracas. Devia ser el 1977 o el 1978 perquè feia poc de temps que havia fet una altra producció de *Rigoletto* a Munic, amb Roman Polanski com a director d'escena. El cas és que després de

València vaig pensar que Rigoletto em venia un poc estreta, encara que no va ser així, perquè després la vaig gravar i hauria pogut fer-la en escena prou temps encara.

—¿I què pensa quan sent —és una opinió bastant unànime— que té vostè la veu de tenor més bonica del món?

—M'afalaga, m'alegra. És com un segell amb el qual et marquen. Encara no sé si és veritat o no, perquè si escoltes Pavarotti, Carreras, Domingo, Kraus... no és fàcil saber qui té la veu més bonica. El que importa és que la veu tingui això que et posa la carn de gallina. Després, si és o no la més bonica, no té importància.

—I vostè, de la seua veu, ¿quines característiques en destacaria?

—El color, sens dubte, és la qualitat que més sobresurt en mi. A més, sóc un cantant que procura respectar sempre el que està escrit. Jo crec que ja és molt, ¿no? Però tornant al tema de la veu bonica, si jo m'escolto en una gravació, el resultat em sembla sempre negatiu, tal vegada perquè em dic massa això que tu em deies, i perquè sóc exigent. Però no importa, és igual.

—¿Quines previsions ha fet respecte al futur?

—A Alemanya és possible que em quedi un retir perquè cotitzo a la Seguretat Social d'allà, tindré la condició de jubilat quan tingui una certa edat o hagi cotitzat un cert nombre d'anys. Procuro tenir algun estalvi o diners invertits en alguna cosa. No sé què faré quan no canti. No tinc cap fixació especial. M'agrada anar a pescar, llegir... Però em faltarà el més important: el meu treball. M'agradaria fer classes de cant o ajudar algú en aquest sentit. Per cert, l'any que vé donaré unes classes magistrals en l'Auditori Nacional de Madrid que patrocina el Ministeri de Cultura. No voldria perdre per complet el contacte amb el teatre quan ja no canti.

—Precisament el seu fill Jaume sembla que vol ser cantant...

—Sí. Té 24 anys. En fa un parell que va començar a estudiar cant perquè un fill de la meva cosina germana Montserrat anava a una mestra, i ell va començar a anar-hi també. Ha fet grans progressos. Té una veu de tenor bonica, té gust... Durant la seva infància i en la seva adolescència ha viatjat molt amb mi i amb la meva dona, ha escoltar moltes coses en el teatre, té una idea formada del que és l'òpera i del que és un cantant, i en l'òpera actual hi ha moltes possibilitats de veure i escoltar. També estudia amb Alfredo Kraus a Madrid o quan Kraus ve a Barcelona. Un consell d'aquest home no té preu. Quan jo sóc a casa, estudiem tots dos junts... I així va creixent, va educantse, va aprenent coses... Podria ser un home que es guanyés la vida amb la veu. Crec que sí. Ell és un gran admirador de Pavarotti i amb raó, em sembla molt bé. Esperem que continuï endavant i tingui possibilitat de cantar.

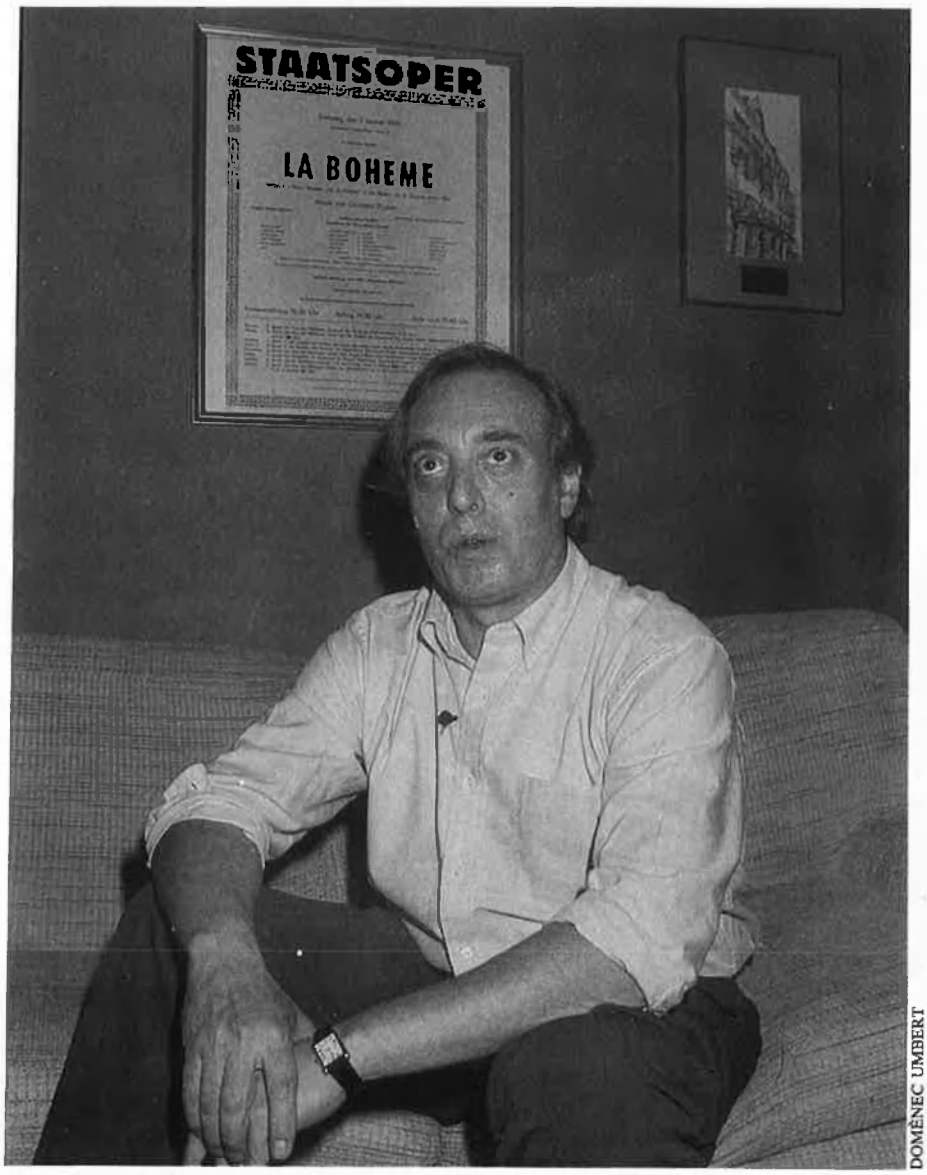
—La seua relació amb Barcelona és un tant estranya...

—Té aquests lapsus... L'últim ha durat cinc anys. És una cosa que no comprenc. Les meves darreres actuacions van ser un èxit i no veig el perquè d'haver-hi faltat cinc anys.

—La gent sempre sol anomenar Pavarotti, Carreras, Domingo i Kraus com els millors tenors. ¿Com es veu vostè, situat en un pla immediatament inferior? ¿Més tranquil i més còmode?

—Em pot saber greu per l'efecte en la meva dona i els meus fills, però a mi tant em fa. No em produeix cap efecte negatiu. El que sí que m'afectaria és ser un cantant de segona categoria o no actuar als teatres de primera línia. Però ja estic acostumat que no se m'anomeni o que s'ignorin les meves actuacions. Per caràcter, sóc una persona que li agrada passar inadvertida, amant de la tranquil·litat i no de les festes multitudinàries. En el fons, la popularitat és una qüestió de vanitat. I és momentània. Però també cal remarcar una cosa: quan jo surto a cantar a un teatre, tinc la mateixa responsabilitat que aquests quatre tenors que acabem d'esmentar, no inferior. Clar, si això és així, que ho és, i després mirem els resultats, aleshores sí que surto perdent perquè les meves actuacions queden silenciades. Però, en fi, això de la popularitat depèn molt que un cuidi la seva imatge, i jo no he cuidat la meva. Pitjor seria que no em cuidés de cantar bé quan canto.

José Guerrero

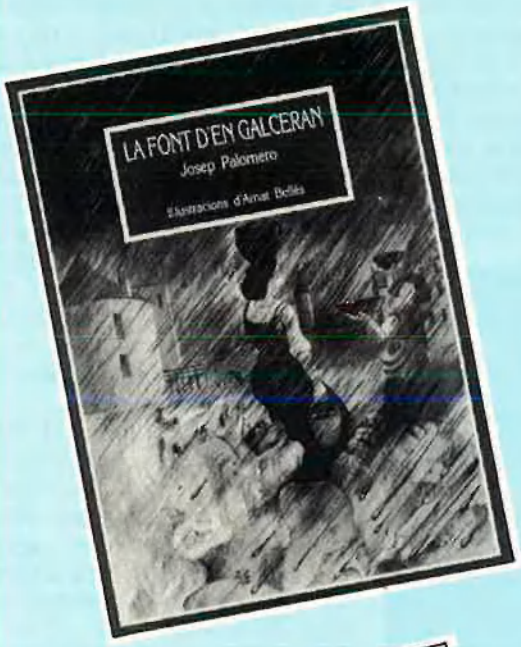
DOMÈNEC UMBERT

«El que importa és que la veu tingui això que et posa la carn de gallina».

NOVETATS EDITORIALS

GENERALITAT VALENCIANA

CONSELLERIA DE CULTURA, EDUCACIÓ I CIÈNCIA

Un any de Fortuny

Fa un any, amb un recital de Montserrat Caballé, s'obrien de nou les portes del Teatre Fortuny de Reus. D'aquesta manera es cloïa una llarga sèrie d'ajornaments i impaciències aprofitats per a rentar la cara i enfortir l'esquelet del teatre. En aquells moments, tothom tenia clar que el Fortuny no havia de ser només un aparador, sinó un generador de produccions.

Durant els últims trimestres la programació del teatre, amb la terrible i afalagadora càrrega de ser l'únic escenari del sud de Barcelona amb una programació estable, ha cercat una oferta cultural caracteritzada per l'exigència i el repte del que ha de ser en el futur. D'una altra banda, com tot escenari de categoria, destinat a buscar els diferents espectacles que apleguin una exigència de qualitat que l'avali com a teatre de primera línia i, de l'altra, tal i com ja van assenyalar en el seu dia tant el conseller de Cultura de la Generalitat com l'alcalde de Reus, intentar que aquesta exigència no enterboleixi les expectatives de pluri-servei de focus de dinamització cultural que se li demananen.

Ara, a punt de celebrar-se el primer aniversari d'aquesta important restauració, el pròxim dia 15, sembla un bon moment per a fer balanç amb el seu director-gerent Josep Maria Fargas.

—¿S'han acomplert les expectatives?

—S'ha intentat. Tenint en compte l'oferta, durant aquest temps s'ha intentat fer una selecció dels principals espectacles. I tot i que no produïm res, hem prestat suport a iniciatives tan interessants com la creació d'una Escola-Taller d'Òpera destinada a cantants avançats a la recerca d'un reciclatge teatral, o les Vuitenes Jornades de Dansa de Reus, promogudes per escoles de dansa de la ciutat.

—¿Esperen tenir continuació aquestes experiències?

—Aprofitant les dependències annexes del teatre s'intentaran promoure aquestes i altres iniciatives com pot ser introduir elements escolars als tallers de dansa i teatre. Seguint aquesta línia, l'any que ve es preveuen una sèrie d'iniciatives encaminades a donar oportunitats a les inquietuds artístiques.

CORI PEDROLA

Interior del teatre restaurat.

Durant més d'un segle, des que l'atrotinat Teatre Principal fou enderrocat, el Teatre Fortuny —cridat a ocupar l'espai que aquell deixava vacant— «ha estat un dels catalitzadors culturals de l'espectacle en el sentit ampli», diu Forès. Així, durant els seus més de cent anys de vida, el teatre ha acollit agrupacions teatrals, corals i bandes.

—Amb tot, després de l'esforç que presenta intentar planificar una temporada capaç de satisfer un públic tan heterogeni, ¿l'assistència d'espectadors ha estat l'esperada?

—Podem dir que, fins ara, la resposta del públic ha estat la prevista tenint en compte els espectacles que han passat per aquí i el fet de ser, aquesta, la nostra primera temporada.

—Canviant de tema, com a director-gerent del Consorci que ha fet possible la seua reobertura, ¿pot dir que el teatre està acabat?

—No del tot. En aquests moments s'està condicionant un accés a l'interior del teatre per als minusvàlids que, tot i estar previst al projecte, per diferents motius no hem pogut realitzar fins ara.

—¿I la restauració de la façana, per a quan?

—No està prevista de moment. Els problemes que representa el fet que el pressupost no contempli una divisió clara entre condicionament d'obres i instal·lacions i programació d'activitats, és un tema pendent.

El Fortuny interessa. La tradició teatral de la ciutat és un fet demostrat —la seua potència cultural l'empeny perquè així sigui. Ja en el seu dia, com apunta un cronista de l'època, «la necessitat de construcció del teatre fou una reivindicació ciutadana de la qual tots els mitjans de comunicació del moment es feren ressò». Això no fa sinó demostrar com d'important era per a la ciutat la seua cobertura. Amb el temps, la necessitat d'un teatre com aquest, únic a les comarques meridionals, no ha minvat, sinó tot el contrari. Després d'uns anys de silenci, el teatre sembla recobrar, lentament, la seua importància. El Teatre Fortuny interessa, doncs. I no sols a la ciutat que l'acull. Cent anys —com ja ha deixat escrit algú— és un camí molt llarg. Ara, només cal coordinar esforços per tal de fer-lo rendible.

Aleix Cort i Vives

Al meridià del Festival de Tardor

Quan s'ha arribat a la meitat del I Festival de Tardor de Barcelona, es pot dir que les polèmiques, les incògnites i els resultats es comencen a perfilar en la seva recta final. Superat el problema de maternitat del Festival de Jazz en la seva vint-i-unena edició amb una confrontació-bumerang que ha anat a parar de mans a mans dels mateixos integrants de l'Olimpiada Cultural, la resta ja no és sinó transcórrer «l'apassionant aventura cultural», tal com la qualifiquen els organitzadors de teatre, música i dansa.

Però totes les aventures impliquen obstacles. I en aquest safari de tardor els motors s'han escalfat ben aviat, els fusells s'han greixat i els matxets s'han esmolat per si cal estassar boscos d'esbarzers pel camí. Només cal adonar-se de les declaracions fetes al voltant del món del XXI Festival de Jazz i que han fet caure en improvisades contradiccions el coordinador de cultura de l'ajuntament, Ferran Mascarell, i el conseller delegat d'Olimpiada Cultural, Pep Subirós, mentre el director del festival, Mario Gas, manifestava que no volia entrar en la polèmica «perquè era un tema més atribuït a gestió». Mario Gas concloïa dient que «el que s'ha guanyat és que hi hagi les actuacions del Festival de Tardor previstes i les figures del *jazz* del Festival d'en Ramoneda».

Del que no hi ha dubte, i en això coincideixen tots els sectors vinculats al món de l'espectacle, és del nivell de qualitat de la programació del Festival i que ha esborrat, sembla que d'una vegada per sempre, el mal regust dels fins ara Memorials Regàs, o Festivals de Música que la Tardor Olímpica ha engolit. Del que tampoc no hi ha dubte és d'un cert atapeïment en la programació que fa difícil als seguidors fidels de poder assistir a tots els espectacles programats. Això, i una arrancada sobtada de l'organització per aconseguir una òptima promoció, fa que els mateixos responsables es plantegin que cal revisar tant la quantitat de la programació com la seva promoció.

Luis Paniagua Septet.

Sembla, però, que també hi ha una dosi d'intoxicació al voltant dels resultats que s'hauran de tancar en acabar aquest novembre. Abans d'iniciar el Festival de Tardor es parlava d'una assistència òptima per al quadrament pressupostari del 80% d'aforament. La veu popular s'ha trobat amb un octubre més farcit que mai d'ofertes d'espectacle i ha fet córrer també la veu que l'assistència del públic era minsa als espectacles de tardor. Per als organitzadors, l'assistència de mitjana en arribar a la meitat no preveu el 80% previst però sí que està situada entre un 50 i un 60%, cosa que diuen, permet, si segueix aquest ritme, tancar el Festival amb un resultat, com a mínim, satisfactori.

Mario Gas, director del Festival, ha negat rotundament que als espectacles no assisteixi la gent prevista. «Hi ha molta gent —ha dit— que em diu que el Festival de Tardor funciona molt bé i que em felicita, i n'hi ha altra que em diu que ha sentit a dir que la cosa va fluixa i m'ho diu amb dubtes. En molts casos, ni els uns ni els altres, no els he vistos mai traure el cap en cap dels espectacles». Amb això, Gas explica que el Festival de Tardor i la filosofia dels seus espectacles ha guanyat un públic i ha recuperat uns aforaments que eren potser imprevisibles fa un temps a Barcelona. «A *Makinavaja,* per exemple, no hi vereu el mateix públic que a les tres funcions que es van fer de *Galileo,* fora del Festival, al Poliorama».

De tota aquesta primera meitat de Festival de Tardor, els organitzadors coincideixen a afirmar que l'espectacle més *rendible* ha estat el musical *¡Sarafina!,* i admeten també que els muntatges txecs, malgrat la seva qualitat, han estat els que han congregat menys públic. «La tendència general —afirmen— és que a l'estrena i la segona sessió, l'assistència no és exagerada, però, en les representacions següents, la mitjana puja considerablement, i això vol dir que el boca a boca funciona perquè hi ha una qualitat garantida». I, posats a fer aquest balanç provisional, la Carpa instal·lada al capdavall de la Rambla de Santa Mònica, amb espectacles de vespre i nit, i amb sopars oferts per prestigiosos restaurants col·laboradors, té una mitjana de 300 persones cada nit. Tot plegat, doncs, sembla que va vent en popa, o almenys

això es desprèn de les veus responsables, per a enfilar el novembre amb els espectacles preparats, alguns dels quals prometen ja el nivell de qualitat que fins ara s'ha ofert.

Al Mercat de les Flors es podrà veure el Ballet de Víctor Ullate amb *Haydn* Symphonie, amb una coreografia caracteritzada per una sonoritat i unes formes molt fortes on cada moviment es basa en una modalitat diferent del flamenc. També al Mercat hi haurà el *Hamlet,* de Patrice Chéreau, en una gira europea curiosament patrocinada per la marca Mercedes Benz. Syncro System presenta la companyia de Gyula Berger, de Budapest, amb una interacció de dansa internacional amb les danses més actuals. I un altre muntatge de Patrice Chéreau, *Dans la solitude des champs de coton,* que provoca l'interrogant de si es tracta d'un diàleg filosòfic a la manera del segle XVIII o simplement d'un cara a cara entre dos pallassos.

El Teatre Romea acull tres obres, *A puerta cerrada,* de Teatro del Aire, un teatre anomenat d'idees que du el segell de l'autor Jean-Paul Sartre, i *El viatge, o els cadàvers exquisits,* de Vàzquez Montalbán, amb traducció de Benet i Jornet. A més, *Historie d'un idiot,* una adaptació francesa de la novel·la de Félix de Azúa.

Mentrestant, el teatre Malic segueix amb la seva programació de Butxaca; al Palau de la Música hi actuarà la Cobla Principal de la Bisbal de Puig-reig, al Regina hi haurà una alenada de teatre actual amb *Estimat Bruce Springsteen,* iguala com passa a Teatreneu amb *Makinava, el ultimo choriso,* d'Ivà. La Sala Becket presenta *Bartleby, l'escrivent,* una recreació que Teatro Fronterizo fa de la novel·la curta de Herman Melville, que en català va ser editada pel Mall. El Poliorama acaba les representacions del Festival amb les últimes d'*Amado monstruo,* una estrena que tingué com a marc el Théâtre de la Colline de Paris. La Reial Acadèmia de Medicina i Cirurgia rep les representacions brillants de Xavier Capdet amb el text de Kafka, *Informe per a una acadèmia* en traducció de Feliu Formosa. I la Sala Tecla, de l'Hospitalet, presenta *Clàxon, trompetes i cangueli,* de Dario fo, amb una anàlisi dels problemes més actuals per la companyia GAT.

Xavier Capdet en 'Informe per a una acadèmia'.

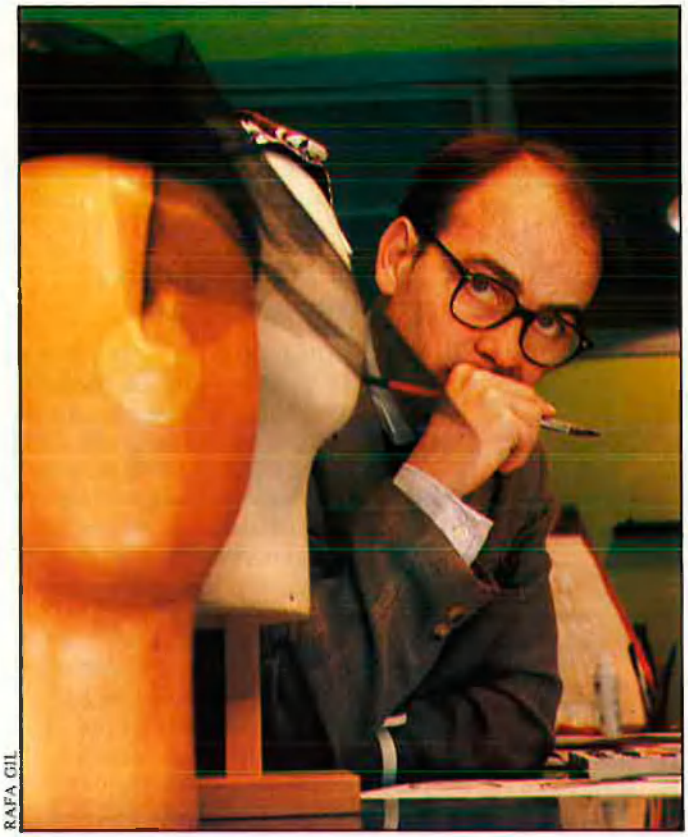
L'apartat musical del novembre quedarà cobert al Teatre de l'Aliança del Poblenou amb Luis Paniagua Septeto, Les Misérables Bras Band Ensemble, Durrutti Column i Steve Reich, a més dels concerts del Centre Cultural de la Caixa de Pensions que acullen Josep M. Escribano, Arcana, el Grup Bartok, o el Quintet de Vent de l'Acadèmia de Praga.

La crítica premia la temporada

Malgrat l'allau d'espectacles del Festival de Tardor, els crítics de Barcelona han fet públics els premis corresponents a l'última temporada. Un veredicte sense excessives sorpreses, però amb significatives absències. Un veredicte, en definitiva, que pot ser qualificat de polèmic, però ja és sabut que «la decisió del jurat serà inapel·lable». Així, doncs, el Premi al millor espectacle és per a La Cubana, per *Cóme me el coco, negro.* El millor muntatge estranger, per a *Sis personatges a la recerca d'autor,* de Pirandello, de l'Escola d'Art Dramàtic de Moscou. El Premi a la millor interpretació, per a Franco de Francescantonio per la *Lettera al padre,* de Kafka. Premi a la revelació, per a Laura Conejero per *Elsa Schneider,* i Esther Formosa, per *La canyí.* Premi a l'edició, per a *Vueltas al tiempo,* d'Arthur Miller, de Tusquets. Un premi extraordinari per a Josep Ma. Benet i Jornet pel seu 25è aniversari. I diversos premis especials, entre els quals un a Pep Cortès, per *La força del costum* i *Vador/Dalí.* A l'escenografia de *Les noces de Figaro.* I a la banda sonora d'*Objeto de mi vida,* del grup Petit Comitè.

Andreu Sotorra

ARA QUE
ELLS ENS VOLEN
DESCONNECTAR
NOSALTRES PROPOSEM
...més CONTACTE
OLISSIP -APARTAT 10.073 -08080 BARCELONA

RAFA GIL

RAFA GIL

M O D A

Mompó: «Sentir-te guapo et dóna marxa»

El dissenyador valencià Juan Andrés Mompó no té altra publicitat que els seus vestits. Però són precisament els seus vestits els que atrauen cada vegada més dones a la seua tenda, els que fan venir de Marbella les dones de la *jet,* els que susciten els més elogiosos comentaris dels periodistes *gurus* de la moda. El boca a boca, heus ací el seu èxit. No hi ha millor publicitat que aquesta, com bé saben els experts en màrqueting. I tot perquè els seus vestits aconsegueixen, com les fades dels contes, que una dona se senta inevitablement bonica amb ells. Així és Juan Andrés Mompó, un cas atípic en l'alta costura que ara s'estrena en el món del *prêt à porter.*

D'entrada, la tenda i el taller on treballa Juan Andrés Mompó no tenen res a veure amb el món de l'alta costura: no hi ha moquetes pertot arreu, cortines, aranyes en el sostre i senyoretes vestides de negre, sinó que és el mateix Juan Andrés qui, amb el seu impenitent coixinet d'agulles al canyell, tan aviat endreça un vestit de l'aparador com dóna instruccions a una modista, assisteix a una prova, o agafa el telèfon si no hi ha ningú. Les seues clientes també són atípiques. Per la tenda i el taller passen dones de la *jet* marbellí, de l'alta societat valenciana, dones del món de la política i de la cultura, *modernes* i fins i tot joves que només poden permetre's l'*extra* del vestit de nòvia per la seua minsa economia. Però això és el que li agrada, ser accessible inclús en els preus.

Quan, ara fa setze anys, Juan Andrés Mompó es va ficar en això de la moda era, com deia la part *bé* de la seua família, *un bohemi,* és a dir, un fill del seu temps, de la generació que, segons paraules del dissenyador, «volia menjar-se el món d'un mos». Allunyat del màrqueting i de la vida social, és això el que, en el fons, continua semblant: un bohemi en l'alta costura.

—*Vostè no fa massa desfilades, no té carpeta de premsa, ni relacions públiques, no està ficat en el* show business *de la moda.*

—No és deliberat. Forma part del meu caràcter. No tinc esperit de lluita i, a més, em posa nerviós l'ambient de cort en què, inevitablement, es mou la moda. No sé competir en el món de les prebendes, les designacions o les desfilades, així doncs m'estime més retirar-me. Però això no té res a veure amb la bondat o la puresa, sinó amb l'armadura. D'altra banda, no ha aparegut cap persona que m'oferesca tots els milions que calga perquè creu en mi.

—*¿Es considera vostè un dissenyador d'alta costura?*

—Jo diria que sí, en el sentit que tot ho dramatitze, que els meus dissenys són operístics. La majoria dels vestits que faig no te'ls poses per estar còmoda o quan no saps què posar-te, sinó

per estar bella. Encara que, si només faig aquest tipus de vestits, és perquè estic desbordat. No tinc temps per a més.

—Vostè, a diferència dels creadors d'alta costura, està al costat de la clienta en l'elecció de la tela, en totes i cada una de les proves, i fins i tot aconsella, si ve a tomb, les sabates i els complements. ¿No li lleva temps ser tan accessible?

—El meu defecte, o la meua qualitat, és que no sé delegar. Tampoc em resulta pesat seguir tot el procés de confecció del vestit. Em fa tanta o més il·lusió que als meus clients que els vestits queden bé, que tinguen èxit.

—¿I no li fa pena desprendre-se'n.

—D'alguns, perquè després no tens res a ensenyar. En la tenda quasi no hi ha vestits, només una ínfima mostra del que faig, ni tan sols els més bonics. Això fa que, de vegades, la confiança que depositen en mi algunes dones, siga un acte de fe.

—O una demostració que, en el seu cas, el que funciona és el boca a boca.

—No hi ha una altra explicació possible, ja que no faig gens de publicitat. D'altra banda, crec que la tenda transcendeix. Almenys això és el que pense quan veig les dones mirant l'aparador embadalides.

—¿Quan va descobrir vostè que el que li agradava de debò era la moda?

—Des de menut. Recorde que quan mon pare, que era nadador, ens portava al Club Nàutic a nadar, supose que per fer-nos com ell, jo fruïa més fullejant les pàgines d'alta costura de revistes tipus *Hola* que m'enduia a la piscina i intentant dibuixar els vestits en un quadern, que amb l'aigua. Després la cosa va rodar així.

—¿La roba expressa més l'estatus?

—Sí, el real, i sobretot, al que aspires, però també pot camuflar-lo. La roba expressa més l'estat d'ànim, només cal veure els deprimits i els que estan en forma.

—¿Els anys que més l'inspiren...?

—Els cinquanta.

—¿Els creadors...?

—El millor moment de Balenciaga, Christian Dior i Pierre Cardin també va ser en aquells anys. L'elegància, l'alta costura d'ara és una imitació d'aquella època. Encara que, en el meu cas, també ha fet molt el cinema.

—¿...?

—Audrey Hepburn en *Sabrina,*, Lauren Bacall en *Mi desconfiada esposa,* Melina Mercouri en *Fedra.* El cine i els figurins van ser les dues coses que més van contribuir a la meua formació.

—¿Hi ha un estil valencià *en la manera de vestir?*

RAFA GIL

«Els meus dissenys són operístics».

—Si n'hi ha, no simpatitze amb ell.

—Recentment, la manera de vestir d'un personatge públic d'aquesta ciutat, una dona, s'ha convertit en motiu de crítica en un mitjà de comunicació que li retrau la seua «poca cura». ¿Creu vostè que els personatges públics han de cuidar la seua imatge?

—Quan s'és punt de mira de l'opinió pública, mai pots estar segur d'encertar.

—¿Què opina de la frivolitat?

—M'agrada. No cal dramatitzar. Però només la frivolitat que no ho és per esnobisme.

—¿L'elegància...?

—Un pas viu. Una persona *figuée.*

—¿La vulgaritat...?

—La pena de qui la té i no ho sap.

—Vostè llig tots els dies, religiosament, de 8 a 9 del matí, ¿podria viure sense llibres?

—Sense llibres, no ho sé, sense històries, no. Potser perquè, com em va dir en certa ocasió un amic, sóc incapaç de viure-les. La literatura és, en aquest cas, el substitut de la vida.

—¿La millor floreta que li han tirat...?

—Quan algú em diu que el que vaig fer fa uns anys està de moda aquesta temporada. Encara que, en el fons, el que més m'afalaga és que els agrade ma casa.

—¿Projectes...?

—Traslladar pròximament el taller a una planta baixa molt àmplia i allí, seguir amb això de l'alta costura. Deixar la tenda per a roba *feta,* d'arribar-hi i posar-se-la. Hi haurà sèries de pantalons, jaquetes, camises, alguns vestits... No en massa quantitat, però.

—¿És la seua una professió terapèutica?

—Sí, en la mesura que posem el nostre granet d'arena perquè la gent se senta bonica. Perquè, encara que parega un discurs frívol o de nineta, puc assegurar-te que a quasi tot el món li importa sentir-se atractiu. Sentir-se bell et dóna defenses per a la vida, et dóna porta i marxa. Estàs més tranquil i això et fa somriure millor, parlar més relaxat, no fugir, entrar i moure't, estar tranquil.

Toni Picazo

L'àrea mediterrània de Joan Manresa

Joan Manresa té una conversa tranquil·la i suau, una veu amb tacte. Per primera vegada ha aconseguit fer un programa de ràdio des de Balears que també arriba a Catalunya. *Àrea Mediterrànea* és una finestra oberta a una altra música. Un viatge sonor a la Capadòcia, Cabília, Tànger o el Caire. Joan Manresa presenta la música d'Oum Kalzoum, Idir, Fairuz o Abed Azrie, però també les darreres edicions de música dels Països Catalans, i troballes inèdites ara de músics tan coneguts com Marina Rosell, Joan Issac i d'altres.

Ha publicat quatre llibres de poemes, un llibre de narracions i un estudi sobre els vint-i-cinc anys darrers de Nova Cançó a Mallorca.

Somia de poder fer un dia *Àrea Mediterrània* en directe, seguint el curs del Nil.

JOAN CELÀ

«Potser tinc la millor discoteca de tota la història de la cançó catalana».

—En la teva secció d'arqueologia es poden trobar discos que ja no estan en circulació. ¿Tens les manies d'un col·leccionista?

—Bé, en música catalana ho tenc tot. Potser tenc la millor discoteca de tota la història de cançó catalana dels Països Catalans. Tenc el 99%, fins i tot de la música més recent. Si surt alguna cona en compact disc també la compre. Bé i arriba un moment que ja estic cansat. Les editores em demanen de vegades alguna versió d'un disc que volen tornar a promoure. Com a cosa curiosa a Ràdio Rubí, a Barcelona, em demanaren per enregistrar una còpia de tot el meu material.

—Però, ¿quines joies rares tens?

—Una cançó en maqueta de Joan Issac dedicada a Pilar Miró, quan va fer *El crimen de Cuenca.* Un disc de Raimon editat a la Casa de las Américas a Cuba. La cançó es titula «Diguem no». Per aconseguir-la vaig haver d'anar al cònsol de Cuba, allà al passeig de Gràcia. Tot i que hi anava recomanat, el cònsol no se'n refiava gaire. Al final m'ho enviaren. Després tenc una maqueta de Marina Rosell que no s'ha arribat a editar i un disc de Joan Ramon Bonet amb unes mescles que tampoc ha sortit mai al mercat.

—A la gent que sent el teu programa per primera vegada encara li pot resultar més rar escoltar música de Cabília, o de Síria, i bona part del teu programa està dedicat a aquests països.

—Fent broma, trob que entre el colonialisme de la música nordamericana i la VI flota ja en tenim a bastament. Però és curiós perquè la gent em demana més discos àrabs al meu programa i també d'un italià, Paolo Conte, que és advocat i a més canta. A mi m'agrada també la música d'Abed Azrié, de Síria, de Lemchabeb, del Marroc; d'Idir, d'Algèria; de Fairuz, del Líban; Mohamed Abdelwahab, Egipte...

—¿I d'Egipte, Oum Kalzoum?

—Sí, era una dona increïble. Feia concerts durant una nit sencera. Jo no puc posar els seus discos al programa perquè un tema seu dura quaranta minuts. En directe era tot un esdeveniment. Una vegada vaig aconseguir sintonitzar la televisió d'Algèria. Retransmetien un concert d'ella. Era damunt l'escenari tota ben vestida, amb un mocador a la mà. Diuen que hi duia coca per a aguantar tot el concert. Jo no ho crec. El cert és que hi havia quaranta músics sobre l'escenari. Era un gran espectacle. Quan Oum Kalzoum feia un concert, es paralitzava la vida al Caire. Tenia un gran carisma, i una gran acceptació popular, tot i que ella ja introdueix elements europeus a la seva música.

—¿I què fas per trobar tota aquesta música?

—Procur estar al dia i aprofit els viatges. Darrerament només em moc pel Mediterrani. Simplement perquè el Mediterrani és bastant gran i la vida, relativament curta. A Egipte el policia de duanes se'n reia quan veia les cassettes amb música d'allà. També vaig a Barbés, que és un barri de París on hi ha moltes tendes àrabs. D'Algèria, m'agrada molt Cabília, perquè és una regió àrab amb una cultura completament distinta a la resta del país, amb un idioma propi, com nosaltres. Ja

veus, a Algèria passa com a la resta de països. Ahir m'entrevistava un company de Ràdio Nacional de Finlàndia. Fa un programa per a una minoria de parla sueca que viu en territori finès. Aquesta gent exigeix un respecte per la seva cultura. Aquest periodista diu que ells són com els nostres catalans.

—Aquí a Europa hi ha una certa xenofòbia contra algerians, turcs i marroquins. Però la realitat es que sabem molt poc d'aquests pobles.

—A Mallorca vénen els algerians amb les maletes buides i les tornen plenes al seu país. També cal pensar quins són els algerians que vénen i com eren els primers espanyols que arribaven a Alemanya o a França i com els tractaven. Jo puc dir que he anat a Algèria i que m'han tractat com mai ho havien fet a Mallorca. La cultura àrab té un sentit de l'hospitalitat que nosaltres no tenim. Sempre t'aconsellen —«quan vagis a Egipte, vés a llocs de luxe, perquè si no, et pots trobar qualsevol cosa...». Jo sempre he viatjat pel Nil amb el vaixell més barat i he tingut aire condicionat i m'han servit el sopar amb cordialitat i he anat a hotels modestos que m'han servit amb absoluta correcció. En canvi, a Mallorca he vist brutors en llocs de luxe. Mira, no dic que no puguin passar-te coses desagradables anant de viatge, però com pertot. Jo he passejat més tranquil per Algèria que per Palma. Després, la gent té por perquè han vist *El expreso de medianoche*. Però posa't tu a traficar amb drogues i que t'enviïn a la presó de Palma. A veure si no poden fer una pel·lícula amb tu, després de l'experiència.

—¿Quin lloc de tots aquests recomanaries?

—Fa mal recomanar perquè després potser hi va tothom i ja no és el mateix; però en fi, hi ha Ghardaia. És el lloc on diuen que Le Corbusier es va inspirar per al seu plantejament racionalista de l'arquitectura. Un altre arquitecte, Ricard Bofill, hi tenia una casa. El pintor Josep Guinovart s'hi va inspirar molt per a una exposició. Jo hi tenc un amic que em va convidar a menjar el *couscous* que fa la seva dona. La seva cultura li impedeix a ella menjar amb nosaltres i jo mai l'he coneguda. En tenc un record molt bo. Un altre lloc és la Capadòcia, a Turquia. Malgrat el que se sol dir, conec una amiga que ha viatjat tota sola utilitzant les línies regulars d'autobús i no li ha passat res dolent. La gent veu uns mostatxos i ja malpensa. Desconeixem encara molts aspectes de les cultures del Mediterrani.

Xesca Sastre

edicions 62 s/a

EL CANT DE LA JOVENTUT
Monserrat Roig
El Balancí, 222. 176 pàgines
Entre la poesia i la ironia, l'autora ens parla de la joventut perduda, del sexe i la mort, de la memòria i l'oblit i, en darrer terme, de la necessitat, encara, de les paraules.

Editorial Laia

LA REBEL·LIÓ
Josep Roth
Col·lecció L'Escala
Amb la llicència corresponent a la butxaca, una condecoració al pit i un orgue de maneta, l'Andreas Plum va sortir al carrer disposat a guanyar-se la vida honradament.

Edicions BROMERA

LA BUTACA MALEÏDA
Gaston Leroux
A la lluna de València, 11
Tots els aspirants a ocupar la butaca buida de l'Acadèmia Francesa moren misteriosament. Una novel·la amb grans dosis d'intriga i humor.

EDITORIAL EMPÚRIES

QUAN JO TENIA CINC ANYS EM VAIG MATAR
Howard Buten
Col·lecció narrativa, 8
Una novel·la extraordinària amb un personatge irrepetible.

GREGAL LLIBRES
consorci d'editors valencians s.a.

EL JOC I EL FOC
(Antologia de poesia amorosa)
Enric Sòria i Francesc Sellés
Il·lustracions de Conxa Alonso
Col·lecció Gregal Juvenil, 28
Un passeig per la nostra millor poesia amorosa des del segle XIV fins a avui.

La Galera
LA GALERA, S. A., EDITORIAL

AQUEST ERA EL HIRBEL
Peter Härtling
Els grumets de mar enllà, 59
El món del Hirbel, un nen malalt que ningú no acaba d'entendre.

EDITORIAL TRES I QUATRE

ELS TREBALLS PERDUTS
Joan F. Mira
La Unitat, 135. 336 pàgines
Possiblement, la millor novel·la de la literatura catalana des del Tirant lo Blanc.

curial

L'AMIC DEL VENT
Francesc Lleal
(Fora de col·lecció)
Narració que ens mostra la vida d'un senzill mariner a mitjan segle XIX.

Edicions Proa

TIRANT LO BLANC
Joanot Martorell
El fanal de Proa, 10
96 pàgs. i 1.200 ptes.
Adaptació de Maria Aurèlia Capmany. Il·lustracions de Manuel Boix

UNIVERSITAT DE VALÈNCIA

CATALÀ COL·LOQUIAL
Lluís Payrató
Biblioteca Lingüística Catalana
Aspectes de l'ús corrent de la llengua catalana

Això és una altra cosa!

Un diari viu ha d'anar amb els temps. Amb la seva ciutat. Amb la seva gent. Amb els últims moviments. Rock. Cinema. Opera. Moda. Llibres. La nit... i tota la Barcelona viva.
Aixi és el Nou Diari de Barcelona. Un Diari que t'ofereix un nou tractament informatiu i reportatges a fons de tot el que a tu t'interessa.

NOU
Diari de Barcelona

El paper de la ciutat.

La Llibreria de la Generalitat de Catalunya

ESPAI PER CONÈIXER

Un espai important per a Catalunya.
Al centre de Barcelona.
Obert a tot el món.
Per conèixer totes les publicaciones de la Generalitat —llibres, catàlegs, Diari Oficial (DOGC), cartells, etc— i les publicacions d'organismes internacionals com l'ONU, la UNESCO, etc.
Ofereix tots els serveis relacionats amb el DOGC: venda d'exemplars, contractació d'anuncis, etc.

Disposa de servei de vídeo i bancs de dades informatitzats tant del DOGC com de publicacions.

I posa al vostre abast més de 800 títols.
El volum editorial de la nostra institució requeria un espai funcional propi.
Ara en té un a mida: la Llibreria de la Generalitat de Catalunya. Veniu a conèixer-la.

Horari Llibreria:
De dilluns a dissabte, de 9 a 14,30 i de 15,30 a 20 hores.

Horari contractació d'anuncis:
De dilluns a divendres de 9 a 13 hores

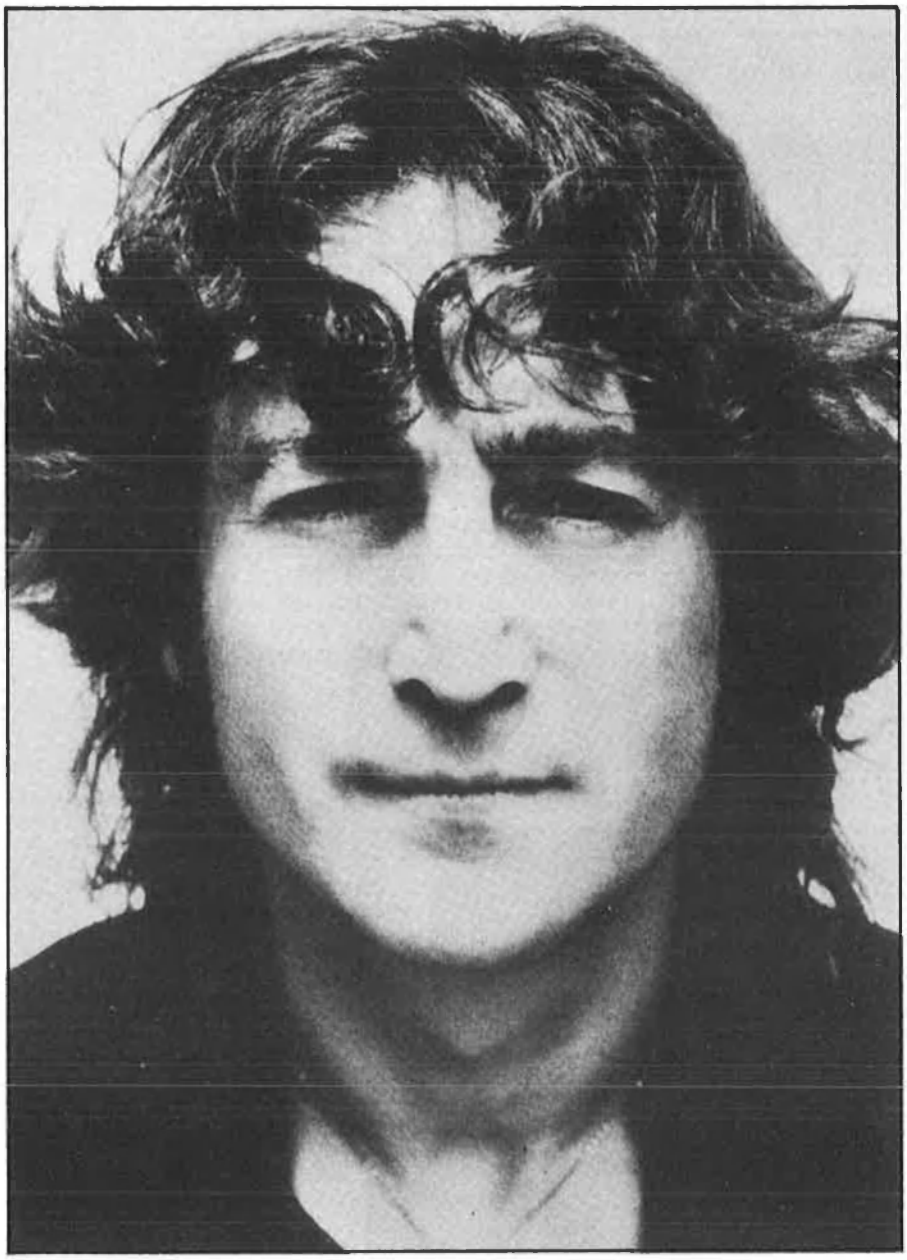
Adreça:
Rambla dels Estudis, 118 (Palau Moja)
08002 Barcelona
Tels. 302 68 35 - 302 64 62

Generalitat de Catalunya

Llibreria

R&B Associats

L'editorial Plaza & Janés publica aquest mes de novembre el llibre 'Las vidas de John Lennon', d'Albert Goldman. Aquest text, que desmitifica profundament la vida del famós membre dels Beatles, és producte de sis anys de treball i més de 200 entrevistes realitzades per l'autor. EL TEMPS publica ara, en primícia, parts d'alguns dels capítols més escandalosos.

BIOGRAFIA

Les mil i una cares del mite

Les vides de John Lennon

Els altres Beatles també tenien dones a Hamburg, però la seua vida sexual es podria resumir amb una sola paraula: orgia. Allotjats en un bar sense llum a la banda de darrere del Bambi Kino, una sala de cinema pròxima a l'Indra, els Beatles havien adquirit el costum de celebrar un ball totes les nits després del treball. Pete Best descriu els xicots tornant a les dues o a les tres de la matinada als seus caus per a ser rebuts per una olor a perfum en l'obscuritat i les esbojarrades rialles de xicotes invisibles. Els Beatles començaven sovint el seu rebolcó nocturn sense veure les joves: «Entre nosaltres hi havia generalment cinc o sis xicotes —recordava Best—. Durant els actes solien arribar-nos a través del corredor les veus de John o George: ¿Com et va la teua? Jo estic acabant. ¿Què et sembla si canviàvem?» O també: ¿Con us va, a vosaltres dos? ¡Ara m'he encaparrat amb una de les vostres!»... En la nit més memorable, els Beatles aconseguiren tenir vuit xicotes i aconseguiren follar amb cadascuna d'elles dues vegades. I tot això, una banda que poc després es va fer ben famosa tot cantant: «I want to hold your hand» (Vull agafar-te la mà).

Una vegada es va fer famós al districte del fanal roig el joc d'anar-se'n al llit amb els Beatles, aquest va assumir tota una va-

rietat de formes. Les prostitutes que treballaven als bordells convidaven els xicots a passar-hi una nit debades. Exuberants putotes solien posar-se dempeus d'un salt en el Kaiserkelle i allargaven els braços amb el gest de «et fots» alhora que cridaven «Gazunka». Rameres plenes de fàstic s'asseien en actitud impossible prop de l'escenari i indicaven amb una picada d'ulls o un moviment de cap que volien anar amb els xicots. John va agafar la gonorrea; però, com li va dir a un amic, «una punxada al cul, i s'ha acabat».

El gran llançament

John Lennon tenia tots els motius possibles per a tenir por del matrimoni. Com aspirant a estrella del *rock,* estava convençut que el fet de tenir una esposa i un fill faria pols la seua imatge. «En aquells temps les *fans* femenines vivien realment una fantasia sexual frenètica amb les estrelles», confirmava Lee Everet Alkin, casada en secret amb Billy Fury des de feia vuit anys. Brian Epstein va adoptar amb el matrimoni de Lennon la mateixa solució que la de Larry Parnes amb Fury. Calia mantenir Cynthia ben amagada. Però aquell estratagema no va aconseguir alleujar John de les càrregues que més temia, la responsabilitat que comportava ser marit i pare. Sense oblidar que John ja estava casat... amb els Beatles.

En forçar la situació, Cynthia va aconseguir un marit, però va perdre el seu home. En endavant, John l'evitaria durant mesos i, fins i tot, quan estava amb ella, solia tractar-la amb ressentiment o indiferència, es comportava com si no existira. Mentrestant, a Cynthia li feien el sermó constantment sobre la importància de mantenir en secret el fet primordial de la seua vida. No li donaren una casa perquè John estava decidit a minimitzar aquell desastre i a no convertir-lo en una cosa eterna. Després d'un breu període de temps d'ocultació en el cau que per a les ocasions tenia Brian en Faulkner Street, van enviar Cynthia a Mendips, on va quedar a càrrec de les tendres atencions de Mimi i dissimulant el seu embaràs amb vestits amplis. Encara que les relacions entre les dues dones mai van ser cordials, Cynthia va arribar a guanyar-se la simpatia de Mimi.

L'últim cap de setmana d'abril, la premsa britànica va anunciar que els Beatles se n'anaven a passar unes vacances de dotze dies a les Canàries. John Lennon es va prendre moltes molèsties perquè semblara que formava part del grup i va dir que s'endurien les guitarres perquè «qui sap, potser serem capaços de fer un *swing* per als canaris». Els altres tres Beatles volaren cap a Tenerife el 28 d'abril. Uns dies després, Paul MacCartney va estar a punt d'ofegar-se quan nadava. Mentre, John i Brian se n'anaren sols a Barcelona, on totes les nits, segons Peter Brown, s'asseien a les terrasses dels cafès i practicaven un joc peculiar: «John indicava a Brian un

La innocència (?) d'un mite.

home dels que passaven i, aquest, li explicava què era el que trobava d'atractiu o de desagradable en aquell home». «Jo em divertia amb aquella experiència —deia John, pensant com un escriptor—. Estic tenint una experiència», deia John.

Prompte John va començar a experimentar com un home, no com un escriptor. Ell i Brian fornicaren. Naturalment, John no es mostrava disposat a reconèixer-ho o a explicar els seus motius, però quan Pete Shotton el va furgar un poc, John va eixir amb una explicació que semblava l'eco de la que li havia donat a Cynthia: «Eppy insistia una vegada i una altra, fins que una nit em vaig abaixar els pantalons i li vaig dir: ¡Per tots els dimonis, Brian, fica-me-la d'una volta per totes en el cul! I ell em va dir: 'En realitat, John, jo no faig aquestes coses. No és el que m'agrada fer'. 'Bé —li vaig dir—; aleshores ¿què és el que t'agrada fer?' I ell va dir: 'Realment només m'agradaria tocar-te John'. Així és que vaig deixar que em tocara... Bé, ¿i què hòsties importa? El pobre desgraciat. Està passant-ho realment fotut. ¿I què collons va fer de mal, Pete? Res absolutament. El pobre desgraciat no pot evitar ser com és.»

John Lennon, l'humanitari, oferint el seu cos a l'afligit. Una imatge commovedora, però que no té pinta de ser real. Molt més convincent resulta el relat que en va fer John a Allen Klein molts anys després. John li va dir al seu nou mànager que a Brian l'havia deixat fer perquè «jo havia de controlar aquell home que tenia el control de les nostres vides i de la nostra carrera». Això sí que sembla que puga ser veritat i encaixa més amb la història posterior de les seues relacions, ja que John i Brian no es limitaren a aquell experiment sexual a Barcelona. Continuaren mantenint relacions sexuals fins a la mort de Brian, i aquestes relacions eren realment de *control,* amb John en el paper d'amo cruel i Brian en el d'esclau submís. Pel que fa a qui va fer què a Barcelona, Brian li va contar l'autèntica història a Peter Brown. Li havia administrat a John el tractament complet. Lennon no podia permetre's reconèixer aquest tipus d'intimitat perquè quedaria marcat amb l'estigma de marieta per a tota la vida. De fet, la primera vegada que algú va mencionar a John el seu viatge amb Brian, va estar a punt de matar-lo.

El vol cap a la llum blanca

Unes nits després, i una vegada havien acabat de sopar al pis del dentista John i Cynthia i George i Patti, els serviren un cafè en el qual havia estat dissolta la droga. Quan el dentista va explicar que havia carregat el cafè i advertit als convidats que no podien abandonar l'apartament de cap manera, John ho va interpretar com una advertència que havien caigut en un parany per a comprometre'ls en una orgia sexual. Va insistir a anar-se'n immediatament, la qual cosa provocà el pànic del dentista, horroritzat per la idea que aquells personatges famosos conduïren per Londres sota la influència de la droga psicomimètica. Quan George va engegar el seu Aston-Martin DB6, el dentista agafà el seu cotxe i inicià la persecució. George, que era un fanàtic de les carreres de cotxes, va acceptar el desafiament i pitjà l'accelerador, tombant com un llamp els cantons i llançant-se per foscos carrerons, intentant traure's del damunt al perseguidor. Finalment, Harrison es va aturar davant del Pickwick Club.

En el club John va començar a sentir estranyes al·lucinacions. Quan la taula on estava assegut es va allargar de sobte, va intentar eludir aquell engany dirigint-se a l'ambient familiar de l'Ad Lib. Però només entrar en l'ascensor de la discoteca, la llum roja es va transformar en un incendi. El dentista, que seguia acaçant els seus convidats, va adoptar la forma d'un porc. Quan algú va preguntar si podia seure al costat de Lennon, va fer prometre a l'home en qüestió que no parlaria perquè John no podia pensar.

Finalment, el grup es va dirigir a casa de George, que conduïa a deu milles per hora, mentre Patti seguia insistint que baixaren del cotxe per a trencar aparadors. Quan estigueren dins la casa, John es va posar a dibuixar un esbós dels quatre Beatles amb la llegenda: «Tots estem d'acord amb tu». Mentre Cynthia lluitava per escapar dels efectes de la droga, Patti estava ajaguda, arraulida amb el seu gat i preocupada per com explicaria al dia següent que ara era una persona diferent. Fins i tot quan tots es quedaren adormits, John continuà amb unes al·lucinacions demencials perquè s'havia dedicat a calcular els efectes del LSD llançant-se a gran velocitat. El seu últim record era que el bungalou s'havia transformat en un submarí que flotava sobre un mur de divuit peus, amb John en els controls.

Aquella experiència havia deixat Lennon atordit, cosa que no va ser obstacle

UNA SORTIDA PROFESSIONAL CLARA

PREPARACIÓ PER A OPOSICIONS

- Horaris diversos.
- Inscripcions per a tot el curs i per assignatures.

- **Titulació amb la qual poden accedir-hi**
  - Certificat d'escolaritat
  - Graduat escolar, FP1,...
  - Batxiller, FP2
  - Enginyer o arquitecte tècnic, diplomat, universitari, FP3,...
  - Doctor, llicenciat, enginyer o arquitecte...

CLASSES I TEXTOS EN CATALÀ

Adreceu-vos a:

XARXA CULTURAL

Ronda de la Universitat, 9
08007 Barcelona
Tel. (93) 301 82 00

perquè tornara a provar l'àcid l'agost del 1965, quan els Beatles passaren cinc dies en una casa, a Mulholland Drive, a Los Angeles. Aquella vegada va ser Peter Fonda qui perseguia els xicots amb les seues malèfiques suggerències. Fonda havia estat a punt de morir a la taula d'operacions uns anys abans i repetia sense parar: «Jo sé què és estar mort». Lennon va utilitzar aquella frase en «She Said». Finalment, John va dir a Fonda que callara. Després, quan intentava menjar, Lennon s'adonà que no podia utilitzar els coberts, ni tan sols evitar que el menjar li caiguera del plat. Com sempre que estava col·locat, John va menjar amb els dits.

Motius de divorci

Resultava en extrem irònic que, precisament quan Lennon es declarava galantejador i adúlter, passara el temps en conpanyia del seu amic de la infància. En realitat a John li importaven molt poc les dones, excepte com a putes o mares. Fantasejador nat, era molt més luxuriós en la seua imaginació que en la realitat, fet que posa de manifest el seu groller encontre per aquella època amb Brigitte Bardot.

Taylor havia intentat prèviament facilitar el camí al seu amic i patró, i per això va telefonar a l'ajudant personal de la Bardot per a explicar-li que John Lennon acabava de tornar d'una llarga peregrinació a l'Índia, on havia estat assegut als peus del Maharishi Maheshi Yogi. Taylor va suggerir que la forma més adequada de rebre el gran astre del *rock* seria en una habitació amb coixins, plena de flors i amb els acords de la música de Ravi Shankar. Res impressiona tant els grans com les grans exigències. Quan Lennon va entrar en el saló de la Bardot, se'l va trobar decorat a la manera d'un pavelló indi.

Cap canvi en la decoració podria alleujar l'ansietat de John Lennon o permetreli recuperar el domini del seu liquat cervell. Sense dir res, es deixà caure sobre els coixins en la posició del lotus i tancà els ulls com si es disposara a meditar. Durant la mitja hora següent estigué en aquella posició sense emetre cap so. A la Bardot no li agradà gens aquell comportament. Pensant que acudirien tots els Beatles havia invitat unes quantes noies joves amb el projecte de dur-los a un resturant *chic*. I en aquells moments resultava que tenia davant seu un Beatle que estava en un altre món i un acompanyant que s'assemblava a Ronald Colman. Quan Brigitte Bardot intentà establir una conversa amb Taylor, resultà que no parlava ni una sola paraula de francès. En realitat, inclús li costava horrors dir alguna cosa en anglès. Finalment, la Bardot no pogué suportar durant més temps aquella situació impossible. Alçant la veu es dirigí a aquella estranya figura que es trobava sobre el seu parquet; «Sembla que l'Índia ha exercit una influència extraordinària sobre vostè.» «No em faça preguntes —respongué tallant John—. ¡Senta les vibracions!»

Lennon es fa 'hippie'.

Lennon i Yoko: sexe i heroïna.

Tocant fons

El 1978 John Lennon havia deixat de semblar-se a ell mateix. Consumit per les dietes, el dejú i els vòmits provocats, només pesava seixanta-cinc quilos. Completament debilitat per la manca de propòsits i d'exercici, amb prou feines abandonava el llit. Drogat durant tot el dia amb Thai stick, bolets màgics o heroïna, romania dormint la major part del temps, tot passant en una mena de trànsit les hores que estava despert. Tot i seguir simulant que seguia dirigint la casa i que s'ocupava de Sean, estava tan carregat que pràcticament la seua presència no s'advertia a l'apartatment. Molts dels que treballaven per a la família solien dir: «¿Però és que hi ha un John Lennon real?»

Lennon havia sofert la mateixa sort que Howard Hughes i tants altres reclosos acabalats i immoderats: senzillament s'havia negat a pagar el preu de mantenir-se viu, el portatge imposat en termes de compromís, responsabilitat i esforç. En trobar en Yoko Ono algú disposat, de fet ansiós, d'apartar-lo de totes les càrregues de l'existència, John havia anat allunyant-se de la realitat. Havia establert la seua residència en el regne fantàstic d'«Imagine» on res d'allò que és importa gens i on qualsevol caprici que un tinga es pot aconseguir sense cap esforç mitjançant la màgia. Els resultats d'una tal irracionalitat resultaren profundament irònics.

En compte de trobar la pau i el confort en la seua bombolla protectora, John es veia turmentat de manera constant per un munt de mesquines incomoditats que vessava en notes adreçades als seues cuidadors. Sempre hi havia alguna cosa que estava malament amb la TV, el periòdic del matí no havia arribat o el sabó que hi havia a la cuina no era orgànic. La salut de John, que ell pensava que estava cuidant amb el règim de privacions que seguia, en realitat estava declinant. Es queixava de calfreds i de febres, d'indigestió crònica i d'estrenyiment, de dolors de cap i de queixals, de vertígens i taquicàrdia. En certa ocasió li va mostrar les seues genives a Marnie, i li va fer que observara unes erupcions que el tenien molt preocupat.

Malgrat que Lennon era un hipocondríac al qual alarmava qualsevol molèstia o dolor, mai no va buscar cap ajuda professional, sens dubte perquè sabia que qualsevol metge amb sentit exigiria al seu pacient que renunciara a les drogues. Com que preferia més automedicar-se, John estava sempre al voltant de la seua dieta, tot calculant l'equilibri del yin i del yang. Tampoc la seua salut emocional es trobava millor que la seua condició física. En realitat, l'única diferència que la seua existència com a xiquet bombolla havia introduït en el seu irritable temperament consistia en el fet que en compte de dirigir la seua fúria contra objectius que pagaren la pena, la descarregava contra les petites irritacions provocades pels xiquets i els animals.

Cridant de fúria, era capaç d'agafar un dels seus gats més estimats per la cua i llançar-lo al llarg del vestíbul o, després que qualsevol cosa feta per Sean li haguera desvetllat la seua ira, pegar-li un puntelló al seu estimat cul.

Potser la ironia més cruel en l'estil de vida autodestructora de Lennon va ser la manera com havia quedat reduït a la mateixa i trista condició d'Elvis durant els últims anys de la seua vida. Tot i que John no estava gras, havia arribat amb el seu règim de fam al mateix estat d'ensopit estupor. No obstant això, exisitia una gran diferència. Per molt que s'enfosara Elvis, sempre havia d'alçar-se periòdicament per a guanyar-se la vida, mentre que John era lliure d'enfonsar-se fins al mateix abisme.

Concerts de Tardor

Dins de la **Tardor Musical,** de Vila-real, actuarà, el 3 de novembre, el pianista italià **Adrian Vasilache,** el qual interpretarà obres de **Mozart, Liszt** i **Beethoven.** El concert tindrà lloc a les vuit de la vesprada en la Biblioteca Pública de la localitat de la Plana.

Vasilache ha estat alumne de **Ludwig Hoffman, Cario Zecchi i Guido Agosti** i, a més d'haver actuat als festivals musicals de Trieste, Bari, Ancona, Sassari, Portofino, Locarno i Torino, ha realitzat gravacions solistes per a la Ràdio Televisió Italiana.

També el **Swing Quartet Prague,** de Txecoslovàquia, actuarà en aquest festival de Vila-real, el dia 10, amb obres de *Goodman, Hampton i Gerswhin.*

La **Tardor Musical de Vila-real** és una iniciativa de la delegació Municipal de Cultura d'aquesta localitat, amb la col·laboració de la Caixa Rural i la Conselleria de Cultura, Educació i Ciència de la Generalitat valenciana.

...i a Barcelona

Dijos, 9 de novembre, la **Fundació Caixa de Pensions** inaugurarà, a la Sala d'Exposicions del carrer de Montcada de Barcelona, «Descubra su interés», de l'artista madrileny **Eugenio Cano.** L'exposició ha estat definida pel mateix autor com una «intervenció» en la Fundació. Una nova interpretació de la producció artística de la Fundació Caixa de Pensions, explorant les possibles connexions entre tres elements conceptuals que basen l'activitat expositiva de la sala: el finançament, l'equip de treball i l'espai arquitectònic.

L'estil d'Eugenio Cano es troba prop d'un nou conceptualisme.

L'exposició de l'artista madrileny, en la que es fa servir qualsevol objecte o tècnica —capses, fotografies, fotocòpies...— per tal d'aconseguir el pensament participatiu de l'espectador, romandrà oberta fins al 7 de gener.

Vicent Mifsud Estruch

Art contemporani a València...

Tot i que **Interarte 89,** la Fira Internacional d'Art Contemporani de València, que enceta la seua cinquena edició el dia 9 de novembre, és en aquests moments el centre d'atenció dels amants de l'art contemporani a València, l'activitat a les galeries de la ciutat no es detura ni un segon.

A la **Galeria Luis Adelantado,** les escultures de **Guillermo Pérez Villalta** substituiran, el dia 7 de novembre, les pintures de **Manuel Rey Fueyo.** També el dia 7, l'obra del japonès **Mitsuo Miura,** comencen una breu estada a la **Galeria Bretón,** al carrer de Bretón de los Herreros, que finalitzarà el pròxim dia 29.

I el mateix dia, que sembla ser el de les inauguracions, **Amparo Berenguer** també inaugura una exposició de pintures a la *Nave Diez, Taller de Arte,* al carrer de la Nau, que romandrà oberta fins al 9 de desembre. A la galeria també es podrà veure, des del dia 9 de novembre, l'exposició col·lectiva de **Victoria Cano, Joan Costa i Pep Llàcer.**

Per la seua banda, la *Galeria Paral·lel 39,* situada al carrer de la Pau, ens convida a veure el recull de pintures del sevillà **Manuel Rufo.**

Per acabar, la *Galeria Punto* —avinguda del Baró de Càrcer— manté durant tot el mes una mostra de les obres de l'escultor **Pablo Serrano** i de la pintora **Juana Francés.**

Urgències

Centre Cultural de Mislata. Avga. Gregorio Gea, 34. Del 10 d'octubre al 30 de novembre, de 1989.

Recorde perfectament les experiències pictòriques que fa anys Ramon Cortés (Linares, 1959), desenvolupava, entregat per complet al calculat joc de la geometria i de les combinacions cromàtiques, seguint, potser, en la seua incorporació al panorama valencià, una diversificada tradició local que, en el seu moment, va donar pàbul a la diversificació constructiva de l'art normatiu, de l'abstracció geomètrica i de l'art concret...

Un bon grapat de noms per abastar en les seues respectives extensions la sèrie d'opcions (de fondes arrels i prioritats de càlcul i racionalitat) que conformaren un ampli corrent de quefers artístics amb certes prolongacions i reminiscències actuals, darrere dels passos i metamorfosis del discutit *neo-geo*.

No obstant, pel que fa concretament a l'itinerari de Ramón Cortés, ja fa temps que va girar el rumb de les seues preferències i dedicacions, no només estilístiques, sinó també pel que fa al mitjà artístic que ha anat acaparant els seus interessos. L'escultura i, sobretot, les instal·lacions, han acabat per ensenyorir-se radicalment del seu quefer artístic actual.

De tota manera, sembla que aquella herència de racionalitat i càlcul, de minuciositat i màxima ordenació, no l'ha abandonat completament i, d'alguna manera, acaba per apuntar sempre darrere dels seus treballs.

Ha estat principalment en el període cronològic de les dues últimes temporades artístiques quan Ramón Cortés ha anat consolidant la seua activitat al voltant d'una sèrie de propostes i instal·lacions dutes a terme en diferents centres culturals, dependents d'altres tants municipis de l'àrea metropolitana de València.

Ha cuidat tant la selecció, transformació i combinatòria dels objectes utilitzats, com la mateixa escenografia de les seues instal·lacions, Ramón Cortés no ha deixat de mostrar la fascinació que els objectes pròxims i quotidians li provoquen. Centrant-se en cada ocasió en un *leit-motiv*, ha sabut articular en els seus projectes la força metafòrica de les associacions, les contraposicions o les fragmentacions fetes a partir l'apropiacionisme efectuat sobre els més dispars elements de l'entorn.

Els principis del muntatge i de la simultaneïtat, de la seriació i de les variacions pautades, li han servit per a ironitzar i impactar, per a estranyar i provocar reflexions.

Si en unes ocasions el tema de *la mort com espectacle* ha estat l'eix de la seua intervenció, val a dir que en la seua última mostra —titulada «Esto es una urgencia», a la qual ens estem referint— és, concretament, la violència l'horitzó referencial dins dels marges del qual es mou el seu treball.

En manifestar una decidida actitud delatora davant d'una tan quotidiana i lamentable realitat, Ramón Cortés denuncia —amb un desigual grau d'explicitació— en més d'una dotzena de propostes, exposades al Centre Cultural de Mislata (València), la presència d'aquest tipus de manifestacions violentes en àmbits i vessants diferents de l'existència, en un nivell físic o psicològic, individual o col·lectiu...

No ha suprimit els jocs al·legòrics, les sinècdoques o les estratègies de metaforització visual, però les ha reconduïdes globalment cap a una actitud de contestació i de protesta.

Amb tot això, segurament, Ramón Cortés obri un poc les portes a la intersecció entre l'art i la vida, i ha romput una llança en favor de la utopia interactiva del quefer artístic amb la realitat de l'existència quotidiana, i tot això a les portes dels noranta.

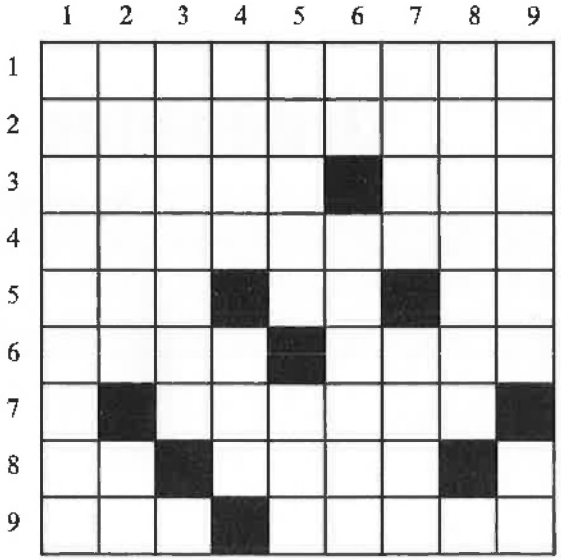
Romà de la Calle

A G E N D A

P A S S A T E M P S

HORITZONTALS: Tot va començar aquella nit que havíem estat llegint contes de Lovecraft i a la Paula se li acudí la lluminosa idea d'anar a passejar a la «necròpolis» (1) del poble... ¡a remenar entre els morts, vaja! Devíem semblar una escola de monges d'excursió, perquè va venir l'Esther —tan valenta com sempre—, la Júlia —que no parava d'acariciar (2) el seu gat negre—, la Roser —espantadíssima—, l'Anna —que li feia costat, melosa (3a) com una abella—, la Paula i jo. Totes sabíem que la Paula ens havia enredat una altra vegada. Tenia una influència total sobre nosaltres i sempre acabàvem ballant al seu ritme. Ara resultava que la nena havia descobert Lovecraft i anava flipant per les històries de terror. Amb la Paula sempre era així; quan li agafava una dèria era com una droga (3b) que vulgues no vulgues acabàvem prenent juntes. No és que ens doblegués (4) del tot, però de fet ens agradava creure que totes cedíem perquè ens queia bé. I el cert és que ens ho passàvem de conya juntes.

Aquella nit, però, les coses anaven una mica massa lluny. Portàvem més de mitja hora voltant pel cementiri sense saber què buscàvem i jo ja començava a témer que l'esperit de la meva àvia (qCs) (5a) sortís del darrere d'una làpida i em clavés una bleva. Suposo que la Paula tremolava com la primera (5b), però fingia estar a punt de fer un descobriment transcendent i no deixava d'anar amunt i avall sense solta ni volta. Aleshores la Roser es va posar histèrica i digué que se'n tornava a casa llavors mateix (5c). L'Anna li féu costat i el gat negre de la Júlia es va esmunyir entre els morts. L'Anna va dir que allò era un senyal de la providència, però la Paula i l'Esther van posar-se a riure. Es van asseure en una llosa i començaren a fer comèdia. La Paula era el monarca de les tenebres i l'Esther la seva sobirana. A nosaltres ens assignaren el paper de comparses reials (6a) fins que es fes de dia (6b). Com que tampoc no sabíem per on sortir, vam quedar-nos totes al voltant seu i entràrem en el joc a contracor. Vam servir grans menges, vam fer grans reverències i vam ballar tota mena de danses. Ens deixàrem fer sortilegis i descobrírem astorades que els sorolls d'un cementiri eren tan vulgars com els de qualsevol altre lloc.

Tot va anar bé fins que a l'Anna —tan enginyosa ella— se li acudí imitar el so del gall, com per insinuar subtilment que ja s'havia fet de dia en el joc i per tant tocava marxar. Però més que de gall, el seu cant semblà el d'un pollastre petit (7) fugitiu d'una granja avícola, i totes ens vam posar a riure frenèticament, com per alliberar la tensió acumulada. Aquell esclat sonor devia somoure el descans dels morts, perquè immediatament vam començar a sentir colps secs continus acompanyats d'un xisclet esgarrifós que semblava impossible que hagués pogut sortir de gola humana.

La Paula, envalentonada per la comèdia, es va endinsar uns metres en la direcció del so, sota la nostra mirada horroritzada. Es féu el silenci i després, sobtadament, la Paula cridà enfollida com si algú la volgués agredir (8a). L'Esther va fer un parell de passes, indecisa. Totes ens vam quedar quietes, garratibades per la por. Després va haver-hi una bona estona de silenci sepulcral, en què ningú no s'atreví a moure un dit, i un altre crit de la Paula (8b), aquesta vegda tenyit d'indignació. Sentir-la rondinar ens tranquil·litzà molt. La normalitat tornava. La tensió dramàtica cedia. Fins i tot, quan vam veure que del darrere d'una làpida apareixia la Paula agafant pels ormeigs un burro (9a) d'orelles grosses i posat bonàs que era l'emissor d'aquells xisclets suposadament esgarrifosos, vam tornar a riure a grans crits.

Llavors la Paula, que s'ho prengué com un complot, alçà la veu per dir que en les històries de Lovecraft no hi sortien mai protagonistes tan poca-soltes com nosaltres quatre, i ens exigí una mica més de respecte per la vida d'ultratomba. No vaig poder estar-me d'insinuar, a mitja veu, que tampoc no hi sortien ases, a les històries de Lovecraft. Em fulminà amb la mirada i se n'anà amb el seu ruc ben agafat. Estava furiosa (9b).

VERTICALS: 1. Totes elles. 2. Torbament. El fèmur n'és el més llarg. 3. Que té les mans llargues. Euskadi. 4. Cap aquí, en l'espai o el temps. Bastó de fusta amb què es juga al billar. 5. Taca d'alguna extensió. Teixit molt fresc. 6. Mitja rata. Passar el rascle per damunt d'un terreny. 7. Nom de Martin Feldman a *El jovenet Frankestein*. Divisa. 8. Rapinyat, furtat. Cinc-cents romans. 9. Fer iridescent.

Text explicatiu

Per resoldre aquest encreuat negre cal respondre normalment a les definicions verticals, que marquen la pauta de la graella, i intuir els mots amagats en el conte breu que hi ha sota l'epígraf d'horitzontals. Aquestes paraules ocultes van marcades ordenadament per la numeració habitual en qualsevol moment de la narració.

Problema de lògica

Avui ens trobem a la final combinada per equips del campionat del món de gimnàstica esportiva. Cal que n'esbrineu el nom dels països participants i la puntuació que han tret els cinc països en cadascun dels quatre aparells gimnàstics: el poltre, les barres asimètriques, el salt de cavall i els exercicis de terra.

1.—Bulgària va aconseguit 19,425 en el poltre, just la mateixa puntuació que Hongria a les barres i Txecoslovàquia en el cavall.

2.—L'URSS va repetir la nota en poltre i terra, i al final va aconseguir 78,125 punts en el còmput total dels quatre aparells.

3.—La millor nota de les 20 puntuacions que hi ha al quadro és 19,675, aconseguida per la RDA —però no en el terra ni en el cavall—; la pitjor se la va endur Hongria en el cavall.

4.—Hongria va fer 19,475 en el terra.

5.—D'un total de 77,850 punts de còmput total, Bulgària va aconseguir-ne 19,500 en la terra i ho va fer millor en cavall que en barres.

País					
Poltre					
Barres					
Cavall					
Terra					

6.—La RDA va obtenir una puntuació en terra 150 mil·lèsimes superior a la que obtingué en cavall, però el seu còmput global de les 4 proves fou 100 míl·lèsimes inferior a l'URSS.

7.—En el cavall l'URSS va fer 19,525; just el mateix que Txecoslovàquia en terra.

8.—La RDA va fer 19,450 en el poltre, el mateix que Bulgària i l'URSS en un altre aparell.

9.—Hongria no és el país que va fer 19,400 en el poltre.

10.—Txecoslovàquia va sumar 77,725 punts i Hongria 77,800, gràcies bàsicament a la seva puntuació en poltre, que fou la segona millor.

Solucions en la pàg. 76

Conflicte racial

HAZ LO QUE DEBAS. USA, 1989. Guió i Dir.: Spike Lee. Int.: Danny Aiello i Spike Lee.

No hi ha dubte de l'habilitat de Spike Lee a l'hora de plantejar-se aquest polèmic llarg-metratge sobre un conflicte racial en un carrer de Brooklin, on la comunitat negra entra en conflicte amb una família italiana que hi té oberta una pizzeria. Habilitat que comença per abordar el film des d'una figuració gens habitual en una obra d'aquestes característiques, que l'acosta més aviat al dinamisme quasi musical d'un Jonhatan Demme (veure els títols de crèdit, que remeten al final de *Something Wild*), o a l'alegria cromàtica d'un Pedro Almodóvar (com la publicitat s'ha dedicat a destacar de manera una mica exagerada). Es tracta de començar el film com una lúdica descripció de la vida de barri en un determinat indret de Nova York, de majoria negra, per anar preparant amb una gran cautela el que a la fi esdevindrà un conflicte dramàtic de primer ordre.

Darrere la frivolitat aparent de la seva presentació, Spike Lee es guarda la carta d'un cert transcendentalisme sociològic que aborda amb valentia els problemes de la convivència racial: el conflicte que s'explica és de difícil valoració moral (tothom sembla tenir les seves raons, la violència desencadenada acaba esdevenint irracional, no hi ha herois), però la seva presentació acaba exigint un debat i fins i tot una presa de postura. Lee, doncs, ha estat prou despert per a saber-nos vendre amb una disfressa ben original una típica pel·lícula de cine-fòrum.

Si, més enllà d'aquest debat, ens centrem en el que seria l'ús del llenguatge cinematogràfic,

Spike Lee i Danny Aiello.

constatarem que la pel·lícula de Spike Lee es caracteritza per ser més aviat poca cosa, constituint un híbrid que reuneix alguns dels pitjors tics visuals del cinema contemporani (angulacions estranyes, càmera inclinada sense justificació, absència d'una planificació que generi nous sentits), però adoptant en contrapartida una intel·ligent dosificació dels elements dramàtics en la construcció del guió: comença sent una descripció semidocumental del barri, es construeix com a pel·lícula coral plena de convencions teatrals (en la línia dels fims tipus *La calle,* de King Vidor) per a produir de sobte la irrupció indiscriminada i absurda de la violència i la mort gairebé com en un drama de Shakespeare.

Xavier Pérez i Torio

Una parella genial

EN BANDEJA DE PLATA (The Fortune Cookie) *USA, 1966. Dir.: Billy Wilder. Int.: Jack Lemmon i Walter Mathau.*

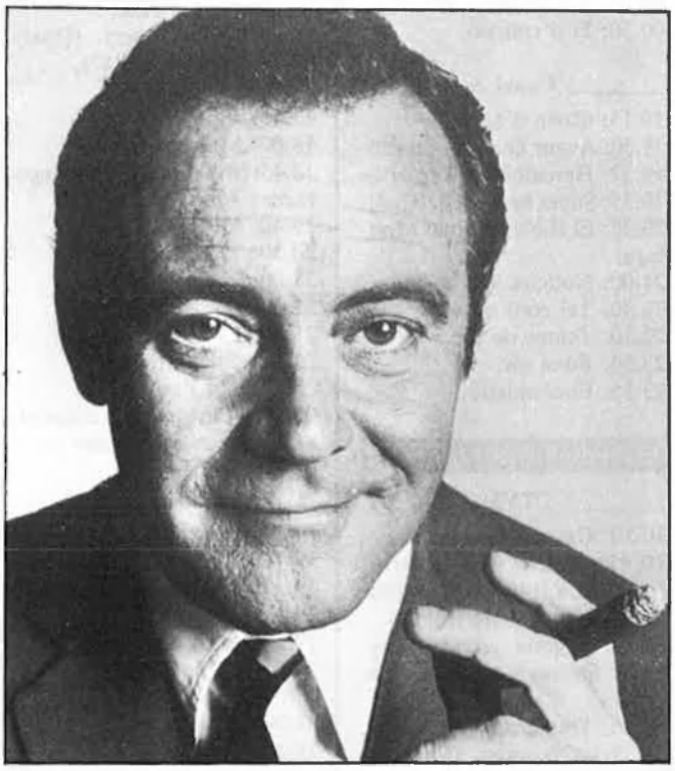
Un senzill argument va permetre elaborar una obra mestra del gènere còmic al director austríac Billy Wilder, l'any 1966. Fotografiada en un magnífic blanc i negre, *En bandeja de plata* és una àcida crítica al món de les companyies d'assegurances nordamericanes i al sistema legislatiu dels Estats Units. Harry Hinkle —Jack Lemmon—, un càmera de la cadena de televisió CBS, té un accident. Mentre retransmet en directe un partit de futbol americà és atropellat per un jugador, per la qual cosa és ingressat en l'hospital. El seu cunyat —Walter Mathau—, un advocat corrupte, li proposa que fingesca un esclafament de vèrtebres per a poder cobrar una elevada assegurança.

A partir d'aquest moment Billy Wilder planteja un joc de personalitat entre Jack Lemmon i Walter Mathau: el primer llueix tot el seu *savoir faire* interpretatiu —no en va, Wilder el dirigeix en sis de les seues pel·lícules—, i davant d'ell, Mathau es permet tots els excessos que no es pot permetre cap altre actor que no tinga la seua qualitat: gesticula, crida, fa carasses... és genial.

La parella d'actors, una de les millors que mai ens ha mostrat el cel·luloide, funciona en aquest film més bé que mai. Potser només a *Primera plana* —realitzada també per Wilder— aconsegueixen una actuació de qualitat semblant.

Retrobar de nou un clàssic de la comèdia produeix un enorme plaer. Retrobar Wilder, el fa encara més gran. Lemmon i Mathau ho fan un espectacle.

Vicent Mifsud

Jack Lemmon.

AGENDA

TELEVISIÓ

Dijous, 2 de novembre

TV3

10.30: Carta d'ajust.
10.45: Universitat oberta. (Dual). Geologia: «L'escorça oceànica».
11.15: Segona vegada: «Informatiu cinema». «60 minuts». «Oscamandit».
13.40: TN comarques.
13.55: La senyoreta. (Cap. 24).
14.30: Telenotícies.
15.00: El Temps.
15.15: Veïns. (Dual). (131).
15.45: Com a casa.
16.30: A cor obert. (Dual).
17.20: Els Picapedra.
17.45: Víctor.
18.00: Matraca, no.
18.45: Mikimoto Club: «Scene» (4).
19.40: Filiprim.
20.30: Telenotícies.
21.00: El temps.
21.10: Bona cuina.
21.15: Tres pics i repicó.
22.45: Esports flash.
23.45: Telenotícies.
00.05: Tot l'esport 2V.
00.30: Fi d'emissió.

Canal 9

19.15: Carta d'ajust.
19.30: Avanç de programació.
19.32: Herculoids. (Cap. 19).
19.55: Super agente 86. (C. 4).
20.25: El show de Joan Monleón.
21.00: Notícies 9.
21.30: Tal com show.
22.50: Temps de joc.
23.50: Bona nit.
23.55: Fi d'emissió.

Divendres, 3 de novembre

TV3

10.30: Carta d'ajust.
10.45: Universitat oberta. (Dual). La Il·lustració: «Gibbon i les ruïnes de Roma».
11.15: Segona vegada: «Esports flash». «Actual». «Senyals».
13.40. TN comarques.
13.55: La senyoreta. (Cap. 25).
14.30: Telenotícies.

15.00: El temps
15.05: Bona cuina.
15.15: Veïns. (Dual). (132).
15.45: Com a casa.
16.30: A cor obert. (Dual). (Reposició). (Cap. 87).
17.20: Els Picapedra.
17.45: Víctor.
18.00: Matraca, no.
18.45: Mikimoto Club: «Superagent 86».
19.40: Filiprim.
20.30: Telenotícies.
21.00: El temps.
21.10: Bona cuina.
21.15: La vida en un xip.
23.35: Telenotícies.
23.55: Tot l'esport 2V.
00.20: Cinema de mitjanit: «Cadena de muntatge».
02.20: Fi d'emissió.

Canal 9

19.15: Carta d'ajust.
19.30: Avanç de programació.
19.32: «Moby Dick». (Cap. 1).
19.55: Allo, allo. (Cap. 4).
20.25: El show de Joan Monleón.
21.00: Notícies 9.
21.30: Hui cinema: «El corazón del ángel».
23.30: George y Mildred. (Cap. 4).
24.00: Bona nit.
24.05: Fi d'emissió.

Dissabte, 4 de novembre

TV3

09.45: Carta d'ajust.
10.00: Sardanes.
10.25: Resum setmanal: «Matraca, no».
13.30: Resum setmanal: «Mikimoto Club».
15.00: Telenotícies.
15.25: El temps.
15.30: Bona cuina.
15.45: Festival Tex Avery.
16.15: El retorn de Sherlock Holmes (Cap. 4). (Reposició). (Dual).
17.10: L'home-animal. (C. 4).
18.00: Esports en acció.
20.00: Vida salvatge. (Dual)
20.30: Telenotícies.
21.00: El temps.
21.10: Sorteig Lotto 6/49.
21.15: Bona cuina.
21.20: Pel·lícula: «Rebel». (1985).
22.55: Cagney i Lacey. (C. 50). (Dual).
23.55: El llei de Singapur. (1).
00.55: Fi d'emissió.

Canal 9

14.30: Carta d'ajust.
15.00: Avanç de programació.
15.02: El llapis encantat.
15.30: Sessió Contínua: «Les llamaban Calamidad».
17.15: Popeye.
17.45: Flash Gordon.
18.25: Vídeo cine: «Un camino por recorrer».
20.00: Llocs i paratges: «El nord marítim».
20.30: Supersentits.
21.00: Notícies 9.
21.30: Dossiers.
22.00: Els Borgia. (Cap. 4).
23.00: Contes imprevisibles.
23.30: Cinema nit: «Gelosia».
01.00: Fi d'emissió.

Diumenge, 5 de novembre

TV3

09.45: Carta d'ajust.
10.00: Signes dels temps.
10.30: Els Picapedra 2V.
11.30: Segona vegada.
13.00: Gol a gol (Hóquei).
15.00: Telenotícies.
15.25: El temps.
15.30: Més enllà de la llei. (Capítol 3).
16.20: Tarda de *western*: «Cara a cara». (1973).
18.00: Gol a gol (Bàsquet).
20.30: Telenotícies.
20.55: El temps.
21.00: Trenta minuts.
21.35: Dallas. (Dual). (57).
22.35: Gol a gol. (Edició nit).
24.00: Fi d'emissió.

Canal 9

14.30: Carta d'ajust.
15.00: Avanç de programació.
15.02: Contes populars europeus.
15.30: Sessió contínua: «Testigos silenciosos». 1978. (107 minuts).
17.15: Tortugues mutants.
17.45: El món salvatge dels animals: «Tarántula».
18.15: Avanç esportiu.
18.20: Bàsquet.

Els Borja: a propòsit de la sèrie passada per la TVV

Que les sèries de caràcter històric que produeixen els anglesos són bones, no ho dubta ningú, però una cosa és que la BBC faça una sèrie i una altra molt diferent que uns anglesos basant-se en una novel·la siguen els qui la facen.

La televisió no és la universitat i pretén entretenir més que altra cosa, però caldrà advertir el públic que els dos episodis que ha passat fins ara Canal 9 són molt bons però gaudeixen d'algunes inexactituds.

Als Borja, se'ls diu «espanyols», afirmació poc documentada puix precisament en temps del primer Papa Borja, Calixt III, es deia per Roma «O Dio! La Chiesa romana in mani dei eatalani!». A darreries del XV resulta poc creïble que a Itàlia vegeren els Borja com «espanyols». Una cosa era que no foren italians i una altra diferent que els consideraren «espanyols». Com a mínim l'expressió «espanyol» no podia tenir mai el sentit que avui i en la sèrie li donen.

El títol d'«Eminentíssim» que es dona als cardenals és també poc apropiat ja que aquest tractament fou atorgat cap al 1630 per Urbà VIII.

Al moment del nomenament com a Papa, de Roderic Borja, se li afig un segon llinatge, «Llançol», quan en realitat, Roderic era de cognoms Borja i Borja. En puritat el cognom Llançol corresponia al seu nebot Jofré, fill de la germana del Papa, Joana.

Al segon capítol se li dóna a Carles VIII, rei de França, el tractament de «Majestat» fet poc probable ja que en temps del Papa Borja els monarques rebien el tractament d'Altesa.

Aquestes imprecisions encara que estiguen al guió no fan més que enterbolir la trajectòria o llegenda negra dels Borja, i de la mateixa manera que al guió s'ha canviat el gentilici «català» per altres, també s'haurien pogut esmenar algunes altres incorreccions com les que esmentem.

D'altra banda, caldria ponderar una mica més la *valencianitat* dels *Borgia*, ja que començant pel mateix Roderic (futur Alexandre VI) deixà el Regne de València quan tenia apenes setze o disset anys i ell mateix, com els seus deu fills, són el producte d'una conjuntura determinada, només factible a la Itàlia de darreries del XV. A més, possiblement els Borja foren una desgràcia per a aquest país, ja que ocuparen la Seu de València durant gran part del XV i primeries del XVI i això provocà un gran absentisme en el govern de l'arquebisbat de València. I el que és més important, les rendes d'aquesta diòcesi anaren a parar a Itàlia, estant mancada València d'una important producció artística que sens dubte haurien produït dites rendes si s'hagueren quedat ací. L'única contrapartida positiva en aquest sentit fou la presència en terres valencianes del pintor Pau de Sant Leocadi, que va venir per servir la duquessa de Gandia. Minsa contrapartida si considerem que en aquell temps es bastiren catedrals com les de Sevilla, Salamanca i Segòvia.

Els anglesos tenen tot el dret a equivocar-se sobre els Borja, però la nostra obligació consisteix a no donar per bo qualsevol cosa que directament o indirecta ens afecte.

Jaume Pastor Fluixa

19.45: Pan comido.
20.45: Menjar i viure.
21.00: Notícies 9.
21.30: Cagney y Lacey. (C. 4).
22.30: Minut a minut.
23.50: Fi d'emissió.

Dilluns, 6 de novembre

TV3

10.30: Carta d'ajust.
10.45: Universitat oberta. (Dual). Ciències: «Roques i imants».
11.15: Segona vegada: «Gol a Gol». «La caixa sàvia».
13.40: T/N comarques.
13.55: La senyoreta. (Cap. 26).
14.30: Telenotícies.
15.00: El temps.
15.05: Bona cuina.
15.15: Veïns. (Dual). 133.
15.45: Com a casa.
16.30: A cor obert. (Dual).
17.20: Els Picapedra. (Dual).
17.45: Víctor.
18.00: Matraca, no.
18.45: Mikimoto Club: «El nan roig».
19.40: Filiprim.
20.30: Telenotícies.
21.00 El temps.
21.10: Bona cuina.
21.15: Tres estrelles. (4).
21.50: Pantalla: «Metralleta Stein».
23.40: Telenotícies.
24.00: Tot l'esport 2V.
00.25: Fi d'emissió.

Canal 9

19.15: Carta d'ajust.
19.30: Avanç de programació.
19.32: «Moby Dick». (Cap. 2).
19.55: Phyllis.
20.25: El show de Joan Monleón.
21.00: Notícies 9.
21.30: Primera fila: «El amor del capitán Brando».
23.20: Oficis i beneficis: «També els nanos començaren per baix».
23.50: Bona nit.
23.55: Fi d'emissió.

Dimarts, 7 de novembre

TV3

10.30: Carta d'ajust.
10.45: Universitat oberta. (Dual). Matemàtiques: «Els nombres racionals i l'arrel quadrada de 2».
11.15: Segona vegada: «Trenta minuts». «Basquetmania».
13.40: T/N comarques.
13.55: La senyoreta. (Cap. 27).
14.30: Telenotícies.
15.00: El temps.
15.05: Bona cuina.
15.15: Veïns. (Dual). 134.
15.45: Com a casa.
16.30: A cor obert. (Dual).
17.20: Els Picapedra. (Dual).
17.45: Víctor.
18.00: Matraca, no.
18.45: Mikimoto Club: «Oh, Bongònia!».
19.40: Filiprim.
20.30: Telenotícies.
21.00: El temps.
21.10: Bona cuina.
21.15: La parada.
22.55: L'hora d'Alfred Hitchcock. (Dual). (21): «Una dona exemplar».
23.45: Telenotícies.
00.05: Tot l'esport 2V.
00.30: Fi d'emissió.

Canal 9

19.15: Carta d'ajust.
19.30: Avanç de programació.
19.32: «Moby Dick. (Cap. 3).
19.55: Mary. (Cap. 5).
20.25: El show de Joan Monleón.
21.00: Notícies 9.
21.30: 1 de 5.
22.50: Los objetivos de Andros. (Cap. 5).
23.50: Bona nit.
23.55: Fi d'emissió.

Dimecres, 8 de novembre

TV3

10.30: Carta d'ajust.
10.45: Universitat oberta. (Dual). Genètica: «Les lleis de la diversitat».
11.15: Segona vegada: «La parada». «Tres, catorze, setze». «Thalassa».
13.40: T/N comarques.
13.55: La senyoreta. (Cap. 28).
14.30: Telenotícies.
15.00: El temps.
15.05: Bona cuina.
15.15: Veïns. (Dual). 135.
15.45: Com a casa.
16.30: A cor obert. (Dual).
17.20: Els Picapedra. (Dual).
17.45: Víctor.
18.00: Matraca, no.
18.45: Mikimoto Club: «Motor a fons».
19.40: Filiprim.
20.30: Telenotícies.
21.00: El temps.
21.10: Sorteig Lotto 6/49.
21.15: Bona cuina.
21.20: Informatiu cinema. (Dual).
22.00: Cinema 3: «El cor de l'àngel».
00.05: Telenotícies.
00.25: Motor a fons 2V.
00.50: Tot l'esport 2V.
01.15: Fi d'emissió.

Canal 9

19.15: Carta d'ajust.
19.30: Avanç de programació.
19.32: «Moby Dick». (Cap. 4).
19.55: «Newhart». (Cap. 5).
20.25: El show de Joan Monleon.
21.00: Notícies 9.
21.30: En pantalla: «Únic testimoni».
23.20: Fulles grogues: «La llegenda del futbol».
23.50: Bona nit.
23.55: Fi d'emissió.

AGENDA

PEL·LÍCULES

Dijous, 2 de novembre

Bolero (1984; 100 minuts), de **John Derek.** Aprofitant que la seua dona —Bo Derek— estava de moda, arrossegant encara l'èxit de *10* de Blake Edwards, John Derek li va fer una pel·lícula adequada a la qualitat de l'actriu. Aleshores, naturalment, el producte va ser pèssim. Del film només es pot salvar l'Ana Obregón. Per cert, molta atenció a l'escena de l'orgasme: és de pena. TVE-2. 22.35 hores.

Historias de amor y masacre (1976; 80 minuts), de **J. Amorós Ballester.** Sis històries dibuixades sobre els grans misteris de la vida: l'amor i la mort, el sexe i la violència. Els dibuixos són d'Oscar, Perich, Gila, Fer, Ja, Chumy Chumez i Ivà. TVE-1. 1.00 hores.

Divendres, 3 de novembre

La reina mora (1954; 75 minuts), de **Raúl Alfonso.** El típic subproducte de l'època, amb Antonita Moreno, Pepe Marchena i Miguel Ligero. Absolutamente oblidable. TVE-2. 17.25 hores.

El corazón del ángel (1987; 109 minuts), d'**Alan Parker.** Una de les pel·lícules més taquilleres de fa dues temporades a l'estat espanyol. Parker va dirigir fonamentalment Mickey Rourke, Robert de Niro, Charlotte Rampling i Lisa Bonet en un extraordinari *thriller,* on es barreja una complicada història detectivesca amb misteriosos rituals satànics. Una de les millors obres del realitzador de *Fama,* i *El expreso de medianoche.* Canal 9. 21.30 hores.

Cadena de muntatge (*Blue Collar,* 114 minuts), de **Paul Schraeder.** Esperem que TV3, definitivament, projecte aquest film, després d'haver-lo ajornat dues vegades. *Blue Collar,* és una comedieta sobre tres amics que tenen dificultats econòmiques i decideixen posar-hi fi robant al sindicat. L'irritant Richard Pryor encapçala el repartiment. TV3. 0.20 hores.

'El cor de l'àngel'.

Corredor sin retorno (*Schock corridor,* 1963; 96 minuts), de **Samuel Fuller.** L'obra mestra de Fuller. El redactor de successos d'un periòdic de poca tirada es fa passar per esquizofrènic sexual per aclarir un crim comès al sí d'un hospital psiquiàtric. Amb Peter Breck i Constance Towers. TVE-1. 1.00 hores.

Dissabte, 4 de novembre

Le llamaban Calamidad(1972; 86 minuts), d'**Alfonso Balcazar.** Coproducció italo-espanyola que no val la pena veure. Canal 9. 15.30 hores.

Los viajes de Gulliver (*Gulliver's travels,* 1976; 77 minuts), de **Peter Hunt.** Richard Harris i Catherine Schell protagonitzen aquesta versió de la llegenda del més gran viatger de tots els temps. TVE-1. 16.05 hores.

Rebel (1985; 93 minuts), de **Michael Jenkis.** Aprofitant la fama que Matt Dillon va guanyar després de protagonitzar *Rebeldes,* Jenkins li va fer una pel·liculeta per a donar goig a les *fans* del jove actor. TV3. 21.20 hores.

Sola en la oscuridad (*Wait Until Dark, 1967; 104 minuts), de* **Terence Young.** La història d'una cega assetjada per uns delinqüents es constitueix en una petita obra mestra del *thriller.* El film, protagonitzat per Audrey Hepburn, conté un dels moments més terrorífics de la història del cinema. TVE-1. 22.20 hores.

Gelosia (1953; 90 minuts), de **Pietro Germi.** Un marquès confessa a un rector la veritat sobre l'assassinat del seu administrador. Canal 9. 23.30 hores.

Rogopag (1962; 120 minuts), de **Roberto Rossellini, Jean Luc Godard, P. Paolo Passolini,** i **U. Gregoreti.** Quatre historietes que pretenen contar els feliços principis de la fi del món. Orson Welles protagonitza una de les parts del film. TVE-1. 1.00 hores.

Diumenge, 5 de novembre

Testigo silencioso (*Silent Partner,* 1978; 107 minuts), de **Daryl Duke.** Repartiment de gala: Elliot Gould i Susannah York, acompanyats per un Cristopher Plummer genial en el seu paper de sàdic. Canal 9. 15.30 hores.

Car Wash, un mundo aparte (*Car Wash,* 1986; 93 minuts), de **Michael Shultz.** Desficaciada comèdia americana, sobre un túnel de rentat de cotxes on només treballen negres. TVE-1. 16.05 hores.

Cara a cara (*Showdown,* 1973; 99 minuts), de **George Seaton.** Correcte *western,* amb Rock Hudson i Dean Martin com a protagonistes. TV3. 16.20 hores.

Coma (1978; 109 minuts), de **Michael Crichton.** Macabra història d'un metge que fa fracassar operacions quirúrgiques per vendre després els òrgans de les víctimes. Correcta realització amb actors de luxe, com ara Genevive Bujold, Richard Widmark i Michael Douglas. A destacar, la banda sonora de Jerry Goldsmith. TVE-1. 22.00 hores.

El amor de Swann (*Un amour de Swann,* 1983; 106 minuts), de **Volker Schlöndorff.** L'adaptació cinematogràfica de l'obra

de Marcel Proust, que, tot i estar correctament realitzada, va resultar un fracàs comercial. Cal veure-la, però. Jeremy Irons, Ornella Mutti i Alain Delon són els principals protagonistes. TVE-1. 0,10 hores.

Dilluns, 6 de novembre

El amor del Capitán Brando (1973; 92 minuts), de **Jaime de Arminan.** Fernando Fernán Gómez i Ana Belén protagonitzen aquesta realització espanyola, que pot incloure's entre les millors dels primers setanta. La pel·lícula va tenir un enorme èxit comercial. Canal 9. 21.30 hores.

Metralleta Stein (1974; 99 minuts), de **José Antonio de la Loma.** Correcte film sobre la persecució policial d'un gàngster. Els principals papers d'aquesta producció espanyola estan interpretats per John Saxon i Francisco Rabal. TV3. 21.50 hores.

El caballero del Oeste (*Along Came Jones,* 1945; 86 minuts), de **Stuart Heisler.** Reputat film on hi ha l'enfrontament entre un heroi típic —Gary Cooper— i un no menys típic malvat Dan Duryea. A més, no podia faltar la bella dona del mal, interpretada per Loretta Young. Es pot veure. TVE-2. 22.35 hores.

Stres es tres, tres (1967; 90 minuts), de **Carlos Saura.** Segona pel·lícula del cicle de Televisió Espanyola dedicat al reputat director. No és, ni de bon tros, un dels seus millors films. TVE-1. 1.00 hores.

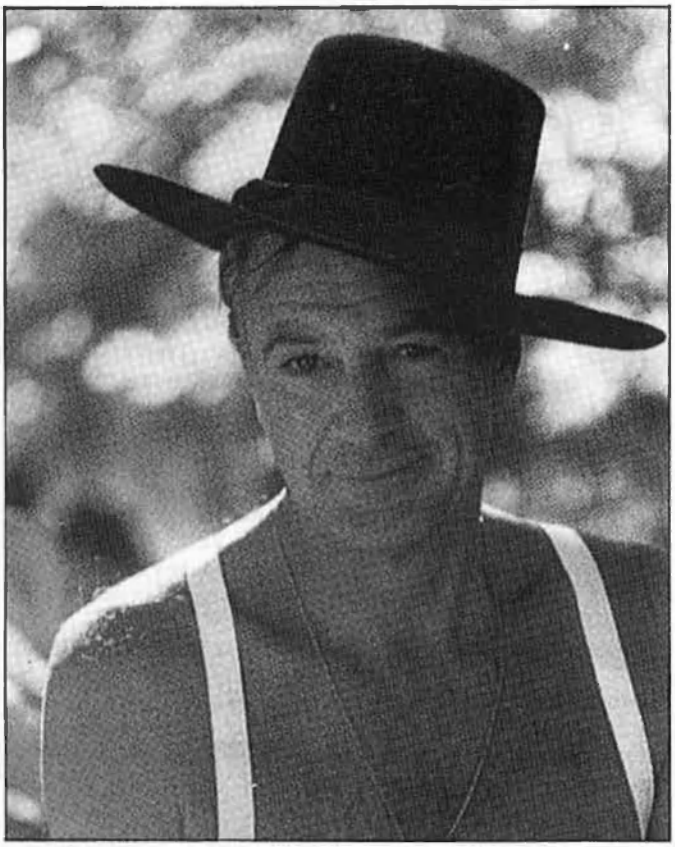
Dimarts, 7 de novembre

Yo confieso (*I confess,* 1953; 95 minuts), d'**Alfred Hitchcock.** Montgomery Clift va realitzar una de les seues millors interpretacions donant vida a un rector considerat culpable d'un crim. **El**l, però, coneix el veritable autor de **l'assassinat**, ara bé, no pot revelar el seu nom ja que li ha fet saber el seu secret en confessió. Obra mestra. Junt amb Clift, Anne Baxter. TVE-1. 22.20 hores.

La batalla de Río Neretva (*Bitka ma Neretvi,* 1969; 166 minuts), de **Veljko Bulajic.** Film iugoslau protagonitzat per Yul Briner. TVE-1. 1.00 hores.

Dimecres, 8 de novembre

Únic Testimoni (*Witness,* 1984; 112 minuts), de **Peter Weir.** Un dels *thrillers* més interessants dels darrers anys, ambientat en una colònia amis. Amb Kelly McGillis i Harrison Ford, en potser, el seu millor paper. Canal 9. 21.30 hores.

Gary Cooper.

El cor de l'àngel (*Angel Heart,* 1987; 109 minuts), d'**Alan Parker.** TV3 coincideix amb el Canal 9, en la projecció d'aquesta pel·lícula. Només una diferència: la de TV3, naturalment, serà en català. TV3. 22.00 hores.

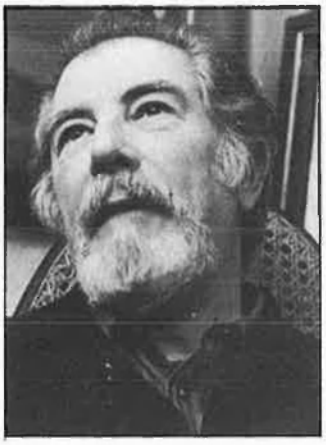
El diablo en el cuerpo (*Diavolo in corpo,* 1986; 109 minuts), de **Marco Bellochio.** La pel·lícula que va descobrir l'actriu Maruchka Detmers com a símbol sexual. TVE-1. 1.00 hores.

'Metralleta Stein'.

AGENDA

FER TEMPS

Modest Cuixart Tàpies. Pintor. Nascut a Palafrugell (el Baix Empordà), on treballa i resideix. Aquest dijous, 2 de novembre, fa els 64 anys.

Modest Cuixart és un dels autors que formen part de la recent exposició de pintors *espanyols* contemporanis que s'ha presentat a París. En aquesta ciutat és on precisament Cuixart exposarà en breu —en principi està previst per a la pròxima primavera— una antològica de la seua obra, que inclourà, d'una banda, reflexos de l'etapa Dau al Set i de l'altra, una col·lecció de més de 170 obres pertanyents a aquesta darrera dècada. Justament el trobarem treballant en peces noves que també aniran a aquesta magna exposició: «He hagut de suprimir algunes altres exposicions per poder dedicarme a aquesta, que em fa una especial il·lusió ja que feia molts anys que no anava a París. Curiosament ara també està a punt d'inaugurar-se una exposició de *Pintura espanyola actual* al Japó, que tindrà un caràcter itinerant i on s'inclouen obres meves. Això està organitzat pel grup japonés Santika Suzuki amb el suport de l'alcaldia de Kobe, una *petita* ciutat de 2.000.000 d'habitants, on s'inaugurarà, per a passar després a Osaka, Tòquio...».

Miquel Gil Alfonso. Cantant, membre del grup Terminal Sur. Va nàixer a Albal, a l'Horta Sud de València, i també dijous fa els anys: enguany 33.

Membre fundador d'Al Tall, va participar la millor i més interessant època del grup —ara

recompost—. El deixà l'any 1985 coincidint amb la posada en marxa dels estudis de música i doblatge A. C., del qual és soci fundador, i on s'ocupa de les tasques de producció:

«El mateix any 1985, Vicent Alonso, un músic que també havia estat en Al Tall, em proposa una experiència de reelaboració de música mediterrània amb un grup de gent que trobe molt interessant, i així naix el grup Mare Internum. Al poc de temps, se m'ofereix participar en el Festival de Canción de Autor que organitzava el Ministeri de Cultura i m'hi vaig presentar. Després de guanyarlo, els músics que m'acompanyen i jo, pensem que tenim coses interessants a fer i decidim muntar un nou grup amb perspectives més ambicioses. D'aquesta manera naixerà Terminal Sur. Ens fitxa la companyia PDI i treiem el primer Lp, *Viajero,* que hem fet tot en castellà pel problema de sempre: poca perspectiva del mercat en català. I he de dir que m'està constant un gran esforç cantar-ho en castellà».

Terminal Sur encara es troba en una etapa de presentació i promoció. Han actuat a Itàlia, França, Catalunya... El dia 9, dijous, ho faran a la Festa de Benvinguda de la Universitat de València i per Nadal es presentaran a Madrid, de manera oficial. I quant als Estudis A.C., algunes de les seues produccions són: la banda sonora de l'últim muntatge del grup Vianants, *Shuei;* discos com el del mateix Terminal Sur o totes les maquetes de Seguridad Social; la sonorització de la sèrie *Contes populars europeus* que s'emet els diumenges per Canal 9-TV...

Josep Mezquita i Garcia. Pelotari. Nascut a Vila-real (la Plana Baixa), divendres, dia 3, complirà els 22 anys. Intuïtiu, espectacular i posseïdor d'una habilitat i un nervi que conquisten el públic, se'l considera el *xiquet prodigi* de la pilota. Fill

de trinqueter, als 12 anys guanyava tots els campionats de la seua categoria. Vist de blanc, com a professional, als 17 anys i des d'aleshores no ha deixat d'escalar llocs: l'any passat quedà cinquè al Campionat individual i segon per parelles al Torneig de Nadal. El jove Mezquita reconeix que es juguen massa partides —4 i 5 setmanals— i que l'ideal potser fóra fer-ne tres: «però clar, caldria tenir més jornal...».

Seguidor del Barça, a més del futbol li agrada el bàsquet i eixir amb els amics. Es troba entusiasmat en el que pot signficar de promoció per a la pilota la participació d'aquesta a les Olimpíades de Barcelona, i sobre el paper de TVV la satisfacció és més matisada: «Està molt bé que facen un seguiment als informatius, però ja que és difícil retransmetre-ho en directe podrien fer entrevistes als jugadors, als trinqueters...».

Més aniversaris: Dijous, dia 2: **Enric Casassas,** 69. **Josep Picó,** 47. **Enric Esteve,** 32. **Joaquim Cardona,** 43. Divendres, 3: **Josep Verde Aldea,** 61. **Josep Massot,** 48. **Lluís Bolumar,** 38. **Manolo Munoz,** 37. **Julià Garcia Candau,** 50. **Quique Andreu,** 21. Diumenge, 5: **Vicent Pitarch,** 47. **Jaume Perich,** 48. **Pep Laguarda,** 43. Dilluns, 6: **Jaume Castells,** 47. **Antoni Ribas Estelrich,** 46. **Joan Baixas,** 43. **Juan Pérez Navarro,** 60. **Joan Perucho,** 69. I **Josep Ma. Madorell,** 56.

Jesús Prats

Solució als passatemps de la pàg. 70

País	Bulgària	Hongria	Txecoslovà.	URSS	RDA
Poltre	19,425	19,550	19,400	19,575	19,450
Barres	19,450	19,425	19,375	19,450	19,675
Cavall	19,475	19,350	19,425	19,525	19,375
Terra	19,500	19,475	19,525	19,575	19,525

EN ESCACS, LA MÀQUINA ENCARA NO ÉS SUPERIOR A L'HOME

L'ordinador, a la recerca de l'escac i mat

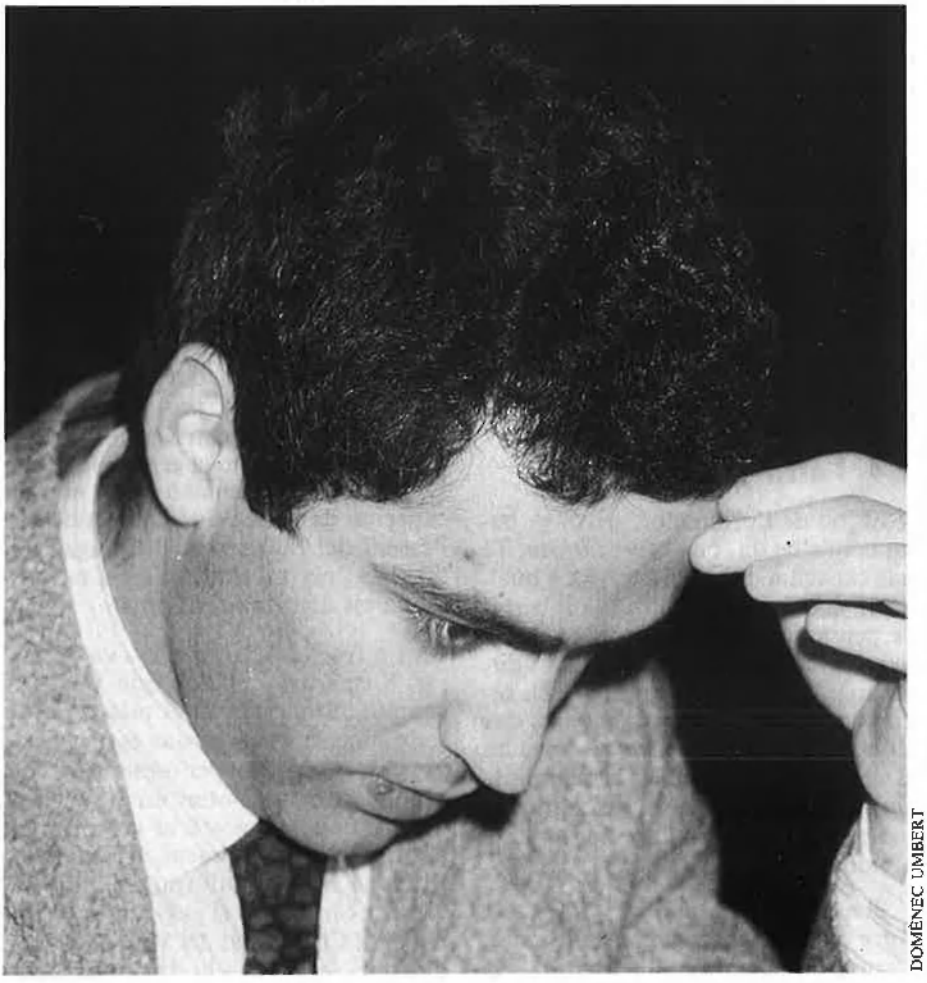
Gary Kaspàrov va guanyar dues partides al vencedor del campionat del món per ordinadors. Encara falta molt perquè les màquines puguin vèncer els millors jugadors humans.

Xavier Duran

Es diu Deep Thought és a dir, pensament profund. Es troba entre els cent millors jugadors d'escacs dels Estats Units, però el seu joc no és gaire creatiu. Potser perquè Pensament Profund no és una persona, sinó un ordinador, que ha estat batut amb facilitat per l'actual campió —humà— d'aquest esport, Gary Kaspàrov.

«Estic sorprès, perquè no hi ha hagut oposició», va declarar el jugador soviètic després de vèncer dues partides consecutives a Pensament Profund. Aquest, en canvi, no declarava res, perquè de moment els ordinadors no estan programats per a sorprendre's.

Potser Pensament Profund ha decebut els que esperaven que una màquina pogués ser aviat campiona del món. Però s'ha vist que jugar a escacs no és massa difícil, però jugar bé a escacs sí que ho és. El 1957, Herbert Simon, que més tard guanyaria el Nobel d'Economia, va pronosticar que en deu anys una màquina es podria proclamar campiona del món d'escacs. Però més de trenta anys després, Kaspàrov ha posat les coses al seu lloc.

DOMÈNEC UMBERT

Kaspàrov.

La història de les màquines jugadores d'escacs és llarga. El baró Von Kempelen va presentar a Viena, el 1770, un autòmata capaç de moure les peces, gràcies a una persona que accionava un mecanisme. Ja en aquest segle, l'enginyer Torres Quevedo va fabricar una màquina jugadora d'escacs per provar les seves teories sobre automatisme. Però fins a l'adveniment dels ordinadors no es pot dir que apareguin vertaderes màquines jugadores d'escacs.

Les línies d'un programa per jugar a escacs foren elaborades en la dècada dels cinquanta per un enginyer electrònic anomenat Claude Shannon. Però els vertaders primers programes aparegueren a finals d'aquella dècada. El 1966 es van jugar una sèrie de partides entre russos i americans. El 1970, Nova York va acollir el primer campionat reservat per a ordinadors. I el 1977, el programa anomenat Chess 4,5 va vèncer en l'Open de Minnesota, competint també amb humans.

Un joc complex

Actualment, hi ha tres maneres principals de fabricar ordinadors que juguin a escacs. La primera és la dels microodinadors, amb els quals es fabriquen màquines assequibles, que permeten jugar partides de dificultat creixent. La segona és la dels programes per a superordinadors, com el Cray Blitz, desenvolupat per un ordinador del mateix tipus dels utilitzats en el disseny d'armes nuclears.

El tercer tipus és el compost per circuits especials, dissenyats amb l'objectiu de jugar a escacs. El primer fou desenvolupat per l'AT&T Bell, a Nova Jersey. S'anomena Bell i va ser el primer ordinador que assolí el grau de mestre internacional, el 1983. A aquest grup pertany Pensament Profund.

Escriure un programa per a jugar a escacs respectant les regles no és molt difícil. Les primeres condicions són que reconegui les peces i les posicions en el tauler, de 64 quadres. Se li subministren les dades de manera que sàpiga si un quadrat és ple o buit. També se li donen unes normes mitjançant vectors, per tal d'establir els possibles moviments de les peces —per exemple, en

SOCIETAT CORAL EL MICALET
(INSTITUT MUSICAL GINER)

SOPAR DEL

9é PREMI DE NARRATIVA JUVENIL ENRIC VALOR
(patrocinat per Edicions del Bullent)

2on PREMI MIQUELET D'HONOR
(que s'atorgarà a ENRIC SOLER I GODES)

Divendres 10 de novembre
9.30 nit

Societat «EL MICALET»
Guillem de Castro, 73
Tel. 332 07 86. Reserva de tickets

diagonal per als alfils—. I finalment, se li introdueixen indicacions sobre la protecció ineludible que ha de tenir el rei.

Però una cosa és jugar sense trampes i una altra fer-ho bé. Els escacs són un joc molt complex, en el qual no sols s'ha d'entendre quina jugada s'acaba de produir, sinó també quina estratègia del contrari pot revelar. I no sols s'ha de pensar el pròxim moviment, sinó preveure quina pot ser la resposta del contrincant i què podem fer nosaltres després.

D'aquesta manera, a un ordinador se li pot introduir un sistema de realitzar moviments, preveient contramoviments i contra-contramoviments. Si ho expressem amb una mena d'arbre, tindrem a dalt de tot el moviment, una branca per cada contramoviment i, a cada una d'aquestes, una altra branca per cada possible contra-contramoviment.

Però això resulta molt complex, perquè una posició qualsevol del joc pot tenir unes 40 jugades possibles. Això implica 1.600 possibles contramoviments i 64.000 contra-contramoviments. Actualment, hi ha ordinadors que calculen molt ràpidament. Pensament Profund pot analitzar 720.000 posicions per segon. Però no pot traçar una estratègia a llarg termini, perquè hauria de considerar un nombre elevadíssim de possibilitats.

A més, l'estratègia dels escacs no és gens fàcil. Els grans mestres no van a capturar peces, sinó a obtenir una posició favorable en conjunt. El valor d'una peça pot variar segons la seva posició en el tauler. I també se sacrifiquen peces, per tal d'obtenir una posició d'avantatge.

Falta d'imaginació

El joc de l'ordinador, però, es basa, com s'ha dit, en la *força bruta*. Té una capacitat de càlcul superior a qualsevol jugador. Però no té la llibertat de pensament, la imaginació i la creativitat d'una persona. Kaspàrov va dir, després de les dues partides, que els ordinadors tenen la seva psicologia i que ell havia visualitzat diverses vegades el següent moviment de la màquina. Quan Kaspàrov canviava l'estratègia sobtadament, l'ordinador no sabia reaccionar.

Pensament Profund ha estat creat entre cinc científics de la Universitat Carnegie-Mellon de Pittsburgh. Ha vençut grans mestres, com el danès Bent Larsen. I d'altres, com el canadenc Kevin Spraggett, l'han utilitzat per a entrenar-se. Els seus creadors van analitzar a través d'un ordinador el joc de 900 grans mestres i mestres internacionals. D'aquesta manera, l'ordinador ha pogut estudiar el valor relatiu de diverses peces en diferents posicions i es pot dir que és un pupil dels millors jugadors del món.

Gary Kaspàrov té la puntuació més alta de la història dels escacs: 2.795 punts segons la Federació Internacional d'Escacs, que dóna aquests valors per les victòries aconseguides i els rivals contra qui s'hagi enfrontat. L'excampió mundial Bobby Fischer tenia la marca anterior amb 2.780 punts. Segons Kaspàrov, Pensament Profund estaria entre 2.450 i 2.500, nivell superior a alguns grans mestres.

En la primera partida entre Kaspàrov i Pensament Profund, tots els experts presents en la sala van comprendre, després de 25 moviments, que el jugador soviètic tenia la partida guanyada. Pensament Profund no hi estava d'acord i només va reconèixer la seva posició delicada deu moviments abans del final.

Kaspàrov va manifestar que després d'aquesta victòria, qualsevol jugador ja estaria intimidat per la segona partida. Però una màquina no s'intimida. De tota manera, Kaspàrov, amb les peces blanques, va trigar menys de dues hores a guanyar.

El canadenc Murray Campbell, el millor jugador d'escacs entre els cinc científics que han dissenyat Pensament Profund, va dir que en cinc anys apareixerà un nou ordinador, capaç d'analitzar mil milions de posicions per segon. «No hi haurà cap Kaspàrov —ha dit— que aturi la nova generació d'ordinadors». Però per això no cal només capacitat de càlcul, sinó aprofundir en l'estudi del raonament dels jugadors d'escacs, per tal d'introduir a la màquina els algoritmes adients.

«La frase de Campbell —va declarar Kaspàrov— indica que puc ser campió durant cinc anys més». I més seriosament, va afegir que es proposava conservar el títol per tornar a afrontar aquest repte. Potser un dia o altre un ordinador vencerà el campió del món. Però de moment, Pensament Profund ha de conformar-se amb la victòria obtinguda el passat mes de juliol en el Campionat del Món per a Ordinadors, celebrat a la ciutat canadenca d'Edmonton. □

JORNADES AL COL·LEGI I ASSOCIACIÓ D'ENGINYERS INDUSTRIALS

La ciència catalana: ahir, avui i demà

Cal estar al dia en innovació tecnològica. I Catalunya, sense un present especialment bo, té esperances de cara al futur. Aquestes serien les conclusions de les jornades celebrades a Barcelona i Tarragona.

Xavier Duran

Dins de la celebració del Mil·lenari, el Col·legi i l'Associació d'Enginyers Industrials de Catalunya han celebrat unes jornades per a analitzar el passat, present i el futur de la ciència i la tècnica a Catalunya. Diverses persones lligades al món de la recerca i la innovació tecnològica analitzaren la forma en què s'ha desenvolupat Catalunya en aquest camp i feren propostes de futur.

A la primera sessió, Santiago Riera i Tuèbols, professor d'història de la ciència i de la tècnica, va donar una visió del desenvolupament científic català. Va destacar alguns personatges de l'Edat Mitjana, com Ramon Llull i Arnau de Vilanova, i també va mostrar com Catalunya es va mantenir al corrent del progrés científic europeu fins al segle XIX.

Riera va dir que Catalunya havia estat un país perifèric, més receptor de ciència que productor. Però que això ja era important, perquè el país s'havia mantingut al corrent de la innovació. A partir de finals del segle XVIII, però, l'evolució política impedeix que aquesta línia es mantingui.

L'estat actual de la innovació tecnològica va ser analitzat per Pere Escorsa, qui va fer un balanç una mica pessimista, però amb certes perspectives. Va dir que la majoria d'empreses catalanes veuen la importància de fer recerca, però que poques hi dediquen esforços. També va fer comparacions amb Baden-Wurtemberg i Llombardia, mostrant que tenen una estructura que els permet anar molt per davant de Catalunya en recerca i innovació tecnològica. El representant del CSIC —Consejo Superior de Investigaciones Científicas—, va dir que se sorprenia que les possibilitats de Catalunya no fossin més explotades per la societat catalana. Això no obstant, no va poder justificar les grans diferències en les inversions públiques fetes a Madrid i les fetes a Catalunya. A més, el senyor Barceló, de l'Institut Català de Tecnologia, va criticar l'augment artificial dels pressupostos dedicats a recerca per l'estat, afirmant que no es tracta simplement de donar molts més diners de colp i volta, per posar-se a l'altura d'altres estats.

L'optimisme de la voluntat

El darrer dia, Vicenç Villatoro va fer una síntesi de les jornades. El fet que una persona de lletres fes la síntesi simbolitzava el desig d'afirmar que la ciència i la tecnologia són, inequívocament, part de la cultura. A més, la visió d'un home de lletres va ser interessant, pels matisos que va trobar en totes les intervencions.

Villatoro va dir que havia vist postures més aviat pessimistes. Però tal com va afirmar, allà s'havia parlat «amb el pessimisme de la raó i amb l'optimisme de la voluntat». Probablement aquesta frase sintetitza el que foren les jornades, amb el reconeixement d'un passat no menyspreable, amb algunes figures importants, un present difícil i amb un futur que cal planificar per tal de no perdre el tren de la innovació tecnològica.

Finalment, el doctor Manuel Cardona, director de l'Institut Max Planck de Stuttgart, va fer una conferència on analitzà alguns problemes de la recerca a Europa i als Estats Units, amb les diferències que afavoreixen el desenvolupament en alguns països. Unes conclusions generals d'aquestes interessants jornades podrien ser que a partir del segle XIX l'estat ja no actua com a suport de les activitats del país i que ens trobem en un moment difícil i clau. Hi ha certs motius per a l'optimisme, però cal prendre accions decidides. Tal com va afirmar Pere Escorsa: «O tenim un desenvolupament propi o estarem colonitzats». □

XAVIER PASTOR, PRESIDENT DE GREENPEACE A L'ESTAT ESPANYOL

«Reconec que som poc democràtics»

Madrid, Catalunya i les Balears són les zones on hi ha un major nombre d'afiliats a Greenpeace. Segons el mallorquí Xavier Pastor, perquè aquesta organització tingués un pes real, hauria de tenir 300.000 socis a tot l'estat i no els 30.000 que té ara.

Tino Martínez

Quina implantació té actualment Greenpeace?

—Tenim actualment uns 25.000 socis, però el nostre objectiu és arribar a finals d'any als 30.000. De tota manera, és ja l'organització amb més socis, per davant d'ADENA, que fa vint anys que treballa. S'ha de dir que aquesta quantitat de socis no és res comparat amb la xifra de tres milions que som a tot el món. Espanya és un dels països amb més baixa filiació, sobretot si ho compares amb països com Suècia, que té vuit milions d'habitants i 200.000 en són socis. Si parlam d'incidència social i comparant amb el Grup d'Ornitologia i Defensa de la Naturalesa de Balears (GOB), per a tenir la mateixa influència que l'organització ecologista balear hauríem de tenir a tot l'estat uns 300.000 socis. Però estem satisfets, de tota manera, perquè és un país on ningú s'apunta a res.

—¿On es dóna l'afiliació més nombrosa?

—Doncs es dóna a Madrid, Catalunya i Balears, aquestes són les zones que tenen més socis per nombre d'habitants. És curiós assenyalar com en comunitats on s'ha treballat més bé poc, com pot ser Euskadi, tenim una implantació elevada; i per contra, en altres zones on esperàvem una afiliació massiva, com pot ser Galícia (s'ha de recordar que Greenpeace començà els seus contactes amb l'estat espanyol a través de Galícia), on no es mostren massa receptius cap a l'organització, tot i que quan arriba a ports gallecs un vaixell de Greenpeace hi ha una resposta popular molt favorable. Un altre dels llocs on s'ha treballat molt és Andalusia, si bé hem de dir que no hi tenim massa força. En un terme mitjà hi ha comunitats com el País Valencià, entre les d'alta afiliació i les de més baixa resposta.

—¿No els fa por que un grup polític pugui infiltrar-se i manejar l'organització?

—Aquesta és una de les glòries i alhora misèries de Greenpeace. Hi ha molta gent que critica que siguem una organització poc democràtica, en el sentit de democràcia de base, i és cert, ho reconeixem. Aquí és fàcil infiltrar-se en el treball quotidià, i fins i tot que es pugui tenir accés a informació, ja que no tenim res a amagar. El que és possible és l'altre tipus d'infiltració, perquè els socis tenen poques possibilitats en les decisions polítiques de l'organització, no tenen accés a la direcció. Reben molta informació i tenen possibilitats d'influir a través de la seva opinió, però no tenen capacitat de dirigir l'organització. Tota la direcció està molt controlada per Greenpeace Internacional, que no és més que la suma de tots els Greenpeaces nacionals. Tots seguim unes coordenades comunes: no aplicam la violència, tenim independència econòmica, és a dir, no rebem cap tipus de subvenció econòmica, i Greenpeace Internacional té el poder de suprimier qualsevol secció nacional en el cas que alguna d'aquestes premisses no es compleixi.

—¿Quins són els principals problemes ecològics que tenim?

—Moltíssims, gran part d'ells vénen donats per un excés de població. Som més, les demandes energètiques són més grans, en el tercer món tot objectiu de vida és viure com a Amèrica, utilitzam els recursos d'una manera aberrant, produïm quantitats enormes de residus tòxics de tota mena que enverinen el planeta... A pesar de tot, tenim esperança, per això estam aquí, és com una resistència que hem de dur a terme entre tots i cada dia estam més conscienciats que ha de ser així.

—¿I la situació a les Illes?

—El creixement urbanístic no s'ha paralitzat en absolut, més aviat al contrari. Dissortadament, els darrers deu o quinze anys, amb l'agressió que s'ha produït, s'han superat els anteriors 50 anys. És brutal el que s'ha fet amb les Illes. De tota manera, vull dir que Greenpeace no entra massa en temes urbanístics perquè ens desborda totalment, podríem denunciar cada dia un fet diferent... Nosaltres ens hem centrat en temes com Cabrera, els vaixells

JUAN CELIÁ

Xavier Pastor, president de Greenpeace.

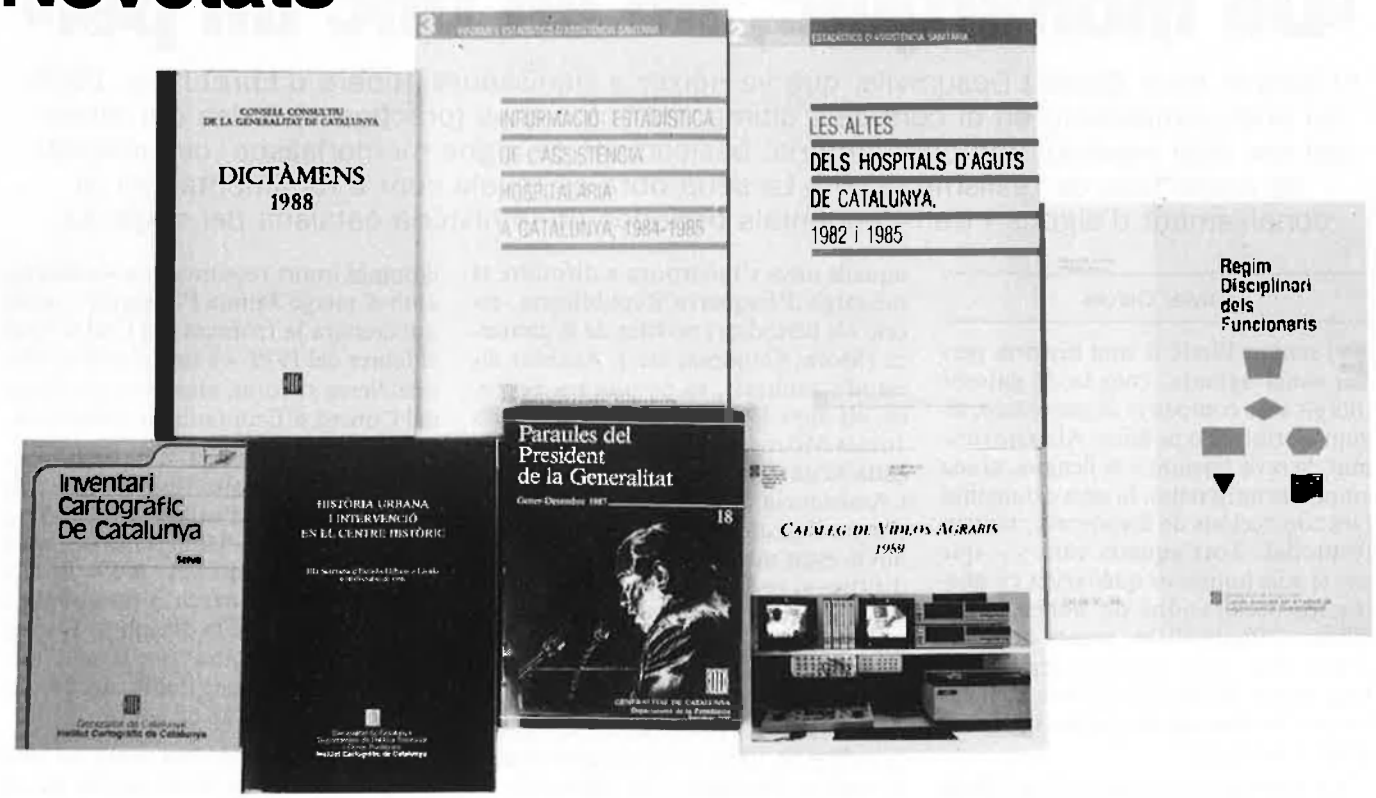
nuclears i el tema de les pesqueries, i hem deixat la qüestió urbanística al GOB. El que està ben clar és que han destrossat les Balears, i més en la democràcia que abans, i continuen destrossant-les a pesar que tothom estigui en contra d'aquest desastre urbanístic. Ara, els hotelers s'han afegit a manifestar-se públicament contra els excessos urbanitzadors, inclús els conservadors fan declaracions conservacionistes... però a l'hora de la veritat, ni conservadors, ni socialistes, ni punyetes. S'aproven urbanitzacions suposadament ecologistes, camps de golf, ports esportius, etc. És a dir, tot el que s'hauria pogut salvar de la destrossa ara s'està intentant destrossar a partir d'aquestes noves modalitats.

—¿I quant a contaminació?

—Semblava que hi havia plans per a depurar les aigües residuals. I sembla que s'està avançant, però és desconcertant perquè al mateix temps que es posen en marxa més depuradores, hi ha més notícies de fuites d'aigües brutes, no és com a Catalunya o al País Valencià, on tenen greus problemes de contaminació industrial; especialment a Tarragona. A València ha disminuït el problema gràcies a la reconversió industrial. Comparat amb aquestes zones, les aigües de Balears continuen sent d'una qualitat notable.. □

Publicacions de la Generalitat de Catalunya

Novetats

Departament de la Presidència.

– Paraules del President de la Generalitat: gener-desembre 1987
PVP: 1.500 ptes. 21,5 x 16 cm. 320 pàg.
El dinamisme de la societat civil catalana explica les múltiples intervencions del President de la Generalitat en la celebració d'efemèrides com el centenari de la Cambra de Comerç de Tarragona, o els 25 anys de Cavall Fort, o el centenari d'El Canigó de Verdaguer. El President va intervenir també a Lieja, París, Buenos Aires, Ljubljana, Londres, Brussel·les i Estocolm.

Departament de Governació

– Règim disciplinari dels funcionaris
PVP 1.000 ptes. 29,8 x 23,2 cm. 125 pàg.
Manual adreçat a aquells que, per raó de la seva condició de funcionaris, hagin d'exercir els càrrecs d'instructor i secretari en els expedients disciplinaris.

Departament d'Ensenyament

– L'alimentació al menjador escolar
PVP 1.200 ptes. 24 x 17 cm. 144 pàg.
Es tracta d'una guia d'alimentació escolar, que proporciona als responsables del menjador una eina útil per aconseguir que l'alimentació que programin s'ajusti a allò que aconsella l'alimentació racional equilibrada

Departament de Sanitat i Seguretat Social

– Informació estadística de l'assistència hospitalària a Catalunya, 1984-85
PVP 1.375 ptes. 30 x 21 cm. 216 pàg.
La informació presentada per aquest informe és l'única existent referida a la totalitat dels centres hospitalaris de Catalunya, llevat dels hospitals militars: llocs d'ocupació, altes hospitalàries, fonts de finançament, etc.

– Les altes dels hospitals d'aguts de Catalunya, 1982 i 1985
PVP 1.625 ptes. 30 x 21 cm. 272 pàg.
Els tres objectius concrets d'aquest estudi es resumeixen així: mesurar la freqüentació hospitalària de la població de les diverses zones del territori català conèixer les característiques dels malalts ingressats i constatar l'activitat que realitzen aquests hospitals.

Departament de Política Territorial i Obres Públiques

– Inventari Cartogràfic de Catalunya. Garrotxa
PVP 1.000 ptes. 21 x 15 cm. 198 pàg.
Volum número 8 de la col·lecció, que consta de 43 comarques.

– Inventari Cartogràfic de Catalunya. Selva
PVP 1.000 ptes. 21 x 15 cm. 304 pàg.
Desè volum de la col·lecció.

Departament d'Agricultura, Ramaderia i Pesca

– Catàleg de Vídeos Agraris, 1989
PVP 400 ptes. 21 x 21 cm. 52 pàg.
Catàleg compost de 116 títols de temàtica agrària diversa, que són objecte de préstec per part del Departament d'Agricultura.

Consell Consultiu de la Generalitat

– Dictàmens emesos pel Consell Consultiu, 1988
PVP 3.000 ptes. 25 x 17 cm. 392 pàg.
Recull de tots els dictàmens emesos pel Consell Consultiu durant l'any 1988.

Les novetats que figuren en aquest anunci es poden trobar a les llibreries.
Si desitgeu rebre llibres contra reembossament, empleneu la butlleta.

Nombre d'exemplars i títol

Nom i cognoms

Adreça

CP i població Telèfon

Generalitat de Catalunya
E. A. del Diari Oficial i de Publicacions
Llibreria

Rambla dels Estudis, 118
08002 Barcelona
Telèfon (93) *302 64 62

Data

Signatura

A. BLADÉ I DESUMVILA, MEMORIALISTA DE L'EXILI, BIÒGRAF D'ESCRIPTORS I POLÍTICS

«De monàrquic, no en tinc un pèl»

El senyor Artur Bladé i Desumvila, que va nèixer a Benissanet (Ribera d'Ebre) l'any 1907, ha anat completant, en el curs dels últims vint-i-cinc anys (pràcticament des del retorn del seu exili mexicà), una obra literària, bàsicament de signe memorialístic, espurnejada de molts tocs de realisme màgic. La seua obra es revela com a fonamental per al coneixement d'alguns i transcendentals períodes de la història catalana del segle XX.

Xavier Garcia

El senyor Bladé té una història personal agitada, com la de gairebé tots els seus companys de generació, siguin escriptors o polítics. Això no obstant, la seva fidelitat a la llengua, el seu amor a la terra natal, la seva catalanitat i les conviccions de demòcrata, no han trontollat. Tots aquests valors —que per si sols només es quedarien en abstractes declaracions de bones intencions—, Bladé els ha posats al servei d'uns ideals que, per més temps que hagi passat des de la República, encara no s'ha demostrat que no siguin vigents i necessaris.

La derrota de la democràcia i de la catalanitat i, consegüentment, l'exili, marquen, també com a tants altres, l'abans i el després de la vida d'aquest home. Un *abans* que, des d'una comarca d'àmbit rural com la Ribera, es caracteritza per l'abrandament de la joventut dels anys trenta en favor de la cultura, la llibertat, la justícia i d'una idea equilibrada de país. Durant aquells anys s'incorpora a difondre el missatge d'Esquerra Republicana, escriu als periòdics i revistes de la comarca (Móra, Gandesa, etc.). Acabats els estudis sanitaris, es desplaça a Tortosa, els anys 1932-1933, per presidir els Jurats Mixtos del Treball, i ja començada la guerra, el conseller de Sanitat i Assistència Social del govern Companys, l'escalenc Martí Rouret —que havia estat mestre de minyons a Móra d'Ebre—, se l'emporta com a secretari personal a la tempestejada Generalitat d'aquells moments.

Allí va viure tot el procés de guerra i revolució (Fets de maig del 1937, anades d'auxili al front, etc.), fins que, a principis de 1938, com a tècnic sanitari acut a Manresa i al Monestir de Montserrat, on, alhora que atén desenes de ferits, comparteix els dies amb el doctor Diego Ruiz (retratat per Prudenci Bertrana a la seva obra *Jo*), amb Carles Gerhard, diputat al Parlament català i delegat per la Generalitat en les tasques de salvament dels béns del monestir, amb artistes com el pintor Anglada Camarasa i l'escultor Josep Viladomat (mort recentment a Andorra), amb el metge Jaume Pi-Sunyer —amb qui creuarà la frontera pel Coll d'Ares el febrer del 1939— i amb el polític Manuel Serra i Moret, aleshores president del Consell d'Economia de Catalunya.

Amb les vivències d'aquests moments i amb les que vindran després —primers temps d'exili a Arles de Tec, Perpinyà, París i Montpeller— on va residir des de mitjan 1939 fins a 1942—, Bladé comença la seva obra de cronista literari de la diàspora. L'obra fonamental en aquest sentit és *L'exiliada,* publicada per l'editorial Pòrtic el 1976.

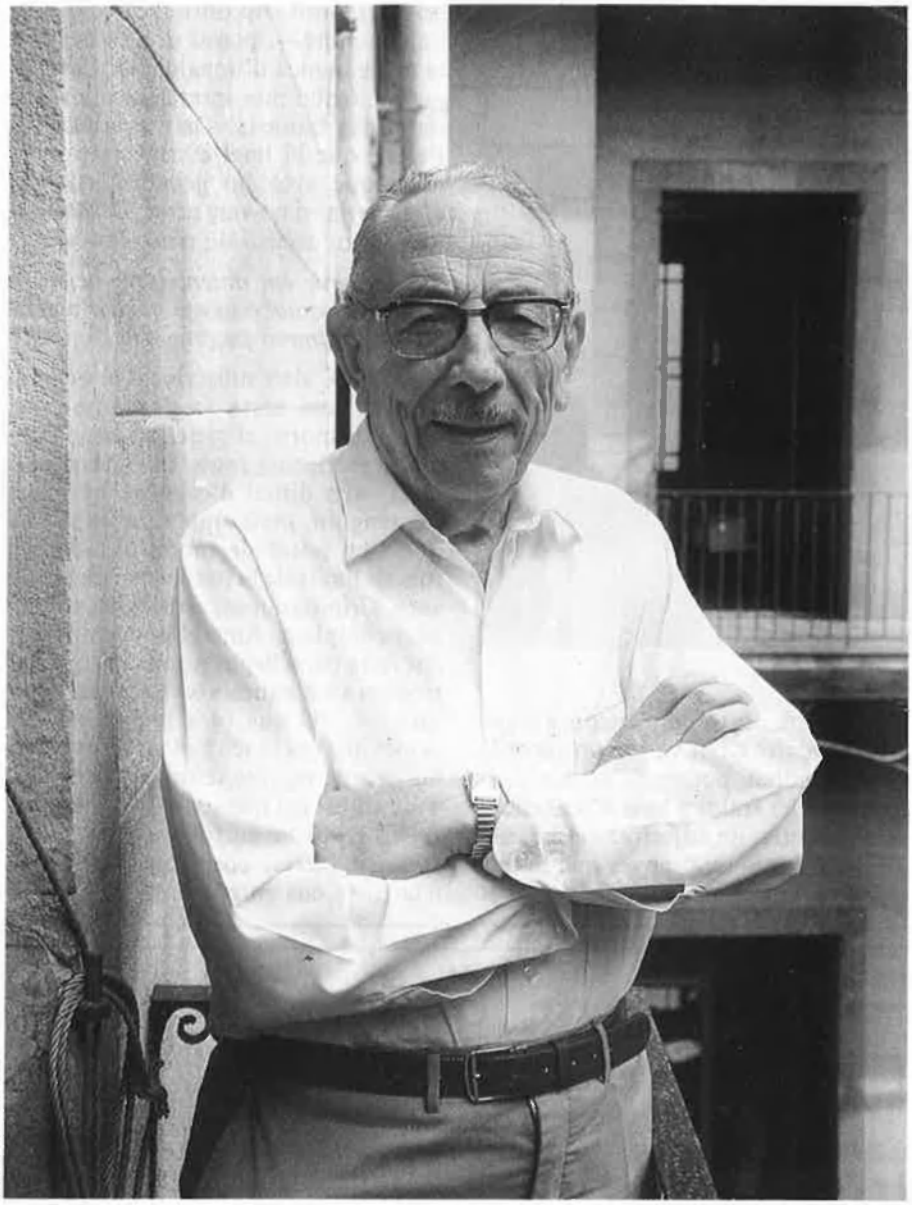
—Sr. Bladé, vós heu estat un dels grans cronistes de l'exili català, en els primers temps del qual, a Montpeller, van conviure amb personalitats com Pompeu Fabra, Rovira i Virgili, Francesc Pujols, dels quals, a més d'amic, vau ser-ne biògraf. ¿Amb quina perspectiva, si és que n'hi havia en aquells moments, vau enfocar aquests treballs: com la d'un periodista, que vol deixar un document per a la història, o des de

Bladé, la joia de narrar

Entranyable Artur Bladé! Sempre es fa entendre, i acompleix així —segons Josep Pla— el que és la primera obligació d'un escriptor. I la seva obra —un mestratge en aquest sentit— tant serveix per a degustar el que ell anomena «la joia de narrar» com per aprendre moltes de les realitats polítiques i culturals que la història oficial ens ha volgut amagar. Aquesta obra literària —que compta ja gairebé amb una trentena de títols— comprèn dietaris, història local, biografia, intervius i assaig històrico-polític.

El catàleg de l'editorial Pòrtic, de fa deu, quinze i vint anys arrere, és ple d'obres d'Artur Bladé. Hi destaquen les corresponents al cicle biogràfic, que arranquen de la seva estada a Montpeller: els volums dedicats a Pompeu Fabra i Francesc Pujols, als quals cal afegir —en edició de Teide i de la Fundació Vives i Casajuana— el completíssim volum dedicat al seu estimat Antoni Rovira i Virgili, gran historiador, polític i escriptor tarragoní. Igualment, en Pòrtic consten les obres del cicle del país natal *Els treballs i els dies d'un poble de l'Ebre català, Gent de la Ribera d'Ebre (artesans, pagesos, rodaires...),* com també *Viatge a l'esperança,* crònica de la seva estada temporal a Catalunya alguns mesos de 1956. A Barcelona, l'editor Rafael Dalmau va publicar-li alguns volums d'història referida a les terres de l'Ebre; a Tarragona, l'Institut d'Estudis Tarraconenses, de la Diputació, va editar-li la *Guia de Benissanet* i, aquests últims anys, tres toms del seu dietari *Viure a Tarragona,* la capital on, juntament amb Benissanet, vora l'Ebre, ha viscut fins fa tres anys. Després de la desaparició del seu ésser més estimat, Bladé va venir a refugiar-se a Barcelona, on el riu queda tan lluny...

Xavier Garcia

ANNA NAVARRO

A. Bladé: «El règim republicà és més racional, més humà».

la perspectiva d'un escriptor que vol fer una obra literària?

—En la meva tasca de biògraf, a part del goig de reproduir converses, de *pintar* ambients, etc., hi ha, en el fons, una creença: i és que la divulgació de la figura i l'obra d'homes com Mestre Fabra, Rovira i Virgili, Francesc Pujols, etc., i fins la d'un català d'acció i de risc com Antoni Terré, de Móra d'Ebre, és també un homenatge al geni de la nostra terra. El mateix criteri —que arriba a formular-se com un imperatiu o una mena de fatalitat— m'ha portat a escriure *L'exiliada,* alguns volums a la sèrie *Episodis de la Història,* de l'editor Rafael Dalmau, i llibres sobre el meu poble natal i les terres de l'Ebre.

—Ara que parleu del vostre àmbit local i comarcal, és oportú recordar que des de Mèxic vau fer una elegia literària al vostre poble —concretada en el llibre Crònica del país natal, *publicat a Selecta el 1958— i que quan vau tornar, l'any 1961, vau incorporar-vos al moviment d'estudiosos locals. ¿Com valoreu l'actual moment de pobles i comarques i què hi trobeu a faltar en relació als vostres anys de joventut?*

—En un pròleg que em van demanar escriure, no fa gaire, per a un considerable estudi sòcio-econòmic de la Ribera d'Ebre, vaig dir que, en l'actualitat, els pobles que integren aquesta comarca, que és la meva, compten, culturalment, amb una nòmina d'estudiosos més nodrida que en l'època —ja molt remota, ¡ai! las— de la meva jovenesa. I és que hi ha molts més estudiants universitaris, més gent de carrera i, sobretot, més mestres que abans.

Al meu poble, quan jo anava a estudi, hi havia un centenar d'alumnes i un sol mestre. I amb les noies passava la mateixa cosa. A la comarca no hi havia cap institut. Ara n'hi ha dos. Crec que ara també es llegeix més. Igualment, hi ha, ara, un Centre d'Estudis que ha creat un premi d'assaig i fa una bona tasca de recerca en tots els camps del passat històric. Però hi trobo a faltar esperit de solidaritat catalana i societats i centres on s'organitzin conferències, s'hi faci teatre, s'hi ensenyi música, etc., com tantes n'hi havia abans de la guerra.

—Abans de la guerra... ¡Mare de Déu! Us heu definit sempre com a «catalanista» i «republicà». ¿Què pressuposen avui aquestes adscripcions?

—La meva concepció del catalanisme i del republicanisme continua, si fa no fa, igual. Potser s'ha radicalitzat pel que toca a la nostra causa nacional. He dit *potser* i hauria hagut de dir *sens dubte.* I al revés —és a dir, amb un toc dubitatiu, per no dir escèptic— pel que respecta a l'altre *ideal.* Perquè, és clar, no puc deixar de pensar en la fi de la primera república. I de la segona. Ara, de monàrquic, no en tinc un pèl. La monarquia, a Espanya, sempre aspira a reconquerir allò de «Por la gracia de Dios». La república, el règim republicà, és més racional, més humà. D'altra banda, continuo afiliat a ERC, per raons de fidelitat, de convicció i d'amistat. Però respecto tots els que —de dreta o d'esquerra— han lluitat, han sofert o bé han mort per Catalunya.

—Al costat de la faceta transcendental, políticament parlant, que revelen aquestes paraules, vós heu estat i esteu ben dotat, com a bon riberenc, pel sentit de l'humor. En relació amb aquest aspecte, i vós que el vau conèixer tant, ¿creieu que s'ha desenfocat la personalitat de Francesc Pujols? ¿Va ser un contestatari del seu temps?

—A Francesc Pujols va *desdinerarlo* el seu humorisme, que el decantava, potser excessivament, a l'improm̀ptu oportú i a l'anècdota. Molts que el critiquen, no l'han llegit, ni l'han tractat, ni saben res de la seva capacitat d'observació i de gran conversador, de *causeur,* com diuen els francesos. En aquest aspecte deu haver estat únic.

¿Que si va ser contestari? En alguna cosa sí. Per exemple, fou ell qui, en una conferència, va cridar «Visca Catalunya i morin els catalans», per mostrar que, en moltes ocasions, els fills no havien estat dignes de la mare.

—En una ocasió vau dir que l'estil,

FERRAN SENDRA

Bladé, un dels grans cronistes de l'exili català.

en literatura, no us preocupava, que del que es tracta era de «fer-se entendre». ¿Com s'aconsegueix, això? ¿Hi té a veure el fet d'haver triat la literatura de no-ficció?

—Sempre he escrit sense preocupacions estilístiques i amb la idea de fer-me entendre per tothom. ¿Com s'aconsegueix això? Com va dir no recordo qui, Stendhal potser, s'aconsegueix confegint les frases a base d'un article, un substantiu, un adjectiu... Per exemple: «Aquestes muntanyes que tan altes són...». Pel que toca al fet que jo no hagi escrit cap obra de ficció —ni un sol conte—, penso que és degut a la meva manca d'imaginació. I també perquè trobo més interessant la realitat que la fantasia —la meva, és clar. Per bé que hi hagi escriptors importants que això ho generalitzen. Un d'ells seria, si no vaig errat, Dostoievski. I ja m'excuso de picar tan alt.

—Pel que em diuen, o no llegiu la narrativa actual o deveu quedar atabalat a la primera pàgina. Dic jo, ¡eh!

—Sobre això subscriuria el que em deia en una carta fa dos anys, poc abans de morir, el meu bon amic i notable escriptor Joan B. Xuriguera. Deia: «Es difícil d'escriure bé i que t'entenguin, però amb aquesta mania que s'ha posat de moda ultrapassen tots els límits de la paciència i de la mesura. Criptogrames, estirabots, obscuritat completa. Amb el poc temps que ens resta per a llegir, només cal que ens trobem amb aquests textos indesxifrables...». Pel que fa a mi, de les novel·les que ara tenen èxit no en puc parlar perquè no tinc temps de llegir-les. Tinc entès, pel que sento dir, que *conreen* l'erotisme en totes les seves formes i maneres, coses que a la meva edat... ja ens entenem. □

SALA D'EXPOSICIONS DE LA FUNDACIÓ CAIXA DE PENSIONS
CARRER CORREUS, 3 46002 VALÈNCIA

NACHO CRIADO

hasta donde la vista alcance

13 Octubre/12 Novembre 1989

Laborables d'11 a 14 i de 17 a 21.
Festius d'11 a 14.
Dilluns matí, tancat.

FUNDACIO CAIXA DE PENSIONS

Centre
Carles Salvador

CURSOS PER CORRESPONDÈNCIA

1. **Llengua i Literatura:**
   - Curs d'Iniciació.
   - Curs d'Iniciació (per a castellanoparlants).
   - Curs Bàsic.
   - Curs Progressiu de Llengua.
   - Curs de Professorat.
2. **País Valencià:**
   - Geografia i Història del País Valencià.

Matrícula oberta tot l'any, tret del mes d'agost. Per a més informació, adreceu-vos al

Centre Carles Salvador

Moratín, 15, 6a. 46002-València

L'OCB ACONSEGUEIX POSAR D'ACORD TOTES LES INSTITUCIONS

Finalment, la normalització

Govern Autònom, Consells Insulars i Ajuntament de Palma han signat un pacte històric que permetrà la normalització Llingüística a les Illes. Antoni Mir, director gerent de l'Obra Cultural Balear (OCB), ha estat nomenat supervisor dels plans que seran necessaris per a dur endavant aquest acord.

Miquel Payeras

L'acord a què s'ha arribat significa superar tots els acords puntuals que fins ara s'havien donat, ja que a partir d'això es crearà una ampla i complexa infrastructura, de caràcter permanent, que conjuntarà nombrosos tècnics, econòmics i humans per a la tasca comuna de la normalització del català.

Un dels eixos fonamentals a través del qual es mourà tota la campanya és l'Obra Cultural Balear, a qui les institucions reconeixen el protagonisme. «Els tràmits dels acords s'emprengueren a iniciativa de l'OCB, que proposà que s'establís un pla conjunt de normalització lingüística i s'oferí a actuar com a entitat coordinadora, amb el suport de totes les institucions», tal i com reconeix el document signat.

L'estructura resultant de l'acord suposa la creació d'un Patronat format per «alts representants del Govern Balear, Consells Insulars i Ajuntament de Palma, i obert a la representació dels ajuntaments i de la UIB, com a institució oficial consultiva per a tot el que faci referència a la llengua catalana». El Patronat regirà la Campanya i aprovarà el pla d'actuació «que anualment elaborarà la comissió tècnica».

Aquesta comissió tècnica a què es fa referència estarà formada per tècnics en lingüística i sociolingüística amb experiència en planificació lingüística i en tasques de normalització; la constituiràn entre 10 i 20 persones i la presidirà Aïna Moll, «atesa l'experiència que té en política lingüística i planificació», com a coordinadora general de la campanya que és.

Es crearan també grups de treball formats per especialistes en sectors concrets (administració, ensenyament, etc.) que «treballant amb la coordinadora i la comissió tècnica» estudiaran la problemàtica de la normalització del seu sector i elaboraran propostes de planificació.

Es formarà un secretariat, compost pel «secretari i personal auxiliar», a qui s'encomana la funció bàsica «d'assegurar la coordinació de les tasques de la comissió tècnica i dels grups de treball i gestionar l'execució de les accions que li siguin assignades». Per a dur a terme aquesta feina s'ha designat Antoni Mir que és, actualment, el director gerent de l'Obra Cultural Balear.

L'acord preveu un procediment de funcionament que inclou la responsabilitat exclusiva de les institucions pel que fa a la normalització interna i la seva coordinació per al conjunt de la campanya, ja que així s'assegura que les accions institucionals «multiplicaran el rendiment i perquè l'avaluació i el seguiment del procés de normalització només és possible prenent en consideració el conjunt de la societat i de les seves institucions». La responsabilitat de «l'orientació de la campanya a fi que el procés vagi progressant en un clima de concòrdia i de respecte dels drets de tots» s'encomana a la coordinadora general, Aina Moll. La feina tècnica de captació d'adhesions («invocant el suport de totes les institucions»), fer una campanya de sensibilització, informació pública, elaboració del material publicitari i de divulgació i d'altres tasques s'encomana al Secretariat, el responsable del qual és Antoni Mir.

Satisfacció generalitzada per l'acord

Tots els partits i organitzacions sindicals, i cíviques han mostrat la seva satisfacció per l'acord assolit.

Per a Biel Mesquida, periodista i escriptor, «com a principi i atesa la misèria cultural de la nostra terra, sempre he defensat que pactes culturals d'aquesta naturalesa són imprescindibles. Crec que pactes que superin les diferències polítiques dels signants, com és el cas, són molt importants. De tota manera, vull dir que això em fa un poc de *pudor*, perquè una llengua no depèn de normalitzacions ni de lleis, sinó del gust dels ciutadans per utilitzar-la».

Antoni Mir, director gerent de l'OCB i Secretari de la Campanya, pensa que l'acord «és molt important perquè, per primera vegada, es donarà una acció conjunta i coordinada pel que fa a la política lingüística de les Institucions de les Illes. Vull dir que això no és, només, una campanya puntual. És un acord a anys vista, de futur; i s'ha de subratllar també el paper que les institucions reconeixen i concedeixen a l'OCB».

Josep Maria Llompart, Premi d'Honor de les Lletres Catalanes, opina que «està molt bé, però que facin via perquè si no, no trobaràn res per normalitzar. Esper que, almenys, es planteg i el compliment de la Llei de Normalització en un 60-70%, perquè fins ara no s'ha complert ni en un 0,5%». I supòs que pensaràn en mesures una mica coercitives per a ajudar a la normalització, i és que per a imposar el castellà no es tengué cap miraments».

Joan Antoni Fuster, director del *Diari de Mallorca,* reafirma l'opinió generalitzada que «és un fet molt important pel que suposa d'acord suprapartidista. I s'hauria de fer en altres àmbits que necessiten un pacte semblant, com és el cultural». □

DOMENEU UMBERT

Aina Moll serà l'encarregada de la captació d'adhesions al pacte de normalització.

Mademoiselle Julie

El Festival de Tardor de Barcelona ens ofereix la possibilitat de veure per primera vegada en aquest país el treball de dos dels millors directors amb què compta el teatre europeu: Matthias Langhoff, actual director del Théâtre Vidy de Lausana, i Patrice Chéreau (del qual sí que hem vist un parell de pel·licules), fins fa poc director del Théâtre des Amandiers-Nanterre.

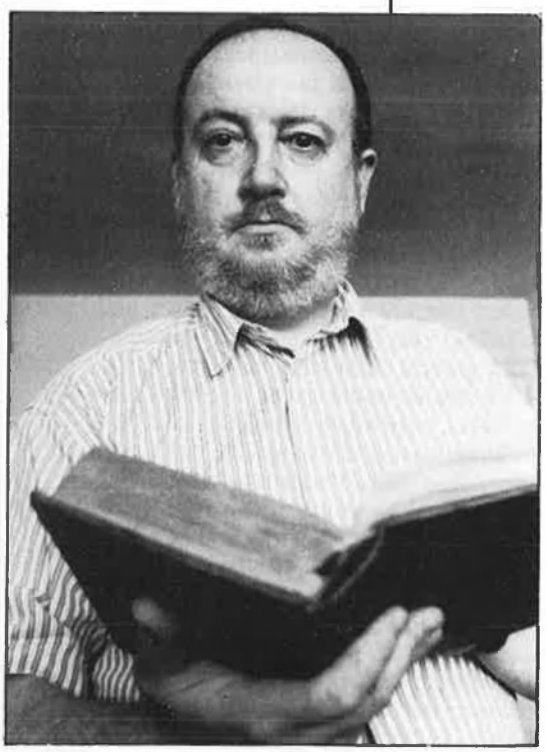
Tots dos presenten dos textos clàssics, Langhoff ens porta la *Mademoiselle Julie,* de Strindberg, i Chéreau ni més ni menys que el *Hamlet.* Vaig anar al Romea per veure la segona de les cinc funcions que s'ofereixen de la peça de Strindberg, una obra ben coneguda que ha estat portada al cine en diferents ocasions i que no fa massa s'estrenà al Lliure en la versió de Guillem-Jordi Graells, interpretada per Anna Lizaran i Lluís Homar, sota la direcció de Fabià Puigserver. Doncs bé, em vaig tornar a trobar, com ja m'havia passat amb l'O'Neill que dirigí Bergman fa uns dies en aquell mateix teatre, amb una sala a mig omplir, amb molts clars i el primer pis pràcticament buit.

És realment vergonyós. I no és que a Barcelona no interessi el teatre —el Lliure omple més cada dia, com omple el Tricicle o Tomeo (*Amado monstruo*) el Poliorama—, ans al contrari. Tampoc es pot tirar la culpa al preu de les butaques —la millor costa 1.300 pessetes, preu que, comparat amb els de qualsevol capital europea, és un regal—; ni a l'idioma —l'obra es representa en francès—, ni a la duració de l'espectacle: no arriba a les dues hores.

Jo crec que no és falta de curiositat, falta d'interès. En el fons, i en la superfície, la nostra cultura és molt superficial, molt poqueta cosa, i el nostre europeisme, pam dalt, pam baix.

Tots els periòdics han parlat d'aquesta *Mademoiselle Julie* abans de l'estrena. Tots han especificat que es tracta d'una versió inèdita, nova de l'obra de Strindberg. Una versió que presenta, per primera vegada, el text original de Strindberg, complet, sense les censures a què el va sotmetre l'editor suec Seligman, ni als talls del mateix Strindberg, condescendent davant certs temors de la seua esposa Siri von Essen, que fou l'actriu que interpretà el personatge de Júlia. Tots els periòdics han destacat que es tractava d'una versió forta, d'una gran violència. Doncs bé, ni així: el teatre, en la seva segona funció, no va omplir-se.

Confio que amb *Hamlet* vagin les coses un poc millor. Un *Hamlet* en francès, de quatre hores de duració. És un muntatge esplèndid que ha obtingut quatre Molière —l'*Oscar* del teatre francès— durant la passada temporada: al millor actor (Gérard Desarthe que interpreta Hamlet); al millor director (Chéreau); a la millor escenografia (Richard Peduzzi), i al millor vestuari (Jacques Schmidt). Però per si tot això els sonés a poc, els diré que també hi surt un cavall: l'espectre del pare de Hamlet irromp a l'escenari muntat en un airós cavall. Vegem si aquesta vegada, gràcies al cavall, aconseguim que el teatre s'ompli.□

Joan de Sagarra

LA MILLOR LITERATURA JOVE, A VALÈNCIA

La consolidació d'un repte

Durant els dies 25, 26, 27 i 28 d'octubre de 1989 ha tingut lloc el II Encontre d'Escriptors. Dedicat a analitzar les relacions entre «Literatura i mitjans de comunicació», ha servit per a consolidar una idea amb futur.

F. Ripoll/J. Ventura

Quasi cent cinquanta convidats entre el millor de la més jove literatura —sense comptar-hi ponents i conferenciants— han fet que el II Encontre d'Escriptors, organitzat per l'Editorial 3 i 4 de València amb la col·laboració de la Institució de les Lletres Catalanes, l'Associació de Escriptors en Llengua Catalana, la Universitat de València i la Conselleria de Cultura de la Generalitat valenciana, entre altres, haja superat les perspectives de futur del primer.

L'obertura dels actes, que es van celebrar a l'Aula Magna de la Universitat de València, estigué a càrrec d'Eliseu Climent, editor de Tres i Quatre; Josep Piera, escriptor i director de la col·lecció de narrativa d'aquesta editorial i de Jaume Pérez Muntaner, president a València de l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana.

Taules per a la discussió

El II Encontre va omplir el dia d'actes molt diversos, entre els quals destaquen les taules rodones, les conferències i les comunicacions dels assistents. Les taules rodones van desenvolupar el tema principal i es van centrar en tres qüestions: «Els problemes», «Les experiències», «Els silencis» i «Literatura i premsa».

La primera va reunir Rafael Vallbona, escriptor; Joan Rendé, col·laborador de Catalunya Ràdio; Alfons Cervera, escriptor i redactor de Canal Nou ràdio; i Joan Potau, guionista de televisió. Les relacions entre l'escriptor i els mitjans de comunicació, l'adaptació dels diversos gèneres literaris al llenguatge àudio-visual, l'enfrontament entre l'escriptor purament literari i el subsidiari d'altres mitjans centraren el debat.

HERNÁNDEZ BUSTAMANTE

Eliseu Climent i Josep Piera.

HERNÁNDEZ BUSTAMANTE

Vicent Alonso, Isidre Martínez, Tomàs Belaire i Josep Ballester.

HERNÁNDEZ BUSTAMANTE

La representació ponentina, a l'aguait.

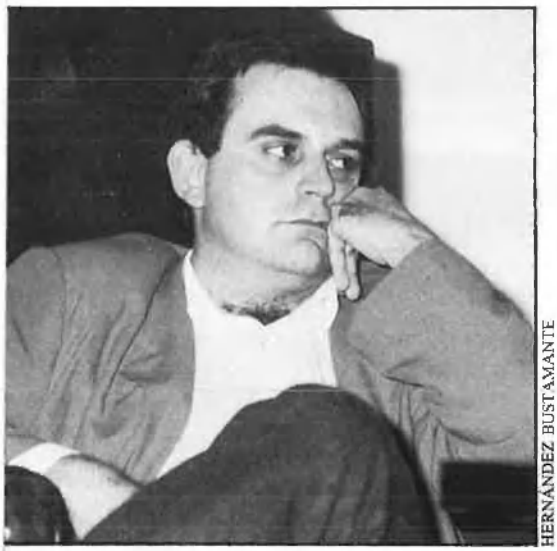
La segona, dedicada a «Les experiències», aplegà Maria Antònia Oliver, Enric Frigola, Josep Bras i Lluís Roda, coordinats tots ells per Joaquim Soler. Destacà la intervenció de Frigola, el qual apostà per acostar el llenguatge literari al carrer. També va fer una crítica al programa de llibres *La caixa sàvia,* tot i que reconegué la importància que la televisió estatal realitze un programa de llibres. D'altra banda, Josep Bras, criticà el periodisme que s'ensenya a la facultat, ja que per a ell, de periodisme, en té ben poc. Per a Maria Antònia Oliver, l'experiència de l'escriptor als mitjans de comunicació és subsidiària de la literatura.

HERNÁNDEZ BUSTAMANTE

Quim Soler.

HERNÁNDEZ BUSTAMANTE

Rafa Vallbona i Màrius Serra in concert.

HERNÁNDEZ BUSTAMANTE

Josep Maria Fonalleras.

HERNÁNDEZ BUSTAMANTE

Les taules rodones van comptar amb un bon nombre d'assistents.

HERNÁNDEZ BUSTAMANTE

Màrius Serra.

La tercera taula rodona, sota el títol de «Literatura i mitjans de comunicació: els silencis», aplegà Maria Campillo, Josep Maria Benet i Jornet, Jordi Balcells, Jaume Fuster i Xavier Lamuela, coordinats tots ells per Vicent Salvador. Els buits que es donen al català actual en diversos àmbits i nivells i la dificultat que això genera per a la vehiculació d'una llengua de cultura; els silencis de la literatura als mitjans de comunicació i el món publicitari com una nova dimensió de l'escriptor, foren els temes tractats en un parell d'hores ben interessants i suggerents.

Per acabar, la taula dedicada a «Literatura i premsa», potser una de les més sucoses del programa, coordinada per Isidor Cònsul, crític de l'*Avui* i de *Serra d'Or*; la taula va estar formada per Julià Guillamon (*Lletra de Canví*), Marc Soler (*La Vanguardia*), Blanca Veciana (*Diari de Barcelona*), Miquel Pairolí (*Punt Diari*), Carles Geli (*El periódico*), Xulio Ricardo Trigo (EL TEMPS) i David Castillo (*Avui*). La taula es va destacar per la seva combativitat i per les posicions enfrontades d'alguns dels participants; també es va observar la baixada de qualitat de les ressenyes crítiques, en part a causa de la incipient formació de la jove crítica, opinió no compartida per tots.

Conferenciants d'excepció

Tant la conferència de Salvador Alsius com la d'Enric Canals se centraren a donar una visió el més àmplia possible del tractament dels llibres en TV, i més concretament en TV3 i Canal 33. És clar, però, que la seva interpretació no havia de quedar exempta de polèmica.

Salvador Alsius es plantejà la necessitat o no d'elaborar un programa so-

HERNÁNDEZ BUSTAMANTE

Margalida Pons i Andreu Vidal.

HERNÁNDEZ BUSTAMANTE

Jaume Capó Gabriel Galmés, Gisela Pou i Montse Palau.

HERNÁNDEZ BUSTAMANTE

Oriol Izquierdo.

HERNÁNDEZ BUSTAMANTE

Miquel de Palol.

HERNÁNDEZ BUSTAMANTE

Jaume Subirana.

bre llibres a la televisió. A més, es pregunta sobre si és preferible dedicar un programa específicament als llibres o bé integrar aquesta informació als diferents programes culturals. Afegí la possibilitat que TV3 havia encetat el programa per tal que Quim Monzó no escrigués més articles a *La Vanguardia.*

La conferència d'Enric Canals, exdirector de TV3, va ser un dels actes més interessants i polèmics del II Encontre. Posar l'èmfasi en l'audiència per sobre d'altres consideracions, va ser la tesi defensada per Canals, ja que considera que el procés de normalització del català no s'ha assolit completament i que, a més, pot sofrir una important regressió davant la pròxima competència de les televisions privades en castellà. Davant d'aquesta postura, els escriptors Jaume Fuster i Rafael Vallbona apostaren per una programació que cuidés més els continguts i fos culturalment pròpia, no d'importació de programes.

Paraules, paraules

Però l'Encontre va ser alguna cosa més que treball i reflexió. Les nits valencianes es van veure envaïdes de persones desitjoses també d'oblidar la perillosa acumulació de signes. Els barris més moguts de la ciutat van rebre més de dos centenars de persones afegides al seu públic habitual. És cert que durant aquestes hores es van fer plans de tot tipus, es van cuinar grans amistats o altres que ajudaran al desenvolupament de la literatura de cadascú.

Tot plegat, l'Encontre, en la seva segona edició, va significar una reafirmació per als organitzadors, que van poder veure els seus encerts i les seves mancances. Tractar d'afavorir el primers i llevar les segones, és ara per ara un objectiu evident. Mentrestant, el III Encontre està en marxa. □

EL MUSIC-HALL DEL RIALTO ES VA OMPLIR DE LLIBRES

Una novel·la que farà història, i altres coses

Dins de les jornades del II Encontre d'Escriptors es van celebrar diàriament presentacions de llibres. Destacà la novel·la de Joan Francesc Mira, 'Els treballs perduts', i la primera traducció al català que es fa dels llibres de Francesca Duranti.

Montse Ferreter

Molts anys havia tardat Joan Francesc Mira a enllestir la seva última novel·la, però, per fi, fa unes nits, va ser presentada al Music-Hall del Rialto de la ciutat de València *Els treballs perduts*. La presentació va anar a càrrec de l'escriptor Jaume Fuster, que va deixar bocabadada l'audiència quan afirmà que *Els treballs perduts* era la millor novel·la escrita en català a València des del *Tirant lo Blanc*. El llibre ha estat publicat a València dins de la col·lecció «La unitat», de l'editorial Tres i Quatre.

Les nits del Rialto van servir també per a la presentació d'un nou format de la col·lecció de teatre de l'editorial Tres i Quatre. D'una banda, es va presentar l'últim de la col·lecció antiga, *Alfons IV,* del doctor Josep Maria Muñoz Pujol, premi Ignasi Iglésias de teatre, i de l'altra, el primer volum de la col·lecció amb el nou format, més petit i més adequat als temps, *La força del costum,* de Thomas Bernhard, en traducció de Feliu Formosa. En aquesta nova col·lecció encetada per Tres i Quatre es volen acollir autors autòctons, antologies i també traduccions de dramaturgs estrangers. El seu director literari, Rodolf Sirera, va remarcar la importància d'encetar una col·lecció de teatre tenint en compte la crisi de lectura que pateix aquest gènere i, a més, va recomanar la lectura de llibres de teatre, un costum massa poc arrelat.

La confirmació italiana

Només cal dir *La casa sul lago della luna* per a pensar immediatament en una de les millors novel·listes europees de l'actualitat, la italiana Francesca Duranti, autora, entre altres, dels llibres *Finale felice* i *Efetti personali,* a banda del ja esmentat. Ara, la col·lecció «Narratives» de l'editorial Tres i Quatre ha traduït per primera vegada al català un dels seus llibres, *Efectes personals,* amb traducció de Joan Francesc Mira.

La presència de la narradora italiana Francesca Duranti, va ser un dels esdeveniments del II Encontre d'Escriptors. Josep Piera, director literari de la col·lecció «Narratives», va presentar el llibre tot dient que ens trobàvem davant de la més important representant de la narrativa italiana actual. A més del llibre de la Duranti, es van presentar també al Music-Hall del Rialto els llibres *No digues adéu,* d'Adolf Beltran, una història d'amor ubicada a la ciutat de València als anys vuitanta, i el llibre de Ferran Garcia-Oliver, *Oc.* Aquests dos llibres són els primers dels autors.

Francesca Duranti opinà davant de més de dues-centes persones que el seu llibre era la història d'un trencament, de la recerca personal dels efectes personals que ajuden a reconstruir la vida, i es va mostrar molt contenta per la traducció del seu llibre a una llengua que, encara que no la parla, entén a la perfecció. Tres i Quatre pensa publicar en breu noves traduccions de l'autora italiana. □

HERNÁNDEZ BUSTAMANTE

HERNÁNDEZ BUSTAMANTE

Dalt, Franceca Duranti.Baix, Joan Francesc Mira i Jaume Fuster

UNA MALLORQUINA I UN VALENCIÀ GUANYEN ELS OCTUBRE

La joventut copa els premis

Dos joves escriptors, Maria de la Pau Janer i Lluís Roda, van guanyar els premis Andròmina i Vicent Andrés Estellés, respectivament, en una edició que va declarar desert el premi d'assaig.

J. V./Montse Ferreter

L'escriptora mallorquina de 23 anys Maria de la Pau Janer va ser declarada guanyadora del Premi Andròmina de narrativa, dotat amb un milió de pessetes i la publicació del llibre en l'editorial Tres i Quatre, al qual s'havien presentat catorze originals, amb la novel·la *L'hora dels eclipsis,* una obra, segons ens va confessar, molt més ambiciosa que la seva anterior, *Els ulls d'ahir.* Maria de la Pau Janer és filla de l'escriptor Gabriel Janer Manila. El premi Andròmina comptava enguany amb un jurat ben interessant: Rafael Alemany, Miquel Dolç, Jaume Fuster, Pau Faner i Valentí Puig. L'obra finalista va ser *Càlida nit,* de Ricard Ventalló.

HERNÁNDEZ BUSTAMANTE

Maria de la Pau Janer.

D'altra banda, el premi Vicent Andrés Estellés de poesia, dotat amb 250.000 pessetes i també publicat per l'editorial Tres i Quatre, va anar al llibre *Sobre l'hamada,* del poeta valencià Lluís Roda. Roda té un llibre publicat, *La fi de l'hemicicle,* i una *plaquette, El subratllat és meu,* que preludia en moltes coses aquest recull.

Aquest premi de poesia ha tingut enguany una gran participació amb quasi cinquanta originals, que van ser jutjats per Àlex Susanna, Joan Margarit, Josep Maria Sala Valldaura, Jaume Pont i Josep Lluís Bonet. Aquest jurat va remarcar la personalitat pròpia del llibre guanyador i els encerts d'una veu poètica molt atractiva.

HERNÁNDEZ BUSTAMANTE

Lluís Roda.

L'assaig, desert

Mentre que els premis Andròmina i Vicent Andrés Estellés van tenir ben d'hora un guanyador clar, el premi Joan Fuster d'assaig, que estava dotat amb un milió de pessetes, va restar desert. El jurat, format per Santiago Calatrava, Manuel Munoz, Jaume Lorés, Oriol Pi de Cabanyes i Nadal Batle, va declarar que el nivell dels set llibres presentats no era massa alt i que el prestigi del premi el feia mereixedor d'un altre tipus d'originals. □

Salvador Enguix i Nel·lo Peciller, premis de periodisme El Temps

«La lenta mort dels pesticides», és el títol del reportatge guanyador del IV Premi de Periodisme El Temps. «Aquest és un treball que vam iniciar, fa ara un any, a la facultat de Periodisme de la Universitat Autònoma de Barcelona amb la professora Montse Quesada i que hem finalitzat ací a València». D'alguna manera, aquest treball resumeix la trajectòria d'aquest equip investigador; la formació a Barcelona i la seua relació quotidiana amb el País Valencià i l'actualitat al seus pobles.

«Amb aquest reportatge fem un recorregut, mitjançant algunes tècniques de periodisme d'investigació, pel món de l'agricultura, que resulta tan familiar des d'Algemesí i Alzira, els nostres pobles. Fem una descripció de la indústria multinacional de la química aplicada als productes de la terra, i denunciem un grapat d'irregularitats pel que resta a l'ús i aplicació dels pesticides, tant pels organismes responsables com llauradors. Massa irregularitats en un tema en què hi ha en joc una qüestió tan important com és la qualitat de vida. La salut, en definitiva». Els autors han fugit, però, de l'escàndol —que hauria estat el més fàcil— per a tractar el tema amb el rigor que al seu parer es mereixia.

D'alguna manera, aquest premi representa un estímul per a aquest equip, la tasca del qual va més enllà del treball pròpiament periodístic per a ocupar-se d'àmbits més teòrics dins del món de la comunicació, que els permeten així mantenir-se en contacte amb la Universitat. Una passió com una altra. «Encara que, de vegades, escriure a quatre mans no resulte gens fàcil».

X. R. T.

edicions 62 passa pàgina

A Edicions 62 hem passat full a la vella imatge amb nou disseny i noves col·leccions. Mirant cap al futur.

A partir d'ara, quan trobeu els nous llibres d'Edicions 62, penseu que darrera hi som l'equip de professionals de sempre. Però sempre amb noves idees.

edicions 62 edicions 62 edicions 62 edicions 62 edicions 62 edicions 62 edicions 62 edicions 62 edicions 62

HERNÁNDEZ BUSTAMANTE

MARIA DE LA PAU JANER, PREMI ANDRÒMINA 1989

La nit de l'eclipsi

Amb la novel·la 'L'hora dels eclipsis', aquesta novel·lista mallorquina ha confirmat la seva trajectòria literària, que ja havia donat a parlar a crítics i públic amb la seva primera obra, 'Els ulls d'ahir'.

Xulio Ricardo Trigo

La teva primera novel·la, Els ulls d'ahir, *va quedar finalista del Premi Ciutat de Palma. La seva acollida va ser bastant bona, encara que alguns crítics hi van veure una obra massa incipient. ¿Quina experiència en vas treure, però?*

—Va ser una gran experiència, ja que era la primera vegada que jo intentava alguna cosa més llarga; fins aleshores, només havia fet contes. És clar, suposava un risc, em pareixia difícil crear-hi una estructura, uns personatges de més cos, de més volum, més complexos.

—¿Abans havies escrit contes?

—Sí, i a més els havia publicat en diaris i revistes, però no havia intentat fer cap novel·la i això és una cosa que necessita idees, cal pensar-s'ho bé.

—A banda d'escriure creació, tu treballes en el camp del periodisme, de la TV.

—Quan vaig començar a estudiar filologia, ja des del primer curs vaig començar a col·laborar en els diaris de Palma, comentaris de llibres, alguna entrevista... Col·laborava al suplement del diari *Baleares,* en el suplement de cultura, on vaig escriure durant dos anys. Després va deixar de sortir aquest suplement. Més tard, vaig passar a escriure al *Diari de Mallorca* i a distintes revistes.

—¿També per a TV has fet alguna cosa?

—Sí, vaig fer un *magazine* durant un estiu, un programa diari d'una hora i mitja, amb moltes entrevistes, reportatges, etc. Una cosa d'allò més estiuenca. Jo el presentava sobretot.

—¿Com va estar la redacció d'aquesta novel·la que t'ha servit per a guanyar l'Andròmina, L'hora dels eclipsis?

—Després d'escriure *Els ulls d'ahir,* una novel·la que tenia anys quan va sortir publicada, ja que la vaig escriure molt jove, vaig veure que necessitava un temps per a poder omplir-me un poc; quan escrius és com si et buidares i cal resituar-se. Tot allò que has llegit, que has viscut, que has vist durant una temporada, intentes que t'ajude a escriure una novel·la. És clar, el difícil és que després surta. Jo, però, ho intento. Entre totes dues novel·les he fet un relat juvenil que ha sortit a la Galera a Barcelona, es diu *L'illa del mar.* La vaig fer perquè volia escriure alguna cosa més curta abans d'enfrontar-me a una altra novel·la. Pensava que era important distanciar-me de la subjectivitat i cercar una mica el contrari, l'objectivitat que *L'illa del mar* necessita, analitzar aquelles coses que jo volia millorar.

—¿Ho vas aconseguir?

—Jo perseguia fer un llibre que fos una novel·la, que tingués una estructura real de novel·la, potser *Els ulls d'ahir* falla una mica per això. Que tingués sobretot uns personatges, un protagonista, però també uns secundaris creïbles, que ajudaren a la narració.

—¿Quin és el tema de la novel·la guanyadora?

—És la història d'un home que es debat entre dues persones, entre dues dones. Es diu *L'hora dels eclipsis* perquè la nit té una importància molt forta en tota la novel·la i, és clar, els eclipsis són com un moment especialment màgic de la nit, d'alguna nit en què es donen aquestes estranyes conjuncions. Aleshores, es tracta d'un home que cerca aquestes coses, però és clar, les troba molt poques vegades. □

LLUÍS RODA GUANYA EL PREMI VICENT ANDRÉS ESTELLÉS

¿Sobre l'hamada o sobre l'amada?

El poeta valencià Lluís Roda va guanyar el premi de poesia dels Octubre amb un llibre certament sorpresiu. 'Sobre l'hamada', una proposta poètica que sobtarà el lector per la seua singularitat.

Montse Ferreter

Vas començar fa molts anys a publicar poesia. De fet podríem dir que des d'un cert moment et converteixes en un activista de la literatura, sobretot des de l'època de Llombriu. ¿Com arribes a tot aquest món?

—És un moment molt interessant el de *Llombriu.* Jo vaig començar a escriure en català cançons, venia, com molts, d'aquesta món *kumbaià.* Arribàrem a cantar amb Cotó en Pèl, amb Al Tall. Però me'n vaig anar a Estats Units i ja no tenia sentit-fer-ne, per tant, vaig començar a escriure poemes. En tornar, vaig anar a la llibreria Ausiàs March i hi era el Toni Mestre, em va dir que el que feia estava bastant malament, que havia d'escriure de coses més personals i no sols de si els presos havien de sortir de la presó i aquestes coses. Després em va ensenyar *Llombriu,* una petita revista que feien a Benicarló; jo no tinc res a veure amb aquesta revista en l'origen, era l'any 78, sinó que va ser una iniciativa de Rafael Santapau i Josep Manuel San Abdón. Aleshores era l'únic punt de referència i, és clar, per a una persona que començava com jo era, va ser molt important aquest projecte. A partir d'una primera reunió, m'hi vaig integrar de ple.

—¿I vas publicar els primers poemes?

—Si, però eren horrorosos.

—El teu primer llibre és La fi de l'hemicicle. *¿Quina era la idea que hi perseguies?*

—És un llibre vivencial, amb uns components biogràfics evidents. Per a mi, encara que és una opció personal, és clar, és la crònica d'una relació amorosa, un cant a la capacitat de la persona per a superar les circumstàncies adverses. Cap a la segona part del llibre hi ha una sèrie de poemes que més tard m'ajudaran a continuar, elements lèxics que no formaven part de la nostra tradició immediata. Jo intente posar en una mateix calaix coses de procedència diversa, cap d'elles no és nova, però jo les integre; m'agrada el llenguatge del carrer, però també el del poble, el llenguatge de la ciència, les paraules obertes per elles mateixes... De tot això junt i alguna cosa més intente traure una forma d'expressió.

—Més tard vas publicar una plaquette, El subrallat és meu, *que alhora és el títol d'un assaig sobre teoria poètica. ¿Per què duen el mateix nom?*

—La fi de l'hemicicle és un llibre post-70. Després de fer-lo, jo no escric en un parell d'anys. *El subratllat és meu* està escrit i publicat el mateix any, el 87. Hi ha un trencament entre tot dos llibres, però no entre *El subrallat és meu* i *Sobre l'hamada,* que considere que pertanyen a una mateixa època, pense. Jo almenys ho he viscut d'aquesta manera. Dins d'aquesta *plaquette,* hi ha un poema que no aconseguesc escriure, fins que m'adone que això no és cap poema, que és una altra història i és allò que finalment es publica a *Daina.* És, sens dubte, una poètica, una manera d'aclarir-me.

—¿I què és Sobre l'hamada?

—És una maduració dels camins que jo vaig buscant en la meva opció personal. De l'antiga plaquette n'hi ha algun, però la resta els vaig rebutjar. El que ha guanyat el premi, *Sobre l'hamada,* és un llibre que jo considere que està escrit al llarg de cinc anys, del 1985 al 1989.

—¿Per què aquests títols teus una mica fora del normal?

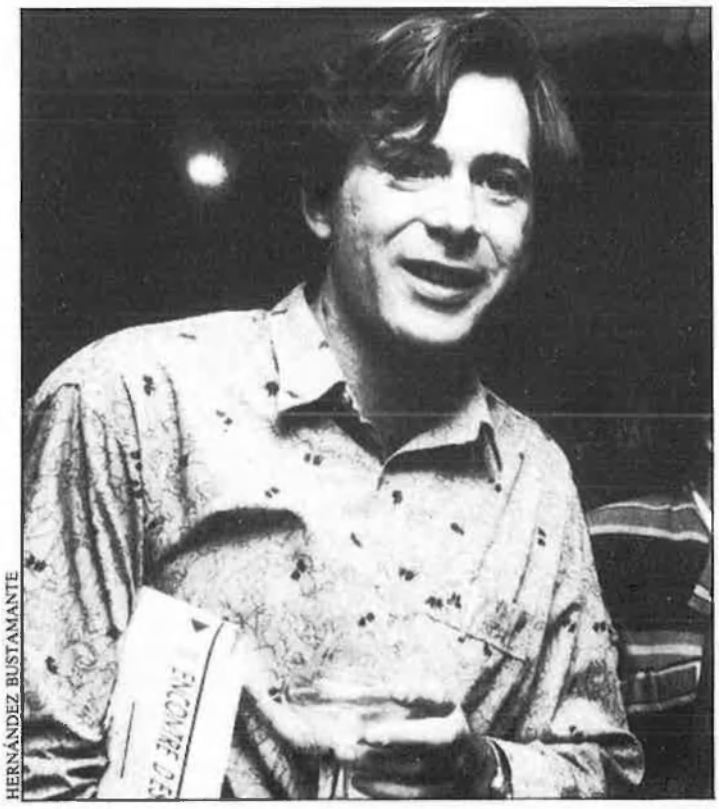
—Crec que així el llenguatge guanya en obertura. Jo perseguesc una poètica oberta, és a dir, que tinga una lectura unívoca o unidireccional, intente respectar molt el lector, crear una estructura, un element que a cadascú els diga coses. De tota manera, procure que abans em diga alguna cosa a mi mateix.

—Em comentaves que fas un tractament molt particular del tema de l'amor en Sobre l'hamada.

—N'hi ha diverses interpretacions possibles d'aquest llibre, però pensa que l'hamada és on viu el Front Polisario. A banda, hi ha la carnalitat: estar sobre l'amada. Són bastants mons possibles.

—¿Estàs satisfet amb el premi?

—És clar, però sobretot voldria dir que estic satisfet amb el llibre i això és una cosa, pense, poc habitual. Després de trencar molts poemes, per fi he trobat un llibre del qual estic satisfet, encara que puc estar equivocat, clar. □

HERNÁNDEZ BUSTAMANTE

El poeta valencià Lluís Roda.

RAFA GIL

Els guanyadors: Salvador Enguix, premi periodisme EL TEMPS; Maria de la Pau Janer, premi Andròmina, i Lluís Roda, premi Vicent Andrés Estellés.

OCTUBRE SOCIAL

El somni d'una nit de reflexió

El dissabte 28 d'octubre, durant la reflexió preceptiva, va celebrar-se el tradicional 'sopar dels Octubre', l'acte sòcio-cultural més rellevant del País Valencià i un dels més importants dels Països Catalans.

B. Sanç

Després d'haver abandonat durant l'anterior edició la data del darrer dissabte d'octubre, per fer-la coincidir amb el 750 aniversari, l'editorial 3i4 ha recuperat enguany el seu dia per fer efectius els premis literaris més importants del País Valencià. La XVIII convocatòria va reprendre també l'emplaçament tradicional de la Piscina València i, a causa de la coincidència amb el final de la campanya electoral, el sopar dels Octubre tornava a la seua morfologia de sempre: a l'absència institucional i a la reivindicació cívico-cultural. Únicament, pel que fa a això que insinuàvem, els representants culturals de les Diputacions de Lleida i València van compartir taula i pacte.

A les 21.30 hores, al voltant de 800 persones i personalitats van ocupar el lloc que, amb molta estratègia, havien cavil·lat. I sobre una crema d'au a l'ametlla, unes supremes de salmó marinat, una salsa de raves i uns filets d'anyell Financera amb guarnició, els comensals van edificar els seus discursos. I amb el suport logístic dels vins dels cellers de Salvador Poveda, de Monòver, el cava Marqués d'Estivella i els conyacs i licors de Torres, de Vilafranca del Penedès, van arrodonir i abrillantar la seua estança. I tot va anar com la seda, com consignen les fotos. □

RAFA GIL

Toni Mestre i Maria Josep Poquet, presentadors de gala i luxe.

XVIII PREMIS OCTUBRE

RAFA GIL

Una de les taules principals: l'editor Eliseu Climent, el rector Ramon Lapiedra, la pintora Carme Vidal i el director general Enric Cunat.

Els càmeres de Canal 9-TVV i TV3 no hi eren incompatibles.

Els televisius Mari Pau Huguet i J. M. Ferrer Arpí, els més aplaudits durant l'acte.

Maria de la Pau Janer, una mallorquina entre dues televisions.

Josep Guia i Maria Conca, deslligats de l'habitual taula del moviment de defensa de la taula.

XVIII PREMIS OCTUBRE

RAFA GIL

Rafael Poveda i Esther Verheul, el Falcon Crest valencià.

Alfons Cervera i M. J. Obiol, la premsa i el cor.

El jurat de l'Andròmina: Pau Faner, Jaume Fuster, Miquel Dolç i Rafael Alemany

Toni Peix i Núria Feliu, marisc i melodia.

Manuel Muñoz, des del Retiro.

Els jurats poètics: Joan Margarit, Àlex Susanna, Jaume Pont

Presentació de llibre

És cosa sabuda i acceptable que allò que anomenem la vida cultural està feta en bona mesura de petits o grans rituals. L'òpera de gala i els músics de frac, les inauguracions i el *vernissages,* els premis literaris, el clubs d'opinió, sopars, col·loquis, vins d'honor, congressos i altres litúrgies regularment poc divertides i d'escassa utilitat. La cultura, suposant que tal fenomen o entitat tinga existència real i no fantasmal, viuria i funcionaria igual sense gala ni fracs ni vins ni *vernissages*.

Ara, entre els molts rituals de dubtosa substància, un dels més insubstancials és de la presentació de llibres. En un concert, la gent en definitiva escolta la música, a més de mirar-se de reüll. En la inauguració d'una exposició, els assistents, entre canapè i copa, van mirant els quadros o les escultures. En una estrena teatral, el personal acaba veient l'obra. En la presentació d'un llibre, no pot llegir ningú.

L'acte l'organitza un llibreter en la seua llibreria, o millor encara l'editor en un cèntric local llogat. Van acudint els curiosos, la colla de l'editor, alguns —pocs, generalment— col·legues o companys de gremi de l'autor. S'hi presenten, també —si l'autor és persona de família— la dona, les criatures i els parents il·lusionats pel protagonisme familiar. I si l'autor no és persona de família, pot portar-hi el *ligue* del moment. Arriba algun amic de l'ànima, i fins i tot alguna autoritat o polític en exercici. Els cambrers van repartint xampany. Poden ser deu persones, poden ser cent. Tant se val.

En el moment adequat, quan ja tothom està instal·lat i ha aconseguit una copa, el presentador fa la presentació. En pocs minuts —perquè la concurrència xarra i fa tertúlia— fa l'elogi sumari del llibre presentat, en parla mesuradament bé (i l'autor trobarà l'elogi curt), o desmesuradament bé (i no s'ho creurà ningú), i li passa el micro a l'autor. Un instant de silenci, l'autor no sap què dir. Diu alguna bovada, agraeix l'acte i l'assistència, i calla. Més silenci. S'ha acabat. Ningú no sap què comentar, perquè no han pogut llegir el llibre. Tampoc no poden posar-se a llegir-lo allà mateix, tot bevent xampany, perquè no hi ha temps, i a més faria lleig. Ni poden comprar-lo, si no és que l'acte es fa en una llibreria. En qualsevol cas, i a pesar de tot, els assistents feliciten l'autor, que passa de rotgle en rotgle. No se sap si el feliciten pels elogis rebuts, pel xampany, o pel simple fet d'haver publicat un llibre.

Tampoc no se sap per quina raó profunda la gent continua acudint a les presentacions de llibres. Ni se sap si les presentacions amb xampany contribueixen al volum de les vendes (un dels meus llibres *menys* venuts va ser un dels més abundantment presentats: amb cervesa, amb xampany, amb vi i amb Coca-cola). No se sap res, però continuen fent-se presentacions. Com ara, fa pocs dies, la presentació d'un llibre meu. Que per això he escrit aquest article, no per altra cosa.

J. F. Mira

València
del 9 al 13
de novembre
1989

art inter 89

© TROPPO

FIRA INTERNACIONAL D'ART MODERN I CONTEMPORANI

VIA LLIURE A QUALSEVOL TARGETA

Encara que no sigui client de "la Caixa",
pot operar en el nostre Servei Caixa Ràpida amb les targetes
VISA, Mastercard, Eurocard, Eurocheque, Access i 6.000,
d'altres entitats financeres.
Tenim més de 1.000 caixers a la seva disposició.
Vingui a la Caixa de Pensions amb qualsevol targeta,
tots els dies de l'any. Hi tindrà via lliure.